ÖZGÜR
YAYIN DAĞITIM
TÜRK
KLASİKLERİ
DİZİSİ

BEKTAŞİ GÜLLERİ

Bektaşî-Alevî Şiirleri Antolojisi

Bektaşî-Alevî Şiirleri Antolojisi

BEKTAŞİ GÜLLERİ

CAHİT ÖZTELLİ

ÖZGÜR
ÖZGÜR

3.
BASIM

CAHİT ÖZTELLİ

BEKTAŞİ GÜLLERİ

Alevi - Bektaşi Şiirleri Antolojisj

Özgür Yayınları Kurucusu: Refik Ulu

Özgür Yayınları: 13
Yayın hakları:
Özgür Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

İkinci basım: Kasım 1985
Üçüncü basım: Kasım 1997

Kapak Reha Yalnızcık
Kapak Filmi: Grafika Grup
Baskı: Avcı Ofset
Cilt: Evren Mücellit

ÖZGÜR YAYINLARI
Ankara Cad. 31/2 Cağaloğlu - İstanbul

CAHİT ÖZTELLİ

BEKTAŞİ GÜLLERİ

özgür özgür

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
Kısa Bilgiler	9
Şah-ı Merdan Ali	13
Şiirler	16
On İki İmam	49
Şiirler	54
Ağıtlar - Dinmeyen Acı - Kerbelâ	71
Şiirler	74
Pîrler - Mürşitler	97
Şiirler	100
Tarikata Bağlılık - Ahlâk - Konukseverlik	133
Şiirler	136
Övünç	181
Şiirler	182
Sonugelmeyen Bekleyiş ve Bunalım Günleri	199
Şiirler	202
Devriye'ler	229
Şiirler	231
Menkıbeler - Efsaneler - Hikâyeler	245
Şiirler	248

Zâhitlere - Softalara Taşlamalar 265
Şiirler 267
Zamandan Yakınmalar 285
Şiirler 286
Yaş Destanları 291
Şiirler 292
Aşk Şiirleri 297
Şiirler 298
Serbest Söyleyişler 317
Şiirler 318
Karışık Konularda Nefesler 337
Şiirler 338
Ozanlar 353
Sözlük 373
Bibliyografya 413

ÖNSÖZ

Hû Dost... Bu eser bir «Güldeste»dir. Eskiler antolojiye böyle demişler.

Bu antoloji, halk edebiyatımızın en zengin dalı olan Bektaşî - Alevî nefeslerini içermektedir. Şimdiye dek, aynı konuda hazırlanan antolojiler, genellikle ya tarih sırasına ya da ozanların adları sırasına göre düzenlenmiştir.

Bu gibi antolojilerde, konu bakımından birbirinden ayrı nefesler yan yana geldiğinden şiirlerin tadına yeterince varılamamakta, anlaşılmasında karışıklıklar doğmaktadır. Buna engel olmak için benzer konudaki nefesleri ayrı ayrı bölümlerde toplamayı uygun gördük. Böylece, konuları daha iyi anlaşılacak, giderek daha iyi tatlarına varılacaktır.

'Tarikat şiiri, yalnız tarikat inançlarını dile getiren nefeslerdir' biçimindeki yaygın anlayışa katılmadık. Biliyorduk ki, tekke ozanları, sadece tarikat sınırları içinde kalmamışlar, bütün din-dışı ozanlar gibi, genel ve evrensel konuları da işlemişlerdir. Onun için, bu kitapta, tarikat dışı sayılan konulara da yer verildi. Sözgelişi, yaş destanları, aşk şiirleri gibi... Böylece, bu edebiyata daha geniş bir açıdan bakarak eseri tekdüzelikten kurtarmaya çalıştık.

Antolojinin başka bir yeniliği de verilen nefeslerin çoğunun daha önce yayımlanmamış olmalarıdır. Bunlar, kendi derlemelerimizdir. Bu arada, bu yeni nefeslerin şimdiye

dek bilinmeyen ozanları tanıtılmış olmuyor. Ayrıca, bilinen ozanların yaşantılarını da araştırmalarla yeni belgeler ekledik.

Nefeslerin adlarını da biz koyduk. Bilindiği gibi, eski edebiyatta şiirlerin özel adları yoktur. Özel ad vermekle birtakım kolaylıklar sağlanacağını düşündük.

Ayrıca, ozanların yaşantısı üzerine verilen bilgiler, meraklı okurlar için yararlı, araştırıcılara da yardımcı olacaktır.

Sona konan sözlüktekî anlamlar, kelimelerin şiirde kullanılışına göre verilmiştir. Özel adları açıklarken de, yine şiirin içeriği ve özelliğiyle ilgili açıklamalarını yaptık. Tarikat terimlerinin ve deyimlerin, kısa ve ancak gerekli olan açıklamalarını verdik. Gereksiz bilgiler vermekten kaçındık. Çünkü, amacımız tarikatı değil, edebiyatını sunmak, onun tadına erişmek isteyenlere yardımcı olmaktır.

Halk edebiyatımızın zengin bir dalı olan Bektaşî -Alevî şiirini, kalın çizgileriyle bölümlere ayırdık. Daha başka türlü ve daha ayrıntılı olarak da bölümlenebilirdi. Ama, biz o kadar ileri gitmekten sakındık. Özellikle yeni kuşağın, anlaşılması oldukça güç ayrıntıları kavramakta güçlük çekeceğini düşündük.

Ve sonunda bu 'güldeste'yi oluşturduk. Biraz daha yakından ilgilenildiğinde, bu edebiyatın tadına doyulmaz bir sanat ürünü olduğu görülür.

Babamın adı Hıdır, elimden gelen budur. Değerlendirmek okurundur. Hû dost...

Cahit ÖZTELLİ

On üçüncü yüzyıl, Anadolu'nun çok karışık ve talihsiz bir dönemidir. Konya Selçuk Devleti, Doğu'dan gelen Moğollarla çarpışmaktan yorulmuş, iyice gücünü yitirmişti. Gölge gibi bir kimliği kalmıştı. Moğolların Anadolu'yu yağmalaması, yakması halkı canından usandırmıştı. Valiler, beyler ayaklanmış, kendi başlarına buyruk olmuşlardı. Bunlarla uğraşan devlet büsbütün gevşemiş, bu arada halk ne yapacağını, nereye gideceğini şaşırmıştı. Bir kurtarıcı arıyordu.

Bu sırada Amasya yöresinde bir ayaklanma oldu. Buna *Babaî Ayaklanması* denilir. Ayaklanmayı bastıran Selçuk ordusu çok kan döktü. Canını kurtaranlar şuraya buraya dağıldılar. Bu sırada Hacı Bektaş Veli, Anadolu'nun orta yerinde Kırşehir'in Suluca Karahöyük köyünde tekkesini kurdu. Kaçanlar onun çevresine toplandılar. Bektaşîliğin ilk temelleri burada atıldı.

Bir yandan da Türkistan'dan, Ahmet Yesevî'nin yetiştirdiği dervişler uzun süre Anadolu'ya aktılar. Her yerde tarikat propagandasına giriştiler. Böylece, yurdun her yanında binlerce tekke açıldı. Özellikle köylerde, göçebe Türkmenler arasında çok yayıldı. Köklü olarak her yana dal budak saldı. Bir tarikat olmaktan çıkarak, siyasal bir mezhep, ayrı bir yol biçimini aldı.

Daha sonra İran Safavî Şahları, Aleviliği de Anadolu'ya gönderdikleri dervişler aracılığıyle Bektaşîliğe soktular. Siyasal amaçlar için köylerde toplanan Alevîleri kullandılar. Osmanlı Devleti ile bu yüzden araları açıldı. Şahların çıkardıkları ayaklanmalar devleti zor durumlarda bıraktı. Sonunda Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail, Çaldıran'da karşılaştılar. Şah yenildi. Yavuz, Anadolu'da büyük bir temizliğe girişti. Kırk bin Alevî'yi kılıçtan geçirdi. Ama, Şahların öfkeleri dinmedi, on altı ve on yedinci yüzyılda da sürdü. Alevîlik tam bir siyasal kimliğe büründü. Yeraltı çalışmaları hiç bir zaman durmadı. Osmanlı baskısı arttıkça Şahların gelmesi isteği de arttı.(1)

Bektaşîlik her tarikat gibi Bâtınî'dir. Bâtınîliğe ait birtakım tasavvuf sırlarını içine almıştır. Bektaşîlik "aslî" bir tarikat olmayıp birçok tarikatların ve mezheplerin tortularından oluşmuş bir karışımdır.

Bektaşîlikte az çok tasavvuf, Hurûfîlik, Babaîlik, "Hulûl ve Tenasüh", Câferîlik, Şiîlik, İmamîlik, Şamanlık, Lamalık, Teslis (Üçleme: Allah, Muhammed, Ali) ve benzeri gibi eski ve yeni birçok inanışlar vardır. Bu karışım, sonunda içinden çıkılmaz bir durum almıştır.

Doğru ve açık bir deyimle, Bektaşîliğe bir tarikat olarak değil, bir mezhep gözüyle bakmak daha uygundur. Kendilerine "Bektaşî" demekten çok, "Alevi", "Caferî" derler.

İslâmlık, Türkler arasında yayılırken eski Türk dininin yani Şamanlığın kimi inanç ve gelenekleri de yeni dine katıldı, İslâmlık biçimi aldı. Bunun izleri, Bektaşîlik ve Alevîlikte görülür. Türk ruhuna eski Şamanlığın inanç ve töreleri daha uygun geliyordu. İslâmlığın sıkı kurallarını, eski dinlerinin gelenek ve göreneklerini katarak yumuşattılar.

(1) Bu konuda daha geniş bilgi «Bunalım» bölümünde verildi. Ayrıca, **Pir Sultan Abdal** adlı eserimize bakınız.

Yine eskiden olduğu gibi aralarında, elinde sazlarıyle ozanlar dolaşıyordu. "Ayn-ı cem"lerde(1) eski Türklerin saz, kımız törenleri yeni biçimde sürdürüldü. Bu yönü, asıl konumuz dışında kaldığından bu kadarını hatırlatmakla yetiniyoruz. Yalnız, şurasını belirtelim ki, Orta Asya'da Türkler Müslüman olmakla eski dinlerini unutmuş değillerdi. Eski ile yeniyi karıştırıp öyle yürüttüler. İşte, bu karışım sonunda Bektaşîlik ve Alevilik doğdu. Türk ruhu bunu kendisine daha uygun bulmuştur.

Bektaşîlik ile Alevîlikte hemen bütün terimler Türkçedir. Okunan gülbenkler, tercemanlar Türkçedir. Edebiyatları Türkçedir. Nefesler, ilâhiler Türkçedir. Başka tarikatlarda, hele Mevlevîlikte görülen, İran dil ve kültürünün etkisi bu tarikatlarda görülmez. Bu iki tarikat Türklere özgüdür. Kültürü, dili, duygusu, şiirdeki ölçüsü, edebiyatı Türktür, Türkçedir.

Bu bakımdan hem birer millî tarikat, hem de dindir.

Tarikatta «Ali», «On İki İmam», «Kerbelâ (Hüseyin)», «tevellâ», «teberrâ», «üçleme (Allah - Muhammed-Ali)» «devriye» gibi konu ve inançların önemli yeri vardır. Bu, en güzel biçimde edebiyatta yerini almıştır. Bu bakımdan, burada uzun uzun anlatma yoluna gitmeyip, daha yararlı olacağını düşündüğümüzden, çoğunu kendi bölümlerinde vereceğiz. Gerekli olanları da sözlük bölümündeki açıklamalara bıraktık. Okurlar bunları, nefeslerin altında ve sözlükte yeterince bulacaklardır. Bir de, şiirler dışında kalan bilgileri vermekten kaçındık. Çünkü, bizim bu eserde amacımız, tarikat inanç ve kurallarını değil, edebiyatını çeşitli yönleriyle tanıtmaktır.

Bu yüzden tarihine de geniş yer ayırmadık. «Ali», «Hacı Bektaş Veli», «On İki İmam», «Kerbelâ» ve öteki bölümlerde gerekli tarihsel açıklamalar vardır.

(1) Kutsal tören.

Şah-ı Merdan
ALİ

«Tuttum aynayı yüzûme
Ali göründû gözûme
Nazar eyledim özüme
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm Hû... Hû Şah'ım Hû...»

Alevîlerle Bektaşîlerin büyük ve kutsal saydıkları On İki İmam'ın başı ve birincisidir. Edebiyatta Hazreti Ali için yazılan övgü şiirleri önemli bir yer tutar.

Hazreti Ali, Ebu Talib'in oğludur. Hicretten yirmi üç yıl önce doğmuş (M. 599), altmış üç yıl yaşamıştır. Hazreti Muhammed'in amcasının oğludur. İlk Müslüman olanlardandır. Hz. Muhammed kendisini çok severdi. O da Hz. Muhammed'i korumak için kendini tehlikelere atmaktan çekinmezdi. Pek kahraman ve cesurdu, savaşlarda büyük yararlıklar gösterirdi. Edebiyata bu yönü ile daha çok geçmiş, efsaneleşen ve olağanüstü işler başaran bir kişilik kazanmıştır. Bunun için kendisine, «Tanrı'nın Aslanı» denmektedir.

Sekiz yaşında Müslüman olduğundan, hiç puta tapmamasıyle öteki sahabeden ayrılır. Bunun için kendisine, «Keremüllahi Veche» denilmiştir. Bu deyiş yalnız onun için kullanılır. Ayrıca, «Şah-ı Merdan» (mert insanların en büyüğü) ve Murtaza da denir. Geri dönerek kaçıyormuş gibi yapıp sonra düşmana saldırdığı için de «Haydar-ı

Kerrar» sözü, lâkabı olmuştur. Lâkaplarının en yaygını «Murtaza»dır.

Hayber savaşında, kale kapısının bir kanadını koparıp kalkan gibi kullanmıştı. Çok iyi huylu, bilgili, adaletli, bağış yapmakta benzeri olmayan, alçak gönüllü, merhametli bir kişiliği vardı. Hazreti Muhammed'in sancağını hep o taşırdı.

Ali, Hz. Muhammed'in ölümü üzerine Halife olan Ebubekir'e önce biat etmedi. Fakat daha sonra İslâm birliğinin bozulmaması için onun devlet başkanlığını kabul etti. Üçüncü Halife Osman'dan sonra, halkın isteği ile Halifeliği kabul etti.

Hükümet başkanlığını ele geçirmek isteyen Şam Valisi Muaviye'yle yaptığı savaşta tam zaferi elde edeceği sırada karşısındakiler mızraklarına Kur'an bağlayarak barış istediler. Hazreti Ali bunu kabul zorunda kaldı. Seçilen hakemler Muaviye'yi Halife ilân edince «Hüküm ancak Allah'ındır» diyen bir grup Müslüman, İslâmiyette ikilik yarattıkları gerekçesiyle ne Ali'yi, ne de Muaviye'yi kabul ettiler. Bunlara «Haricî» denildi. Ali, savaşarak onları sindirdi. Fakat, Haricîlik bir mezhep olarak kaldı. Haricîlerden Mülcemoğlu, Ali camide namazını kılarken alnından hançerle vurdu. Ali birkaç gün sonra vefat etti. Türbesi Neceftedir.

Hazreti Muhammed'in soyu, kızı Fatma'yı Ali ile evlendirmiş olması dolayısıyle, Ali'de sürmüş, On İkinci İmam Mehdî'ye kadar gelmiş, ondan sonra bu türden İmamlık ortadan kalkmıştır. Ali'nin nefeslerde sık sık dokunulan şu konuları vardır: Tabutunu kendisinin deveye yükleyip götürmesi, Miraç'ta aslan olarak görünmesi, savaşlar sonunda kâfirleri Müslüman etmesi...

Savaşlarda yanında bulunan, olağanüstü güçleriyle büyük yardımları dokunan Düldül adlı bir at ve Zülfikar adlı, ağzı çatallı kılıcın da adı geçer. Düldül'ü Hazreti

Muhammed armağan etmiştir. Zülfikar'ı da yine o vermiştir.

Yine edebiyatta Ali'nin yanında Fatma Ana ile Kanber vardır. Fatma Ana karısı ve Muhammed'in kızıdır. Kanber ise ona çok bağlı, fedakâr kölesiydi. Selman'ın, Ali'ye gül destesi getirmesi hikâyesi de onun ölümü üzerine anlatılanlardan biridir.

«Hazreti Ali, vefat edeceği sırada Selman'a 'Bana bir deste gül getir,' dedi. Hazreti Şah, gül destesini aldı, kokladı ve gözlerini yumdu. Ondan sonra, Hasan ile Hüseyin Ali'yi yıkadılar. O sırada tabut yüklü bir deveci çıkageldi. Cenazeyi tabut üzerine koydu. Yüzü örtülü deveci, devesini yederek biraz ilerledi ve ondan sonra ortadan kayboldu. Oysa, deve, deveci ve tabut O idi, Ali idi.»

Bunlar ve benzerleri, ayrıca yerlerinde ve sözlükte açıklandı. Alevî Bektaşî edebiyatında güzel hayallere yer veren bu gibi durumlar, Ali'yi bir destan kahramanı yapmıştır.

KİM VAR ALİ'DEN GAYRI

Gözlerin kör olsun ey kanlı Yezit
Bu meydanda kim var Ali'den gayrı
On İki İmam'ın kapısın açan
İmamlar değildir Ali'den gayrı

Güvercin donuyla Urum'a uçan
İmamlar evinin kapısın açan
Cümle evliyalar üstünden geçen
Var mıdır hiç bir er Ali'den gayrı

Muhammed Mirac'ın yoluna girdi
Bu sır gayet sır içinde sır idi
Şîr donunu, Hâtem mührünü verdi (1)
Bu sırrı kim eder Ali'den gayrı

Cümle evliyalar, imamlar bında
İkrar alan kimse düşer mi derde
Yek nefesle durma meydan-ı erde
Kimdir baba, rehber Ali'den gayrı

Her kimin çırağın yaksa Hak yakar
Rızaya baş koyup teslim'in takar (2)
Aslımız On İki İmam'a çıkar
Babamız her kim var Ali'den gayrı

(1) **Şîr**: Aslan. **Hâtem**: Mühür, üstü mühürlü yüzük.
(2) Bektaşîler boyunlarına «teslim taşı» denilen, on iki köşeli bir taş takarlar.

Selman bir deste gül Şah'a uzattı
Kendi tabutuna kendisi yattı
Cemm-i Mushaf'tan nikabın attı (3)
Kur'an yok, gördüler Ali'den gayrı

Erenler erkânı gerçek bellüdür
ABDAL MUSA fakir onun kuludur
İmamlar sırrıyla gönül doludur
Var mıdır hiç bir el Ali'den gayrı

ALİ ÇAĞIRIR

Cem olup erenler yerli yerine
Erler yâ Muhammed, Ali çağırır
Mürşidinin agâh olur sırrına
Pîrler yâ Muhammed, Ali çağırır

Bu meydana nice âşık derilir
Erenlerin yol erkânı dirilir
Muhammed, Ali'nin kadri bilinir
Diller yâ Muhammed, Ali çağırır

(3) **Cemm-i Mushaf:** Kur'an'ın toplanması. **Nikab:** Örtü.

Pîrimin çevresi bahçeler, bağlar
Kızıl Deli Suyu meve vurup çağlar(1)
Dört etrafında hû çekince dağlar
Çöller yâ Muhammed, Ali çağırır

Seyit Ali Sultan erler atası
Bâtınan ihata eylemiş nâsı
Çar alâmet ile küdünün tası(2)
Gürler yâ Muhammed, Ali çağırır

Gönüller birlenip açılır meydan
Hep yerli yerinde bunca âşıkan
Erenler meclisi bağ ile bostan
Güller yâ Muhammed, Ali çağırır

Erenler cem olup Tekfurdağı'nda(3)
Cümle Üçler, Kırklar, Yediler anda
Kızıl Deli Suyu akıp coşanda
Çağlar yâ Muhammed, Ali çağırır

Erenlerin güzel yolu, erkânı
Yaz sürüp *HAMDİ* ola mihmanı
Yılda bir kez gelir yayla seyranı
Dağlar yâ Muhammed, Ali çağırır

(1) **Kızıl Deli Suyu:** Kızıl Deli dergâhı çevresinde bir ırmak.
(2) **Kudüm:** Dümbelek. Kasnağı daire biçiminde olup üstüne ince deri çekilir. Tekkelerde usul vurmada kullanılır. Türk musikisine özgüdür.
(3) **Tekfurdağı:** Tekirdağı'nın eski adı.

ARSLAN ALİ'DİR

Mürebbînin, musahibin aşkına
Gönlüme, gözüme düşen Ali'dir
Yüreğim yaralı, yaralar başlı
Ezelden seven, sevişen Ali'dir

Ali'dir dünyaya edâyı veren
Ali'dir sofiye sevdayı veren
Ali'dir Yezid'e kavgayı veren
Hakk'a vâsıl merdan Ali'dir

Mihr-i Yâr'ı devlerin savaşında(1)
Kendime bend etti on beş yaşında
Üç yüz yıldan sonra yedi yaşında
İfrit'in bendini çözen Ali'dir

Yedinci felekte arslan görünen(2)
Hâtemin ağzına veren, sır eden
Gelip Kırklar ile cemde bulunan
Cümlesine serdar olan Ali'dir

Ali'dir cesetin kendisi yuyan(3)
Yuyup kefeniyle tabuta koyan
Ali'dir devesin kendisi yeden
Hak ile Hak olan Arslan Ali'dir

(1) Bu dörtlükte Ali'nin efsaneleşmiş savaşlarına dokunuluyor.
(2) **Arslan:** (Sözlükte buna bakınız) Bu dörtlük arslan ile ilgili.
(3) **Ali'nin** kendi tabutunu kendisinin götürdüğü inanışı vardır.

Yâ Allah, dedi de Düldül'e bindi
İşaret edince gün geri döndü
Yetmiş bin kâfir de hep dine geldi
Öğlenin vaktında eren Ali'dir

Yıldırım gibidir Zülfikar yüzü
İmam Hüseyin'dir Ali'nin sözü
Zülfikar çekicek, Necef denizi
Hikmetle kaynayıp coşan Ali'dir

ŞAH HATÂYÎ'm eydür, dert ile âhı
Dilinc virt etti ol ganî Şah'ı (4)
Lâmekân ilinin hem padişahı(5)
Müminlere Yezdan olan Ali'dir(6)

(4) **Gani Şah:** Cömert olan Ali.
(5) **Lâmekân ili:** Mekânsızlık âlemi. Burası Tanrı'ya özgüdür. Aşırı Alicl'ler, onun Tanrı olduğuna inanırlar. Onun için mekânsızlık ilinin padişahı diyor.
(6) **Yezdan:** Tanrı.

GEL ALİ'M

Gel Ali'm yola gidelim
Ali'm kendi yolu ile
Açlar doyar, susuz kanar
Leblerinin balı ile(1)

Ali'm bana neler etti
Aldı elim, dâra çekti
Üstüme yürüyüş etti
Elindeki dolu ile

İçilmez dolu içilmez
Sevgili dosttan geçilmez
İkisi birdir, seçilmez
Has bahçenin gülü ile

Ağaç kurur, devran döner
Kuş budağa bir dem konar
Doldurmuş dolusun sunar
Ali'm kendi eli ile

Erenler lokması nurdur
Lokmaya elini sundur
ŞAH HATÂYİ'm doğru yoldur
Ali'm kendi yolu ile

(1) **Leb**: Dudak.

ALİ AŞKINA

Çıktım Kırklar yaylasına
Çağırdım Üçler aşkına
Özümü ummana saldım
Muhammed, Ali aşkına

Gelsin Muhammed'im gelsin
Düşmüşlerin elin alsın
Canım Hakk'a kurban olsun
Muhammed, Ali aşkına

Gelin şu faktan geçelim(1)
Akı karayı seçelim(2)
Âb-ı Kevser'den içelim(3)
Muhammed, Ali aşkına

Bu dünya kurulu faktır
Gerçeklere sözüm yoktur
Allah bir, Muhammed haktır
On İki İmam aşkına

ŞAH HATÂYÎ'm der, varalım
Anda dîdarlar görelim
Gerçeğe canlar verelim
Muhammed,. Ali aşkına

(1) **Fak:** Tuzak.
(2) **Akla karayı seçmek:** İyi ile kötüyü seçmek.
(3) **Âb-ı Kevser:** Cennet ırmaklarından Kevser'in tatlı suyu.

ALİ'NİN GÖÇÜ GELİYOR

Mümin, müslim gelin, seyran edelim
Muhammed, Ali'nin göçü geliyor
Keselim ciğeri, biryan edelim
Muhammed, Ali'nin göçü geliyor

Ben de belli diyem anın ucunu(1)
Nur ile doldurmuşlardır içini
Cennete doğru çekerler göçünü
Muhammed, Ali'nin göçü geliyor

Nura gark olmuş Fatma Ana'nın saçı
Al yeşil bezenmiş cennetin içi
Sevdiğini almış, çekiyor göçü
Muhammed, Ali'nin göçü geliyor

Yanı sıra yüz bin evliyâ bile
Mümin, müslim ona devaha inc(2)
Kubbesinin üstü güvercin kona
Muhammed, Ali'nin göçü geliyor

Ali Muhammed'dir, Muhammed Ali
Devah eder ana cümlesinin varı
Âlemler serveri, *SULTAN HATÂYÎ*
Muhammed, Ali'nin göçü geliyor

(1) **Anın ucunu:** Onun sonunu.
(2) **Devah:** 'Devha' olması daha doğru olur. Hazreti Ali'yi kutsama anlamında bir deyim.

GELEN ALİ'DİR

Gafil olman hey erenler
Gelen Murtaza Ali'dir
Yezid'e bâtın kılıncın
Çalan Murtaza Ali'dir

Alçağa tutmuş yüzünü
Hakk'a bağlamış özünü
Kırklar ile bir üzümü
Yiyen Murtaza Ali'dir

Turnaya vermiş sesini(1)
Âşıklar tutsun yasını
Hem önünde devesini(2)
Yeden Murtaza Ali'dir

Ali'dir Allah'ın dostu
Hû, dedi Zülfikar kesti
Selman'a sünbüllü desti
Veren Murtaza Ali'dir

(1) **Turna** kuşuna Ali sesini vermiştir. Onun için turna kutsal gibi sevilir.
(2) **Ali**, kendi ölüsünü deve ile kendisi götürmüştür.

Gülün bağlar deste deste
Bağlar da gönderir dosta
Mihmandar bir dolu iste
Sunan Murtaza Ali'dir

Derildi, çıktı havaya(3)
İndi, döşendi ovaya
Güvercin donda kayaya
Konan Murtaza Ali'dir

Gülün bağlar baka baka
Bağlar da gönderir Hakk'a
Ejderhayı iki şakka(4)
Bölen Murtıza Ali'dir

Dost bağında kızıl alma
Gül rengi, güllerden solma
PÎR SULTAN'ım gafil olma
Gelen Murtaza Ali'dir.(5)

(3) **Bu** dörtlükte Hacı Bektaş Veli'nin keramcti söylenerek, onun Ali olarak dünyaya geldiği anlatılıyor.
(4) **Ali,** korkunç bir ejderhayı ikiye bölmüştü.
(5) **Ali,** bir gün yine gelecektir; kurtarıcı olarak.

SABAHIN SEHERİNDE

Sabah seherinde niyaza geldim
Dağlar yâ Muhammed, Ali çağırır(1)
Bülbülün figanı bağrımı deldi
Güller yâ Muhammed, Ali çağırır

Vird verildi gökte uçan kuşlara
Bakmaz mısın gözden akan yaşlara
Sular yüzün sürer taştan taşlara
Çağlar, yâ Muhammed, Ali çağırır

Gördüm çarh-ı felek sema'sın döner
Talib olan, mürşit meyinden kanar
Yüreğime bir od düşmüş de yanar
Yanar, yâ Muhammed, Ali çağırır

Nice âşık bu meydana derildi
Erenler erkânı, yolu sürüldü
Muhammed Ali'nin kadri bilindi
Diller yâ Muhammed, Ali çağırır

Dertli olan gelir, derdin üsteler
Ana kail olmaz kâmil ustalar
Hastalar da gelmiş derman isterler
Sağlar yâ Muhammed, Ali çağırır

(1) **Çağırmak:** Haykırmak, bağırmak, yüksek sesle okumak, teganni etmek.

Muhammed Ali'nin çoktur âşığı
Âşık olanların yanar ışığı
Hasan ile Hüseyin'in beşiği
Sallar, yâ Muhammed, Ali çağırır

PİR SULTAN, efendim erenler nesli
Erenler neslidir Ali'nin aslı
Çar âlem ile (turna avaz) sesli
Gümler, yâ Muhammed, Ali çağırır

SANCAĞI ÇEKEN ALİ'DİR

Bir gül ile gülistanı seyrettim
Seher yelleriyle esen Ali'dir
Muhammed kılavuz Mahşer yerinde
İslâmın sancağın çeken Ali'dir

Dayanı gör kardaş gönül gücüne
Azığın yok mudur ahret göçüne
On İk'İmam gibi cennet içine
Âb-ı Kevser ile akan Ali'dir

Bindiler deveye şarka gittiler
Horasan şehrinde güreş tuttular
Müminlerin feryadına yettiler
Bastılar Mervan'ı, basan Ali'dir

Münkirin gıdası Hakk'tan kesildi
Nesimî yüzüldü, Mansur asıldı
Dünya yedi kere doldu, ıssıldı(1)
Dolduran Muhammed, eken Ali'dir

Hakk'ın emri ile Cebrail indi
İndi de Ali'nin koluna kondu
Zülfikar kuşanıp Düldül'e bindi
Yezid'in neslini kıran Ali'dir

Kim dokudu bin çiçekli halıyı(2)
Kim diriltti bin yıl yatan ölüyü
Kırklar meclisine gelen doluyu
Dolduran Muhammed, içen Ali'dir

PİR SULTAN ABDAL'ım ağladı, güldü
Kâbe-i Şerif'ten bir nidâ geldi
Hakk'ın emri ile dört kitap indi(3)
Okuyan Muhammed, yazan Ali'dir

(1) **Issılmak**: Issızlaşmak, boşalmak.
(2) **Bin çiçekli hak**: yeryüzü, bahar zamanı.
(3) **Dört kitap**: Kutsal dört kitap: Zebur, Tevrat, İncil, Kur'an.

ALLAH BİR MUHAMMED, ALİ

Ben gayrı nesne bilmezem
Allah bir Muhammed, Ali
Özümü gayra salmazam
Allah bir Muhammed, Ali

Bir mum yanar bir şişede
Bülbül eğlenmez meşede
Yedi iklim dört köşede
Allah bir Muhammed, Ali

İki kuş gördüm yuvada
Döner muallak havada(1)
Dağda, deryada, ovada
Allah bir Muhammed, Ali

Yaktıcağım bir çırağdır
Bindireceğim bir Buraktır(2)
Yerden göğe bir direktir
Allah bir Muhammed, Ali

PİR SULTAN'ım bu bir sırdır
Sırrım saklayan erdir
Ayda sırdır, günde sırdır
Allah bir Muhammed, Ali

(1) **Muallak**: Asılmış, boşluk, hava.
(2) **Burak**: Muhammed'in Miraç'ta bindiği binek, at.

ARSLAN OLAN ŞAH

Gel benim derdime bir derman eyle
Âlemler derdine derman olan Şah
Hükmümün üstüne bir ferman eyle
Âlemler hükmüne ferman olan Şah

Bir ismi Seyyit'tir, bir ismi Ali
Hak sana Murtaza dedi yâ veli
Şu dünyanın evvelisin, âhiri
Şu kevn-ü mekânda sultan olan Şah(1)

Seyrangâhım oldu arşın yücesi(2)
Düldül'ün ısısı, Kanber hocası(3)
Server enbiyanın Miraç gecesi(4)
Yedinci kat gökte arslan olan Şah(5)

(1) **Kevn-ü mekân**: Kâinat, her iki dünya (dünya ve ahret).
(2) **Seyrangâh**: Gezinti yeri.
(3) **Issı**: Sahip. **Hoca**: Sahip (eskiden bu anlamı da vardı).
(4) **Server enbiya**: Peygamberler başı (Muhammed).
(5) **Arslan olan Şah**: Hazreti Ali (sözlükte arslana bakınız).

Musa'nın asâsın ejderha eden
İsâ'ya ölüyü hem de dirilten
Muhammed aşkına Zülfikar çalan
Küfür yerlerini iman eden Şah(6)

KUL HİMMET'im eydür, meydanda sırdım
Her nereye baksam Ali'yi gördüm
Her seher vaktında dilimde virdim(7)
Müminler dilinde ezber olan Şah(8)

(6) Bu mısraın anlamı: «Kâfir ülkelerini imana getiren, Müslüman eden Şah, yani Ali».
(7) **Vird**: Sık sık tekrar edilen dua.
(8) **Mümin**: İman eden, tarikata bağlı olanlar. **Şah**: Bu daima Ali'dir.

ALİ'Yİ GÖRDÜM

Sabahın seher vaktında
Ali'yi gördüm Ali'yi
Eğildim niyaz eyledim(1)
Ali'yi gördüm Ali'yi

(1) **Niyaz eylemek**: Yalvarmak, dua etmek.

Kaşı, kirpik deste deste
Armağan sunar dosta
Muhammed ile Miracta.
Ali'yi gördüm Ali'yi

Arslanı gördüm meşede(2)
Kırk mum yanar bir şişede(3)
Yedi iklim dört köşede
Ali'yi gördüm Ali'yi

Arslanı gördüm çağında(4)
Açılmış cennet bağında
Musa ile Tur Dağında
Ali'yi gördüm Ali'yi

Cennet kapısında duran
Hayber'in kilidin kıran
Kâfire Zülfikar çalan
Ali'yi gördüm Ali'yi

Çiskin dağlar başı çiskin(5)
KUL HİMMET'im oldu küskün
Cümle yerden, erden üstün
Ali'yi gördüm Ali'yi

(2) **Meşe**: Orman.
(3) Bu mısra: Hacı Bektaş Tekkesinde «Kırkbudak» denilen, üzerinde kırk mum yanan şamdan. İki tanedir. Biri Kırklar Meydanında, öteki Balım Sultan Türbesinde durur.
(4) **Arslan**: (Sözlüğe bakınız).
(5) **Çiskin**: Pek ince çığ, kırağı.

ALİ'DEN GAYRI ER GÖRMEDİM

Yedi iklim dört köşeyi dolandım
Ben Ali'den gayrı bir er görmedim
Kısmet verip âlemleri yaradan
Ben Ali'den gayrı bir er görmedim

Bir ismi Ali'dir, bir ismi Allah(1)
İnkârım yoktur, hem vallah hem billah
Muhammed, Ali yoluna Allah eyvallah
Ben Ali'den gayrı bir er görmedim

Ol kudret bendini kırdım, gark ettim(2)
Sarı öküz tüyün saydım, fark ettim(3)
Arş-ı muallayı gezdim, seyrettim(4)
Ben Ali'den gayrı bir er görmedim

Ali gibi er gelmedi cihana
Ona da buldular türlü bahane
Yedi kez vardım ben ulu divane
Ben Ali'den gayrı bir er görmedim

Cennet bahçesinin nedendir taşı
İncidir toprağı, hikmettir işi
Yüz yirmi bin peygamberler başı
Ben Ali'den gayrı bir er görmedim

KUL HİMMET'im eydür, Kırklara beli
Dilim medhin söyler, aslımız deli
Evveli Muhammed, âhiri Ali
Ben Ali'den gayrı bir er görmedim

(1) (Sözlükte «Ali»ye bakınız).
(2) Gark etmek: Suya boğmak
(3) Sarı öküz: Dünyayı sırtında taşıyan öküz. Bu öküz denizde bir balığın üstünde durur.
(4) Arş-ı mualla: Yüksek gökler.

GÜLLERİM ALİ ÇAĞIRIR

Yolcu oldum yola düştüm
Yollarım Ali çağırır
Bülbül oldum, güle düştüm
Güllerim Ali çağırır

Bir zaman türapta yattım
Türlü çiçeklerden bittim
Arı ile çok bal yaptım
Ballarım Ali çağırır

Bulut oldum, göğe ağdım
Yağmur olup yere yağdım
Coşkun coşkun ben kaynadım
Sellerim Ali çağırır

Bu haneye mihman gelmişim(1)
Kâh ağlayıp kâh gülmüşüm
Bahr-i ummana dalmışım(2)
Göllerim Ali çağırır

KUL HİMMET'im aşka düştü
Aşk deryası boydan aştı
Virdiğimiz Ali'ye düştü
Dillerim Ali çağırır

(1) **Hane**: (Burada) Dünya. **Mihman**: Konuk, misafir.
(2) **Bahr-i umman**: Büyük deniz.

ALİ DEYÜ, ALİ DEYÜ

Yalvarırım Muhammed'e
Ali deyü, Ali deyü
Ağlar gezerim dünyada
Ali deyü, Ali deyü

Bektaşî Veli'de hal var
Fatmana'da bir hayal var
Sabah sabah Hakk'a yalvar
Ali deyü, Ali deyü

Hasan, Hüseyin öğrüşür(1)
Melekler çarçar çağrışır
Sinem bülbülü çığrışır(2)
Ali deyü, Ali deyü

İmam Zeynel samah tutar
Bâkır, Câfer ona yeter
Kumru dost dost deyü öter
Ali deyü, Ali deyü

Musa-yi Kâzım'dan içtim
İmam Rıza'ya ulaştım
Pîrin sevdasına düştüm
Ali deyü, Ali deyü

(1) **Öğrüşmek**: Bağrışmak, haykırmak.
(2) **Çığrışmak**: Bağrışmak.

Takî, Nakî bu dediler
Askerî'ye Hû dediler(3)
Mehdî'dir Kırklar, Yediler
Ali deyü, Ali deyü

KUL HİMMET, üstadım, katar
Gevher alır, gevher satar
Arşullah'ta bir kuş öter(4)
Ali deyü, Ali deyü

(3) **Hû:** O, Tanrı.
(4) **Arşullah:** Tanrı'nın arşı, gökleri.

ALİ DEĞİL Mİ?

Dahi inanmaz mısın cy kanlı Yezid(1)
Devranı döndüren Ali değil mi(2)
Mirac-ı hayale uğradı Habib(3)
Hâtemi indiren Ali değil mi

Necef deryasına kılıcın attı
Derya bulut olup havaya kalktı
Nisan rahmetini andan halketti(4)
Deryayı coşturan Ali değil mi

Zâhirde Mehdî de sır etti başın(5)
Tâ ezelden beri aşkın çümbüşün
Doksan bin okunan âyetin başın
Okuyan, okutan Ali değil mi

VELİ ABDAL, bilmez bunun ötesin
Ol Hayrünnisâ kendi nefesin
Uzatıp da ne ararsın ötesin
Bu mülkün sahibi Ali değil mi(6)

(1) **Dahi:** Daha.
(2) **Devran:** Zaman, dünya, evren (burada).
(3) **Habib:** Sevgili anlamında olup Muhammed için söylenir. Tanrı sevgilisi demektir.
(4) **Rahmet:** Yağmur (burada).
(5) **Zahirde:** Görünüşte.
(6) **Mülk:** (Burada) Dünya.

PİRİMİZ

Erenler Şah'tan gelirler
Ali derler pîrimize
İmamların kullarıyız
Münkir ermez sırrımıza

Pîrimiz Kırklar, Yediler
Bu yolu onlar kurdular
Bize de böyle dediler
Kanarsan ikrarımıza

Ateş yanar, kazan coşar
Dalgalanıp boydan aşar
Şûlesi âleme düşer
Bakın bizim nurumuza

Bildik aslımızdır Âdem
Kısmetimiz verdi Hüdâ'm
Halifeler basmış kadem(1)
Taç vurdular serimize

Muhip mürşidine uydu
Ârif olan hisse duydu
Münafıklar nice kıydı
Tiğ çektiler pîrimize(2)

NESİMİ, sözünü pişür
Özüne muhabbet düşür
Bezirgânlar gevher taşır
Güne güne şarımıza(3)

(1) **Kadem**: Ayak.
(2) **Tiğ**: Kılıç. Bu iki mısradan anlaşılan, hükûmetin ya da tarikat düşmanlarının pîr'e eziyet etmiş, belki de öldürmüş olduklarıdır. Nesimî zamanında bu gibi olaylar çoktur.
(3) **Güne güne**: Türlü türlü, çeşit çeşit.

MEDET SENDEN

Selâm olsun canım Ali
Ehl-i Beytin Şahı Ali
Kendi Ali, şanı Ali
Medet senden Hünkâr Ali

Noldu ol nur-ı mücessem(1)
Bir dahi ben nerde görsem
Yoluna can-u ser versem
Medet senden Hünkâr Ali

Elimiz bağlanıp kaldık
Aşkın gülşenine daldık
Gül verdikte diken aldık
Medet senden Hünkâr Ali

Makamında daim ola
Elin tutan safa bula
Korkma ey can, gir bu yola
Medet senden Hünkâr Ali

Kurban olsam erkânına
Hem din-ü hem imanına
Razıyım ben fermanına
Medet senden Hünkâr Ali

Seni inkâr eden cahil
Ol kendi nefsine kail
Oldum ben hüsnüne mail
Medet senden Hünkâr Ali

(1) **Nur-ı mücessem**: Cisimleşmiş nur, varlıklı nur.

Gülünü koklasın nâdan
Kıylükal çıksın aradan
Kurtulayım bu yaradan
Medet senden Hünkâr Ali

Ateş saçıldı canıma
Gele cânânım yanıma
Yüzler sürem sultanıma
Medet senden Hünkâr Ali

Nazar eyle benden yana
Taze hayat gelsin bana
Can kurban olsun sana
Medet senden Hünkâr Ali

Kul oldum, bendeyim bende
Benim âşık-ı efkende(2)
Rahatım kalmadı tende
Medet senden Hünkâr Ali

Ali Baba başlar tacı
Şüphesiz ol Baktaş Hacı
Odur dertlerin ilâcı
Medet senden Hünkâr Ali

Zikr-ü fikrim sensin her dem
İnayet kıl eyle kerem
Aman sâki getir bir dem
Medet senden Hünkâr Ali

Benim *TEVFİK*, söyler sözü
Doğru ola Hakk'a özü
Eşiğine sürem yüzü
Medet senden Hünkâr Ali

(2) Efkende: Biçare, düşkün.

HAYDAR HAYDAR

Ol arş-ı Rahman, bu arşta yok iken
Ezelî kandili tutandır Haydar(1)
Cihan derya iken, yer gök su iken
Arşın binasını çatandır Haydar

Muhammed'i yarattı öz nurundan
Bir zühre doğdu alnından
Eridi halloldu hem gevherinden
Katresin ummana katandır Haydar

Kudret tarafından üç melek geldi
Cebrâil emretti. eflâke saldı(2)
Anda coşan nuru ikiye böldü
Can, hasret kalemin çalandır Haydar

(1) **Haydar:** Arslan demektir. Ali'ye kahramanlığından ötürü lâkap verilmiştir.
(2) **Eflâk:** Gökler.

Nur ile keffeyni hisar eyleyen(3)
Fetahnâ suresin beşar eyleyen(4)
Mağripten maşrika nazar eyleyen
Mücizatın topun tutandır Haydar

Âdem Ata ayrılmazdı zâtından
Bir bağ halkeyledi kendi katından
İşaret eyledi hurma çöpünden
Boz Dev'in bendini çatandır Haydar

Hak sevdi, severdi, koymadı gamda
Cebrâil ulaştı çile tamamda
Muhammed Mirac'a vardığı anda
Arslan olup yola yetendir Haydar

Sefil *SADIK*, Hak'tan dile çareyi
Lütfeyle, tabibin sarsın yarayı
Aman Şahım, ıssız koyma sarayı
Çağrınca ulaşıp yetendir Haydar

(3) **Keffeyn**: İki avuç içi.
(4) **Fetahna**: Kur'an'ın «biz sana fetih ve zafer verdik, fetih yolunu açtık» diye başlayan, 'Fetih Sûresi' diye anılan 48. sûresi. **Beşar eyleyen**: Müjdeleyen.

ALİ'DEN ÖZGE YÂRİM YOK

Gurbet diyarında bîkes garibim
Muhammed, Ali'den özge yârim yok
Gayrıdan geçmişim Hakk'a talibim
Muhammed, Ali'den özge yârim yok

Mürşidim Muhammed, Rehberim Ali
Anlardan öğrendim erkânı, yolu
Kalbim aman ile doludur dolu
Muhammed, Ali'den özge yârim yok

Yoktan var eyledi beni Yaradan
Yârı buldum, çıktı ağyar aradan
Ben aktan okurum, bilmem karadan
Muhammed, Ali'den özge yârim yok

Anlar ile buldu bu âlem nizam
Mihrini tuttum ben gönülde müdam(1)
Aslımı sorarsan On İki İmam
Muhammed, Ali'den özge yârim yok

Bu aşkın sevdası başımdan gitmez
Yanıyor yüreğim, tütünüm tütmez
Ey zâhit, nasihat bana kâr etmez
Muhammed, Ali'den özge yârim yok

SIRRI'yâ, vahdet bezminde can verdi
İnâyet erişip ziyaya erdi(2)
Muhammed, Ali'dir dilinin virdi(3)
Muhammed, Ali'den özge yârim yok

(1) **Mihr**: Sevgi. **Müdam**: Sürekli
(2) **İnâyet**: Himmet, iyilik.
(3) **Vird**: Durmadan söylenen dua, övme.

EĞER SUAL EDERSEN

İbadetten eğer sual edersen
Kıblemdir Muhammed, secdemdir Ali
Kulluğumdan benim cevap istersen
Kıblemdir Muhammed, secdemdir Ali

Yedi gök, yedi yer bünyad olmadan
Ay ile gün, yıldız icad olmadan
Dünya dedikleri âbad olmadan
Kıblemdir Muhammed, secdemdir Ali

Münkir fırkasından kalmadı eser
Fırka-i Naci'den almışım haber
On sekiz bin âlemi viran eder
Kıblemdir Muhammed, secdemdir Ali

Âşık isen bu gün gezme havada
Muhammed, Ali'nin nuru dünyada
Yer ile gök durmuş hep inkiyada
Kıblemdir Muhammed, secdemdir Ali(1)

BOSNAVÎ

(1) Bu nefesin son dörtlüğü ele geçmedi.

ALİ'DİR ALİ

Muhabbet kapısın açayım dersen
Açanlara açtıran Ali'dir Ali
Hakk'ın cemalini göreyim dersen
Görenle göstęren Ali'dir Ali

Muhammed Mustafa cihan serveri(1)
Miraçta açıldı bu yolun sırrı
Kimseler bilmezdi Ali'den gayrı
Bilenle bildiren Ali'dir Ali

Derviş ol, gel kardaş düşme inada
Sâfî kıl gönlünü, ol küllî sâde(2)
Benliği terk eyle, eriş murada
Erenle erdiren Ali'dir Ali

Münkirin askeri Şam'a çekildi
Mümin olanlara nâme yazıldı
Kırkların ceminde şerbet içildi
Ezenle ezdiren Ali'dir Ali

Muhammed, Ali'dir Kırkların başı
Anları bilmeyen nicolur işi
BOSNAVİ, akıttı gözünden yaşı
Akanla akdıran Ali'dir Ali

(1) **Server**: Başbuğ, önder.
(2) **Küllî**: Hep, bütün, baştan başa.

ALİ GÖRÜNDÜ GÖZÜME

Tuttum aynayı yüzüme
Ali göründü gözüme
Nazar eyledim özüme
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm Hû... Hû Şah'ım Hû...

Âdem Baba Havva ile
Hem Allemel'esma ile(1)
Çarh-ı felek sema' ile(2)
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm Hû... Hû Şah'ım Hû...

Hazret-i Nuh Neciyullah(3)
Hem İbrahim Halilullah
Sînâ'daki Kelimullah(4)
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm Hû... Hû Şah'ım Hû...

(1) **Allemel'esma**: Tanrı'nın adları, sıfatları.
(2) **Çarh-ı felek**: Gök kubbesi, gök yuvarlağı. **Sema'**: Dönme.
(3) **Neciyullah**: Tanrı sırdaşı.
(4) **Kelimullah**: Sînâ'da Tanrı ile konuşan Musânın lâkabı.

İsâ-yi Ruhuilah oldur(5)
İki âlemde Şah oldur
Müminlere penah oldur(6)
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm Hû... Hû Şah'ım Hû...

Ali evvel Ali âhir
Ali bâtın, Ali zâhir
Ali tayyip, Ali tâhir(7)
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm Hû... Hû Şah'ım Hû...

Ali candır, Ali cânan
Ali dindir, Ali iman
Ali rahîm, Ali Rahman(8)
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm Hû... Hû Şah'ım Hû...

HİLMİ gedâyî bir kemter(9)
Görür gözüm, dilim söyler
Her nereye kılsam nazar(10)
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm Hû... Hû Şah'ım Hû...

(5) İsâ-yi Ruhullah: Tanrı ruhu İsâ, Hz. İsâ.
(6) Penah: Sığınak.
(7) Tayyip: Güzel, hoş. **Tahir:** Temiz.
(8) Rahim: Merhametli.
(9) Kemter: Âciz, hakir.
(10) Nazar kılmak: Bakmak.

ON İKİ İMAM

«Erenler, veliler, Kırklar, Yediler
On İki İmamlar kurbanıyız biz
Okundu tekbiri, durduk kıbleye
On İki İmamlar kurbanıyız biz»

Düvaz İmam, Düvazde İmam da denir. Hazreti Ali'yle sonradan onun soyundan gelen On Bir İmam, On İki İmam adını alır. Alevî - Bektaşî edebiyatında bu On İki İmamdan söz eden bir tür doğmuştur. Bu konuda nefeslere «Düvaz İmam» denir.

Din ve devlet başkanlığı yani İmamlık, Alevîlikle sıkı sıkıya ilgilidir. Birinci İmam'dan sonuncu İmam Mehdî'ye gelinceye dek üç yüz elli yıla yakın bir zaman geçmiştir. Bu İmamlık işinden dolayı birçok tarihsel olaylar olmuş, birçok kavgalar çıkmış, yeni tarikatlar ya da mezhepler doğmuştur. Büyük ayrılıklara yol açan bu durum edebiyatta da yerini bulmuş, özel bir tür olmuştur. Bu nefesleri anlayabilmek için tarih olayları ile On İki İmam'ın serüvenini az çok bilmek gereklidir. Biz, çok kısa olarak ve ancak nefeslerdeki yankılarına değinerek onların yaşantısını vermeye çalıştık.

Birinci İmam Hazreti Ali, daha önce «Ali» bölümünde verildiği için İmam Hasan'dan başlayacağız.

İMAM HASAN

Ali'den sonra gelen İkinci İmamdır. Hazreti Ali'nin büyük oğludur. Hicretin ikinci ya da üçüncü yılında doğdu (625). Hazreti Muhammed adını «Hasan» koymuştur. Künyesi «ebu Muhammed» olup lâkapları «Takî», «Zeki» ve «Sıbt»dır. «Hasan'ül - Müctebâ» da denir. Anası, Hazreti Muhammed'in kızı Fatıma Hatun'dur. Halk arasında Fatma ya da Fatma Ana diye anılır ve çok sevilir.

İmam Hasan, her bakımdan üstün bir kişiydi. Hz. Ali'nin ölümünden sonra İmam olmuş, halk da kendisine uymuştu. O sırada Şam Valisi'yken devlet başkanlığını türlü oyunlarla elde etmiş olan Muaviye'ye mektuplar yazarak yola getirmeye çalışmışsa da, başaramamıştı. Adamlarının hiyaneti yüzünden Halifeliği ona bırakmak zorunda kaldı. Medine'de hiç bir şeye karışmadan yaşadığı sırada Muaviye tarafından karısına zehirlettirildiği söylenir. Ölümü: 669.

İMAM HÜSEYİN

Üçüncü İmamdır. Doğumu: 626. Babası Hazreti Ali, anası Fatma'dır. Adını Hazreti Muhammed koymuştur. Künyesi «ebu Abdullah», lâkapları «el-Şehit», «el-Sıbt», «Zeki» ve «Mübarek»tir. Beş erkek, üç kız çocuğu olmuştur. Bunlardan tarihe ve edebiyata geçen «Zeynel' Âbidin» ile «Zeynep»tir.

Hazreti Hüseyin, Kerbelâ'da şehit edilmiştir. (Ağıtlar bölümünde anlatıldı.) Türbesi Kerbelâ'dadır. Ölümü 680 tarihindedir.

Hasan ile Hüseyin, Hazreti Muhammed'in çok sevdiği iki torunudur.

İMAM ZEYNEL'ÂBİDİN

Dördüncü İmamdır. Hazreti Hüseyin'in oğludur. Anası Şehribânu'dur. Doğumu: 659. Künyeleri «ebu Muhammed», «Ebul Hasan». Ünlü lâkabı «Zeynel'Âbidin»' dir. Çok bilgili, çok iyi huylu, sabırlı ve üstün bir insandı. Kendisine kötülük edenlere bile iyilik ederdi.

Zeynel'Âbidin, Kerbelâ faciasında bulunmuş, hastalığı yüzünden, babası Hüseyin savaşa girmesine izin vermemişti. Kerbelâ'dan Kûfe'ye, oradan da Şam'a götürüldü. Zencire vurulmuş olarak Yezid'in önüne çıkarıldı. Serbest bırakıldı, Medine'ye döndü. Ölünceye dek orada kaldı. Ölümü: 719.

İMAM BÂKIR

Beşinci İmam olup babası Zeynel'Âbidin'dir. Medine'de, 677 tarihinde doğmuştur. Künyesi «ebu Câfer»dir. En yaygın lâkabı «Bâkır»dır. Ölümü: 733. Büyük bir bilgin ve çok cömert bir insandı.

İMAM CÂFER SADIK

Altıncı İmam olup babası İmam Bâkır'dır. Doğumu: 699. Künyesi «ebu Abdullah»; en yaygın lâkabı «Sadık»'tır. Çok bilgili ve iyi ahlâklıydı. Onun zamanında Emevî Devleti yıkıldı, yerine, Bağdat'ta Abbasoğulları Devleti kuruldu.

Câfer Sadık, hiç bir siyasal olaya karışmadı. 765'te Medine'de öldü.

Bektaşî ve Alevîlerin tarikat kurallarını öğreten ve

adına «*Buyruk*» denilen bir kitapları vardır ki, Câfer Sadık'a mal edilir. Kendisi mezhep kurmadığı halde, ölümünden sonra taraftarları, onun sözlerine ve eserlerine dayanarak Câferî Mezhebini kurdular. Anadolu Bektaşî ve Alevîleri mezhep olarak Câferî'dir.

İMAM MUSA KÂZIM

Yedinci İmamdır. İmam Câfer'in oğludur. 745'te doğdu. Yaygın olan künyesi «Ebul Hasan»dır. Ünlü lâkabı «Kâzım»dır. Abbasî hükümdarı Mehdî, Musa Kâzım'ı Bağdad'a getirtti, zindana attırdı. Bir süre sonra Medine'ye gönderdi. Hârun hükümdar olunca kendisini Bağdad'a getirterek şehit etti (799).

İMAM RİZA

Sekizinci İmamdır. Babası İmam Musa Kâzım'dır. Doğumu: 770'tir. Künyesi «Ebul Hasan»; ünlü lâkabı «Riza»dır. Medine'de doğdu. Abbasoğullarından Memûn tarafından zehirlendiği söylenir. Mezarı Horasan'da Tûs kenti yakınlarında bir köydedir. Çok bilgili ve tedbirliydi.

İMAM MUHAMMED TAKÎ

Dokuzuncu imamdır. Medine'de doğdu (811). İmam Riza'nın oğludur. Künyesi «ebu Câfer»dir. Yaygın lâkabı «Cevat» ve «Takî»dir. 835'te Bağdat'ta öldü. Zehirlendiği söylenir. Dedesi Musa Kâzım'ın yanına gömüldü.

İMAM NAKÎ

Onuncu İmamdır. 829'da Medine'de doğdu. Künyesi «Ebu Hasan», lâkabı «Askerî»dir: «Ali'ül Hâdi», «Nakî», «Hâdî» de denir. Semira'da (Bağdat) öldü (868). Orada yatmaktadır. Abbasoğlu Mutemed tarafından şehit edildiğine inanılır.

İMAM HASAN el - ASKERÎ

On birinci İmamdır. 846'da Semira'da doğdu. Babası onuncu imam Nakî'dir. Anası Sûsen Hatun'dur. Künyesi «ebu Muhammed», lâkabı «Askerî»dir. «Hâdî» ve «Sâmit» de denir. 874'de Samira'da öldü. Babasının yanına gömülmüştür.

İMAM MEHDÎ

On ikinci ve sonuncu İmamdır. Babası İmam Askerî, anası Nercis Hatundur'dur. Künyesi «Ebul Kasım Muhammed el Mehdî», lâkapları «Mehdî» ve «Sahib Zaman»dır. Babasının ölümünden sonra halktan gizlenmişti. Bu ilk gizlenişe Gaybet-i Suğra (küçük gizleniş) denir. Bu gizleniş sırasında ümmetine elçilik yapan ebu Hasan Ali ölünce, Gaybet-i Kübra (büyük gizleniş) başlamıştır. Mehdî'nin ne olduğu, son gizlenişten sonra anlaşılamadı. Muhammed Peygamberin bir gün ortaya çıkacağını haber verdiği Mehdî'nin, bu İmam olduğuna inanılır. Sıkışık zamanlarda işleri yoluna koyacak diye gelmesi beklenir. Nefeslerde Mehdî'ye çok yer verilir. Çok zaman «Sahib Zaman» diye anılır. Bunun kimi zaman İran Şahları olacağı ya da başka birisi görünüşünde geleceği inancı vardır.

DÜVAZ İMAM SÖYLESEN

Sıtkile bir düvaz-imam söylesen(1)
Bilir misin ne kadardır sevabı
On'ki bin altın sadaka eylesen(2)
Onun ile beraberdir sevabı

Ali Haydar Şah'a meyiller katsan
Hasan, Hüseyin'den Zeynel'e yetsen
On iki bin koyun kurban eylesen
Onun ile beraberdir sevabı

Bâkır'a, Câfer'e nişan kodursan
Cehdedip kendine eyi dedirsen
On iki bin aca ekmek yedirsen
Onun ile beraberdir sevabı

Musa-i Kâzım'la derya boylasan
Hulk-ı Riza ile kelâm söylesen
On iki bin kulu azat eylesen
Onun ile beraberdir sevabı

Takî, Nakî uyuyorlar, uyarsan
Cehdeyleyüp özün hardan ayırsan(3)
On'ki bin açığa esvap geydirden(4)
Onun ile beraberdir sevabı

(1) **Sıtkile:** Arı gönülle, içten doğrulukla.
(2) **On'ki:** On iki.
(3) **Har:** Eşek.
(4) **Açık:** Çıplak.

Askerî de gam yüküne dayansa
Mehdî çıksa, gerçek erler uyansa
On iki bin şehit kana boyansa
Onun ile beraberdir sevabı

Derviş *SÜLEYMAN*'ım divana dursa
Anda yazılıdır, bakanlar görse
On'ki bin hacıyla sana yüz sürse
Onun ile beraberdir sevabı

KİMİM VAR BENİM

etse var Hak, Muhammed Ali
Onlardan gayrı kimim var benim
Sultan Hacı Bektaşı Veli dahi
Onlardan gayrı kimim var benim

Kesildi kervanım, işlemez yolum
Bastılar elime, kestiler dilim
Hasan, Hüseyin'e malûmdur halim
Onlardan gayrı kimim var benim

Bizlere kabul ettiğin ölümü
İmam Zeynel sen alasın elimi
İmam Bâkır'a arz edem halimi
Onlardan gayrı kimim var benim

İmam Cafer halimizden bilesin
Biz düşmüşüz, elimizi alasın
Kâzım Musa carımıza gelesin
Onlardan gayrı kimim var benim

İmam Riza'dan ola bize imdat
Muhammed Takî'den ola inayet
Ol İmam Nakî'den ola şefaat
Onlardan gayrı kimim var benim

On dört Masumu Pâk, hem Sahip Zaman
On iki İmam'dan tutmuşum dâman
Askerî, Muhammed Mehdî el'aman
Onlardan gayrı kimim var benim

KUL HİMMET'im, okur asıl, gelirim
Şah'ı Merdan Haydar, bize bir deyim
Yeriş İmam Abbas, cenâb-ı âlim(1)
Onlardan gayrı kimim var benim

(1) **İmam Abbas**: İran Safavî devletinin hükümdarlarından Birinci Şah Abbas (1587-1629). Bu nefesten, Kul Himmet'in yaşadığı zamanı da öğrenmiş oluyoruz. **Cenab-ı âlim**: Şerefli bilgin.

MUHAMMED ALİ AŞKINA

Günah ettim Şah'ım, dârına durdum(1)
Allah bir, Muhammed Ali aşkına
Kırklar eşiğine yüzünü sürdüm
Allah, bir Muhammed Ali aşkına

Hasan Riza'ya ben ricaya vardım
İmam Hüseyin'i şefiim buldum(2)
Şahım Zeynelabâ eyledi yardım
Allah bir, Muhammed Ali aşkına

Muhammed Bâkır'ın yüzü nuruna
İmam Câfer'in vardım dârına
Kalmış günahımın küllü varına(3)
Allah bir, Muhammed Ali aşkına

Musa-yi Kâzım'dan görünen nurlar
Aliyyürrıza'ya naklolan nurlar
Kalma günahıma erenler, pîrler
Allah bir, Muhammed Ali aşkına

Muhammed Takî'nin yolu aşkına
Aliyyün Nakî'nin hali aşkına
Bağışla cürmümü Veli aşkına(4)
Allah bir, Muhammed Ali aşkına

(1) **Dârına durmak**: Huzurunda durmak.
(2) **Şefi**: Şefaatçi, günahların affı için araya giren.
(3) **Küllü**: Hep, bütün.
(4) **Veli**: Hacı Bektaş Veli.

Hasan-ül Askerî nuru hakkıyçün
Erenler semaı devri hakkıyçün(5)
Muhammed Mehdî'nin sırrı hakkıyçün
Allah bir, Muhammed Ali aşkına

Mürşidi bilelim, yâra varalım
KUL HÜSEYİN ile dâra varalım
Şerleri def'eden hayra varalım
Allah bir, Muhammed, Ali aşkına

(5) **Sema:** Ayn-ı cemde oynama. **Devir:** Dönme.

MUHAMMED ALİ'DEN BERİ

Serime bir sevda geldi
Muhammed Ali'den beri
Yandı vücudum kül oldu
Tâ Kalûbelî'den beri

Ali'nin Fatma, Kanber'i
Hırka tutunur önleri
Severim On İki İmam'ı
Atası pîrimden beri

Hasan'la Hüseyin'i sevdim
İkrarım anlara verdim
Kâfirlerin bütün kırdım
Halil-ür-Rahman'dan beri

Zeynclâbidin yolları
Açılır gonca gülleri
Bâkır İmamlar serveri
Severim soyundan beri

Muhammed dünyaya geldi
Şu âlem nur ile doldu
Hâcem İmamı Câfer'i(1)
Okuram Kur'an'dan beri

Musalıibim Musa Kâzım
Riza'ya bağlıdır özüm
Kolumda şalıinim, bazım
Beslerim zamandan beri

Takî'den etek tutmuşam
Nakî sırrına yetmişem
Askerî'den mey içmişem
Sarhoşum zamandan beri

İkrarın bendi boşandı(2)
İndi türaba döşendi
Mehdî'den kılıç kuşandı
Bilürem zamandan beri

ŞAH HATAYÎ'm Hakk'a yalvar
Sevdiğim Ali'dir server.
Sorarlarsa bizi erler
Gülerem divandan beri

(1) **Hâcem**: Hocam.
(2) **Bendin boşanması**: Suyu tutan setin açılması.

ALİ ALİ

Dilimde ezberim, virdim
On İki İmam, Ali Ali
Sefillere eyle yardım
On İki İmam, Ali Ali(1)

Sefilin halinden bilen
Gözünün yaşını silen
Çağırdığım yere gelen
On İki İmam, Ali Ali

On İki İmam, Ali haktır
Ali'nin ihsanı çoktur
Şah Ali'dir, Ali Şah'tır
On İki İmam, Ali Ali

Hasan, Hüseyin'in pîri
Zeynel'Âbidin'in sırrı
Muhammed Bâkır'ın nuru
On İki İmam, Ali Ali

Câfer'in sevgisi candan
Kâzım Musa, Riza nurdan
Şefaat umarım sizden
On İki İmam, Ali Ali

(1) **On iki imam**: On ikimam gibi okunacaktır.

Ey Kâzım Musa, Riza
Dergâhında etme ceza
Yardım ede cümlemize
On İki İmam, Ali Ali

Muhammed Takî'nin şanı
Akıyor Nakî'nin kanı
Pîrim mahrum etme beni
On İki İmam, Ali Ali

Hasanı Askerî, Mehdî
Gelmeye var muhabbeti
Yıkılsın Yezid'in tahtı(2)
On İki İmam, Ali Ali

TESLİM ABDAL, durdum dâra
Yüz sürelim ere, pîre
Çağırdığım yerde gele
On İki İmam, Ali Ali

(2) Burada Osmanlı tahtından söz ediyor.

CANDA DAMARIM ALİ'DİR

Muhammed'in bahçesinde
Serv-ü çınarım Ali'dir
Tâ ezelden vücudumda
Canda damarım Ali'dir

İndim de şimal ilinden
İmam Hasan'ın dilinden
Şah Hüseyin'in yolundan
Belde kemerim Ali'dir

Zeynel'i zindana tıkan
Şah Bâkır'a kiriş takan
Gül olup da irfan kokan
İmam Câfer'im Ali'dir

Ah Yezit, kalmaya size
Kâzım'a ettiniz ceza
Horasan'da Mûsa Rıza
Sırda nihanım Ali'dir

Takî'dir gözümüz açan
Nakî'dir müşküller seçen
Askerî'dir meyin içen
Sâkî pınarım Ali'dir

Bu işler böyle olacak
Âlem nur ile dolacak
Mehdî Dedem var, gelecek
Kân-u mekânın Ali'dir

KUL HÜSEYN'im Hakk'a yalvar
Sevdiceğim Ali server
Nur olmuş âlemde parlar
Şems-ü kamerim Ali'dir

DOSTUNA DOST

Muhammed Mustafa, Murtaza Ali'nin
Dostuna dost, düşmanına düşmanım
Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin
Dostuna dost, düşmanına düşmanım

Eşiğinde hacı oldum Kâbe'nin
Gönlümüzde ziya mâh-ı tâbanm(1)
Şah Hasan, Hüseyin, Zeynel'abâ'nın
Dostuna dost, düşmanına düşmanım

Bu seri meydanda gerek fakirin
Her dem Şah-ı Merdan ola zikirin
İnanın gaziler İmam Bâkır'ın
Dostuna dost, düşmanına düşmanım

Kılıcın kuşandım bir gerçek erin
Gayretin çekmezem erkânsız kemin(2)
İmamlar civanı İmam Câfer'in(3)
Dostuna dost, düşmanına düşmanım

(1) **Mâh-ı tâban:** Parlak ay.
(2) **Erkânsız kemin:** Yolsuz kötü kişinin.
(3) **Civan:** Genç.

Lânet canına yoldan azanın
Müminler yoluna kuyu kazanın
Şah Musa-i Kâzım, Ali Riza'nın
Dostuna dost, düşmanına düşmanım

Bendesinin bendesiyim Ali'nin
Âşıkıyım onların dîdârının
Şah Takî bâ Nakî, Ali Askerî'nin
Dostuna dost, düşmanına düşmanım

ALİ der, gayretin çekerim dinin(4)
Kur'an'da okunan azim «mübin»in(5)
Bu seri yoluna koydum Mehdî'nin
Dostuna dost, düşmanına düşmanım(6)

(4) **Gayretini çekmek:** Geliştirmek için çalışmak, göstermek.
(5) **Mübin:** İyiyi kötüyü ayıran.
(6) Sözlükte «teberra» ve «tevellâ»ya bakınız.

ALİ'Yİ SEVENİN DERDİ Mİ OLUR

Derdim var diye neye ağlarsın
Ali'yi sevenin derdi mi olur
Derdinden şikâyet kime eylersin
Ali'yi sevenin derdi mi olur

Muhammed Ali'dir, Ali Muhammed
Hasan ile Hüseyin çektiler zahmet
Ali'den özgeye eyleme minnet(1)
Ali'yi sevenin derdi mi olur

İmam Zeynel, Bâkır ile göründü
İmam Câfer hal yüzünü büründü
Alevîler yüz üstüne süründü
Ali'yi sevenin derdi mi olur

İmam Kâzım, Riza Şah-ı Horasan(2)
İmam Takî, Nakî dertlere derman
Yakın bize bizden ol Şah-ı Merdan
Ali'yi sevenin derdi mi olur

İmam Askerî, Mehdî-i Zaman
Daima etmekte erenler cevlân
DELİ ŞÜKRÜ, dertsizlerin bu meydan
Ali'yi sevenin derdi mi olur

(1) **Özge**: Başka.
(2) **Şah-ı Horasan**: İmam Riza. Kendisi Horasan'da Tûs kenti yakınlarında yatmaktadır. Türbesi oradadır. Onun için «Şah-ı Horasan» denir.

ON İKİ İMAMLAR KURBANIYIZ

Erenler, Veliler, Kırklar, Yediler
On İki İmamlar kurbanıyız biz
Okundu tekbiri, durduk kıbleye
On İki İmamlar kurbanıyız biz

Şahım kimseye bulma bahane
Bir zaman söylensin iki cihane(1)
Rıza lokmasını ulu divanc(2)
On İki İmamlar kurbanıyız biz

Anamız Meryem'dir, atamız Cibril
Nefesten zâhirdir hükmüne kail(3)
Bizi şaha kurban etti Azrail
On İki İmamlar kurbanıyız biz

Yedi kerre yünceğizim kırptılar
İbrahim'in sürüsüne kattılar(4)
Etimi de pâre pâre ettiler
On İki İmamlar kurbanıyız biz

(1) **İki Cihan:** Dünya ve âhiret.
(2) **Rıza lokması:** Aynı-cemde yenilen yemek. **Ulu divan:** Yerine göre Tanrı katı, cem âyini yapılan salon anlamlarına gelir.
(3) **Zâhir:** Görünüş, meydana çıkış.
(4) **İbrahim:** Peygamber İbrahim.

Kurbanlık koç ile bile yayıldım
Feriştehler çaldı, ben de sayıldım(5)
Kırklar makamında ben de doyuldum(6)
On İki İmamlar kurbanıyız biz

DERVİŞ ALİ'yim, kanım nâ-hak dökme
El ne derse desin, sen ana bakma
Şahın yürümedikçe posttan çıkma
On İki İmamlar kurbanıyız biz

(5) **Feriştehler**: Melek.
(6) **Doyuldum**: Doyuruldum, doydum.

MÜRVET YA ALİ

Hak, Muhammed, Ali geldi dilime
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali
Yine ihsan senden ola kuluna
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

Hatice, Fatma mihr-i muhabbet
Allah'ım kuluna edesin rahmet
İmam Hasan, İmam Hüseyin mürvet
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

İmamı Zeynelâbidin'e varalım
Derdimizin dermanını bulalım
Doksan bin erlere yüzler sürelim
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

İmam Bâkır imamların serveri
Ol İmam Câfer, imanım nuru
Allah'ım eydirme amanla zârı(1)
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

İmamı-ı Mûsa'yi Kâzım er-Rizâ
Günahım çok imiş diyeyim size
Allah'ım hidayet eylesin bize(2)
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

İmam Takî, İmam Nakî'dir virdim
Anlara sığındım, dayandım durdum
Hasan-ül-Asker'e yüzümü sürdüm
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

PÎR SULTAN'ım tamam oldu sözümüz
On İki İmam'a bağlı özümüz
Muhammed Mehdî'ye var niyazımız
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali(3)

(1) **Eydirme**: Söyletme, dedirme. **Aman, zâr**: İmdat, ağlayıp inleme.
(2) **Hidayet eylemek**: Doğru yola kavuşturmak.
(3) **Kalma günahlara**: Günahımıza bakma, hoş gör (kusura kalma, sözünde olduğu gibi).

DÖNEN DÖNSÜN

İkrar-u aşkımız çün ezelîdir
Müminin ikrarı Kalu Belî'den
Benim pirim çün Muhammed Ali'dir
Dönen dönsün, ben dönmezem Ali'den

Benim gönlüm divanedir, delidir
Can-u dilden erenlerin kuludur
Bu yol Muhammed'le Ali yoludur
Dönen dönsün, ben dönmezem Ali'den

Erenler serveri Âl-i Abâ'dır
Hasan'la Hüseyn'e canım fedadır
Gözüm nuru benim Zeynel'abâ'dır
Dönen dönsün, ben dönmezem Ali'den

Kâzım bize bir nimettir Hüdâ'dan
Hak razıdır Ali, Mûsa, Riza'dan
Muhammed Takî'dir kalu belâdan
Dönen dönsün, ben dönmezem Ali'den

Ali, Nakî bize hem pişvâdır(1)
Askerî düşmana tîr-i gazadır(2)
Muhammed Mehdî de sırr-ı Mevlâ'dır
Dönen dönsün, ben dönmezem Ali'den

USULÎ'yem, kapısına vuruldum
Erenlere can-u dilden kul oldum
Pîrler eşiğinden ben Hakk'ı buldum
Dönen dönsün, ben dönmezem Ali'den

(1) **Pişvâ**: önder, başkan.
(2) **Tîr-i gaza**: Gaza, savaş kılıncı.

İMAMLARA GİDELİM

Ey benim sevdiğim, hem iki gözüm
Salın bizi İmamlara gidelim
Cümlenizden budur nâz-u niyazım
Salın bizi İmamlara gidelim

Üstad eşiğinde rıza alalım
Gönülden ayırman, yola gidelim
O dergâha varıp yüzler sürelim
Salın bizi İmamlara gidelim

Olan muradım Muhammed, Ali'ye
Erenler ulusu gerçek Veli'ye
Otman Baba'dan da *Kızıl Deli*'ye
Salın bizi İmamlara gidelim

Kızıl Deli İmamların yoludur
Oradan geçilen Gelibolu'dur.
Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir
Salın bizi İmamlara gidelim

Destur aldım ben *Mustafa Baba*'dan(1)
Emir geldi bana sırr-ı Hüda'dan
Aşk göründü *MAHREMOĞLU* gedadan
Salın bizi İmamlara gidelim

(1) **Mustafa Baba**: Kızıl Deli dergâhının postnişidir.

AĞITLAR
Dinmeyen Acı
KERBELÂ

«Âlemlerin serverisin
Ah Hüseyin, vah Hüseyin
Şehitlerin serdârısın
Ah Hüseyin, vah Hüseyin»

İSLÂM tarihinin kara bir sayfası... Yüzyıllardan bu yana İslâm dünyasını ağlatan acıklı olay... Bir kaşık suya hasret giden Hazreti Hüseyin'in şehit edildiği uğursuz Kerbelâ çölü...

Hazreti Ali'nin büyük oğlu Hasan, babasının yerine geçerek İmam oldu. Siyasal güç de İmamların elindeydi. Şam Valisi Muaviye iktidar tutkusuyla Hasan'a baskıları artırdı. Hasan, bu baskı ve korkutmalar karşısında çekildi. Yerini Muaviye'ye bıraktı. Muaviye yine rahat edemedi. Hasan'ı zehirletcrek şehit etti. İmamlık küçük kardeşi Hüseyin'e kaldı. Muaviye'nin yerine geçen Yezit, karşısında rakip olarak Hüseyin'i gördü.

Kûfeliler, Muaviye'nin yönetiminden memnun olmadıkları için İmamlığa yine Ali soyunun getirilmesini istiyorlardı. Bu istek daha çok İmamlık hakkının, yani devlet başkanlığının Muaviye ve soyunun hakkı olmayışından ileri geliyordu. Bunun için Hüseyin'i Kûfe'ye çağırdılar. Ona uyacaklarını, İmam olarak kendisini tanıyacaklarını bildirdiler, birçok çağrı mektubu yazdılar.

Hazreti Hüseyin, bu çağrıya uymak zorunluluğunu duydu. Yanında yüz kişiyle yola çıktı. Bunlar arasında çocukları ve torunları da vardı. Kûfe, o çağda güney Irak'ta ünlü bir kentti. Bâbil harabelerinin güneyinde ve Fırat'ın batı kolu üzerindeydi.

Yezit, Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye doğru gelmekte olduğunu öğrenmekte gecikmedi. Babası Muaviye'nin zorla ele geçirdiği İmamlığın elden gideceğinden korkarak telaşa düştü. Hüseyin'i bu işten vazgeçirmek, gerekirse ortadan kaldırmak istedi. Komutanlarından Şemre'yi üzerine gönderdi. Hz. Hüseyin Kerbelâ sahrasına geldiği sırada Şemre önünü kesti. Hz. Hüseyin ve yanındakiler Yezid'in ordusuyla yiğitçe çarpıştılar. Sonunda yanındakilerin hepsi şehit oldu. Hz. Hüseyin yaralandı, çarpışacak gücü kalmadı. Sinan ve Şimr adlı kişiler başını keserek onu şehit ettiler. Bu arada «On Dört Masum-i Pâk» (çocuklar) da şehit edildi. Geri kalanlar tutsak oldular. Bunlar arasında Hz. Hüseyin'in kız kardeşi Zeynep, Ümmügülsüm, kızları Sâkine, Fatma, oğulları Ali ve Zeynel'Âbidin ile karısı vardı.

Acı haber duyulunca, İslâm dünyası büyük bir yasa boğuldu. Ozanlar coştu. Binlerce ağıt yazıldı, söylendi. Alevî-Bektaşîler bu acıyı hiç unutamadıkları için, yeni yeni ağıtlarla kuşaktan kuşağa aktardılar. Böylece yüzyıllar boyu sürüp gelen bir edebiyat türü oluştu. Mersiye (ağıt) türünün çok başarılı örnekleri verildi.

Haz. Hüseyin'in şehit olduğu gün, Arap aylarından Muharrem'in onuncu günü, Hicret'in altmış birinci (M. 680) yılıydı. Bu gün, yas günü olarak bilinir. Oruç tutulur, şu içilmez. Dergâhlarda yas törenleri düzenlenir, ağıtlar, dualar okunur.

Mersiye ağıtlar genellikle Kerbelâ faciası üzerine olmakla birlikte, bunun dışında kalan acılar için de ağıt

söylendiği olur. Bunlara örnek olarak, Pîr Sultan'ın, oğlunun ölümü üzerine yaktığı ağıtı, bir de Ali Kemterî tarafından söylenmiş «Atatürk'e Ağıt»ı kitaba aldık.

«Atatürk'e Ağıt», Alevî - Bektaşîlerce onun ne kadar sevildiğini göstermesi bakımından ayrıca değer taşır. Yüzyıllar boyunca bir kurtarıcı, bir «Mehdî» beklemişlerdi. Mehdî, bir gün gelecek, dünyayı düzene koyacak, baskılara son verecekti. Bu kurtarıcı, bir zamanlar İran Şahları olarak beklendi. Bir zamanlar On İkinci İmam olarak beklendi. Fakat, hiç biri gelmedi. Sonunda «Büyük Kurtarıcı» geldi. «Ulu millet kurtuldu.» Gönüller baskıdan sıyrıldı. Eşitlik, özgürlük geldi. Onun sevgisiyle gönüller doldu. Güller onun sevinciyle açtı. Bülbüller onu övmek için öter oldu. «Beklenen geldi», «Kurtarıcı Mehdî erişti». Ayrılık, gayrılık kalktı. Fakat, heyhat o da gitti... Cihan yas tutup ağladı. «Cümle can ağladı.», «Ciğerler yandı.»

Bu ağıtı söyleyen Kemterî'nin sesi Tekirdağ'dan geldi. Yurdun öbür ucundan da bir ses sunalım. Siirt'in Eruh ilçesinin Ekmekçiler köyünden ozan Yakup Bartoğlu da Ata için bir ağıt söylemişti. Biraz sadeleştirerek onu da alıyoruz:(1)

«Kemal'im, Kemal'im,»
«Seni çok sevdim Kemal'im»
«Ankara diken oldu, sen öldüğün için»
«Atatürk için ağlamış millet»
«Kemal babamızdır, Bedr anamızdır»
«Kemal sağ iken buğday ekmeği yiyorduk»
«Kemal öldü arpa ekmeği bulamıyoruz»
«Kemal'im, Kemal'im vay vay...»

(1) Fikret Otyam, **Korku - Gide Gide** 9. Sayfa 33-34. Ankara 1967. (Bu ağıt İkinci Dünya Savaşı sırasında söylenmiştir.)

HÜSEYİN AŞKINA

Dün gün intizarım sana Kerbelâ
Varalım İmam-ı Hüseyn aşkına
Serden gayrı sermayem yok elimde
Verelim İmam-ı Hüseyn aşkına

Ne hup öter şu scherin bülbülü
Mâni söyler, iman ehlin kulları
Taze açılmış Askerî'nin gülleri(1)
Derelim İmam-ı Hüseyn aşkına

Rehber, tâlibini arıkla getür
Tamam eyle, eksik yerlerim yetür
Rıza lokmasını meydana getür
Yiyelim İmam-ı Hüseyn aşkına

Kapıyı kaktı Kırkların birisi
Birisinden mest oluptur varısı
Sarı Kaya padişahın korusu
Konalım İmam-ı Hüseyn aşkına

ŞAH HATÂYÎ'm bu yola beli deyü
Çağrışurlar Muhammed Ali deyü
Cümlemiz bir ikrarın kulu deyü
Varalım İmam-ı Hüseyn aşkına

(1) **Askerî**: On Birinci İmam Hasan Askerî.

YARALARIN BENDE HÜSEYİN

Bakıp çar köşeyi seyran eyleyen(1)
Yaraların bende, İmam Hüseyin
Hak için serini kurban eyleyen
Yaraların bende, İmam Hüseyin

Halifeler gülbengini çekiyor(2)
Dost acısı şu sinemi yakıyor
Daha kanın ılgıt ılgıt akıyor
Yaraların bende, İmam Hüseyin

Kalbimin aynası, gönlümün yazı
El'aman dergâhtan ayırma bizi
Gerçeklerin her dem baş vurur sözü
Yaraların bende, İmam Hüseyin

Kâfir Yezit sesimizi dinledi
Hançer vurup ciğerimi doğradı
Parmakların çelik etti, oynadı(3)
Yaraların bende, İmam Hüseyin

(1) **Çar köşe:** Dört köşe, her yan. **Seyran eylemek:** Dolaşmak.
(2) **Halife:** Yerine geçen, şeyh, yönetici.
(3) **Çelik:** Kısacık dal (çelik çomak oyununda).

Müminlerin bâde süzer elinde
ölsem gerek, arzum kaldı yolunda
Ilgıt ılgıt Kerbelâ'nın çölünde
Yaraların bende, İmam Hüseyin

Hakikat evinde gizli sır olan(4)
Cümle müminlere destigir olan(5)
Sensiz şu cihanı neylesin *BORAN*
Yaraların bende, İmam Hüseyin

(4) **Hakikat evi:** Gönül.
(5) **Destigir:** Yardımcı, elinden tutma.

AH HÜSEYİN, VAH HÜSEYİN

Âlemlerin serverisin
Ah Hüseyin, vah Hüseyin
Şehitlerin serdârısın
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Hasan, Hüseyin'in yârı
Muhammed'in gözü nuru
Hem Ali'nin yadigârı
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Zuhur oldun İmam Zeynel
Muhammed Bâkır'dan evvel
Dîdene yanayım gönül
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

İmam Câfer'dir yârımız
Mûsa-i Kâzım şahımız
Budur şemsile mâhımız
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Ali, Mûsa ilim, hüner
Muhammed Takî el sunar
Hüseynî'ler, deyip yanar:
«Ah Hüseyin, vah Hüseyin»

Ali, Takî, Hasan Asker
Muhammed Mehdî ser-defter
İmam-ı Seyyid-i Ekber
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

PÎR SULTAN haber ver dosttan
Bülbül ötüyor kafesten
Hem gül ağlar, hem gülistan
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

MAZLUM İMAM HÜSEYİN

Gündüz hayalimde, gece düşümde
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin
Yıl on iki ay sabah seherinde
Her dertlere derman İmam Hüseyin

Dividim var, kalem tutmam elimde
Hakkın kelâmın okurum dilimde
Muhammed'in sancağının altında
Salınır da mazlum İmam Hüseyin

Aşk kitabın Hüdâ bana gönderdi
Gökten Cebrail de yere indirdi
Yezit'lerin cehenneme gönderdi
Alınsın hayfınız İmam Hüseyin

Hatice rehberi, divanda bir yâr
Fatma Ana ağlar, hem saçın yolar
Hakk'a terazi olmuş mizan tutar
Şehit donu geyen İmam Hüseyin

PİR SULTAN, ne güzel bulmuş yerini
Ben pîrime kurban verdim serimi
Muaviye oğlu, Mülcem soyunu
Sürülsün dergâhtan, der İmam Hüseyn

AH İMAM, HÜSEYİN

Türbesin üstünü nakş eylediler
Âşık olan canı şaz eylediler
Seni dört köşeye baş eylediler
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

Çağlar sular gibi akasım gelmez
Şehrine girersem çıkasım gelmez
Yezid'in yüzüne bakasım gelmez
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

Senin abdalların yanar yakılır
Katarımız On İki İmam'a katılır
Burda Yezit'lere lânet okunur
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

İmam Hüseyin'in kolları bağlı
Âşık olanların ciğeri dağlı
Hazreti Ali'nin sevgili oğlu
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

Senin âşıkların semaın tutar
Kadir geceleri şem'alar yanar
Mezhebim İmam-ı Câfer'e uyar
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

PİR SULTAN'ım eydür, erenler nerde
Çalısız, kayasız bir sahra yerde
Kerbelâ çölünde, kandilde nurda
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

ERENLER SERVERİ HÜSEYİN

Hak için kendini kurban eyleyen
Şah-ı Merdan oğlu İmam Hüseyin
Cümle erenlere ferman eyleyen
Erenler serveri İmam Hüseyin

Muhammed Ali'nin çeşmi çırağı
Erenler bağının bir gülü, bağı
Ciğerler pâresi, gönül durağı
Gözlerimin nuru İmam Hüseyin

Bâtının sultanı, müminler şahı
Gayıp âleminin şems ile mâhı
Şah Hüseyin'im, deyü ederler âhı
Mâtem ile zârı İmam Hüseyin

Ceddi Muhammed'dir, atası Ali
Anası Fatıma, cihana velî
Cümle evliyalar ederler belî
Evliyalar sırrı İmam Hüseyin

PÎR SULTAN ABDAL, tut dâmenin anın
Düşmanına düşman ol hânedânın
Dü çeşmi değil mi Şah-ı Merdan'ın
Erenler hünkârı İmam Hüseyin

LÂNET YEZİD'E

Oturmuş erenler yasını çeker
İmam Hüseyin'in yasıdır deyü
Durmayıp akar da şehitler kanı
İmam Hüseyin'in kanıdır deyü

Lânet olsun Yezid'in canına
Kıydı Yezit İmamların kanına
Kesti başını, götürdü Mervan'a
İmam Hüseyin'in başıdır deyü

Hak onarsın ol keşişin işini
Keşiş görmüştü onun düşünü
Yedi bin altın verdi, aldı başını
İmam Hüseyin'in başıdır deyü

O güzel pîrinden olmadı ferman
Ali'nin duası dertlere derman
Yedi oğlunu da etmişti kurban
İmam Hüseyin'in başıdır deyü

PİR SULTAN ABDAL'ım, ettiler cefa
Umarım Yezitler süresin cefa
Tıraş olmadı Muhammed Mustafa
İmam Hüseyin'in yasıdır deyü

KERBELÂ AĞITI

Matem ayında yasını çekelim
Güzel şahın al kanda yüzdüğü gündür
Yezitler elinde giriftar oldular(1)
İmamların Şam'dan bezdiği gündür(2)

Soldurdular taze gül gibi teni
Ayla gün de geydi kara donunu(3)
Cümle şehitlerin kırmızı kanını
Levir levir olup aktığı gündür(4)

Bir ateş saldılar âlemi yanmaya
Âb-ı Zemzem indi onları yuğmaya
Nurdan kefen indi anları sarmağa
İmam'ın kabri kazıldığı gündür

(1) **Giriftar olmak**: Yakalanmak, tutulmak.
(2) Emevî Devletinin yönetim merkezi Şam kentiydi. Kerbelâ faciasına sebep olan Yezit de orada oturmaktadır. Burada ona değiniyor.
(3) Burada ay ile güneşin yastan karardığı söylenmek isteniyor.
(4) **Levir levir olmak**: Su gibi şeylerin akışı gibi yuvarlana yuvarlana akmak.

Lânet Yezid'e sevinip donandı(5)
Cümle şehitler de kana boyandı
Arşta melekler de hep yere indi
Ali'mizin tabut düzdüğü gündür

ŞAH HATÂYÎ'm eydür, çekelim ahı
Yezitler düşünmedi ulu dergâhı(6)
Kerbelâ'da yatan Şah'ların Şah'ı(7)
Fatmana'nın yaslı gezdiği gündür(8)

(5) **Donanmak**: Bayram yapmak.
(6) **Ulu dergâh**: Kıyamet günü Tanrı katında günahların sorulduğu yer.
(7) **Şah'ların Şah'ı**: Hazreti Hüseyin.
(8) **Fatmana**: Fatma Ana. Hazreti Muhammed'in kızı, Ali'nin karısı ve Hüseyin'in anasıdır.

HÜSEYİN AŞKINA

Yasla matem günü doğdu, dolunur
Ağla gözler İmam Hüseyn aşkına
Derdimize derman orda bulunur
Ağla gözler İmam Hüseyn aşkına

Ağla, bu günlerde gözünü silme
Âb-ı revan eyle, zay olur sanma(1)
Aç gözün gafletten sen, gafil olma
Ağla gözler İmam Hüseyn aşkına

Hüseyin'e türlü zahım verdiler(2)
Taze iken gonca gülün derdiler
Ah, edip melekler saçın yoldular
Ağla gözler İmam Hüseyn aşkına

Yaktılar ciğerim, attılar nâra(3)
Dünyada, ahrette yüzleri kara
Bir su vermediler gül yüzlü yâra
Ağla gözler İmam Hüseyn aşkına

On'ki İmamları düşürdün kana
Çok figan eyledi Şehriban Ana(4)
Yas-u mâtem günü mümin olana
Ağla gözler İmam Hüseyn aşkına

(1) **Âb-ı revan eyle:** Su gibi akıt.
(2) **Zahım:** Yara, zahmet, eziyet.
(3) **Nâr:** Ateş.
(4) **Şehriban:** Hüseyin'in karısı.

Ehl-i Beyt ismini kaldırarak, dedi
Dünyayı, ahreti saymadı adü(5)
Siyah zülfün al kanlara beledi
Ağla gözler İmam Hüseyn aşkına

Hasan, Hüseyn de Tanrı'nın dostu
Lânet Yezit ona eyledi kasdı
Mervan soyu sürban ellerin kesti(6)
Ağla gözler İmam Hüseyn aşkına

Ebülkasım düğmelerin çözmedi(7)
Seyyit Zeynep al valasın bozmadı(8)
Fatma Ana ciğerciğin közledi
Ağla gözler İmam Hüseyn aşkına

SEFİL ALİ'm onlar şehit Hak için
Canım kurban Hüseyin-i pâk için
Rûz-ı mahşerde cömert sâki için
Ağla gözler İmam Hüseyn aşkına

(5) **Adü:** Düşman.

(6) **Mervan:** Emevî komutan ve halifelerinden. Hüseyin'in öldürülmesinde rolü olmuştur. **Sürban:** Şamlı.

(7) **Ebulkasım:** Kerbelâ'da şehit düşen ve İmam Hasan'ın oğlu olan genç. Burada adı yanlış olacak. Asıl adı: Kasım bin Hasan'ill-Müctebâdır.

(8) **Seyyit:** Peygamber soyundan erkek demek ise de burada vezin zoruyla seyyide yerinde kullanılmıştır. **Zeynep:** Haz. Hüseyin'in Kerbelâ'da esir edilip Şam'da satılan ve İstanbul'da ölen kızı. Mezarı Sümbül Sinan camii bahçesindedir.

HASAN HÜSEYİN AŞKINA

Bir dilek dilerim senden
Hasan, Hüseyin aşkına
Canımızı kurban verdik
Hasan, Hüseyin aşkına

Hakk'a verdim cümle varım
Dergâhına yüzüm sürdüm
Canımı terceman kıldım
Hasan, Hüseyin aşkına

Fehmettik dîdârımızı
Yüzdürelim derimizi
Kurban verdik serimizi
Hasan, Hüseyin aşkına

Gerçekler kalbini güder
Nefsini dinleyen murdar
Verdiğin zay'a mı gider
Hasan, Hüseyin aşkına

TESLİM ABDAL eydür, doyur
Seç özünü, baldan ayır
Çıplak geydir, bir aç doyur
Hasan, Hüseyin aşkına

GEL DİNİM İMANIM

Mekke, Medine'dir senin durağın
Gel dinim imanım, Hasan, Hüseyin
Yezit'ler elinde telef oldu canın
Gel dinim imanım, Hasan, Hüseyin

Mansur «enelhak» der, Bağdat şehrinde
O şehit düştü Kerbelâ çölünde
Süngüsü elinde, tirkeş belinde
Gel dinim imanım, Hasan, Hüseyin

Çaldılar, süngüsü elinden düştü
Yezit'ler yürüdü, başına üştü
Yâ Muhammed, dedi, gözünü açtı
Gel dinim imanım, Hasan, Hüseyin

Battal cenk eyledi, vardı su aldı(1)
Bir fırka hasm olup kırbasın deldi
Döğüşe döğüşe hem şehit oldu
Gel dinim imanım, Hasan, Hüseyin

(1) **Battal**: Cesur, kahraman, büyük.

Şişede tiryakı kana döndürdü
Dünyadan alırete susuz gönderdi
Evlâtların develere bindirdi
Gel dinim imanım, Hasan, Hüseyin

Senin müritlerin dere bekledi(2)
Yetmiş iki mürsel sözün hakladı
Kırk gün meyyitini aslan bekledi
Gel dinim imanım, Hasan, Hüseyin

Abdalların semâi döner Hak ilen
Müminlerin yol sürüyor fark ilen
Dervişlerin seyyah eder terk ilen
Gel dinim imanım, Hasan, Hüseyin

KUL HÜSEYİN bunu andı pirinden
Gün görünmez tütününden, zârından
Sevicin çok Acem ilen Urum'dan
Gel dinim imanım, Hasan, Hüseyin

(2) Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi olâyını, tarikat edebiyatında yaygın ve efsaneleşmiş olan biçimi ile anlatıyor.

GÖKTE MELEK, YERDE İNSAN AĞLADI

İmam Hüseyin'e olan zulumat
Gökte melek, yerde insan ağladı
Gidi kesti ellerini, doğradı
Gökte melek, yerde insan ağladı

Elin kesti bir Allah'ın zâlimi
O bilmedi ne olacak halini
Ay tutuldu, gün düşürdü nurunu
Gökte melek, yerde insan ağladı

Kesik başı ortalığa koydular
Ah Hüseyin, vah Hüseyin dediler
Siyah saçın al kanlara yudular
Gökte melek, yerde insan ağladı

Bir su vermediler ol âdil hâna
İçtiler Yezitler hem kana kana
Çok figan eyledi hem Fatma Ana
Gökte melek, yerde insan ağladı

DEDEM OĞLU. bak Yezid'in kasdına
Askerini çekti gelir üstüne
Böyle zulm mü olur Ali dostuna
Gökte melek, yerde insan ağladı

KAN AĞLASIN

De, İmam Hüseyn'i seven canlara
Yansın, kan ağlasın, mâtem ayında
Kerbelâ'da şehitlerin halini
Bilsin, kan ağlasın, mâtem ayında

Sakınsın, olmasın bu ayda hurrem
Bilsin ol can, bu ay mâh-ı muharrem
Ah, Hüseyn'im deyip yarama merhem
Sarsın, kan ağlasın, mâtem ayında

Yas eyleyip kara geysin donunu
Ağlamak ile geçirsin gününü
Şehitler aşkına kurban, canını
Versin, kan ağlasın, mâtem ayında

Muhabbet ile bildirsin özünü
Kanlı yaş ile doldursun gözünü
SEYYAH DEDE topraklara yüzünü
Sürsün, kan ağlasın, mâtem ayında

AH SENİN DERTLERİN

Müminlerin yaşın yaşın ağlatan
Ah senin dertlerin İmam Hüseyin
Kerbelâ çölünde kanın çağlatan
Ah senin dertlerin İmam Hüseyin

Şehit düştü İmamların şahbazı
Bu imiş takdirde yazılan yazı
Arşa çıktı Ehl-i Beytin avazı
Ah senin dertlerin İmam Hüseyin

İptida meydanı Hûr Şehit açtı(1)
Arştaki melekler kanlı yaş saçtı
Yetmiş üç pehlivan hep şehit düştü(2)
Ah senin dertlerin İmam Hüseyin

İmam Zeynel kaldı Ali'den aslı(3)
Şükür kesilmedi Muhammed nesli
Yüz yiğirmi dört bin peygamber yaslı
Ah senin dertlerin İmam Hüseyin

(1) **Hûr Şehit:** Kerbelâ şehitlerinden bir savaşçı. İmam Hüseyin'i yakalamak için Kûfe Valisi Abdullah'ın gönderdiği iki bin kişilik askerin komutanıydı. Hüseyin ile görüştü, onun yanına geçti, sevgiyle ona bağlandı.
(2) **Yetmiş üç pehlivan:** Kerbelâ'da şehit olanlar.
(3) **Zeynel:** Hasta olduğundan babası Hüseyin savaşa sokmadı. Esir oldu, sonra Ali nesli ondan sürdü.

Kana da boyandı nesl-i Peygamber
Elinde Zülfikar nerdedir Haydar(4)
Ağladı Hazreti Fatıma, Kanber
Ah senin dertlerin İmam Hüseyin

Lânet olsun ol Yezid'in canına
Kasdeyledi İmamların canına
Hasret kalan yâr-u hanümanına
Ah senin dertlerin İmam Hüseyin

Sefil *SITKI* şu gönlümün zârı var
Kerbelâ'da Ehl-i Beytin nuru var
On'ki ayda kan ağlasam yeri var
Ah senin dertlerin İmam Hüseyin

(4) Haydar: Ali.

İMAM HÜSEYİN DEYÜ

Yüzünü türaba sürmüş gideyi(1)
Çağlar sular İmam Hüseyin deyü
Gece gündüz arzulamış gideyi
Ağlaşırlar İmam Hüseyin deyü

Gece gündüz arzulamış gideyi
Dolap su vermeye figan ideyi(2)
İmamların ismini vird edeyi
İnler dolap İmam Hüseyin deyü

(1) Gideyi: Gidiyor.
(2) Dolap: Bostanlara su çeken aygıt. **Figan edeyi:** İnliyor.

Hesap eyle baharını yazını
Fark edegör ördeğini, kazını
Dinleyin turnanın ter avazını[3]
Çığrışırlar İmam Hüseyin deyü

Katarlamış birbirini yederler
Çığrışırlar Kerbelâ'ya giderler
İmam İmam deyü nevha ederler[4]
Ağlaşırlar İmam Hüseyin deyü

İmamlar da Kerbelâ'da yatarlar
İmam Ali, Şah Abbas'a yeterler[5]
Kerbelâ çölünde samah tutarlar[6]
Çığrışırlar İmam Hüseyin deyü

İmamların yasın biz de çekelim
Gözümüzden kanlı yaşlar dökelim
İmamlar yoluna serden geçelim
Ağlaşalım İmamı Hüseyin deyü

FAKİR EDNA'ın, ağlamışım, gülemem
Sel sel oldu, çeşmim yaşın silemem
Üstadım *Hatâyî* kimse bilemem
Ağlaşalım İmam Hüseyin deyü

(3) **Ter avaz**: Yeni, taze ses.
(4) **Nevha etmek**: (Birinin) ölümüne ağlamak.
(5) **Şah Abbas**: Safavî şahlarının üçüncüsü, Şah Tahmasb'ın oğlu.
(6) **Samah tutmak**: Dönmek, oynamak, raks etmek.

SİNEM BÜLBÜLÜ

Sabahınan kalktım, ezan okunur
Ezan sesi kulağıma dokunur
Duyar düşmanlarım kına yakınır
Uyan Mehemmed'im, sînem bülbülü

Mehemmed'in atı tavlada bağlı
Ananın, babanın ciğeri dağlı
Mehemmed gideli boynumuz eğri
Uyan Mehemmed'im, sînem bülbülü

Mehemmed'in atı bağdan boşandı
İndi ak göğdeler yere döşendi
Kılıcın, kalkanın eller kuşandı
Uyan Mehemmed'im, sînem bülbülü

Mehemmed'in atın saza koydular
Sinne taşlarını düze koydular
Yaza ahd ettiler, güze koydular
Uyan Mehemmed'im, sînem bülbülü

Babası der, bey içinde bey idi
Başı karamanlı kûhî dağ idi
Mehemmed'im ol divanda sağ idi
Uyan Mehemmed'im, sînem bülbülü

Anası der, ben bu cevre dayanam
Uyumuştur, uyarmağa kıyamam
Ölüm Hakk'ın emri, ölmüş diyemem
Uyan Mehemmed'im, sînem bülbülü

PÎR SULTAN ABDAL'ım, inip gitmeli
Atlar eyerlenmiş, binip gitmeli
Garip bülbül şu cihanda ötmeli
Uyan Mehemmed'im, sînem bülbülü

DELİ BORAN AĞITI

Tâ ezelden hidelidir başımız(1)
Ağlar gözler, Deli Boran nicoldu
Anca bir Mevlâ'ya kaldı işimiz(2)
Ağla gözler, Deli Boran nicoldu

Gâhi gezer idi Hind'i, Yemen'i
Seçer idi yahşi ile yamanı
İşte geldi ayrılığın zamanı
Ağla gözler, Deli Boran nicoldu

Altmışında ecel şerbetin içti
Âşıklar bâbında firkata düştü
Sene bin üç yüz on altıda göçtü(3)
Ağla gözler, Deli Boran nicoldu

Onulmadı şu sinemin yarası
Muhabbet çağının geçti sırası
Buna ölüm derler yoktur çaresi
Ağla gözler, Deli Boran nicoldu

SEFİL AHMET, intizardır Boran'a(4)
Garip baykuş gibi konduk virana
Mâlum olsun eşe, dosta, yârana
Ağla gözler, Deli Boran nicoldu

(1) **Hideli**: Belâlı.
(2) **Anca**: Ancak.
(3) Yeni tarihe göre 1898'dir.
(4) **İntizardır**: (Burada) Hasrettir.

ATATÜRK'E AĞIT

Ey koca dâhi, ey ulu önder
Matemin ile cihan ağladı
Vefatın herkese verdi keder
Firkatinle cümle can ağladı

Herkesin gözünden yaşlar aktı
Ziyaın senin ciğerler yaktı
Bütün kâinat sana âşıktı
Göklerde huri, cenan ağladı

Senin sevginle dolu gönüller
Medhin çekerler her dem bülbüller
Şevk-ü şadınla açardı güller
Hazan erdi, gülistan ağladı

Çizdiğim yolda biz olduk revan
Senin dehandı bu devlete şan
Yüce namınla doldu bu cihan
Tarih yazıp hâmeran ağladı

Türk milleti ölmüştü, can verdin
Uyuşmuş damarlara kan verdin
Bütün cihana nâm-ü şan verdin
Gün küsuf oldu, cihan ağladı

Gittin bu âlemden ey vefadar
Gökçe bir devlet kıldın yadigâr
Türklük seninle eyler iftihar
Kâmilen millet hep kan ağladı

Ey *KEMTER ALİ*, sen bırak lafı
Yazmakla bitmez, Atam evsafı
Onun yolundan gitsin ahlâfı
Ona hep birden ekvân ağladı

PÎRLER – MÜRŞİTLER

«Arzulayıp sana geldim
Pîrim Hacı Bektaş Veli
Eşiğine yüzüm sürdüm
Pîrim Hacı Bektaş Veli»

Bektaşîlik ve Alevîlikte pîrlere, mürşitlere son derece saygı ve sevgi gösterilir. Onların mânevî kişiliklerinden yardım istenir. Dergâhları, mezarları sık sık ziyaret edilir. Mürşitler ikinci derecede önderlerdir. Bölge bölge bunların dergâhlarına bağlanılır. Ayrıca, hepsi birden Hacı Bektaş Veli'ye bağlanır.

Hacı Bektaş Veli tarikatin ilk ve asıl pîridir. Horasan'da (Nişabur'da) doğmuştur. Doğum tarihi 1242, adı Mehmed'dir. Gelenek üzere soyu, on sekizinci göbekten Hazreti Ali'ye ulaşır. Türkistan'dan Anadolu'ya, hocası Ahmed Yesevî tarafından gönderilmiştir. Nişabur'dan yola çıkan Hacı Bektaş, Necef, Mekke, Medine'ye giderek Hacı oldu. Oradan Kudüs, Şam, Halep ve Elbistan yörelerini dolaşarak 1281 tarihlerinde Anadolu'ya geldi.

Kırşehir yakınlarındaki Suluca Karahöyük denilen köye yerleşti. Anadolu Selçukluları'nın son zamanlarında çıkan Babaî ayaklanmaları sonucu bozulup kaçanlar, Ha-

cı Bektaş'ın yanında toplandılar. Az zamanda çevresinde büyük birikmeler oldu. Ve gitgide ünü bütün Anadolu ve Trakya'ya, Balkanlar'a kadar yayıldı. Her tarafta yüzlerce tekke kuruldu, tarikati iyice yayıldı. Hacı Bektaş Veli, doksan beş yaşında olduğu halde 1337 yılında öldü. Türbesi bu gün Hacı Bektaş kasabasındadır. Türbesiyle birlikte geniş bir tekkesi vardır. Burası Bektaşîliğin yönetim merkezi olmuştu.

Yaşantısını baştan başa anlatan *Menakıb-nâme*'si vardır. Bunda birçok kerametleri anlatılır. Bunlar onu öven şiirlerde de geçer. Bunlardan, bir duvarı yürütmesi, darı çeçi üzerinde namaz kılması, Zemheride, yani kışın en soğuk günlerinde gül yetiştirmesi, kendisine yiyecek getiren bir kadının yağ ve bal kaplarının ağzına kadar dolması da vardır. Bu kadın Bektaşîlerce kutlu sayılmış olan «Kutlu Melek», «Kadıncık Ana» adını verdikleri «Fatma Nuriye» hatundur. Kerametleri arasında çok ünlü olan biri de, güvercin olup uçmasıdır. Susam yaprağı üstünde de namaz kılmıştır. Yeniçeri Ocağı kurulduğu zaman onlara dua etmiş ve adını o vermiştir. Onun için Yeniçeri Ocağı Bektaşî olmuştur.

Bektaşîlerin ikinci pîr olarak tanıdıkları *Balım Sultan*'dır. Bu pîr, Bektaşîliğin kuruluşuyla ilgili değildir. Kuruluştan yüz altmış dokuz yıl sonra Bektaşîliği gerçek bir örgüt durumuna getirip birçok usül ve erkân koymuştur. Balım Sultan'ın asıl ünü Bektaşîliğe «Mücerret Kolu» denilen ve hiç evlenmemek, dünya nimetlerinden uzak kalmak diye tanımlanan yolu açmış olmasındandır. Asıl adı «Hızır Balı»dır. 90 yaşında Hacı Bektaş Tekkesinde göçtü (1516).

Bundan sonra birçok mürşit, şeyh, önderler de gelmiş, her birisi birer ocak uyandırmışlardır. Bunlara karşı da büyük saygı duyulur. Kendileri için güzel övgüler söylenir. Bunlar için gerekli kısa bilgileri adları geçen nefesle-

rin altında verdik. Yalnız şurasını söyleyelim ki, hepsînin yaşantısı üzerine geniş bilgi yoktur. Kimisinin ne zaman yaşadıkları bile bilinemiyor. Örnek olarak verdiklerimizin dışında da birçok mürşit vardır. Bu mürşitler, tarîkat erlerinin yoldan çıkmaması, dağılmaması, her zaman canlı kalması yolunda büyük hizmetler görmüşlerdir. Onun için Bektaşîlik ve Alevîlik, milyonlarca kişisiyle en yaygın tarikat olmuş, halka inmesini bilmiştir. Bektaşîlik Balkanlar'a, Arnavutluk ve Yugoslavya'ya kadar yayılmış, önemli dergâhlar kurulmuştur. Konumuz edebiyat bölümü olduğu için bunlara bağlı geniş bilgi vermeyi gereksiz görüyoruz.

MÜRŞİDE VARMAYINCA OLMAZ

Gönül ne durursun, elden geldikçe
Yine bir mürşide varmadan olmaz
Aman mürvet deyü sen de yüzünü
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Mürşidini bulur gezen, arayı
Kırklar arasında bulur çarcıyı
Ne kadar okursan aktan karayı(1)
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Bu dünyada sen çok yaşlar yaşarsın
Bilip dört kitabın dersin açarsın
Her harfine bin bir mâna verirsin
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Halil Kâbe yaptı, oldu ya delil
Vardı varan, varmayan kaldı melil(2)
Muhammed'e rehber oldu Cebrâil
Yine bir mürşide varmadan olmaz

PÎR SULTAN'ım, bu durakta dur, dedi
Hazret-i Muhammed, Ali er, dedi
Bunu bilmeyenin işi zor, dedi
Yine bir mürşide varmadan olmaz

(1) **Aktan karayı okumak**: Kitap okumak, bilgin olmak.
(2) **Melil**: Kederli, üzgün.

SAFA GELDİN PÎR

Çoktan beri gözlüyorum yolların
Ârifler ârifi pîr, safa geldin
Söyledikçe şekerlenir sözlerin
Ârifler ârifi pîr, safa geldin

Şeker dudakların, inci dişlerin
Mâhitap yüzlerin, aydır kaşların
Âşıkın deli ediyor bir bakışların
Ârifler ârifi pîr, safa geldin

Rûz-i mahşerde de şefaatkâmm(1)
Yoluna fedadır cism ile canım
Merhaba, hoş geldin aziz mihmanım
Ârifler ârifi pîr, safa geldin

Horasan illisin, Urum kutbusun(2)
Pîrim, Hünkâr Hacı Bektaş Veli'sin
Muhammed torunu, Ali oğlusun
Ârifler ârifi pîr, safa geldin

HÜSEYN'im kapında günahkâr kulun
Firdevs-i âlâda öter bülbülün(3)
Muhipler üstüne doğarır gün'ün(4)
Ârifler ârifi pîr, safa geldin

(1) **Şefaatkân:** Esirgeyici, koruyucu kaynak.
(2) **Urum kutbu:** Anadolu evliyalarının en büyüğü.
(3) **Firdevs-i âlâ:** Yüce cennet bahçesi. (Cennette sekiz bahçe vardır. Firdevs onlardan biridir.)
(4) **Muhip:** Seven, sevgi besleyen, dost **Doğarır:** Doğar. **Gün:** Güneş.

GÜLDÜR GÜL

Bu gün ben pîrime vardım(1)
Pîrin cemâli güldür gül
Oturmuş taht makamına
Taht-ı revânı güldür gül

Gülden terazi tutarlar
Gülü gül ile tartarlar
Gül alırlar, gül satarlar
Çarşısı, pazarı güldür gül

Toprağı gül, taşı gül
Kurusu gül, yaşı gül
Has bahçenin içinde
Serv-i revânı güldür gül

Gülden değirmeni döner
Onun ile gül döverler
Akar arkı, çarkı döner
Bendi, pınarı güldür gül

Ak gül ile kırmızı gül
Çift yetişmiş bir bahçede
Bakışırlar hâre karşı(2)
Hârı, ezhârı güldür gül(3)

Gel ha gel *SEYYİT NESİMÎ*
Hak nefesi güldür gül
Şu öten garip bülbülün
Derd-ü figanı güldür gül

(1) Mürşidini öven bu nefes, şimdi bile yurdumuzun birçok yerlerinde, mevlitlerde söylenmektedir. Ayrıca ninni olarak da söylendiği oluyor.
(2) **Hâr**: Diken. (3) **Ezhâr**: Çiçekler

DÖNEN DÖNSÜN

Koyun beni Hak aşkına yanayım
Dönen dönsün, ben dönmezem pîrimden
Pîrimden dönüp mahrum mu kalayım
Dönen dönsün, ben dönmezem pîrimden

Benim pîrim gayet ulu kişidir
Yediler ulu'su, Kırklar eşidir
On İki İmam'ın server başıdır
Dönen dönsün, ben dönmezem pîrimden

Kadı'lar, müftüler fetva yazarsa
İşte kement, işte boynum, asarsa
İşte hançer, işte kellem, keserse
Dönen dönsün, ben dönmezem pîrimden

Ulu mahşer olur, divan kurulur
Suçlu, suçsuz gelir anda derilir
Piri olmayanlar anda bilinir
Dönen dönsün, ben dönmezem pîrimden

PÎR SULTAN'ım, arşa çıkar ünümüz
O da bizim ulumuzdur, pîrimiz
Hakk'a teslim olsun garip canımız
Dönen dönsün, ben dönmezem pîrimden

PÎRİM HACI BEKTAŞ VELİ

Arzulayıp sana geldim
Pîrim *Hacı Bektaş Veli*
Eşiğine yüzüm sürdüm
Pîrim *Hacı Bektaş Veli*

Güvercin donunda oturur
Taşlar şehadet getirir
Cümle çiğleri pişirir
Pîrim *Hacı Bektaş Veli*

Bahçede gördüm gülünü
Erenler sürdü demini
İmam Rıza'nın torunu(1)
Pîrim *Hacı Bektaş Veli*

(1) Alevî ve Bektaşîlere göre Hacı Bektaş, 18. göbekten Hazreti Ali'ye çıktığı için sekizinci İmam Riza'nın torunu diyor.

Balım Sultan er koçağı[2]
Keser kılıncı, bıçağı
Oldur erenler çiçeği
Pîrim *Hacı Bektaş Veli*

Pîr elinden dolu içtim
Erenler demine düştüm
Ak cenneti gördüm, coştum
Pîrim *Hacı Bektaş Veli*

Kırkbudak'ta şem'a yanar[3]
Abdalları semâ döner[4]
Dolusundan içen kanar
Pîrim *Hacı Bektaş Veli*

PİR SULTAN'ım gerçek Veli
Geçmem ben şunlardan beli
Doksan bin Horasan eri
Başı *Hacı Bektaş Veli*

(2) **Balım Sultan:** İkinci pîrdir (bu bölümün girişine bakınız.)
(3) **Kırkbudak:** (Sözlüğe bakınız.) **Şem'a:** Mum.
(4) **Semâ:** Samah, zamah da denilen dinsel tören oyunu.

HORASAN'DAN RUM'A

Horasan'dan Rum'a zuhur eyleyen
Pîrim Hacı Bektaş Veli değil mi
Binip cansız duvarları yürüten
Pîrim Hacı Bektaş Veli değil ıni

Doksan altı bin Horasan pîrleri
Elli yedi bin de Rum erleri
Cümlesinin serfirâzı, serveri(1)
Pîrim Hacı Bektaş Veli değil mi

Balım Sultan arkadaşı, yoldaşı
Kızıl Deli Sultan'durur hem eşi
ABDAL MUSA Sultan dersen ne kişi
Pîrim Hacı Bektaş Veli değil mi

(1) **Serfirâz**: Başkan, önder, baş.

HÜNKÂR HACI BEKTAŞ VELİ

Hayalî gönlümde yadigâr kalan
Hünkâr Hacı Bektaş, Ali kendidir(1)
Darağacı üstünde namazın kılan(1)
Hünkâr Hacı Bektaş, Ali kendidir

(1) Hacı Bektaş'ın Hazreti Ali olduğunu, yani Ali'nin Hacı Bektaş olarak geldiğini söylemek istiyor.
(2) Hacı Bektaş, susam yaprağı üstünde namaz kılarak müritlerine keramet göstermiştir.

Ali'nin işleri daim sır ilen
Kisvetini kırmızıdan örünen(3)
Nâr içinde Cebrail'e görünen
Hünkâr Hacı Bektaş, Ali kendidir

Aslan olup yol üstünde oturan(4)
Selman idi ana nerkis getiren
Kendi cenazesin kendi götüren(5)
Hünkâr Hacı Bektaş, Ali kendidir

Musa kahramanı Dev'e gönderen(6)
Münkirin gözüne perde indiren(7)
Doksan bin küffarı dine döndüren(8)
Hünkâr Hacı Bektaş, Ali kendidir

Yerlerin, göklerin binasın düzen
Ak üstünde kara yazılar yazan
Engür şerbetini Kırklara ezen
Hünkâr Hacı Bektaş, Ali kendidir

KUL HASAN'ım var mı sözümde yalan
Münkirin gönlünü gümana salan
Doksan günlük yolu kuşlukta alan(9)
Hünkâr Hacı Bektaş, Ali kendidir

(3) Hazreti Ali, kimi zaman kırmızı sarık sarardı.
(4) Muhammed Peygamber Mirac'a çıktığı zaman yolda bir aslana rastlar. Bu Ali idi.
(5) Hazreti Ali cenazesini devesi ile gelen bir Arap kılığında kendisi götürmüştür. All bölümüne bakınız.
(6) Ali'nin Musa adındaki kölesinin o zaman ortaya çıkan bir devi tepelediğini anlatmak istiyor.
(7) Ali'nin bulunduğu toplantılarda münkirlerin gözlerine perde iner, kendilerini göremezlerdi.
(8) Ali, Uzak Doğu'daki bir şehrin suyunu kesen devi öldürür, doksan bin halkı da Müslüman olur.
(9) Ali, devi öldürmek için uzun bir yolu kısa zamanda almıştır.

RÜYAMA GİR HACI BEKTAŞ

Gece gündüz hayalime döndüğüm
Bir gece rüyama gir *Hacı Bektaş*
Günahkârım, günahlardan bezerim
Özüm dâra çektim, sor *Hacı Bektaş*

Yandı, bu kulunun nedir çaresi
Yine tazelendi yürek yaresi
Onulmaz dertlere derman olası
Bu sınık bendimi sar. *Hacı Bektaş*(1)

Arının yaptığı bala benzersin
Şu garip illerde gönlüm eğlersin
Bend edüben ikrarına bağlarsın(2)
Sâilin sattığı kul, *Hacı Bektaş*(3)

Gâhi bulut olup göğe ağarsın
Gâhi yağmur olup yere yağarsın
Ay mısın, gün müsün, gökten doğarsın
Ilgıt ılgıt esen yel, *Hacı Bektaş*

Derdimin dermanı, yaramın ucu
Dört anâsır mevcut Güruh-i Nacı
Belinde kemeri, başında tacı
Yüzünde balkıyor nur, *Hacı Bektaş*

Dayima *KUL HİMMET* eder niyazı
PİR SULTAN yolundan ayırma bizi
Ol mahşer gününde isteriz sizi
Muhammed önünde car, *Hacı Bektaş*(4)

(1) **Sınık:** Kırık.
(2) **Bend edüben:** Bağlayarak.
(3) **Sâil:** Dilenen, sadaka isteyen.
(4) **Car:** (Burada) yardımcı, koruyucu.

PÎRİM HÛ DEYÜ

Yedi iklim, dört köşeyi dolandım
Hünkâr *Hacı Bektaş* pîrim hû deyü
İndim eşiğine niyaz eyledim
Hünkâr *Hacı Bektaş* pîrim hû deyü

Vardım kapısına, sanduka nurdan(1)
Eşiğine yüzüm sürdüm hâkinden
Destur aldım ben gül yüzlü pîrimden(2)
Hünkâr *Hacı Bektaş* pîrim hû deyü

Balım Sultan sayvan kurmuş oturur(3)
Feriştehler her hizmetin yetirir
Yedi iklim, dört köşeden götürür(4)
Hünkâr *Hacı Bektaş* pîrim hû deyü

(1) **Sanduka:** Türbelerde mezar üzerine konulan sandık. Üstüne yeşil kumaş örtülür, kumaşın üstüne dualar işlenir.
(2) **Destur almak:** İzin, müsaade almak.
(3) **Sayvan:** Gölgelik, çadır.
(4) **Yedi iklim, dört köşe:** Dünya. Eskilerin karaları bölüşü böyleydi.

Meydanda oturan mertlerin merdi(5)
Her sabah okunur erenler virdi
Hak, Muhammed pîrimin ceddi
Hünkâr *Hacı Bektaş* pîrim hû deyü

Hakk'tan geldi yeşil ferman, göründü(6)
Rum'un erlerine cümle okundu
Karaca Ahmet Sultan bendesi oldu(7)
Hünkâr *Hacı Bektaş* pîrim hû deyü

SERSEM ALİ, vardı pîre dayandı
Çırağımız Kırkbudak'tan uyandı(8)
Mürşit olan her bir renge boyandı
Hünkâr *Hacı Bektaş* pîrim hû deyü

(5) **Burada, nefesi söylerken Hacı Bektaş Tekkesinin postanişini (şeyh) övüyor.**
(6) **Yeşil ferman: Ne demek istediği açıkça anlaşılamadı.**
(7) **Karaca Ahmet Sultan: Hacı Bektaş'ın çağdaşı ulu bir şeyh.**
(8) **Kırkbudak: Dergâhtaki kırk mumluk şamdan. Çırağ: Çıra, mum. Uyanmak: Yanmak, tutuşmak.**

TÜRK HACI BEKTAŞ

Velilerin velisisin
Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Er Türklerin birisisin
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Horasan ilinden geldin
Osmancık'a öğüt verdin(1)
Dört köşeye yetip erdin
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Sen inkılâpçı bir ruhsun
Sevgililer gibi şuhsun
Bize ikinci bir Nuh'sun(2)
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Karaöyük'te oturdun(3)
Anadolu oldu yurdun
Sen millî bir devlet kurdun
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Kitaplar açar kaparım
Nurdan çelenkler yaparım
Türk olduğuna taparım
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Pîrin Ahmed Yesevî'dir
Yerin, kalbimin evidir
Kulun *VAHİT*, Alevî'dir
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

(1) **Osmancık:** Osmanlı devletinin kurucusu Osman Bey. Hacı Bektaş Veli, yeniçeri askerinin ilk kuruluşunda onlara dua etmiştir.
(2) Burada kurtarıcısın demek istiyor. Nuh Peygamber Tufan'da insanları ve hayvanları kurtarmıştı.
(3) **Karaöyük:** Hacı Bektaş'ın konduğu köy. Şimdi Hacı Bektaş ilçesidir. Dergâh, restore edilmiş, müze olarak halka açılmıştır.

NEM VAR BENİM

Dün-ü gün isteğim budur Hüdâ'dan
Mürşidimden gayrı nem var benim de
Dâima ayırma beni izinden
Mürşidimden gayrı nem var benim de

Mürşide hile olmaz doğru gelinür
Yalanın bünyadı yoktur, delinür(1)
Her ne ister isen anda bulunur
Mürşidimden gayrı nem var benim de

Yedi yerde İmam Câfer makamı
Verdiler elime çün ezkârımı(2)
Nakd elinde *Şeyh Safî*'nin makamı(3)
Mürşidimden gayrı nem var benim de

Muhammed Ali'nin doğru erkânı
Mürşidine var ki göresin seni
Mürşidin gemidir, tâlip yelkeni
Mürşidimden gayrı nem var benim de

Bu sözü söyleyen *SULTAN HATÂYÎ*
HATÂYÎ'den gayrı kim var gedâyî(4)
Salarım üstüne bin bir kazayı
Mürşidimden gayrı nem var benim de

(1) **Bünyad:** Temel.
(2) **Ezkâr:** Tanrının adlarını birbiri arkasına söyleme (tekili; «zikir») Tekkelerde zikir ederler.
(3) **Şeyh Safi:** Safavi Devleti şahlarının büyük dedeleri. Türbesi Erdebil'dedir.
(4) **Gedâyi:** Yoksul, fakir.

BALIM SULTAN ÖVGÜSÜ

Aşk ile uyandım, aradım derman
Bu derde dermanım *Pîr Balım Sultan*
Gece gündüz yandım, tâ bulam derman
Derdime dermanım *Pîr Balım Sultan*

Tabibe varmayan cahildir, nâdan(1)
Başına hazırdır kılıncı uryan(2)
Tabib oldu bana ol Şahı Merdan
Kurban tenim, canım *Pîr Balım Sultan*

Kalbim rûşen oldu, nur ile doldu(3)
Tenim uryan oldu, hayatı buldu
Dü cihan perdesi ondan ref-oldu(4)
Gönlümün ziyası *Pîr Balım Sultan*

MUHARREM MAHZUNÎ, pîre dayandı
Çırağımız Kırkbudak'tan uyandı(5)
Kırklar meydanında gülbenk çalındı
Hayır himmet verdi *Pîr Balım Sultan*(6)

(1) **Nâdan:** Hakikat sırrını bilmeyen, tarikat dışı olan.
(2) **Kılıncı uryan:** Kılıcı çıplak, çekilmiş, yalın kılıç.
(3) **Rûşen olmak:** Aydınlanmak.
(4) **Dü Cihan:** İki cihan, dünya ve Âhiret. **Ref - olmak:** Kalkmak.
(5) **Kırkbudak:** (Sözlüğe bakınız).
(6) **Balım Sultan:** Bektaşilerce ikinci pîr tanınan Hızır Baba. Hacı Bektaş Veli'nin kızı edindiği Kadıncık Ana'nın dördüncü göbekten torunu Mürsel Baba'nın oğludur. Ölümü 1516.

BALIM SULTAN

Tâ ezelden bendesi olup etmişim
Yoluna can feda *Balım Sultan*
Gözüme tutiya ayak toprağın(1)
Çekem kuhl-ü cilâ *Balım Sultan*(2)

Bir menzile yettim, erenler cemi
Fark ederler anlar eyiyi, kemi
Vasfını ketb için aldım kalemi(3)
Etmedeyim imlâ *Balım Sultan*(4)

Emr ile yürüttün cansız duvarı
Pîrim Hacı Bektaş Veli'nin yârı
Edenler cünbüşü naz ihtiyarı(5)
Sürer demin hâlâ *Balım Sultan*

Derviş-i müznibim ismim *İBRAHİM*(6)
Göklere çıkmada dûd-i siyahım(7)
Subh-û şam istiyor, ey yüzü mâhım(8)
Himmetim, bu gedâ *Balım Sultan*(9)

(1) **Tutiya:** Çinkodan yapılan göz ilâcı.
(2) **Kuhl:** Sürme, göz sürmesi.
(3) **Ketb:** Yazma, yazı yazmak.
(4) **İmlâ:** Yazı yazma.
(5) **İhtiyar:** Katlanma, seçme.
(6) **Müznib:** Suçlu.
(7) **Dûd-i siyah:** Kara duman.
(8) **Subh-u şam:** Sabah akşam.
(9) **Gedâ:** Zavallı, yoksul, dilenci.

BALIM SULTAN

Benim pîrim Hacı Bektaş Veli'dir
Pîrim pîri Şahı Merdan Ali'dir
Seyyit Ali Sultanın kendisidir
Mürsel Baba oğlu *Sultan Balım'dır*

Erenlerin lokmasından yer isen
Gerçek imamların aslı der isen
Dinle pendi sana derim, er isen
Mürsel Baba oğlu *Sultan Balım'dır*

Aslan gibi apıl apıl yürüyen
Kendi özün Hak sırrına bürüyen
Kepeğinin yanı sıra sürüyen
Mürsel Baba oğlu *Sultan Balım*'dır

Seyyit Ali Sultam'ımdan uyanan
Baştan başa yeşillere boyanan
Varıp pîrim eşiğine dayanan
Mürsel Baba oğlu *Sultan Balım*'dır

Mekân tutmuş Hanbağı'nda bucağın(1)
Bulutlara ağıp tutan sancağın
Uyandırdığı pîrimizin ocağın
Mürsel Baba oğlu *Sultan Balım*'dır

KAZAK ABDAL der, rivayet eyledim
Üç yüz altmış er ziyaret eyledim
Bu da söz başı hikâyet eyledim(2)
Mürsel Baba oğlu *Sultan Balım*'dır

(1) Hanbağı: Hacı Bektaş Tekkesinin büyük bağının adı.
(2) Hikâyet eylemek: Anlatmak.

KOYUN BABA ÖVGÜSÜ

Kardaşlarım, bile yola gidelim
Mâtem aylarına yüzler sürelim
Çıkıp yükseklere seyran edelim
Alçakları şazdır *Koyun Baba*'nın(1)

Gece gündüz yanar kandiller, mumlar
Pîrim Hasan'ın aşk câmın sunarlar
Mest olan âşıklar gülbenk çekerler
Çekiliyor gülbengi *Koyun Baba*'nın

Gayetle yüksektir anın yapısı
On iki yerden açılır kapısı
Allah Allah çağırır canlar hepisi
Üstü de sakaftır *Koyun Baba*'nın(2)

Türbenin örtüsü yeşil donama(3)
Üçler de Yediler biledir anda
.....
Fukara yoldaşı *Koyun Baba*'nın

PÎR SULTAN'ım *HAYDAR*, yola bakana
Uyalım Hakk'ın çırağın yakana
Hızır derler gülbengini çekene
Çekilir gülbengi *Koyun Baba*'nın(4)

(1) **Şaz:** Gönül alıcı, güzel.
(2) **Sakaf:** Çatı, dam.
(3) **Donanma:** Bir çeşit kumaş.
(4) **Koyun Baba:** Ahmed Yesevî'nin Anadolu'ya gönderdiği dervişlerinden. Osmancık'ta türbesi vardır.

ŞAH'IM ABDAL MUSA

Beylerimiz elvan gülün üstüne
Ağlar gelir şahım *Abdal Musa*'ya
Urum abdalları postun eğnine
Bağlar gelir şahım *Abdal Musa*'ya

Urum abdalları gelir dost deyü
Eğnimizde aba, hırka, post deyü
Hastaları gelir derman isteyü
Sağlar gelir şahım *Abdal Musa*'ya

Hind'den bezirgânlar gelir yayınır(1)
Pişer lokmaları, açlar doyunur
Âşıkları gelir, bunda soyunur
Erler gelir şahım *Abdal Musa*'ya

Her matem ayında kanlar saçarlar
Uyandırıp Hak çırağın yakarlar
Demine hû, deyip gülbenk çekerler(2)
Nurlar gelir şahım *Abdal Musa*'ya

Meydanında dâra durmuş gerçekler(3)
Çalınır koç kurbanlara bıçaklar
Döğülür kudüm, açılır sancaklar(4)
Tuğlar gelir şahım *Abdal Musa*'ya

(1) **Yayınır**: Mallarını sergiler.
(2) **Demine hû**: İçki içerken söylenen bir deyim. **Gülbenk**: Hep birden söylenen dua.
(3) **Gerçek**: Yol eri.
(4) **Kudüm**: Dünbelek.

İkrarıdır koç yiğidin yuları
Fakıhları çeksem gelmez ileri([5])
Akpınar'ın, Yeşilgöl'ün suları
Çağlar gelir şahım *Abdal Musa*'ya

Ali'm Zülfikarın almış destine
Sallar, durmaz Yezitlerin kasdına
Tümen tümen *Genç Ali*'nin üstüne
Sırlar gelir şahım *Abdal Musa*'ya

Benim bir isteğim vardır Kerim'den([6])
Münkir bilmez evliyanın halinden
KAYGUSUZ'um, ayrı düştüm pîrimden
Ağlar gelir şahım *Abdal Musa*'ya([7])

(5) **Fakıh**: Din adamı, bilgin.
(6) **Kerim**: (Burada) Tanrı ya da Abdal Musa söylenmek istenmiştir. Sözlük anlamı ikram edicidir.
(7) **Abdal Musa**: Büyük pirlerdendir. Yaşantısı için «Şairler Bölümü»ne bakınız.

BİZİM ABDAL MUSA

Akdeniz yakası, Aydın yalısı([1])
Kuşlar gider bizim *Abdal Musa*'ya
Cemâlin görünce yürüdü dağlar
Taşlar gider bizim *Abdal Musa*'ya

(1) **Yalı**: Kıyı, sahil.

Katarlar ayrılan turna sürüler
Her andıkça sinelerim sızılar
İrili ufaklı emlik kuzular(2)
Koçlar gider bizim *Abdal Musa*'ya

Baba *Kaygusuz*'dan almış cehdini(3)
Gördün mü İbrahim Edhem vaktini(4)
Padişahlar tacı ile tahtını
Postlar gider bizim *Abdal Musa*'ya

Seyyit Ali, Abdal Musa.....
Üçü bir kardaşturur ehl-i beyte(5)
Cümle âlemi kaydetmiş deftere
Başlar gider bizim *Abdal Musa*'ya

VELİ'm cydür, dört dergâhtan evveli(6)
Seyyit Ali, Abdal Musa, Bektaş Veli
Şah Hüseyin aşkına dîdemin yaşı
Çağlar gider bizim *Abdal Musa*'ya

(2) **Emlik kuzu:** Emmekte olan kuzu.
(3) **Baba Kaygusuz** için «Şairler bölümü»nde «Abdal Musa» ve «Kaygusuz Abdal» maddelerine bakınız.
(4) **İbrahim Edhem:** Belh Sultanının oğlu iken saltanatı bırakıp tasavvuf yoluna girmiştir. Bu nedenle çok sevilir, sık sık anılır. 781'de Şam'da ölmüştür. Büyük mutasavvıflardandır. Onun, zamanında tac ve tahtını bırakıp tekkeye girdiğine dokunuyor.
(5) **Kardaşturur:** Kardeştirler. Alındığı yerde üçüncünün adı yok.
(6) **Dört dergâh:** Dört büyük dergâhtan biri de Elmalı'daki Abdal Musa dergâhıdır. Aslında beş ünlü dergâh vardır. Burada üçü söylenmiş. Öteki ikisi, Şah Kulu Sultan Dergâhı (İstanbul Merdivenköy'de), Abdülmümin Baba Dergâhı (Kerbelâ'da) dır.

ABDAL MUSA

Gözüme göründü dostun bağları
Himmeti erişti *Abdal Musa*'nın
Üzülsün çürüğü, kalsın sağları(1)
Himmeti erişti *Abdal Musa*'nın

Hindistan ilinden duyuldu sesi
Mümin kullarına düştü hevesi
Yedi babtan içeridir türbesi(2)
Nur doğdu üstüne *Abdal Musa*'nın

Başındadır nurdan elifî tacı
Eşiğin bekleyen neylesin hac'ı
Mağripten meşrike oynar kılıcı(3)
Zâhire, bâtıma *Abdal Musa*'nın

Dedem, beni muhabbetin coşturur
Coşturur da yüce dağlar aşırır
Aşırır da Kaygusuz'a düşürür(4)
Himmeti erişti *Abdal Musa*'nın(5)

Şükür *KUL HÜSEYN*'im murada erdi
Kaygusuz Sultanın evine geldi
Kırklar eşiğine yüzünü sürdü
Mest etti kokusu *Abdal Musa*'nın(6)

(1) **Üzülsün:** Yok olsun.
(2) **Yedi bab:** Yedi kapı.
(3) **Mağripten meşrika:** Batıdan Doğu'ya.
(4) **Kaygusuz** ile Abdal Musa için «Ozanlar» bölümüne bakınız.
(5) **Himmeti erişmek:** Ruhanî lütfu erişmek, mânevî keremi gelmek.
(6) Bundan önceki nefesin 6. notuna bakınız.

KIZIL DELİ

Şah-ı Merdan Ali kurdu bu yolu
Hazret-i Fatıma cihanın gülü
Evvel Seyyit Ali aldı yürüdü
Kırkların serdarıdır *Kızıl Deli*

Tanrı Dağ koruna çökmüş oturur.
Yıldız salını ayağına getirir(1)
Bir avuç toprakla hudut geçirir
Kırkların serdarıdır *Kızıl Deli*

Pîrim etini kendi defn eyledi
Çaldı taşı pare pare eyledi
Pîrim Ali bu kelâmı söyledi
Kırkların serdarıdır *Kızıl Deli*

Gör, pîrim küffara netti, neyledi
Şehr horozlarına dua eyledi(2)
Sarı Kız'ı iki pare eyledi(3)
Yatsıda horozları ündüren *Kızıl Deli*

(1) **Yıldız salı:** Sıvas'ta Pîr Sultan'ın köyü. Yıldız dağının eteğindedir. Ozan, Yıldız yaylasını ayağına getirir, hem Kızıl Deli'nin kerametini, hem kendisinin ona yakınlığını söyler.
(2, 3) **Kızıl Deli'nin** menakıbinde bunlar vardır.

PÎR SULTAN'ım cydür, sancak getirir(4)
Zemheride gonca güller bitiri(5)
Kalenin altın üstüne getiri
Rum'un fethin eden Şah *Kızıl Deli*(6)

(4) **Getiri:** Getirir.
(5) **Zemheri:** Kışın en soğuk günleri.
(6) **Kızıl Deli:** Adı Seyyit Ali'dir. Alevî - Bektaşî pirlerinin büyüklerindendir. Lâkabı Kızıl Deli. 16. yüzyılda yaşamıştır. Çok sayılan ve sevilen bir ermiştir. Yunanistan'da Dimetoka'da dergâhı vardır.

ŞAH SEYYİT ALİ

Ey erenler, evliyalar serveri
Himmet eyle bize *Şah Seyyit Ali*
Tarik-i Naci'nin sensin rehberi
Himmet eyle bize *Şah Seyyit Ali*

Sen bilirsin cümlemizin halini
Yetişmiş meyvenin kırma dalını
Düştük, kaldır bizi, uzat elini
Gayret eyle bize *Şah Seyyit Ali*

Erenlerin sağı, solu sendedir
Cümle tarîklerin kolu sendedir
Şah Hasan, Hüseyn'in yolu sendedir
Şefkat eyle bize *Şah Seyyit Ali*

PÎR SULTAN'ım cydür, yola âşıkız
Tâ ezelden böyle kalbi sadıkız
Severiz ey Şahım, bağrı yanıkız
Rahmet eyle bize *Şah Seyyit Ali*

OTMAN BABA ÖVGÜSÜ(1)

Otman Baba'nın dergâhını soranlar
Dergâhı cennettir *Otman Baba*'nın
Eşiğinde yaslanuban yatanlar
Dergâhı cennettir *Otman Baba*'nın

Meydanı hoştur, gürbüzdür yapısı
Mümin ziyarete gelir hepisi
Üç yerden açılır türbe kapısı
Dergâhı cennettir *Otman Baba*'nın

Ziyaret kılarlar beyler, paşalar
Türbesine gidip serden geçerler
Âb-ı kevser şerbetinden içerler
Dergâhı cennettir *Otman Baba*'nın

Kudret kılıcı vardır, tutar eli
Bendeleri almış erkânı, yolu
İmam Riza oğludur şahım, belî
Dergâhı cennettir *Otman Baba*'nın

MECZUP ABDAL eydür, bende olalı
Horasan'dan Rumeli'ne geleli
On İki İmam'dan himmet alalı
Dergâhı cennettir *Otman Baba*'nın

(1) **Otman Baba:** Edirne kırındaki dergâhında yatar. Dergâhı Tanrı Dağı'ndadır. Ölümü: 1478. Büyük pirlerdendir. Menâkıbi vardır. Hurûfî ve Kalenderî olan Otman Baba ölümünden sonra, kendisi Bektaşîleri sevmediği halde, dervişleri Bektaşîler tarafından kendi içlerinde eritilmiş ve tekkesi Bektaşî tekkesi olmuştur. Bundan sonra da Bektaşî evliyası olarak tanınmıştır.

GÜL BABA SULTAN(1)

Gelin bu gün dost iline varalım
Arşa direk direk zârım, *Gül Baba*
Yârimden ayrıldım, feryat ederim
Kalmadı namus ve ârım, *Gül Baba*

Kan revandır gözümüzde yaşımız
Bir araya gelmez oldu beşimiz
Şimden geri hû demektir işimiz
Gel dinim, imanım, nurum *Gül Baba*

Geleydi aklım dört köşe bürürsün
İstekliye muradım verirsin
Din süruru, Muhammed'in nurusun
Gel dinim, imanım, yârim *Gül Baba*

PİR GAİP ABDAL'ım, çekerler yasın
Turnada kalmıştır senin göz yaşın
Geleydi aklım dört köşe gezersin
Gel dinim, imanım, nurum *Gül Baba*

(1) **Gül Baba:** Isparta'nın Uluborlu ilçesinin İlegüp köyündendir. Asıl adı Câfer'dir. Gül Baba, Fatih, İkinci Bayezit, Yavuz Selim, Kanuni Sultan Süleyman zamanlarında yaşamıştır. Budin'in fethinde şehit düşmüştür. Şimdi Peşte'de bir tepe üzerinde türbesi vardır. Burasını Macarlar müze haline getirmişlerdir. Cenaze namazında Sultan Süleyman da bulunmuştur.

Bir de İstanbul'da Cibali'de Gül Camisi içinde yatan Gül Baba vardır. Bunun üzerine hiç bir bilgi yoktur.

GÜZELSİN SEREZ'İN ŞAHI

Erenlerin, evliyanın yoluna
Derviş oldum, erdim kudret sırrına
Hüseyn'den aldılar senin yerine
Güzelsin Serez'in şahı güzelsin(1)
Güzelsin pîrimin nuru güzelsin

Cisminden alınan yerin nuru var
Gelen dervişlerde kudret sırrı var
On İki İmam gerçek erin aslı var
Güzelsin Serez'in şahı güzelsin
Güzelsin pîrimin nuru güzelsin

Şahlar içinde Serez'in şahısın
İsmin Şah *Bedreddin,* ilim varısın
Müminler kâbesi, dostun nurusun
Güzelsin Serez'in şahı güzelsin
Güzelsin pîrimin nuru güzelsin

Şahlarımız var İmamlar ağası
Müşkilin ehli, mollanın illazı(2)
Şefaatçımızdır velâyet şahı
Güzelsin Serez'in şahı güzelsin
Güzelsin pîrimin nuru güzelsin

Çığrışa çığrışa aştık balkanı
Altıncıda gördük Serez halkını
Yedincide yüzler sürdük sultanı
Güzelsin Serez'in şahı güzelsin
Güzelsin pîrimin nuru güzelsin

(1) **Serez'in Şahı:** Şeyh Bedreddin. Serez'de asıldığı için böyle söylüyor (sözlüğe bakınız).
(2) **İllaz, İllez:** Alim, bilgin, üstat, şerefli.

İndim seyreyledim dostum durağı
Sekiz melek tutar arşın direği
Pîrimin hesapsız yanar çırağı
Güzelsin Serez'in şahı güzelsin
Güzelsin pîrimin nuru güzelsin

DEDEMOĞLU, uyarır çırağ yakar
Kara nine eşiğine yüz sürer(3)
Derviş Cemal Baba'm murada erer(4)
Güzelsin Serez'in şahı güzelsin
Güzelsin pîrimin nuru güzelsin

(3, 4) **Kara Nine, Cemal Baba:** Bunlar Serez Tekkesinin ileri gelenlerinden olacak.

ŞAH HIZIR BABA(1)

Ağlaya ağlaya murada geldim
Ver benim muradım *Şah Hızır Baba*
Yüz sürüp dergâha feryada geldim
Ver benim muradım *Şah Hızır Baba*

Dergâhına geldim ben, derviş oldum
Hakikât mâdenin ben anda buldum
Tuttu elimden de ummana daldım
Ver benim muradım *Şah Hızır Baba*

(1) **Hızır Baba:** Arapkir'in Ocak köyünde yatmaktadır. Adı Ali. Alevî azizlerindendir. Türbesi vardır. 15. yüzyılda yaşamış. Hızır Şah, Hızır Sultan diye anılır ve çok saygı görür.

Bir Hızır Dede de Narlıdere (İzmir) de yatmaktadır. Hızır Dede, Tahtacı Oymaklarının ziyaret yeridir. Yukarıdaki nefeste bunlardan hangisi olduğu anlaşılamıyor.

Senin dervişlerin semâ'la oynar
Pişerek özleri kazanda kaynar
Hakikat kânısın, çırağın yanar
Ver benim muradım *Şah Hızır Baba*

DERVİŞ ALİ diler özüne himmet
Mahrum etme bizi, nesl-i Muhammed
Pirim *Ali* sensin, senden mürüvvet(2)
Ver benim muradım *Şah Hızır Baba*

(2) Pirim Ali. dediği Haz. Ali olacak. Ozan, bir üst mısrada «nesl-i Muhammed» demekle Hızır Baba'nın soyunun Haz. Muhammed ve Ali'den olduğunu bildiriyor. Anadolu'da pek çok pîrin soyunu Peygambere bağlamak gelenektir.

TESLİM ABDAL YETİŞ(1)

Dördümüzü bir araya cürdüler
Eriş *Teslim Abdal*, gel imdat eyle
Sordular da bol bol zahmet verdiler
Eriş *Teslim Abdal*, gel imdat eyle

(1) Bu nefeste bir tutuklama ve cezalandırma söz konusudur. Bunalım içinde kalan ozan pirini yardım için çağırır. Teslim Abdal'ın da başından böyle siyasî olaylar geçtiğini biliyoruz.

Bekin olur gerçek erin kuvveti(2)
Her yerde okunur ismi, âyeti
Mümin kullarının yüzü hürmeti
Eriş *Teslim Abdal*, gel imdat eyle

Bize duru gömleklerin geydirme(3)
Sırrımızı yad ellere dedirme
Aman mürüvvet, katardan ayırma
Eriş *Teslim Abdal*, gel imdat eyle

Gerçekler yanında olmaz müdara(4)
Umarım ki müdarayı gidere
Pîrim divanında yüzümüz kara
Eriş *Teslim Abdal*, gel imdat eyle

KUL MUSTAFA, siklet geldi üstüme
Mail oldum ala gözlü dostuma
Kelp rakip ne ettin, düştün kasdıma(5)
Eriş *Teslim Abdal*, gel imdat eyle(6)

(2) **Bekin:** Sert, sıkı, sağlam.
(3) **Duru gömlek:** Boğaza geçirilen idam gömleği.
(4) **Müdara:** Dalkavukluk, yüze gülme, yüze karşı övmek.
(5) **Kelp:** Köpek. **Kasdına düşmek:** Kötülük yapmaya girişmek, öldürmeye çalışmak.
(6) **Teslim Abdal:** Yaşantısı için «Şairler Bölümü»ne bakınız.

KOÇU BABA

Bir selâmın geldi seher yelinden
Lütfeyle halimden bil *Koçu Baba*
Kime imdada gidem kim elinden
Akar çeşmim yaşın sil *Koçu Baba*

Gerçek ersin, şek getirmem özüme
Artık eksik kalmayındı sözüme
Küskün müsün, niçin bakman yüzüme
Yönün beri dön de gül *Koçu Baba*

Mecnun'um, başıma kuşlar tünedi(1)
Ah ettikçe dîdelerim kanadı
Çok er geldi, kılıcını denedi
Hamle sana düştü, çal *Koçu Baba*

Bir derde giriftar oldum, çekerim
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Medet mürvet, der de yola bakarım
Yetiş imdadıma, gel *Koçu Baba*

DEDEMOĞLU, bu dünyaya gelenler
Ahmak imiş dünya için yelenler
Dünya benim, diye dâva kılanlar
Sabr ile selâmet kıl, *Koçu Baba*(2)

(1) Leylâ ile Mecnun hikâyesinin kahramanı Mecnun çöllerde hayvanlarla o denli dost olmuştu ki, kuşlar başına yuva yapmıştı. Ozan kendini ona benzetiyor.
(2) Ünlü Bektaşilerden olup Kalecik'te (Ankara) tekkesi vardır. Kırıkkale'ye bağlı «Koçubaba» köyünde yatar, Türkmenlerin Koçu Baba'ya büyük saygısı vardır. Her zaman ziyaret ederler.

KARYAĞDI BABA

Horasan'dan gelip diyar-ı Rum'a
Üçler kapısında iskân eyledi
Ceddi İmam Kâzım, nesli Murtaza
Kırkların serdarı *Karyağdı Baba*

Nice vilâyetler etti âşikâr
Sehavet mâdeni yağdırdı karlar(1)
Bahar eyyamında sürüldü demler
Gösterdi burhanı *Karyağdı Baba*(2)

Huzurunda niyaz eyleyip duran
Bahtiyardır eden secde-i Rahman
Safa-yi nazarı buldurur derman
Hikmet-i Lokman'ı *Karyağdı Baba*

Can-ü dilden *HAFIZ* eyle hizmeti
Eşiğine baş koy, olsun himmeti
Çeşme-i feyzinden nûs et şerbeti(3)
Âl-Beyti Şahım *Karyağdı Baba*(4)

(1) **Sehavet madeni:** Cömertlik kaynağı.
(2) **Burhan:** Delil, belge, ispat.
(3) **Çeşm-i feyz:** Bereket, bolluk çeşmesi. **Nûş etmek:** İçmek.
(4) **Al-Beyt:** Peygamber soyu olacak (Ehl-i Beyt'e bakınız.) **Karyağdı Baba:** Ankara'da İtfaiye Meydanı'nda bu adda bir velinin türbesi varsa da bu kişi olup olmadığını bilemiyorum. Yalnız Karyağdı Baba'nın ünlü Bektaşilerden olduğu, kaynaklarda bildirilmektedir.

Bir de İstanbul'da Gümüşsuyu'nda Karyağdı Baba Dergâhında Karyağdı Baba vardır ki, bunlardan hangisi olduğu belli değildir.

KOÇ BABA

Dertliyim kapına dermana geldim
Mürüvvet sendedir *Ali Koç Baba*(1)
Cümle küsurlığı özümde buldum
Mürüvvet sendedir *Ali Koç Baba*

Sana arzu çeker nice âşıklar
Merhamet bâbının kilidin yoklar
Sende mihman üçler, yediler, kırklar(2)
Mürüvvet sendedir *Ali Koç Baba*

Eşiğin taşına yüzümü sürsem
Baba Çeşmesi'nden nûş edip kansam
Çırağın şem'ine pervane dönsem
Mürüvvet sendedir *Ali Koç Baba*

SELİM'in kusuru çoktur yanında
Senin muhabbetin saklar canında
Pîrin huzurunda, Hak divanında
Mürüvvet senindir *Ali Koç Baba*(3)

(1) **Mürüvvet:** İnsanlık, mertlik cömertlik, iyilikseverlik.
(2) **Mihman:** Konuk, misafir.
(3) **Ali Koç Baba:** Niğbolu'da bu adda bir kişinin mezarı varsa da başka hiç bir bilgi elde edilemedi. Siverek'te (Urfa) de Koç Ali Baba adındaki kişinin türbesi ziyaret yeridir.

GENÇ ALİ BABA

Nurunu nurundan halk etmiş Hüdâ
İsmiyle müsemma *Genç Ali Baba*(1)
Cemâlin görenler bakmaz mir'âtâ(2)
İsmiyle müsemma *Genç Ali Baba*

Saklama cemâlin gel bize göster
Cemâlini gören canlar ne ister
Müyesser olmayan kapını bekler
İsmiyle müsemma *Genç Ali Baba*

Hem sıfat-ı zâtı nur ile tenvir(3)
Kendin bilen âşık hemen gel can ver
Aşkına içelim, sâki bir dem ver(4)
İsmiyle müsemma *Genç Ali Baba*

Bu fakir *SADIK*, hem kemter gedâdır(5)
Kapında kul olmak cana safadır
Vallahi billâhi medhe sezâdır(6)
İsmiyle müsemma *Genç Ali Baba*(7)

(1) **İsmiyle müsemma:** Adı kendisine uygun. Buna göre, genç Ali Baba gençmiş.
(2) **Mir'ât:** Ayna.
(3) **Tenvir:** Aydın, ışıklı.
(4) **Dem:** İçki, şarap.
(5) **Kemter gedâ:** Zavallı, yoksul.
(6) **Medhe sezâ:** Övgüye değer.
(7) **Genç Ali Baba:** Yaşantısı ve nerede yattığı üzerine bilgi elde edilmedi. «Şahım Abdal Musa» nefesinde adı geçen «Genç Ali» bu ise, Abdal Musa dergâhı postnişini olmalıdır (bak. s. 118).

TARİKATA BAĞLILIK
AHLÂK
KONUKSEVERLİK

«Allah Allah deyip gel bu meydana
Can, baş feda edip götür kurbana
Boyun eğip yüz sür Şahı Merdan'a
Erenler, bu meydan er meydanıdır»

Alevîlik ve Bektaşîlikte sıkı disiplin kuralları vardır. Bunlar dışına hiç bir zaman çıkılamaz. Çıkanlar «düşkünlük» (aforoz) cezasına çarptırılır. Düşkün durumuna düşen kişiyle belli bir süre kimse konuşmaz, kimse ona ilişkin bir iş yapamaz. Bu zor durumu daha acısız çekebilmek için kimi zaman köyünü bırakıp gider.

Tarikata girme törenine «ikrar» denir. Tarikata girme ancak yirmi yaşından sonra ve törenle olur. Tarikata girmek isteyen kişiye «tâlip», tarikat eri olmaya da «el alma» adı verilir. Bu kabul töreninin birçok sahneleri vardır. Her Bektaşî, her Alevî «ikrar» töreninden geçer. Her tâlip'in bir «rehber»i olur. Rehber, tâlip'i mürşide ya da babaya (pîrin vekili) salık verir. Tâlip'e bir de «sahip» tayin edilirdi. Sahip, tâlip'i daha önce yetiştirip gerekli öğütlerde bulunarak pişirmeye çalışırdı. Kabul zamanı, yani «ikrar» zamanı gelince, tâliplerle toplanılır. Uzun birtakım törenlerden sonra tâlipler tarikata girerlerdi. Aynı törende ikrar veren (kabul ettiğini bildiren) tâlip canlara «müsahip» denirdi. Bu, iki tâlibin birbiriyle samimî arkadaş olmasıydı.

Kabulden önce tâlip'in genel durumu sorup soruşturulur. Kötü tanınan, karısını boşamış olan, hatta yalan söyleyen kimseler kabul edilmezler.

Tarikat eri olan can, aşağıdaki kurallara uymak zorundaydı:

Önce bir pîre bağlanmak esastır. Hiç bir can «pîrsiz» olamaz.

Yalan söylemek, haram yemek, livatâ ve zina etmek, eliyle koymadığını almak, gözüyle görmediğini söylemek, gıybet etmek (çekiştirmek, arkasından söylemek) yasaktır.

Kanaatkâr olmak, başkasının ayıplarını örtmek, sözünde durmak, vefalı olmak, herkese iyilik etmek, herkese yardım etmek, başkasının ayıplarını görmemek, kendi gönlünü arıtmak, uyulması gerekli başlıca davranış biçimleridir.

Tarikatın gizlerini (sırlarını) saklamak başlıca görevdir ve bu çok önemlidir. Sır vermemek için her türlü fedakârlığa katlanılır. «Ser (baş) verilir, sır verilmez»e herkes uymalıdır. Yol erleri her şeylerini gizli tutarlar, yabancılar yanında çok dikkatli ve uyanık davranırlar.

Her sınıf halk, yoksul, zengin, yüksek mevkideki kimseler arasında ayrım yapılmaz. Hangi düzeyde olursa olsun, bütün insanlar bir tutulur. Kibirlenmek, gururlanmak, büyüklük taslamak yasaktır. Herkese iyilik yapılır, sıkıntılar karşısında sabırlı olmaları salık verilir.

Dünyaya, dünya malına, dünya zevklerine gönül verilmez. Hepsi geçicidir. Dünya kadar malın olsa ne fayda...

Teberrâ ve tevellâya uymak başlıca kurallardandır. Yani, Hazreti Ali'ye uymayanlara sevgi göstermemek ve genel olarak düşmanlık beslemek gerekir. Buna «teberrâ» denir. «Tevellâ»ya gelince, Muhammed'in ehl-i beytine sevgi besleyenlere ve Ali'ye uyanlara sevgi beslemektir.

İşte, Bektaşî ve Alevîlerde ahlâk budur ve yolun ayrılmaz kurallarıdır. Kısa fakat, sanatçı bir dille yazılmış olan nefeslerde bunun örneklerini göreceksiniz. Bu ahlâk kurallarını şiirle dile getirmekle ezberlenmesi kolaylaşmış, unutulmaması sağlanmış olur. Ayrıca, yol erleri üzerindeki etkisi de artardı. Denebilir ki, tarikatın hemen her işinde, her kuralında, her inancında sanat, şiir, vazgeçilmez bir araçtır. Böyle olduğu içindir ki, yüzyıllar boyunca gücünü yitirmeden ayakta kalabilmiş, hiç bir tarikate nasip olmayan yaygınlığa kavuşmuştur.

Alevî ve Bektaşîlikte konuklara son derece saygı beslenir. Elden gelen her türlü şey sunulur. Bu durum bir ibadet gibidir. Her gün, yemeklerinden birazını! Gaip Erenler» için ayırır, bir konuğun gelmesini beklerler. Konuk gelmezse bir yoksula verirler. Konukseverlik bütün Türklerin en sağlam geleneklerinden biridir. Bu bölümün sonunda bu konuyla ilgili nefesler vardır.

BİR ŞAHA KUL OL

Gel bir şaha kul olagör
Emek zayi olmaz ola
Bir eşiğe yaslanıgör
Kimse elden almaz ola

Bir işi bitirmek gerek
Eksiğin yetürmek gerek
Yâr ile oturmak gerek
Hiç sitcme göymez ola

Bir soyu soylamak gerek
Bir boyu boylamak gerek
Bir sudan sulanmak gerek
Melâikler bilmez ola

Kuş oluban uçmak gerek
Ovalara göçmek gerek
Bir doludan içmek gerek
İçenler ayılmaz ola

Gayet çabuk olmak gerek
Deryalara dalmak gerek
Bir gevher çıkarmak gerek
Değme sarraf bilmez ola

Gerçek âşık olmak gerek
Mâşukunu bulmak gerek
Ölmezden ön ölmek gerek(1)
Varup anda ölmez ola

(1) Tasavvuf terimlerinden «fenâfillâh»ın karşılığıdır. Kulun, yani insanın zat ve sıfatının, Tanrı'nın zat ve sıfatında fâni (yok) olmasına denir. Sofi, bu amaca erebilmek için her şeyi terkeder, daimî bir kendinden geçme hali içinde bulunur.

Bahçelere girmek gerek
Güllerinden dermek gerek
Bir gülü koklamak gerek
Hergiz ol gül solmaz ola

ŞAH HATÂYÎ'm der, geç otur
Hizmetini hora yetür
Gerçeklerden bir er getür
Cana başa kalmaz ola

DERGÂHTAN AYRILMAYALIM

Muhammed Ali'nin gittiği yola
Biz dahi gidelim, yorulmayalım
İmamlar defterine kayd-olalım
Bir gayrı defterde bulunmayalım

Allah bir, Muhammed Hak, Tanrı birdir
Erenler üstünde balkır bir nurdur
Çenşet-i âlâda bir dergâh vardır
Biz de o dergâhtan ayrılmayalım

Sevdiğimiz bizim anlar da bilsün
İnsaf ehli olan insafa gelsün
Bir olsun, birlik olsun, dirlik olsun
Biz gittiğimizden ayrılmayalım

Kaba saba olsun, heman yük olsun
Arıdalım, gönül evi pâk olsun
ŞAH HATÂYÎ'm, nefesimiz hak olsun
Biz nefesimizden ayrılmayalım

YOL ERLİ

Dil ile dervişlik olmaz
Hâli gerek yol erlinin
Arılayın her çiçekten
Balı gerek yol erlinin

Geçmek gerek dört kapıdan
Kurtulasın mürebbiden
Mürebbiden, musahipten
Eli gerek yol erlinin

Ben gezerim dertli dertli
Öter firkatli firkatli
Bülbül gibi ünü tatlı
Dili gerek yol erlinin

Ben gezerim ayık ayık
Deryalarda olur kayık
Bülbülleri Şah'a kayık
Gülü gerek yol erlinin

HATÂYÎ'm der, kuşak kuşan
Toz olur turaba düşen
Budur dervişliğe nişan
Yolu gerek yol erlinin

KAÇANA LÂNET

Muhammed, Ali'den kurulu yoldur
Evvel rehberinden kaçana lânet
Evvel ikrar verip sonra dönene
Yapıştığı elden kaçana lânet

Erenler bu yolda hazırdır hazır
Muhasip levnini defterden kazır(1)
Gerekse eylesin bin kerre özür
Onlar ile yiyip içene lânet

Aklını beğenip, ikrarın koyup
Kalkıp havalanıp nefsine uyup
Teberrâ gömleğin eğnine geyip
Azrail yurduna göçene lânet

İblis gibi eller aybına bakıp
İmanın terk edip dininden çıkıp
Eliyle boynuna ilmiğin takıp
Gıybet edip sırrı açana lânet

Beğenmeyip erenlerin sözünü
Benlik yurduna kondurmuş özünü
Hak kapıdan döndürmüştür yüzünü
Azrail donunu geyene lânet

Ârifler böyle dediler uluya
Azrail neylesin kalbi doluya
Teberrâ okundu yanlış biliye
Kendi bilisine uçana lânet

HATÂYÎ'm der, bir veliyim yoluyla
Sultanın sohbeti her dem kuluyla
Gönülde kibr olup soğuk dil ile
Özün muhabbetten geçene lânet

(1) **Levn**: Renk, boya. Burada ad, kayıt yerinde kullanılmış.

MUHABBETTEN GEÇME

Bâtınımda dedi bana bir aziz(1)
Muhabbetten geçen Hakk'a da geçer
Vermen nasibini, kesin gıdasın
Muhabbetten geçen Hakk'tan da geçer

Muhabbet âdemi Hakk'a yaradır
Muhabbet etmeyen can mudaradır
Dünya ve ahrette yüzü karadır
Muhabbetten geçen Hakk'tan da geçer

Gerçek olan bir nefese inana
Canımız veririz kurban, cânâna
Lânet olsun ikrarından dönene
Muhabbetten geçen Hakk'tan da geçer

Muhabbetten hasıl oldu Muhammed
Ali'ye verildi cümle velâyet
On'ki İmam'ın erkânı şefâat
Muhabbetten geçen Hakk'tan da geçer

Dört kapı, kırk makam, yetmiş iki kat
Muhabbet dedikleri tecellî zat
Müminc, müslimc hayır nasihat
Muhabbetten geçen Hakk'tan da geçer

Muhabbet dediğin haslar hasıdır
Muhabbet olmayan Hakk'ın nesidir
Dost *HATÂYÎ*'nin bu Hak nefesidir
Muhabbetten geçen Hakk'tan da geçer

(1) **Bâtın:** (Burada) Hayal.

KEREM EYLE

Gevherin geçmeyen yerde
Satma kardaş, kerem eyle
Lâl taşını çay taşına
Katma kardaş, kerem eyle

Gördün bir yerde âşina
Her ne dersen öz başına
Yol taşını, yol kuşuna
Atma kardaş, kerem eyle

Gördünse bir yerde rakîp
Neylersin yüzüne bakıp
Münkiri katara çekip
Yedme kardaş, kerem eyle

Firdevs güllerinden misin
İmam kullarından mısın
Ali oğulundan mısın
Gitme kardaş, kerem eyle

HATÂYÎ, çağırır ere
Dünya böyle gelmiş zira
Ârif okun abes yere
Atma kardaş, kerem eyle

GÜL İSTERLER

Serseri girme meydana
Âşık, senden yol isterler
Kallaş ile oturmadın(1)
İman ehli kul isterler

(1) Sürekli oturmadın anlamında.

Bu yola giren oturmaz
Hak söze hile katılmaz
Bunda hiç hile satılmaz
Cevherinden pul isterler

Bir kılı bin pâre eder
Bu yolu ihtiyar eder
Şah'ım bir yol kurmuş gider
Yol içinde yol isterler

ŞAH HATÂYÎ der, neylersin
Her müşkili hal eylersin
Arısın çiçek derersin
Yarın senden gül isterler

REHBER İSTERLER

Mürşide varmağa talip olursan
İptida insandan rehber ister
Verdiğin ikrara doğru gelirsen
Ahd ile peymandan rehber isterler

Rehberin var ise olursun insan
Rehberin yok ise kalırsın hayvan
Arasat gününde açılır meydan(1)
Açılan meydanda rehber isterler

Mürşidin nazarı müşkülü seçer(2)
Kâmil olan talip Sırat'ı geçer
Can kuşu kafesten âkıbet uçar
Tenden uçan candan rehber isterler

(1) **Arasat günü:** Mahşer, kıyamet günü, soru hesap günü.
(2) **Müşkülü seçmek:** Zorlukları gidermek.

Şah-ı Merdan bir yol kurdu kuluna
Bu yola giden rehberden bilinc
Girmek ister isen İmam yoluna
On İki İmam'dan rehber isterler

Tarikat bâbına girmek dilersen
Hakikat güllerin dermek dilersin
Erenler sırrına ermek dilersen
Sır ile pinhandan rehber isterler

PİR SULTAN'ım söyler bu hikâyeti(3)
Yirmi sekiz harf, yedi âyeti(4)
Nefsini bilmektir sözün gayeti(5)
Bilmeğe irfandan rehber isterler

(3) **Hikâyet**: **Hikâye**, serüven, bir oluşun niceliğini ve niteliğini anlatma.
(4) **Yirmi sekiz harf**: Arap alfabesinin harfleri. **Yedi âyet**: Kur'an'da, tarikat ilkelerinin uygun düştüğü yedi âyet.
(5) **Muhammed**'in «men aref...» yani «Kendini bilen Tanrısını bilir» sözüne değiniyor burada. **Sözün gayeti**: Sözün sonu, vardığı yer.

ER MEYDANI

Allah Allah deyüp gel bu meydana
Can, baş feda edip götür kurbana
Boyun eğip yüz sür Şahı Merdana
Erenler, bu meydan er meydanıdır

İşitince ey dil, mürşit pendini(1)
Takıver boynuna aşk kemendini
Varlığın soyunup kurtar kendini
Erenler, bu meydan er meydanıdır

Bismi Şah'tır cümlemizin penahı(2)
Medet senden medet, şahların şahı
Hoş nazarla gör bunda yüzü mâhı
Erenler, bu meydan er meydanıdır

Bu meydanda kelâm atın bek sürme(3
Uyanmış çırağın ecdet söndürme
İkrarına bağlan, gönül gezdirme
Erenler, bu meydan er meydanıdır

Uyansın çırağlar, erkân kurulsun
Açılsın goncalar, güller kokulsun
Sırrını sır eden cana aşk olsun
Erenler, bu meydan er meydanıdır

Fakir *TEVFİK* gayrı derdin bitmez mi
Hak erenler sana derman etmez mi
Bu sersemlik artık senden gitmez mi
Erenler, bu meydan er meydanıdır

(1) **Dil:** Gönül. **Pend:** Nasihat, söz.
(2) **Bismi Şah:** Şah'ın adı, yani «Ali'nin adı», Bütün dualar, besmele gibi «Bismi Şah» diye başlar. **Penah:** Sığınak, sığınacak yer.
(3) **Kelâm atı:** Söz atı. (Bu buluş güzeldir. Söz vardır insanı astırır, söz vardır yüceltir. Onun için «söz atını hızlı sürme»).

BENDE İSEN ALİ'YE

Erenler serveri Şâh-ı velâyet
Aldı müminlerin elin eline
Hânedan dostuna eyler hidâyet
Mümin olanları çeker yoluna

Eğer bende isen Şâh-ı Merdan'a
Ali gibi sen de kalma noksana(1)
Bir tâlibi pişir, getir meydana
Ezel ebed lâ gelmeye diline(2)

Nasihattır benden sana emanet
Sadık, emanete etmez hiyanet(3)
Yemek ile içmek için bir âdet
Kurdu Hak Arslan'ı mümin kuluna

Erenler gittiği yolları gözle
Gözet, bir kâmilin izini izle
Mümin kardaşların aybını gizle
Girmek ister isen rahmet gölüne

Mürşide, rehbere eyle itâat
Zâhirde, bâtında gözle sadâkat
Muhammed, Ali'den kaldı emanet
Bahçe donanınca güller alına

Muhammed, Ali, Kırklara katıldı
Anda varlıkları cümle atıldı
Bir Yahudiye kul oldu, satıldı
İstek Hak olduğu bundan bilinc

(1) **Noksana kalma:** Kusura bakma.
(2) **Lâ:** Hayır, yok.
(3) **Sadık:** Doğru (kişi),

ŞAH HATÂYÎ, cennet kapısın açtım
Cömert olanların dolusun içtim
Bahıl olanları ayırdım, seçtim(4)
Bahıldan gayrısı cemde buluna

(4) Bahıl: Cimri, hasis.

YÂR OLMAYINCA

Gönül ne gezersin seyran yerinde
Âlemde her şeyin var olmayınca
Olura olmaza dost deyip gezme
Bir ahdine bütün yâr olmayınca

Yürü sôfî yürü, yolundan azma
Elin gıybetine kuyular kazma
Varıp her dükkânda metaın çözme
Yanında mürşidin var olmayınca

Kalktı havalandı gönlümün kuşu
Kavga, gıybet etmek kötünün işi
Üstadın tanımaz bunda her kişi
Anın kim mürşidi er olmayınca

Varıp bir kötüye sen olma nöker
Çarhına değer de dolunu döker
Ne Hüdâ'dan korkar, ne hicap çeker
Bir kötüde namus, âr olmayınca

ŞAH HATÂYÎ'm edem bu sırrı beyan
Kâmil midir cahil sözüne uyan
Bir baştan ağlamak ömredir ziyan
İki baştan muhip yâr olmayınca

ÖTMELİ DEĞİL

Bu yolun yolcusu olayım dersen
Elde iki karpuz tutmalı değil
Derviş olup şalvar giyeyim dersen
Gâhi geyip gâhi atmalı değil

Lâden bahçesinde gonca gül olmaz
Kâmil ile yoldaş olan yorulmaz
İki mahluk vardır Hakk'a kul olmaz
Mağrurluk, kibirlik etmeli değil

Mağrurlar orada olurlar yalan
Kibr imiş yorulup yollarda kalan
Eğer yolcu isen köprüyü dolan
Göz göre çamura batmalı değil

Koyun kuzusuna nasıl meledi
Öküzün kulağın kimler enedi
Garip bülbül gül dalında tünedi
Her çalı başında ötmeli değil

ŞAH HATÂYÎ. İmam Câfer muhbiri
Hakk'ın yâranıdır Veyselkaranî
Hakk'ın haznesinden gelen güheri
Müşteri olmayana satmalı değil

EVEL ALLAH DEYİP

Evel Allah deyip yola gelenler
Dilinden mâbudun koyma, divane
Ayağın kayarsa bakana yapış
Sakın bir kardaştan bilme, divane

Sen de varıp el işine karışma
Şeytanın atına binip yarışma
El sana ilişsin, sen ele ilişme
Ko, desinler sana deli, divane

Sen de varıp elin kuyusun kazma
Kuyuya düşersin, yolundan azma
Barış hasmın ile, küsülü gezme
Yüzü kara götürürler divana

Sen de varıp elin yükün getirme
Serseriye varıp aklın yitirme
Demircinin dükkânına oturma
Üstüne bulaşır kara, divane

Mümin yola gelir, yoldaşım gibi
Halimden bilirse kardaşım gibi
Müminin gönülü ibrişim gibi
Dolaştırma, çözemezsin, divane

KUL HİMMET'im hak nefesin haklarım
Hak nefesin kalb evinde saklarım
HATÂYÎ yüklemiş, ben de yüklerim
Kalk gidelim senin ile divana

ALİ DİYE ÇAĞIRAN

Müminler bu yola türap olursa
Mahrum kalmaz Ali diye çağıran
Darda, bun'da, zulumatta kalırsa
Mahrum kalmaz Ali diye çağıran

Akılbâlik yaşı tende ise de
Hakk'ın hayalleri canda ise de
İki elleri kızıl kanda ise de
Mahrum kalmaz Ali diye çağıran

Tâlib on yaşında musahip tuta
Yiğirmide özün gerçeğe kata
Otuzunda vara mürşide yete
Mahrum kalmaz Ali diye çağıran

Kırk yaşında pişkin söyler sözünü
Ellisinde türap etse özünü
Altmışında Hakk'a dikse gözünü
Mahrum kalmaz Ali diye çağıran

İhlâs tâlip meylin Şah'a verirse
Yetmişinde bâlâsına dururşa
Seksenınde Hak aşkına varırsa
Mahrum kalmaz Ali diye çağıran

KUL HİMMET, üstadım yiye hânını(1)
Doksanında değiştirse donunu
Yüz yaşında Hakk'a verse tenini(2)
Mahrum kalmaz Ali diye çağıran

(1) **Hân**: Yemek sofrası, yemek. **Don**: Elbise, renk.
(2) **Ten**: Vücut, (burada) ceset.

DEMEDİM Mİ?

(Pîr Sultan Abdal'a benzek)

Behey kardaş yolumuza
Giremezsin demedim mi
Bizim gizli sırrımıza
Eremezsin demedim mi

Bu sırrı her kişi bilmez
Bilenler de haber vermez
Bu sırrı gayrı göz görmez
Göremezsin demedim mi

Evvel bir mürşide ulaş
Akıt gözünden kanlı yaş
Yezit'ten kaç behey kardaş
Kaçamazsın demedim mi

Erenlerden bu bir nâme
Gezersin Şark ile Şam'a
Gel uy On İki İmama
Uyamazsın demedim mi

Üçler, Yediler erkânın
Binlerle sürer devranın
Kırklar deminde kurbanın
Kesemezsin demedim mi

Ali ismi Allah derler
Yüzüne secde ederler
Taş yerine baş koyarlar
Koyamazsın demedim mi

BOSNAVÎ, tâ ezelden
Himmet almış ol Veli'den
Okur ilmini Ali'den
Duyamazsın demedim mi

SÜRÜLSÜN GİTSİN

Hak nefesin inkâr eyleyen tâlip
İblis'tir, bu cemden sürülsün gitsin(1)
Hakk'ın divanında yüzü karadır
Esfeldir, ol yerden sürülsün gitsin(2)

Yok ise kalbinde muhabbet, sevgi
Yıkıktır kalbinde Allahın evi(3)
Özümden haberi olmayan devi
Salıver yabana, yorulsun gitsin

Yalınız kafeste sakla bir kuşu
Kiminle söyleşir, olmasa eşi
Günahın meydana koymayan kişi
Yüzünü eğsin de ayrılsın gitsin(4)

Canını cellâda teslim etmeyen
Rehberin gittiği yola gitmeyen
Mürşidin buyruğunu tutmayan
Çürüktür yuları, kırılsın gitsin

BUDALA'm kudret elindedir elim(5)
Hakk'a ayan oldu bütün ahvalim
Biz olalım mazlum, olanlar zalim
Ali divanından sürülsün gitsin(6)

(1) **İblis**: Şeytan. **Cem**: Aynı-cem, kutsal tören toplantısı.
(2) **Esfel**: Aşağının aşağısı.
(3) **Allahın evi**: Gönül.
(4) **Yüzünü eğmek**: Başını eğerek utanmış, kusurunu bilmiş olmak.
(5) **Kudret eli**: Tanrı yolu, gerçek yol.
(6) **Ali divanı**: Tarikat, aynı-cem.

PÎRE GELENLER

Hak nasip eylese nura batmaz mı
Kalkıp arzulayıp ceme gelenler
Cümle boş gelenler dolu gitmez mi
Kalkıp arzulayıp pîre gelenler

Muhammed, Ali'nin düştük peşine
Mevlâm uğratmasın gönül işine
Pek sevap yazılır âdem başına
Kalkıp arzulayıp ceme gelenler

Muhammed, Ali'yi buldum burada
Mevlâm ayırmasın beni arada
Muhammed, Ali diyen erer murada
Kalkıp arzulayıp pîre gelenler

PÎR SULTAN'ım içer içer ayılır
Böyle muhabbete nice doyulur
Müminler huri, gılman sayılır
Kalkıp arzulayıp pîre gelenler

ANDAN GEL

Ali'nin sırtına ereyim dersen
Bir mürşid-i kâmil bu da andan gel(1)
Küfrünü imana satayım dersen
Var, kendi küfrünü bil de andan gel

(1) **Andan gel**: Ondan sonra gel.

Şeriat mânisi insana sözdür(2)
Tarikat sözleri gece gündüzdür
Gönül bahr-ı aşktır, derya denizdir(3)
Bahrî ol, ummana dal da andan gel(4)

Pişiri pişiri söyle sözünü(5)
İki babtan ayırma gel gözünü
Mürşidine teslim eyle özünü
Musahip kapısın bul da andan gel

Cellât oluban canına kıyagör
Ârif olup her mâniden duyagör
Cesedin kendi elinle yuyagör
Kendi namazını kıl da andan gel

ŞAH HATÂYÎ'm, mâni söylerim dilden(6)
Ayırırlar seni kibr ile kinden
Ölmeyene olmaz nasip bu yoldan
Var, ölmezden evvel öl de andan gel(7)

(2) **Şeriat mânisi:** Şeriatın anlamı.
(3) **Bahr-i aşk:** Aşk denizi.
(4) **Bahri:** Balık.
(5) **Pişiri pişiri:** Pişire pişire.
(6) **Mâni:** Mâna, anlam. **Dil:** Gönül.
(7) **Ölmeden ölmek:** Tasavvufta «fenâfillâh» sözünün karşılığıdır. Her şeyin başı ve sonu «Vücud-ı mutlak» yani Tanrıdır. Sofi, ona erebilmek için dünyayla ilgisini keser, sürekli bir gönül coşkunluğu içinde yaşar. İşte, bu durum «fenâfillâh»tır, ölmeden ölmedir.

GÜLMELİ DEĞİL

Fena dünya için gam çekme gönül
Her dem ağlayıp da gülmeli değil
Sevda dedikleri sel misalidir
Fikr-edip ummana dalmalı değil(1)

Cehd-etmeyince karlı dağ aşılmaz(2)
Sarrafın yanında altın pul olmaz(3)
Yiğidin başına gelmez hal olmaz
Başına gelene gülmeli değil

Geçersiz deryayı geçip boylama
Görmediğin yere bühtan eyleme(4)
Bir kimsenin gıybetini söyleme
Bühtan edip kana girmeli değil

HÜSEYİN'im sözünü, olmuş söyle(5)
Varıp etrafından sor sual eyle
Zamane halkının ahvali böyle
Muhabbetsiz yere varmalı değil

(1) **Fikr-etmek**: Düşünmek.
(2) **Cehd - etmek**: Çalışmak, çabalamak, gayret etmek.
(3) **Pul**: Değersiz para. Tenekeden basılmış süs parası.
(4) **Bühtan**: İftira.
(5) **Sözü olmuş söylemek**: Yerinde, olgun, anlamlı söz söylemek.

SIRDIR MUHABBET

Muhabbet nidüğün bileyim dersen
Erenler ceminde birdir muhabbet(1)
Bu aşkın sırrına ereyim dersen
Gönül deryasında dürdür muhabbet(2)

Muhabbet bağında münafık kalmaz
Öter bülbülleri, gülleri solmaz
Bu bir sırr-ullahtır, âşikâr olmaz(3)
Kudret haznesinde sırdır muhabbet

Hadis-i kudsîde buyurdu Mevlâ(4)
Muhabbet hil'atini geydi Mustafa(5)
Melekler Miraç'ta kıldılar nidâ(6)
Haşr olan ruhlara sûrdur muhabbet

Muhammed, Ali'den sakın çekme baş
Ne derlerse sana desinler kardaş
Niyazı Musa'dır fehmeyle sırdaş
BOSNAVÎ ednaya Tur'dur muhabbet

(1) **Muhabbet**: Sözlük anlamı sevgi'dir. Tarikatta, sazlı, sözlü, toplantı demektir. Kadınlar da bulunur. Eğlenilir, sohbet edilir. Gençler yola alıştırılır.
(2) **Dür**: İnci.
(3) **Sırr-ullah**: Tanrı gizi.
(4) **Hadis-i Kudsi**: Muhammed'in kutsal sözleri.
(5) **Hil'at**: Giysi, kaftan.
(6) **Nidâ**: Çağırma, seslenme. (Ötekiler için sözlüğe bakılması.)

NEYLEYİM

Gayetten Ali'yi seveyim dersin
İtikadın bütün değil, neyleyim
Şah'ın yollarını gözleyim, dersin(1)
Bir itikada bağlanmıyon, neyleyim

Tereeman alınıp lokma yenmiyor
Günahlar silinip derman olmuyor
Anın içün nefes yerin bulmuyor
Söz çok amma, söylenmiyor, neyleyim

Hak edip lokmayı yiyemiyorlar
Günahlıya günahlı diyemiyorlar
Yuyucular meyit yuyamıyorlar
Söylense de dinlenmiyor, neyleyim

Şap ile şekeri seçemiyorlar
Halk deyip de halktan geçemiyorlar
Gayret edip müşkil seçemiyorlar
Şimdi haber anlanmıyor, neyleyim

TESLİM ABDAL eydür, özün yoklamaz
Kulum, der de beresini beklemez
Ben tâlibim, der de nefis haklamaz
İşin Hakk'tan sağlanmıyor, neyleyim

(1) Buradaki Şah, İran Safavî hükümdarıdır. Osmanlı baskısından kurtulmak için yüzyıllarca onun yolu beklenmişti.

NE FAYDA

Gafil durma şaşkın, bir gün ölürsün
Dünya sana bâkî değil, ne fayda
Ettiğin işlere pişman olursun
Pişmanlığın ele girmez, ne fayda

Bir gün seni iletirler evinden
Hakk'ın kelâmını kesme dilinden
Kurtulmazsın Azrail'in elinden
Türlü türlü yolun olsa ne fayda

Söylersin de sen sözünden şaşmazsın
Helâlını haramından seçmezsin
Kepeğin tükenir, su da içmezsin
Hep deryalar senin olsa, ne fayda

TESLİM ABDAL eydür, çöksem otursam
Cümle varlığını ele getürsem
Şu yalan dünyayı zapta getürsem
Hep dünyalar senin olsa, ne fayda

DÜVAZ - İMAM SÖYLENİNCE

Düvaz-İmam söylenince
Kulak verip dinlemeli
İki gönül bir olunca
Kılavuzu neylemeli

İki gönül bir oturur
Anlar yol erkân götürür
Kalmış kulların yetirir
Ana niyaz eylemeli

Geldi niyaz indi Hak'tan
Kulların işleri pinhan
Korkmaz mısın ol Allah'tan
Olmuşunu söylemeli

Olmuşunu söyler isen
Aşk deryasın boylar isen
Bir eylicik eyler isen
Kötülüğü neylemeli

Evlilik eyiden çıkar
Kötülük kötüden çıkar
TESLİM ABDAL delil yakar
Ana niyaz eylemeli

FAYDASI NE

Ey gönül, el aynasına bakmanın faydası ne
Sermayenden zararın var, satmanın faydası ne

Kendi kadrin bilmeyen, dostun kıymetin ne bilir
Merkebin boynuna cevahir takmanın faydası ne

Çobana gen yazı gerek, hem yayıla hem gerneşe
Çobanı meclise imam etmenin faydası ne

Kargaya üleş gerek, hem yiye ve hem çağıra(1)
Karganın önüne sükker dökmenin faydası ne

Ey *NESİMÎ*, hasılı kendini âleme fâş eyleme
Köpeği hamama sokup yumanın faydası ne

(1) Çağırmak: (Burada) Ötmek, türkü söylemek.

SAKIN KENDİNİ

Deli gönül sana nasihatim var
Yüze gelen dosttan sakın kendini
Gafil olma gözüm, gafletten uyan
Yüze gülen dosttan sakın kendini

Ârif isen sırrın nâdana açma
Olur olmazların bâdesin içme
Düşmandan bir zarar gelirse kaçma
Yüze gülen dosttan sakın kendini

Bir saat barışır, on beş gün küser
Kasdeder kurulu yayma basar
Fırsatın bulunca başını keser
Yüze gülen dosttan sakın kendini

Ey *FUZULÎ*, bize Hak'tandır yardım
Doğruluk ederken murada erdim
Sorarsanız pîrimden böyle gördüm
Yüze gülen dosttan sakın kendini

ALİ AŞKINA

Mümin isen bana etme cefayı
Allah bir, Muhammed, Ali aşkına
Eyilikte ol, daim eyle vefayı
Allah bir, Muhammed, Ali aşkına

Sâki doldur bize dolu, içelim
Okuyalım aşk kitabın, seçelim
Olur olmaz dâvalardan geçelim
Allah bir, Muhammed, Ali aşkına

Pîrler nasihatin güzelce dinle
Bozma erkânını, tatlı dil söyle
Kemlik edenlere sen eyilik eyle
Allah bir, Muhammed, Ali aşkına

Kimsenin aybını gözetme sakın
Olayım der isen ger Hakk'a yakın
Erenler huyundan bir meşrep takın
Allah bir, Muhammed, Ali aşkına

GENÇ ABDAL'm, Hakk'ı seversen candan
Hak seni ayırmaz yoldan, erkândan
Yalan söz söyleme, çıkma imandan
Allah bir, Muhammed, Ali aşkına

GÖRMEDİĞİN SÖYLEME

Sana yerden, gökten büyük nasihat
Gördüğün ört, görmediğin söyleme
Erenlerden, Pîrden budur emanet
Gördüğün ört, görmediğin söyleme

Ben dahi âşık-ı râh olam dersen
Eve-i semâvâtâ mâh olam dersen
Selâmet şehrine şah olam dersen
Gördüğün ört, görmediğin söyleme

Kendi bilgisine gidene lânet
Kizbe tevil olmaz, haktır bu sohbet
Kimseye dil olma ey ehl-i hüccet
Gördüğün ört, görmediğin söyleme

Bu yola yol ile giden velidir
Bu yola sıdk ile giren bellidir
Allah hak, Muhammed, şahım Ali'dir
Gördüğün ört, görmediğin söyleme

AZBÎ, küstahlıklar sende ayandır
Sen, ben deme, daim hali Şeytan'dır
Ahde sabit-kadem ehl-i imandır
Gördüğün ört, görmediğin söyleme

EY DERVİŞ

Ey derviş, açlıktan etme şikâyet
Tekkeyi bekleyen çorba içermiş
Derya kenarında kalma nihayet
Atı alan Üsküdar'ı geçermiş

Bir insanın doğru özü olursa
Hakkı ispat eder sözü olursa
Kendini görecek gözü olursa
Pirincin taşını görüp seçermiş

Hazret-i Peygamber, bak ne söylemiş
HARABÎ de ona iman eylemiş
Dünya mezrea-i âhiret imiş(1)
İnsan ektiğini mutlak biçermiş

(1) Muhammed Peygamber'in «Ahiretin ollağı dünyadır» yollu bir Hadisi vardır. Mezrea: Ollak.

ÇEKELİM

Gel gönül seninle abdal olalım
Deşt-i Kerbelâ'ya yolu çekelim
Şah-ı Necef'i ziyaret kılalım
Mest olalım dokuz dolu içelim

Kem tama'lık edip nefsine uyma
Efsane sözleri kulağa koyma
Kanaat ehli ol, çok yiyip doyma
Büyücek lokmadan eli çekelim

Bu yola yolların doğrusu derler
Velî, çok olurmuş uğrusu derler
Zarafet imanın yarısı derler
Efsane sözlerden dili çekelim

Hakk'a muhip olan beriye gelsin
Bu dergâhta yüzün sürüyüp dursun
Zâhidin gayreti geriye kalsın
Biz İmam gayretin beri çekelim

Hızır olmaz âb-ı hayat içmeyen
Er sayıldı gördüğünü açmayan
Hakk'ına ulaşmaz serden geçmeyen
SEFİL, der, meydana ser'i çekelim(1)

(1) Burada şair, adının yalnız birinci bölümü olan Sefil'i kullanmıştır. Asıl takma adı (mahlâs) Sefil Abdal'dır.

SEÇEBİLDİN Mİ?

Dervişim deyip de meydana geldin
Varlığın terk edip geçebildin mi
Bu meydana geldin, erkâna girdin
Bu erkânın sırrın seçebildin mi

Hakikat ehlinin doğrudur yolu
Muhabbetin gülü, aşkın bülbülü
Hulku Muhammed'dir, meşrebi Ali
Bu meşrepten şerbet içebildin mi

Pire hizmet edip erkânın için
Bir amel kazanıp imanın için
Aşk ile çalışıp öz canın için
Muhabbet hırkasın biçebildin mi

Varlıkla yokluğu pazar eyleyip
Küfr ile imanın hem yar eyleyip
Kalbini arıtıp imâr eyleyip
Şek ile gümandan kaçabildin mi

Bunda neler vardır bir nazar eyle
Yahşi, yaman sakın sen olma, dile
Nasihatin tutup *BOSNAVÎ* dinle
Can gözünü bilmem açabildin mi

ÜÇ GÜZEL SEVDİM

Ben de şu dünyada üç güzel sevdim
Birisi kalbimde durana benzer(1)
Birisi Ali'dir, biri Muhammed
Dört kitap içinde Kur'an'a benzer

Yaz gelince sular köpükler saçar
Lâleli sünbüllü reyhanlar açar
Avcı elden kurtulmuş ceylân kaçar
Pîrim şu illerde ceylâna benzer

Müminin gönlünden gitmiyor sızı
Cennette huriye benziyor özü
İki dinli herecayinin bed sözü
Mart ayında esen borana benzer

Müminler kıblesi, kıble Nâci'dir
Eşiğine varan dâim hacıdır
Bek basma sapana, boynun acıtır
Durdurup zelveyi kırana benzer

Hey, der *HÜSEYİN*'im, geldik haneye
Atamın belinden geldim ane'ye(2)
Mevlâ'm destur verdi, geldim dünyaya
Dünya bir yıkılmış virane benzer

(1) Kalbinde duran Tanrı'dır.
(2) Ane: Kafiye ve ölçüye uysun diye «anne, ana» yerine böyle söylüyor.

ALİ OLMAYINCA

Viran bahçelerde bülbül öter mi
Gönül eğlencesi gül olmayınca
Merhemsiz yaralar onar biter mi
Bir gerçek veliden el olmayınca

Nefse uyan Hakk'a uymuş değildir
Gaziler namazın kılmış değildir
Bu gezen abdallar derviş değildir
Arkasında hırka, şal olmayınca

Tâlib olmayınca meram sorulmaz
Mürşit olmayınca pîre varılmaz
Yüz bin asker olsa Yezit kırılmaz
Eli Zülfikar'lı Al(i) olmayınca

Bu aşk meydanında bir divan olur
O meydana düşen nevcivan olur
İtikatsiz tâlib boş kovan olur
Vızılar arısı, bal olmayınca

Değme ârif bunda sırın bilemez
Bilse de kendine âgâh olamaz
Her dede ölüyü diri kılamaz
Hünkâr Hacı Bektaş Vel(i) olmayınca

İki melek gelir, sual sorarlar
Döker hurucunu, gevher ararlar
Bir kılın üstüne köprü kurarlar
Geçemezsin Hakk'a kul olmayınca

PİR SULTAN'ım baştan dalga aşırır
Taşırır da âşıkları coşurur
Her bildiğin rehber çiğ mi pişirir
Yanıp ateşlere, kül olmayınca

NEME YETMEZ

Bülbül oldum gülistanda şakırım
Gül dalında biten gül neme yetmez
Süleyman'ın kuş dilinden okurum
Bana talim olan dil neme yetmez(1)

Aşk kitabın açtım okur yazarım
Hakk'a doğru açılmıştır nazarım
Neme gerek dağı taşı gezerim
Şol pîrime giden yol neme yetmez

Derviş oldum, pîr eteğin tutarım(2)
Hakk'a doğru çekilmiştir katarım
Baykuş gibi garip garip öterim
Issız viranede çul neme yetmez

Şu dünyanın olacağı malûmdur
Bu ilmin aslına eren âlimdir
Az yaşa, çok yaşa sonu ölümdür
Eski hırka ile şal neme yetmez

BUDALA'm sırrına kimseler ermez
Gönül malını ardına koymaz
Kişi kısmetinden ziyade yemez
Bana kısmet olan mal neme yetmez

(1) **Talim olan**: öğretilmiş olan.
(2) **Pîr eteği tutmak**: Pîre teslim olmak, ona bağlanmak, onun yoluna girmek.

ÖLÜM VAR

Meyil verme nâsa murdar olursun(1)
Dünya kadar malın olsa ne fayda
Tutulur dilin, söylemez olursun(2)
Bülbül gibi dilin olsa ne fayda

Bir gün olur çıkarırlar evinden(3)
Allahın ismini koyma dilinden
Kurtulamazsın Azrail'in elinden
Dünya kadar fendin olsa ne fayda(4)

Yalan söyler, kov gıybette sözün var(5)
Güvenir gezersin oğlun kızın var
Şunda senin üç beş arşın bezin var(6)
Dünya kadar malın olsa ne fayda

Yalan söyler, kov gıybetten geçmezsin
Yersin haram, helâl elden geçmezsin
Kesilir nefesin, su da içmezsin
Akan çaylar senin olsa ne fayda

PİR SULTAN'ım bunu böyle virt etti
Vardı, bir mürşitten el etek tuttu
Mürşidin ağırlayan Hakk'a yetti
Tutulmaz nasihatim, söylesem ne fayda

(1) **Nas**: Halk, insanlar demekse de burada «yabancı» anlamında kullanılıyor.
(2) Burada, «ölürsün» demek istiyor.
(3) Burada da «cenazeni evden alıp mezara götürürler» deniyor.
(4) **Fend**: Hile, düzün, oyun.
(5) **Kov gıybet**: Dedikodu, arkadan söyleme.
(6) **Üç beş arşın bez**: Birkaç metre kefen.

ÜÇ BEN

Muhammed'in üç beni var yüzünde
Biri sabır, biri şükür, biri dua
Kudretten yanar anın çırağı
Biri sabır, biri şükür, biri dua

Şükür imiş her işleri bitiren
Mümin kulu rahmetine yetiren
Sabır imiş şu dünyayı götüren
Biri sabır, biri şükür, biri dua

Sabır imiş şu dünyanın temeli
Verdiği nasibe şükür demeli
İsteyen kullara hayır ameli
Biri sabır, biri şükür, biri dua

Sabr edelim gönül, ne gelir elden
Sabırlı kulunu sevmez mi sultan(1)
Yusuf'u kurtardı kuyudan, çölden
Biri sabır, biri şükür, biri dua

PİR SULTAN ABDAL'ım, gönlüme giren
Suçluyu, suçsuzu bakmadan gören
İsteyen kulların muradın veren
Biri sabır, biri şükür, biri dua

(1) Burada «Sultan» Tanrı yerindedir.

KİBİR EYLEMEYESİN

Arzulayıp Hak demine gelince
Gönülde kin, kibir eylemeyesin
Hakikatin kubbesine girince
Zinhar, kötü kelâm söylemeyesin

Ağır ol, sakin ol, postunda otur
Evliya cemidir, sayılmaz hatır
Eğer isterlerse bir kelâm yetir
Her yerde ataklık eylemeyesin

Beyliceliк edip postundan kalkma
Delil çağrılırken gerine bakma
Aşnan, musahibin odlara yakma
Yükünü günahla toplamayasın

Sen seni gör, elin aybını görme
Tarikat ateştir, tamuya girme
Sen de bu anlığın kimseye deme
Bu sözlerim garaz anlamayasın

PİR SULTAN ABDAL'ım mâna bilmez
Kibrine yedirip haber alamaz
Kılavuzsuz giden yolu bulamaz
Bulunmaz yolda yol aramayasın

GEL BERİ

Erenler uymuş katara
Uyabilirsen gel beri
İşte riza lokması
Yiyebilirsen gel beri

Gittiğimiz Ali yolu
İçtiğimiz Aslan kanı
Doldıruver akselmam(1)
İçebilirsen gel beri

Ben bir bahçenin gülüyüm
İçinin de bülbülüyüm
Yetmiş kapı kilidiyim
Açabilirsen gel beri

Karşımda cennet yapısı
Nur imiş onun kapısı
Kıldan incedir köprüsü
Geçebilirsen gel beri

PİR SULTAN ABDAL'ım aman
Yolumuz bürüdü duman
İşte İncil, işte Kur'an
Seçebilirsen gel beri

(1) **Akselman**: İçki, rakı, şarap.

GERÇEĞE ERMEZ

İkiliği özüne alsa kişi
Hakk'ın dîdârını görmez billâhi
Hor bakarsa evliyanın yoluna
Eli bir gerçeğe ermez billâhi

Seyahat edip cihanı gezerse
Doksan bin kelâmı okur yazarsa
Bir mümin Yezid'e kuşak çözerse(1)
Derdine dermanı bulmaz billâhi

Eli ile koymadığın alırsa
Yalan söyler, Hakk'a âsi olursa
Tövbe etmez günah gümrah olursa
Cehennem oduna yanar billâhi

Bir mümin Yezid'e kızını verse
Anası babası ilâyik görse
Yüz bin kerre başı secdeye varsa
Hak da günahından geçmez billâhi

Bir mümin Yezid'in yüzüne baksa
Gayet gökçek olsa, sol meyli aksa(2)
Ol müslim bacıdan züriyet doğsa
Arsız meydanında kalır billâhi

PÎR SULTAN'ım der ki, Hakk'ın emrini
Bir kişi koyuverse avradını(3)
Mümin olan bilir bunun dâdını(4)
Yedi başlı hınzır olur billâhi

(1) **Bu mısraın anlamı:** Bir tarikat erl yoldan olmayan kimse ile cinsel ilişkide bulunsa. (Tarikattan olmayanla evlenilmez.) (2) **Mısraın anlamı:** Çok güzel olsa, ona gönül verse. (3) **Bir kişi karısını boşasa.** (4) **Dâd:** Burada, «ceza» anlamına.

MİHNAN GELİNCE

Evvel ikrar verip beli diyenler
İkrarı üstünde kaim dursunlar

.....[1]

Aklı başında olur gerçek ise
Yorulmaya, eğer hali var ise
Günleyin evinde mihman görürse
Hak olan lokmayı ana versinler

Mihman üçtür, görmek yerli yerinde
Gerçek talip bilir hemen görünce
Kondurup mihmanı yerli yerince
Yarasına göre merhem sarsınlar

Mest olmuştur aşk şarabın içenler
Nefis oluptur kendinden geçenler
Sohbet edip mihmanından kaçanlar
Erkândan cüdâdır, anı sürsünler

PÎR SULTAN'ım eydür, yola bendeyim
İki seksen üç evvelin ceddiyim[2]
Ayn-el-yakın hak olan mihman benim
Beni eşya Hak mihmanda görsünler

(1) Bu iki mısra aldığımız yazmada da yoktur.
(2) Bu mısra anlaşılamadı.

MUHABBETTEN GEÇEN

Muhabbetten geçen Hakk'tan da geçer
Muhabbet de muhabbetten hâsıldır
Ârifler boyuna bir kaftan biçer
Neslin yitirmeyen yine asıldır

Amel olmayınca Hakk'a varılmaz
Mürvet demeyince dâra durulmaz
Şimdiki insana öğüt verilmez
Ârif isen eğer hemen usul dur

Cehdeyle, kendine eyidir, dedir
Özünün karasın mürşide yudur(1)
Hemen sofuluktan menfaat budur
Garazdan, buğuzdan, kinden kesil dur

Derviş olup meyden içeyim dersen
Sırat'ı, mizanı geçeyim, dersen
Ahrete imanla göçeyim, dersen
Günah bendedir, de, dârda asıl dur

KUL HİMMET'im saklı nefes tutulmaz
Burda kalbe giren orda atılmaz(2)
Türap olmayınca Hakk'a yetilmez
Türap gibi ayaklarda basıl dur

(1) **Bu mısraın anlamı:** Kendi suçunu, günahını mürşide yıkat, arıttır.
(2) **Mısraın anlamı:** Dünyada iyilik yapan ahrette rahat eder.

NEMİZ VAR

Her bir söze sakın dilin uzatma
Doğru söyleyene dilde nemiz var
Aybın görüp elin gıybetin etme
Kendimiz görelim, ilde nemiz var

Nâdana söz atıp dile getirme
Cahile uyup kendini yitirme
Her ağaç dibine varıp oturma
Meyvesi olmayan dalda nemiz var

İhtilâf çoğaldı, okur kitaptan
Her bağa girilmez oldu gazelden
Ayırma gönlünü sen de sohbetten
Halk içinde kıyl-ü kalde nemiz var

Herkese kaş çatıp fena söyleme
Helâlden gayrıya minnet eyleme
Her güle gül diye hizmet eyleme
Dikende açılan gülde nemiz var

Olur olmaz yerde çok sır verilmez
Cümle bir sıfattır, kâmil bilinmez
Her akan sulardan abdest alınmaz
Yuvarlanıp akan selde nemiz var

Sakın bir kimsenin metaın satma
Bülbül gibi bezm-i gülşende ötme
Her gördüğün bala parmağın batma
Lezzeti çıkmayan balda nemiz var

KUL HİMMET'im der ki, bu sır Ali'nin
Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin
Kurbanıyım erkânının yolunun
Kırmızılar geydik, alda nemiz var(1)

(1) Ali'ye gökten kırmızı bir başlık gönderilmiş olduğundan, ayrıca Peygamber'in ölümünden sonra Ali kırmızı taç, yani başlık giydiğinden, Alevilerle Bektaşiler kırmızıyı sever. Bu mısrada buna değiniliyor.

İMAN SENDEDİR

Sana derim sana, divâne âşık
Sen kıble ararsın, kıble sendedir
Mevlâ cemâlini yaratmış nurdan
Din iman ararsan, iman sendedir

Vücudunu dört nesneden halk etti
Ervâhından ervâhına nur kattı
Melekler Âdem'e hem secde etti
Sen secde ararsın, mihrap sendedir

Beri gel deyince niçin gelmezsin
Okuduğun ilmin aslın bilmezsin
Muhabbet gömleğin bir hoş geymezsin
İmam Câfer ilmi, erkân sendedir(1)

(1) **İmam Câfer ilmi:** Burada İmam Câfer Sadık'ın tarikatin bütün erkânını içinde toplayan «Buyruk» adlı kitabındaki bilgilere değiniyor.

Diline ders verdi, beline kemer
Muhammed Ali'dir ol şems-ü kamer
Şah Hasan, Hüseyin, şol İmam Zeynel
Bâkır'a kân olan irfan sendedir

Aç gözünü de bak, Musa-yi Kâzım
İmam-ı Riza'dan döndürme özün
Mürşit eşiğine sür de gel yüzün
Takî, Nakî, hem Askerî sendedir

Muhibleri haber aldı Mehdi'den
İblis'tir bâtıl ilmine hükmeden
Ne gezersin Şam-Şerif'i, Mekke'den
Sen kâbe ararsan, Kâbe sendedir

KUL HÜSEYN'im gezmez oldu ırağı
Süreğimiz *Şeyh Safi*'nin süreği
Muhammed Ali'dir ilmin direği
Vücuduna hoş bak, Mihman sendedir(2)

(2) **Mihman:** Burada «Tanrı». Bu nefeste «Tek Varlık» inanışı işlenmiştir.

DOLU İÇENLER

Vahdet kaynağından dolu içenler
Kanmıştır bâdeye, şarap istemez
Hakikat sırrına candan erenler
Ermiştir mahbuba, mihrap istemez

Bu yolda can yoktur, cânan isterler
Gönül kâbesinde erkân isterler
Âdeme secdeyi her an isterler
Başka bir ibadet, sevap istemez

Âriftir mushaftan dersler okuyan
Tevrat'ı, İncil'i ezber okuyan
Cemal-i mushafı bir bir okuyan
Almıştır fermanı Kur'an istemez

NESÎMÎ'yem, aşkla zâr-u zâr olan
Ezel ikrarında ber-karar olan
Kiramen kâtibe yâr-ı gar olan
Düşmüştür defteri, kitap istemez

YOLUMUZ VAR

Sorma be birader mezhebimizi
Biz mezhep bilmeyiz, yolumuz vardır
Çağırma meclis-i riyâya bizi
Biz şerbet içmeyiz, dolumuz vardır

Biz müftü bilmeyiz, fetvâ bilmeyiz
Kıyl-ü kal bilmeyiz, iftâ bilmeyiz
Hakîkat bahsinde hatâ bilmeyiz
Şah-ı Merdan gibi ulumuz vardır

Bizlerden bekleme züht-ü ibâdet
Tutmuşuz evvelden râh-ı selâmet
Tevvellâ olmaktır bize alâmet
Sanma ki sağımız solumuz vardır

Ey zâhit, surete tapma, Hakk'ı bul
Şah-ı velâyet'e olmuşuz hep kul
Hakikat şehrinden geçer bize yol
Başka bir şey bilmeyiz, Ali'miz vardır

NESÎMÎ, esrârı fâs etme sakın
Ne bilsin ham ervah likasın Hakk'ın
Hakk'ı bilmeyene, Hak olmaz yakın
Bizim Hak katında elimiz vardır

MİHMAN KARDAŞ

Yine mihman gördüm, gönlüm şaz oldu(1)
Mihman kardaş, safa geldin, merhaba
Kalktı gam kasavet, bahar yaz oldu
Mihman kardaş, safa geldin, merhaba

Dileyin Mevlâ'dan misafir gele
Yavan yaşık, demen, yüzünüz güle
Büyük küçük onu hep Hızır bile
Mihman kardaş, safa geldin, merhaba

Hak zulm ettiği yere mihman göndermez
Çağırır çabalar, ektiği bitmez
Bu yola gidenler menzile yetmez
Mihman kardaş, safa geldin, merhaba

(1) **Mihman:** Misafir, konuk. Alevî ve Bektaşîlerde konuklara çok saygı ve sevgi gösterirler. Eski Türk gelenekleri de böyledir.

Mihman dedikleri gayet uludur
Mihman ev sahibinin gonca gülüdür
Mihmanımız Hak, Muhammed, Ali'dir
Mihman kardaş, safa geldin, merhaba

KUL HİMMET, üstadım, tuttuğun gele
Mihman nasibini getirir bile
Misafir Ali'dir, öz nefsin dile
Mihman kardaş, safa geldin, merhaba

SEN SAFA GELDİN

Kaynat, muhabbetin kazanın kaynat
Bir nasihat eyle dostlar dinlet
Cevahir deryasında cevher al sat
Azizim, sultanım sen safa geldin

Sohbette hezâran muhabbet açar
Mümin kullarına Hak rahmet saçar
Yâri olan nice yârinden geçer
Azizim, sultanım sen safa geldin

Yâri olan arar, yârini bulur
Eser bâd-ı sabah, gönlüm de farır
Yükün katerlenmiş Nevruz'dan gelir
Azizim, sultanım sen safa geldin

Abdal olan geyer hırkayı, şalı
Yâr için çekeriz ah ile zârı
Er irfan ceminde süreriz demi
Azizim, sultanım sen safa geldin

PİR SULTAN ABDAL'ım, ağladım güldüm
Yârdan ayrılalı dar halde kaldım
Çok şükürler olsun cemâlin gördüm
Azizim sultanım sen safa geldin

MİHMANLAR HOŞ GELDİNİZ

Ey gönül bülbülleri
Mihmanlar hoş geldiniz
Hak zikr eden dilleri
Mihmanlar hoş geldiniz

Şen olsun ocağımız
Sürülsün devranımız
Ol bizim sultanımız
Mihmanlar hoş geldiniz

Aşk pazarına gelen
Sırr-ı hakikat bilen
Deryâ-yı umman olan
Mihmanlar hoş geldiniz

Âşıklar serden geçer
Sırat'ı bunda seçer
Sâkîden kevser içer
Mihmanlar hoş geldiniz

Âşık oldum erenler
Aşk halinden bilenler
Dost cemâlin görenler
Mihmanlar hoş geldiniz

PİR SULTAN, ey âşıklar
Dizildi kalbi sâdıklar
Uyumaz, uyanıklar
Mihmanlar hoş geldiniz

ÖVÜNÇ

«[illegible]efoğlu, al haberi
Bahçe bizim, gül bizdedir
Biz de Mav[illegible]'nın kuluyuz
Yetmiş iki dil bizdedir»

Bektaşî ve Alevîler tarikatlarıyle övünürler. Bunun için nefesler yazmışlardır. Bu nefesler arasında gerçekten başarılı olanlar vardır. Başka mezhep ve tarikattan kişiler, Bektaşî ve Alevîlerle alay etmekte, onları aşağı gördüklerini çekinmeden söylemekte, hakaret olsun diye Alevîlere «Kızılbaş» demektedir. Alevîler buna çok içerler, kızarlar. Ama, gerek Bektaşîler gerek Alevîler kendi yollarıyle övünmeyi sürdürürler. Kendilerinin «Güruh-i Naci», yani «Kurtulmuş topluluk» olduklarını söylerler. Hazreti Muhammed'in «Ümmetim yetmiş üç bölüğe ayrılacak, hepsi de cehennemliktir. Ancak bir bölüğü kurtulmuştur, cennet onlarındır» dediğini iddia ederler ve bu kurtulmuş kişilerin kendilerini olduğunu ileri sürerler. Öte yandan, Bektaşîliğe de «Tarik-i Nazenin» derler. İnce, duygulu, cilveli, nazlı yol demektir

Övgü şiirlerinde güzel ince buluşlar vardır. «Bahçe biziz, gül bizdedir - Yetmiş iki dil bizdedir» gibi ince buluşlar yanında, mezheplerinin Câferî olduğundan, Hüseynî yani Ali soyunu sevdiklerinden, Alevî olduklarından kıvanç duyduklarını övünerek söylerler.

GÜLDESTEDİR BEKTAŞİLER(1)

Şah-ı Merdan'ın kulları
Hacı Bektaş'ın gülleri
İlm-i ledün bülbülleri
Güldestedir Bektaşiler

Her seher açılır meydan
Sürerler aynı-cem, erkân
Tâ elest ahd ile peyman
Güldestedir Bektaşiler

Safiyullah seccadegâhım
Vechullahtır kıblegâhım
Gönülleri Beytullah'ım
Güldestedir Bektaşiler

Sekahüm Rabbihüm derler
Şaraben tahur içerler
Sır için serden geçerler
Güldestedir Bektaşiler

TÜRABÎ'nin sözü haktır
Gerek dinle, gerek bak dur
Gönlümde garazım yoktur
Güldestedir Bektaşiler

(1) **Güldeste:** Gül demeti, çiçek demeti

DEVRAN BİZİMDİR

Muhabbet açıldı, minnet Hüda'ya
Sâkî, kerem eyle, devran bizimdir
Feryadımız çıksın arş-ı âlâya
Bülbüller ötmesin, feryat bizimdir

Hep güzeller bir araya derildi
Pîr önünde ulu divan kuruldu
Rakîpler dergâhtan öte sürüldü
Şimden geri hûri, cihan bizimdir

Gel, gamı, feryadı bırak, geçelim
Aşk ile muhabbet bâbın açalım
Sâkî, doldur peymâneyi içelim
Devletlü hünkârın nuru bizimdir

Çok şükür, muradım aldım Hüda'dan
Hâcetim kalmadı bay-ü gedâdan
Fârîğ ol *FUZULÎ*, kuru kavgadan
Âlem-ü cihanda seyran bizimdir

GÜL DE KIRMIZI

Gidi Yezit bize kızılbaş demiş
Bahçede açılan gül de kırmızı
İncinme ey gönül, ne derse desin
Kur'an'ı dere eden dil de kırmızı

Aklı, fikri olan yer mi haramı
Kara bühtan edenin hiç biri var mı
Sağır mı kulağın, gözlerin kör mü
Eleğimsağma doğar, al da kırmızı

Gerçeklerde olur, arayıp bulan
Şek, Sünnî, sözümde var mıdır yalan
Hakk'ın kandilinden, ol nurdan gelen
Havanın yüzünde gün de kırmızı

Dört kapısı vardır, hiç bilmez avam
İniler arısı, boş kalmış kovan
Cennet-i âlâdan hediye gelen
Yanal alma ile nar da kırmızı

MEHEMMED'im gördü idi düşünde
Hile vardır Harîci'nin işinde
Muhammed Mustafa'nın alnı döşünde
Behey Müslümanlar, nur da kırmızı

BEKTAŞÎ GÜLLERİYİZ

İkrar verdik biz bir pîre
Dil salmayız her bir yere
Bendeleri ulu ere
Biz Bektaşî gülleriyiz

Pîrimiz uludan ulu
Ol kurdu erkânı, yolu
Muhammed, Ali'nin kulu
Biz Bektaşî gülleriyiz

Biz güruh-u Bektaşîyiz
Sır ehlinin sırdaşıyız
Erenlerin kardaşıyız
Biz Bektaşî gülleriyiz

Hakikat bâbın açarız
Akı karadan seçeriz(1)
Aşk ile demler içeriz
Biz Bektaşî gülleriyiz

MATLUBÎ'nin haline bak
Akar sular gibi ancak
Daim dili çağırır Hak
Biz Bektaşî gülleriyiz

(1) **Akı karadan seçmek:** İyiyi kötüden ayırmak.

EY GÜRUH-İ NACİ

Arzulayıp geldim devr-i Âdem'den
Ey Güruh-i Nâci size aşk olsun(1)
Nasihatı böyle aldım dedemden
Ey Güruh-i Nâci size aşk olsun

Sizlerdedir güzel Şah'ın yolları
Medh-i Haydar okur dâim dilleri
Seherde açılır gonca gülleri
Ey Güruh-i Nâci size aşk olsun

(1) **Güruh-i Naci:** Kurtulmuş topluluk. Alevî ve Bektaşî topluluğu, tarikattan olanlar. Bunlar cennete girecek-lerdir. Bu bölümün önsözüne bakınız.

Kimse bilmez kimdir bizim ulumuz
Anlayamaz Yezit kısmı dilimiz
Muhammed, Ali'ye çıkar yolumuz
Ey Güruh-i Nâci size aşk olsun

Nâci Güruh'unun parlıyor mâhı
Nâci'ler olmuştur sırrın ağâhı
Nuh'un gemisine bindik biz dahi
Ey Güruh-i Nâci size aşk olsun

Tâlip olup ikrar veren kişimiz
Hayra tebdil olur her bir işimiz
Melek nişanıdır her gidişimiz
Ey Güruh-i Nâci size aşk olsun

Varam, habar soram garip bülbüle
Kokusunu söyler hem dem bu güle
SERSEM'in niyazı hemen bu yola
Ey Güruh-i Nâci size aşk olsun

BALA BAL KATANLARDANIZ

Vahdet bâdesiyle mestiz ezelden
Elest kadehinden tadanlardanız
Nur alır gözümüz her bir güzelden
Arıyız, bala bal katanlardanız

Öyle bir dîdâra müptelâyız ki(1)
Tektir bu âlemde, yoktur şeriki(2)
Bizi harap etti çeşm-i şeb-rengi(3)
Cünûn girdabına batanlardanız(4)

Harâbat mülkünün sultanı olduk(5)
Melâmet ufkunun tâbanı olduk(6)
Öyle bir dîdârın hayranı olduk
Üryan eşiğinde yatanlardanız(7)

Görmüşüz Mansûr'un kanlı dârını
Anlatıp o dârın hak esrarını
Dünyanın, ukbânın bütün varını(8)
Bir çürük akçaya satanlardanız

Hey *RUHÎ*, aşkolsun bu irfanına
Neş'eler yağdıran cem meydanına
Münkir Hâricî'nin paslı canına(9)
Kantarlı kütükler atanlardanız

(1) **Müptelâ:** Aşık, tutkun.
(2) **Şerik:** Ortak.
(3) **Çeşm-i şeb-reng:** Gece renkli göz; siyah göz.
(4) **Cünûn:** Delilik, delirme.
(5) **Harabât mülkü:** Dünya, meyhane, virane.
(6) **Melâmet:** Kınama, dervişin kendini kınaması.
(7) **Üryan:** Çıplak.
(8) **Ukbâ:** Ahiret.
(9) **Münkir hâricî:** İnkârcı, tarikat dışı kişi, Ali düşmanı.

SAZIMIZ BİZİM

Niyaz ehlindeniz zannetme zâhit
Meşhur-ı cihandır nazımız bizim
Sözümüz mutlaka cânana ait
Enelhak çağırır sazımız bizim

Erenler bezmidir meydan-ı irfan
Zulmeti nur eder, inkâr-ı iman
Sôfî ise olur tilkisi aslan
Kaplandan müthiştir bazımız bizim

Kapıdan girmeden düşün derince
Pek dardır yolumuz, Sırat'tan ince
Mâna ustasından okuduk hece(1)
Benzer muammaya yazımız bizim

Lâ'yı unutmuşuz, hep deriz illâ
Bu yolda çekmişiz dehre esselâ
Kitmandır şahımız, dönmeyiz asla(2)
Açılmaz münkire râzımız bizim

Bulmuşuz Mevlâ'yı vicdanımızda
Edep münccelidir erkânımızda
Birdir her millet meydanımızda
Türk'ümüz, Kürd'ümüz, Laz'ımız bizim

RUHULLAH, bulmuşuz bu demde zâtı
Bir zatta seyrettik ism-ü sıfatı
Bir elden içtik ki âb-ı hayatı
Kalmadı kışımız, yazımız bizim

(1) **Hece:** (Burada) Ders.
(2) **Kitman:** Sır saklama, sır tutarlık. Burada «gizli» anlamı taşıyor.

BİZDEDİR

Eşrefoğlu, al haberi(1)
Bahçe bizim, gül bizdedir
Biz de Mevlâ'nın kuluyuz
Yetmiş iki dil bizdedir

Erlik midir eri yormak
Irak yoldan haber sormak
Cennetteki ol dört ırmak
Coşkun akan sel bizdedir

Adam vardır cismi semiz
Aptes alır, olmaz temiz
Halkı dahleylemek nemiz
Bilcümle vebal bizdedir

Arı vardır uçup gezer
Teni tenden seçüp gezer
Cânan bizden kaçup gezer
Arı biziz, bal bizdedir

Kimi sofu, kimi hacı
Cümlemiz Hakk'a duacı
Resul-i Ekrem'in tacı(2)
Aba, hırka, şal bizdedir

(1) **Eşrefoğlu,** 15. yüzyıl ozanıdır. Hasan Dede 17. yüzyılda yaşamıştır. Bu nefesi yazmasının nedeni, Eşrefoğlu'nun Bektaşilik aleyhinde bulunan bir mutasavvıf olmasındandır.

(2) **Resul-i Ekrem:** En büyük peygamber, yani Muhammed.

Biz erenler gerçeğiyiz
Has bahçenin çiçeğiyiz
Hacı Bektaş köçeğiyiz(3)
Edep, erkân, yol bizdedir

Kuldur *HASAN DEDEM* kuldur
Mânayı söyleyen dildir
Elif Hakk'a doğru yoldur(4)
Cim ararsan, dal bizdedir(5)

(3) **Köçek:** Tarikate yeni girmiş genç derviş.
(4, 5) **Elif, cim, dal:** Bu Arap alfabesi harfleri, sıra ile tasavvufta «Allah (varlık âlemi), Kur'an, insan»a işarettir.

BEKTAŞÎYİZ

Kayıttan olduk azâde(1)
Biz nâzenin Bektaşîyiz(2)
Erdik hamdolsun murada
Biz nâzenin Bektaşîyiz

Erkânımız erkân-ı Hak
Esrarımız anlamaz halk
Biziz işte abd-i mutlak(3)
Biz nâzenin Bektaşîyiz

(1) **Kayıt:** Ayağa vurulan zincir, pıranga. Burada manevî anlamda kullanılıyor. **Azâde:** Kayıttan kurtulmuş, özgür.
(2) **Nâzenin:** Nazlı, cilveli, güzel. Bektaşiliğe «Tarık-i Nâzenin» de derler.
(3) **Abd-i mutlak:** Kayıtsız, şartsız olarak Tanrı kulu, kölesi.

Gördük biz Hak cemâlini
Cemâlinde kemalini
Tâlibiz hem visâlini(4)
Biz nâzenin Bektaşîyiz

Yoktur bizde havf-ü reca(5)
Gayrı bir yana iltica(6)
Okuduk mürşitten heca(7)
Biz nâzenin Bektaşîyiz

Aybı gördük nefsimizde
Nefsimizi kıldık mürde(8)
Sultan-ı ruh oldu zinde
Biz nâzenin Bektaşîyiz

Nasibi olanlar erden
Geçerler can ile serden
Dem vurur Kalubeli'den(9)
Biz nâzenin Bektaşîyiz

İçtik ol câm-ı vahdetten(10)
Ders aldık nakş-ı sûretten(11)
Kurtulduk *BASRİ* kesretten(12)
Biz nâzenin Bektaşîyiz

(4) **Talib**: İstekli, isteyen. **Visal**: Sevdiğine kavuşma, birleşme.
(5) **Havf-ü reca**: Korku ve rica.
(6) **Gayrı**: Başka. **İltica**: Sığınma.
(7) **Heca**: Hece. Burada ders almak anlamındadır.
(8) **Mürde kılmak**: Öldürmek.
(9) **Kalubeli**: Bunun için sözlük bölümüne bakınız.
(10) **Cam-ı vahdet**: Birlik kadehi, ki Tanrı aşkıdır.
(11) **Nakş-ı sûret**: Görünüş rengi, resmi. Her yerde Tanrı'yı görme demek.
(12) **Kesret**: Çokluk.

BEKTAŞÎLER(1)

Sevda çekmek şanlarıdır
Gizlice erkânlarıdır
Hak yoluna canlarıdır
Kurbanı Bektaşîlerin

Onlar Horasan'ı gezer
Demkeş olur bâde süzer(2)
Seyyah olur dâim gezer
Sultanı Bektaşîlerin

Sırlarına güç erilir
Remizleri geç bilinir(3)
Üstat olan pîr seçilir
Hünkârı Bektaşîlerin(4)

Ârifler ârifi gelir
Ârife tarif vız gelir
Uzak, yakın hep bir gelir
Hassına Bektaşîlerin(5)

PÎR SULTAN'ım bu ne demek
Yerde insan, gökte melek
Hiç cahile çekme emek
Devridir Bektaşîlerin

(1) Pîr Sultan bu nefesiyle Bektaşî'leri övmekte ise de kendisi Bektaşi değildir.
(2) **Demkeş**: İçkici, içki içen.
(3) **Remiz**: Sembol, gizli ve kapalı olarak söyleme. Bektaşîlerde gizli semboller vardır.
(4) **Hünkâr**: Padişahı, hükümdar, sultan. Tarikat ulularına böyle söylenir.
(5) **Hass**: Saf, halis, temiz.

ALEVİYİM

Ezelden divane etti aşk beni(1)
Hüseynî'yim, Alevî'yim, ne dersin(2)
Niçin dahledersin, tarik düşmanı
Hüseynî'yim, Alevî'yim ne dersin

İmam-ı Ali'dir, aynı bekadır
Pîr elinden zehir içsem şifadır
Yardımcımız Muhammed Mustafa'dır
Hüseynî'yim, Alevî'yim, ne dersin

İmam-ı Câfer'den aldık icazet
Musa-yi Kâzım'dan farz ile sünnet
Müminlere rahmet, Yezid'e lânet
Hüseynî'yim, Alevî'yim, ne dersin

İmam-ı Riza'nın ben envârıyım
Şah-ı Kerbelâ'da doğan Ali'yim
Münkirle Yezid'in Azrail'iyim
Hüseynî'yim, Alevî'yim, ne dersin

PÎR SULTAN çağırır Hint'de, Yemen'de
Dolaştırsam seni Sahib-zamanda
İradet getirdim ikrar, imanda
Hüseynî'yim, Alevî'yim, ne dersin

(1) Buradaki «aşk», tarikat tutkusu, ülkücülüktür.
(2) **Hüseynî:** İmam Hüseyin ve çocukları; daha doğrusu On iki İmam'ın yolunu tutanlar, onu sevenler, demektir. Pîr Sultan bu nefesinde Hüseynî ve Alevî olduğunu övünerek söylerken, kendisini bundan dolayı kötüleyenlere meydan okumaktadır.

AŞK EHLİYİZ

Bizler aşk ehliyiz; başı seydaya
Salsak da birdir, salmasak da birdir
Gavvâs-ı rahmetiz, ka'r-ı deryaya(1)
Dalsak da birdir, dalmasak da birdir

Dervişleriz saki, bezm-i sahbaya(2)
Bir lokma, bir hırka eder kifaye(3)
Bizler bu hal ile ilânihaye(4)
Kalsak da birdir, kalmasak da birdir

CEMALÎ, erenler eyledi beyan
Esrar-ı Hak nihan, olunmaz ayan
Eyledi Hak ihsan; biz kuldan ihsan
Alsak da birdir, almasak da birdir

(1) **Gavvas-ı rahmet:** Rahmet dalgıcı. **Ka'r-ı derya:** Denizin derinliği.
(2) **Bezm-i sahba:** İçki toplantısı.
(3) **Kifaye:** Elverme, yetme, yeterlik.
(4) **İlânihaye:** Sonsuza kadar, sonuna kadar.

ERKEKCESİNE

Amennâ söyledik, hem ikrar ettik
Erenler bezmine lâ-şekkesine
Bağ-ı maarifte yetişip bittik
Buy aldık bir gülden çiçekkesine

Söylesem kelâmın gelmez takrire
Nutk-u derunumuz sığmaz tefsire
İkrar verdik, iman ettik bir pîre
Er evlâdı eriz, gerçekeesine

Gel gönül, ârif ol, haddini bil sen
Sem'îdir, basîrdir, etme şek, güman
«Elhakku ezhâru mineşşems» iken(1)
Sôfi inat eder eşşekeesine

MİR'ÂTÎ, sözlerin gizli muamma
Ülül'ebsar olanlara hüveyda(2)
Elsiziz, belsiziz, dilsiziz amma(3)
Gezeriz âlemde erkekeesine

(1) **Bu mısradaki Arapça sözün anlamı: «Tanrı güneşten daha açıktır, daha açık görünmektedir.»**
(2) **Mısraın anlamı**: Gören gözlere apaçık, besbelli.
(3) Bektaşi ve Alevilikte «elinc, belinc, dilinc» sağlam olmak, yani eliyle koymadığını almamak, meşrû olmayan cinsel ilişkide bulunmamak, dilini tutmak, kimsenin arkasından söylememek kuralı vardır. «Edep yahu» biçiminde formülleştirilmiştir.

MEYDANDA MEYDANDA

Canım erenlere kurban
Serim meydanda meydanda
İkrarım ezelden kadim
Canım meydanda meydanda

Yanarım, yoktur dumanım
Gönlümde yoktur gümanım
Al malım, bağışla canım
Varım meydanda meydanda

Kellem koltuğuma aldım
Kan ettim kapına geldim
Ettiğime pişman oldum
Dâr'ım meydanda meydanda

Münkir rakipten kaçın
Müminim, hulle don biçin
Ben bülbülüm bir gül için
Zârım meydanda meydanda

Gerçek olan olur ganî
Ganî olan olur velî
NESİMÎ'yem yüzün beni
Derim meydanda meydanda

SEYRÂNIMIZ

Yaptığımız Kâbe'dir
Yıktığımız kilise
Şu bizim seyrânımız
Bir seyrana benzemez

Süleyman'lar içinde
Ali bir Süleyman'dır
Süleyman'lar bildiler
Süleyman'a benzemez

Abdestimiz katlanmak
Namazımız sabretmek
Biz bir oruç tutarız
Ramazana benzemez

Kitabımızda kıl var
Dağlar kadar görünür
Biz bir âyet okuruz
Bir Kur'ana benzemez

Kul *NESÎMÎ* sen seni
Mâna bilir söylersin
Biz bir deniz geçeriz
Bir ummana benzemez

KARA YÜZLÜYÜM

Gönül serden geçer, yârdan geçemez
Bağlanmış ikrara, kavî özlüyüm
Her sözüm dinleyen, özüm seçemez
Sırat köprüsünden ince sözlüyüm

Benim sözüm çürük değil, sağ gibi
Çürük sözler erir, akar yağ gibi
Üzerinden kervan geçer dağ gibi
Yokuşluyum, sanma beni düzlüyüm

Yolcu ateş yanmak ile yol yanmaz
Erenlerin dokuduğu çul yanmaz
Cehennemde günah yanar, kul yanmaz
Ben, günahtan sürmelenmiş gözlüyüm

SEYRANÎ, aradım onu her yerde
Aşk-ı hakikatle düştüm bu derde
Tuttum günahımdan yüzüme perde
Rabbim, divanında kara yüzlüyüm

SONU GELMEYEN BEKLEYİŞ
ve
BUNALIM GÜNLERİ

«Çeke çeke ben bu dertten ölürüm
Seversen Ali'yi değme yarama
Ali'nin yoluna başım veririm
Seversen Ali'yi değme yarama»

İran'daki Safavî Devletinin siyasal emelleri yüzünden Alevîler birtakım bunalımlar içine düşmüşlerdir. Şeyhlikle şahlığı birleştiren bu devletin kurucusu Şah İsmail (Hatayi) Anadolu'yu ele geçirmeyi düşünüyordu. Bunun için pek çok dervişi Anadolu içlerine, Alevîlerin kalabalık bulunduğu Orta Anadolu'ya gönderdi. Yer yer Osmanlı Devleti'nde ayaklanmalar çıkarttı. Devlet bunlara karşı tedbirlerini aldı. Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail'in çarpışması sonucu on binlerce Alevî öldürüldü. Bu kırım zaman zaman yenilendi. 16 ve 17. yüzyıl büyük bunalımlar içinde geçti. Durmayan bir kovuşturma içinde büyük sıkıntılara düştüler. Bölük bölük Doğu Anadolu dağlarındaki halk arasına karışıp canlarını kurtarmaya çalıştılar.

Ama, hiç bir zaman tutulan yoldan dönülmedi. Gizli gizli yeraltı çalışmalarına geçildi. Pek çok derviş ellerinde sazlarıyle propaganda gezilerine çıktılar. Beklenilen

kurtuluş günü için ülküyü ayakta tutmaya çalıştılar. Bu arada Pîr Sultan örneğinde olduğu gibi, kelleyi verenler de çok oldu. Yine de beklenen gün için çalışmaktan geri durulmadı. 18 ve 19. yüzyıllarda ülkü küllenir gibi oldu. İkinci Sultan Mahmud'un Yeniçeriliği kaldırması, yeniden kırıma geçilmesine yol açtı. Bütün Bektaşî tekkeleri kapatıldı. Şeyhlerden birçoğu öldürüldü.

Yine de bekleyiş bitmedi. Neyi bekliyorlardı? İstedikleri neydi? Bekledikleri gelince ne olacaktı? Bekledikleri Mehdî'ydi. Mehdî gelecek, dünyaya düzen verecekti. Mehdî'nin geleceğini Muhammed haber vermişti. Yeni bir düzen için o gelecekti. Beklenilen gelince yönetim yenilenecekti. Uzun bir süre bu Mehdî, İran şahları oldu. O gelince, Zülfikarla Yezit'ler doğranacaktı.

Beklenen gelmedi... Bunalım arttı da arttı... Baskı da arttı. «Ali Nesli Güzel İmam» gelmedi, gelemiyor. Ama yine umut kesilmedi. Erenlere moral vermek gerekti. Umut kesilmemeliydi. Zaman zaman hayallere kapıldılar. Bunun için «umu nefesleri» düzüldü... Ozanlar, ufuklara şöyle seslendiler, saz elde, gönül gelecekte... «Ali Nesli Güzel İmam geliyor.», «İmamların öcü alınmalıdır.», «Hazreti Ali'nin devri yürüyecektir.», «Uyan dağlar uyan Ali geliyor.», «Turnalar Ali'mi görmediniz mi?» diye diye kuşa, kurda seslenildi. Kurttan kuştan haber soruldu...

Dilekler söylendi... «Hakk'tan inayet olursa Şah Urum'a gele bir gün» denildi... «Kutlu günler doğdu deyü - Şu âlem şad ola bir gün» diye seherlerde niyaz edildi... Yine de gelen yok... Dağlar başında duman çok... Gelenden umut yok... Yıldız Dağı niçin gitmez senin dumanın... Yetiş ya Ali... «Bir gün fırsat elden gider yâ Ali», «Gel, yetiş...»

Bekleye bekleye umutlar eriyor... Yoldan çıkanlar oluyor... «Güzel âşık cevrimizi - Çekemezsin demedim mi?» Bu bir rıza lokmasıdır - Yiyemezsin demedim mi»...

Ser'i, başı yola koyanlar onlara şöyle seslendiler... «Bu cefaya dayanmayan gelmesin», «Gönülde karası olan gelmesin»... Ya kim gelsin? «Hakikati bilen gelsin», «Yola boyun veren gelsin»...

Böyle diyenler de zaman zaman umutsuzluğa düştüler... Karanlık geceler uzadı... Seherden bir ışık bile yok, Sabah nerede... «Çeke çeke ben bu dertten ölürüm...», «Ali'yi seversen değme yarama»... Hele arada bir de tutuklanmalar yok mu? «Canı Hakk'a teslim ettik - Ölüye saydılar bizi»...

Hele zindanların derdi de başka dert... «Gül benzimiz sararuban soluyor - Kâtip ahvalimizi Şaha doğru yaz» «Aman kâtip, kurban olam kalem tutan ellere, arzıhalim yaz Pîr'e doğru»... «Gece gündüz beklemem şahıma - On İki İmam, seher vakti gel yetiş»... «Aman, Şah-ı Merdan sen imdat eyle»... «Hünkâr Hacı Bektaş sen imdat eyle»...

Böyle böyle yıllar geçti... Yüzyıllar uzayıp gitti... Umutlar hepten üzüldü... Gönülde yağlar süzüldü... Beklenen gelmedi... Belki de hiç gelmeyecek... Yok hayır, geldi, gelecek.

Mavi gözlü, kartal donlu bir yiğit süzüldü geldi... Geceler yarıldı... Doğan gün gözleri kamaştırdı... Dünyaya düzen verdi... Ne baskı kaldı, ne şah, ne şeyh... Kimdi bu gelen... Beklenen Mehdî miydi? Neyidi? Mustafa Kemal'di, Mustafa Kemal... Daha ben ötesini ne söyleyem...

GÜZEL İMAM GELİYOR

Yürüyüş eyledi Urum üstüne
Ali nesli güzel İmam geliyor
İnip temenna eyledim destine
Ali nesli güzel İmam geliyor

Doluları adım adım dağıdır
Tavlasında kühcylanlar bağlıdır
Aslını sorarsan Şah'ın oğludur
Ali nesli güzel İmam geliyor

Tarlaları adım adım çizili
Rakibin elinden ciğer sızılı
Al yeşil geyinmiş gerçek gazili
Ali nesli güzel İmam geliyor

Mağripten çıkar görünü görünü
Kimse bilmez evliyanın sırrını
Koca Haydar, Şah-ı cihan torunu(1)
Ali nesli güzel İmam geliyor

PİR SULTAN ABDAL'ım görsem şunları
Yüzüm sürsem boyun eğip yalvarı
Evvel baştan On-Ki İmam serveri
Ali nesli güzel İmam geliyor

(1) **Şah-ı cihan torunu Koca Haydar:** Şah Tahmasp'tır. Şah İsmail, devleti kurduktan sonra soyunu Ali'ye bağlayan bir şecere de ortaya attı. Bu onun soyundan gelenler için büyük propangadaya yol açtı. Burada «güzel İmam» da Şah Tahmasp'tır.

İMAM'LARIN ÖCÜ ALINMALIDIR

Hazret-i Ali'nin devri yürüye
Ali kim olduğu bilinmelidir
Alay alay gelen gaziler ile(1)
İmamların öcü alınmalıdır

Kendini teslim et bu ser-çeşmeye(2)
Er odur ki yarın senden şaşınaya(3)
Bir gaziye bin münafık düşmeye(4)
Din aşkına kılıç çalınmalıdır(5)

Çağırırlar filân oğlu filâna
Kılıcı arştadır doğru gelene
Ne itibar Yezit kavli yalana(6)
Ya ser verip, ya ser alınmalıdır

Yer yüzünü kızıl taclar bürüye(7)
Münafık olanın bağrı eriye
Sahib-i Zamanın emri yürüye
Mehdî kim olduğu bilinmelidir

PÎR SULTAN'ım eydür, ey Dede Dehmen(8)
Kendini çevir de andan gel heman
İstanbul şehrinde ol Sahib-Zaman(9)
Tac-u devlet ile salınmalıdır

(1) **Gaziler:** Şah askerleri.
(2) **Serçeşme:** Başbuğ, önder, şah.
(3) **Şaşmak:** (Burada) Ayrılmak, dönmek.
(4) **Münafık:** (Burada) Osmanlı.
(5) **Kılıç çalmak:** Kılıç vurmak.
(6) **Kavli yalan:** Sözü yalan.
(7) Yer yüzünü Şah askeri kaplasın (tac'a bak.)
(8) **Dede Dehmen:** Safavi Hükümdarı Şah Tahmasp'ın Alevilerce adı.
(9) **Sahip - Zaman:** Şah Tahmasp.

ALİ GELİYOR

Kuş olup güvercin donunu geyen
Uyan dağlar uyan, Ali geliyor
Mucizâtın cümle âleme bildiren
Uyan dağlar uyan, Ali geliyor

Karataşı konukluğa konduran
Rahmetile şu âlemi kandıran
On-Ki kurban bir kazana dolduran
Uyan dağlar uyan, Ali geliyor

Kuru ağacın şehadet getiren
Gece gündüz aşk postuna oturan
Aluç ağacında elma bitiren
Uyan dağlar uyan, Ali geliyor

Tekkesine geyik postu döşeten
Ağzının ateşi çıktı meşeden
Al-Osmanoğlu'na kılıç kuşatan
Uyan dağlar uyan, Ali geliyor

Horasan'dan kalkıp Urum'a konan
Cümle erenlerin nurundan kanan
Darı çeç üstünde namazın kılan
Uyan dağlar uyan, Ali geliyor

PİR SULTAN ABDAL'ım, cismimde cansın
Gönlümün evinde birsin, mihmansın
Rum'un içinde sen bir sultansın
Uyan dağlar uyan, Ali geliyor(1)

(1) Dördüncü mısralar dışında hep Hacı Bektaş Veli'nin menakıbında geçen olaydan söz ediliyor.

ALİ'Mİ GÖRMEDİNİZ Mİ?

Yemen ellerinden beri gelirken(1)
Turnalar Ali'mi görmediniz mi
Hava üzerinde semâ ederken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

Şah'ım Hayber kalesini yıkarken
Nice Yezit halka olup bakarken
Muhammed Mustafa Mi'rac'a çıkarken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

Kim gördü deryada balık izini
Eğildi öptü Kanber'in gözünü
Nerde dinler Ali'm hup avazını
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

Havanın yüzünde semâ tutarken
Âb-ı Kevser şarabından içerken
Muhammed gül-ü reyhanın seçerken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

Şeriat yolunu Muhammed açtı
Tarikat menzilini Ali seçti
Bu meydandan nice erenler geçti
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

PİR SULTAN'ım eydür, vur gidiyi
Dilim zikr-eder dâim Hüdâ'yı
On İki İmam'ın nesli sultanı
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

(1) **Yemen elleri:** Ali'yi ilk savunan ve Şiiliğin ilk çıktığı ülke olarak daima hatırlanır.

BİR GÜN

Hakk'tan inayet olursa
Şah Urum'a gele bir gün
Gazâda bu Zülfikar'ı
Kâfirlere çala bir gün

Hep devşire gele iller
Şah'a köle ola kullar
Urum'da ağlayan sefiller
Şâd ola da güle bir gün

Çeke sancağı götüre
Şah İstanbul'da otura
Firenk'ten esir getire
Horasan'a sala bir gün

Devşire beyi, paşayı
Zapteyleye dört köşeyi
Hüsrev ede temaşayı
Âlî divan şad ola bir gün

Gülü Şah'ın doğdu deyü
Bol irahmet yağdı deyü
Kutlu günler doğdu deyü
Şu âlem şad ola bir gün

Mehdî Dedem gelse gerek
Âli divan kursa gerek
Haksızları kırsa gerek
İntikamın ala bir gün

PÎR SULTAN'ın işi ahtır
İntizarım güzel Şah'tır
Mülk iyesi padişahtır
Mülke sahip ola bir gün(1)

(1) Bu nefeste sözü edilen Şah, İran Safavi Devleti başkanı Şah Tahmasp'tır. **Mülk**: Yurt, toprak, ülke (burada).

GÜLLERİN DERSEM YÂ ALİ

Hak nasip eylese dergâha varsam
Bir dem divanına dursam yâ Ali
Eğilsem eşiğine, niyaz eylesem
Yüzüm tabanına sürsem yâ Ali

Yüzüm tabanına sürdüğüm zaman
Zerrece gelmezdi gönlüme güman
Ali'm Düldül'e bindiği zaman
Önünce Kanber'in olsam yâ Ali

Kanber gibi hizmetine yeldirsen
Bir dem ağlatırsan, bir dem güldürsen
Çekip Zülfikar'ın beni öldürsen
Elim eteğinden çekmem yâ Ali

Çeker miyim eteğinden elimi
Hak katında kabul ettim ölümü
Doğru sürsek erenlerin yolunu
Mümince kulların sevsem yâ Ali

Mümin olan neresinden bellidir
Hakk'ı söyler nefesinden bellidir
Erenlerin demi gonca güllüdür
Tomurcuk güllerin dersem yâ Ali

Mümin olan müslimini yetirse
Yetirse de ayn-ı ceme getirse
Dizini dizime verip otursa
Doyunca yüzüne baksam yâ Ali

PÎR SULTAN'ım, niyaz eyle pîrime
Umarım ki dergâh gire kalbine
İnandın mı Hak, Muhammed, Ali'ye
Bir gün fırsat elden gider yâ Ali

DAYANMAYAN GELMESİN

Safasına cefasına dayandım
Bu cefaya dayanmayan gelmesin
Rengine hem boyasına boyandım
Bu boyaya boyanmayan gelmesin

Rengine boyandım, meyinden içtim
Nice canlar ile dîdar görüştüm
Muhabbet eyleyip candan seviştim
Muhabbeti küfür sayan gelmesin

Muhabbet eyleyip yokla pîrini
Yusun senin namus ile ârını
Var bir gerçek ile kıl pazarını
Kıldığın pazardan ziyan gelmesin

Kırklar bu meydanda gezer dediler
Evliyayı yola dizer dediler
Destini-destinden üzer dediler(1)
Nefsaniyetine uyan gelmesin

PİR SULTAN'ım eydür, dünya fânidir
Kırkların sohbeti aşk mekânıdır
Kusura kalmayan kerem-kânıdır
Gönülde karası olan gelmesin

(1) **Üzer:** (Burada) çeker.

DEMEDİM Mİ?

Güzel âşık çevrimizi
Çekemezsin demedim mi
Bu bir riza lokmasıdır
Yiyemezsin demedim mi

Yemeyenler kalır nâçar
Gözlerinden kanlar saçar
Bu bir demdir gelir geçer
Duyamazsın demedim mi

Çıkalım meydan yerine
Gidelim Ali seyrine
Can-u başı Hak yoluna
Koyamazsın demedim mi

PİR SULTAN'ım Ali Şahımız
Hakk'a ulaşır râhımız
On İki İmam penâhımız
Uyamazsın demedim mi

GÖNÜLLERE GİREN GELSİN

Şimdi bizim aramıza
Yola boyun veren gelsin
Şeriatı, tarikatı
Hakikati bilen gelsin

Kişi halden anlayınca
Hakikati dinleyince
Üstüne yol uğrayınca(1)
Ayrılmayıp duran gelsin

Talib olunca bir talib
İşini Mevlâya salıp
İzzet ile selâm alıp
Gönüllere giren gelsin

Koyup dünya davasını
Hakk'a verip sevdasını
Doğrulayıp öz nefsini
Şeytanı öldüren gelsin

PİR SULTAN'ım, ol çelebiye
Eyvallahım var Veli'ye(2)
Muhiddin'e hal diliyle
Yolun sırrın soran gelsin

(1) Bir felâket olunca, demektir.
(2) Veli: Hacı Bektaş Veli olacak. Muhiddin de o zamanki ulu kişilerden biri olacak. Bu nefes bestelenmiştir. Ayın-cemlerde okunur.

DEĞME YARAMA

Çeke çeke ben bu dertten ölürüm
Seversen Ali'yi değme yarama
Ali'nin yoluna serim veririm
Seversen Ali'yi değme yarama

Ali'nin yarası yâr yarasıdır
Buna merhem olmaz, dil yarasıdır
Ali'yi sevmeyen Hakkın nesidir
Seversen Ali'yi değme yarama

Bu yurt senin değil, konar göçersin(1)
Ali'nin dolusun bir gün içersin
Körpe kuzulardan nasıl geçersin(2)
Seversen Ali'yi değme yarama

Ilgıt ılgıt oldu akıyor kanım
Kem geldi dîdâra taliim benim(3)
Benim derdim bana yeter hey canım
Seversen Ali'yi değme yarama

PİR SULTAN ABDAL'ım deftere yazar
Hilebaz yâr ile olur mu pazar
Pir merhem çalmazsa yaralar azar
Seversen Ali'yi değme yarama

(1) **Yurt:** (Burada) Dünya.
(2) **Körpe kuzu:** Küçük çocuk.
(3) **Kem gelmek:** Kötü gelmek.

ÖLÜYE SAYDILAR BİZİ

Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi
Koyun olduk ses anladık
Sürüye saydılar bizi

Sürülüp kasaba gittik
Kanarayı mesken ettik
Canı Hakk'a teslim ettik
Ölüye saydılar bizi

Pîr defterine yazıldık
Hak divanına dizildik
Bal olduk, şerbet ezildik
Doluya saydılar bizi

Halimizi hal eyledik
Yolumuzu yol eyledik
Her çiçekten bal eyledik
Arıya saydılar bizi

PÎR SULTAN'ım eder şunda
Çok keramet var insanda
O cihanda bu cihanda
Ali'ye saydılar bizi(1)

(1) Bu nefes bestelenmiştir, ayn-ı cemlerde söylenir. Notası için «Pir Sultan Abdal» kitabımıza bakınız.

YAZ PÎRE DOĞRU

Kurban olam kalem tutan ellere
Kâtip, arzıhalim yaz Pîr'e doğru
Şekerler ezeyim dudu dillere
Kâtip, arzıhalim yaz Pîr'e doğru

Münafıkın dedikleri oluyor
Sararuban gül benzimiz soluyor
Düşmanlarım şad oluban gülüyor
Kâtip, arzıhalim yaz Pîr'e doğru

Gine eski yurda kalktı eviler
Bir dahi yâr sevmem, olsun töbeler
Al geyinmiş dağlar, vurur sadalar
Kâtip, arzıhalim yaz Pir'e doğru

Sıvas illerinde sazım çalınır
Çalınır da bölük bölük bölünür
Yârdan ayrılmışım, bağrım delinir
Kâtip, arzıhalim yaz Pîr'e doğru

ABDAL PÎR SULTAN'ım, hey Hızır Paşa
Helallaşamadım kavım kardaşa
Yazılan yazılır gelir sağ başa
Kâtip, arzıhalim yaz Pîr'e doğru(1)

(1) Pir Sultan'ın bunalım günlerinde söylediği bu nefesin bir benzeri de vardır. Orada Pir yerine Şah geçmektedir.
Son dörtlükteki Hızır Paşa, Pîr Sultan'ı astıran Sıvas valisidir.

GEL YETİŞ(1)

Gece gündüz intizarım pîrime
On-ki İmam, seher vaktı gel yetiş
Kanım kaynar ehl-i beytin yoluna
On-ki İmam, seher vaktı gel yetiş

Kimin umudu var, kimin akçası
Kimi şalvar geyer, yoktur bohçası
Bu garip gönlümün bağı, bahçesi
On-ki İmam, seher vaktı gel yetiş

Bizi ilettiler Mansur dârına
İman ikrar getir derler pîrine
Lânet olsun münafıklar canına
On-ki İmam, seher vaktı gel yetiş

Tavus kuşu cevlân kurar bu demde
Çekmişler Mansur'u dâra meydanda
Nice sefillerin boynu urganda
On-ki İmam, seher vaktı gel yetiş

KUL HİMMET der, kulhüvallahü ahad
Cesedimde can kalmadı bu saat
Dünü günü virdim Âl-i Muhammed(2)
On-ki İmam, seher vaktı gel yetiş

(1) Bu nefeste, tutuklandıkları, büyük bir bunalım içinde oldukları anlaşılıyor.
(2) **Âl-i Muhammed**: Muhammed soyu.

AMAN ŞAHI MERDAN

Pervaneyi aşk oduna yandıran
Aman Şahı Merdan, sen imdat eyle
Dalga dalga vurup deryaları coşturan
Aman Şahı Merdan, sen imdat eyle

Mansur'u öldürüp, dârda astıran
Çekip Zülfikar'ı taşı kestiren
Mirae'ta Muhammed'e nişan gösteren
Aman Şahı Merdan, sen imdat eyle

Fâni imiş şu dünyanın ötesi
Söylerim sözümü, var mı hatası
Hasan ile Hüseyin'in atası
Aman Şahı Merdan, sen imdat eyle

Zindanda Zeynel'in payını veren
Muhammed Bâkır'ın kalbine giren
Mahrum kalmaz dergâhına yüz süren
Aman Şahı Merdan, sen imdat eyle

İmam Cafer, Kâzım Musa, İriza
Mümine irahmet, Yezid'e ceza
Sahib-i Zülfikar, hulk-ı İriza
Aman Şahı Merdan, sen imdat eyle

Takî, Nakî hem dertlerin devası
Hasan-ül Askerî, Mehdî likası
Muhammed Mustafa sırr-ı Hüda'sı
Aman Şahı Merdan, sen imdat eyle

KUL HİMMET'im ziyan etmez, kârında
Her kulun bir sevdası var serinde
Dünyada, ahrette, mahşer yerinde
Aman Şahı Merdan, sen imdat eyle

GEL HA GEL

Sevdiğim Muhammed Ali
Çağırıram gel ha gel
Urum'da Bektaşî Veli
Çağıraram gel ha gel

Cebrail arşın yüzünde
Melekler döner izinde
Hızır Nebî hazır demde
Çağırıram gel ha gel

Ferhat isen dağı dolaş
Şehit isen kana bulaş
Fatma Ana cara' ulaş
Çağırıram gel ha gel

Zeynel, Bâkır, Cafer canda
Çok günahlar vardır bende
Özüm dârda, gözüm yerde
Çağıraram gel ha gel

Kâzım, Musa, Riza aman
Takî'ye, Nakîye dâman
Eriş Mehdî Sahip - Zaman
Çağırıram gel ha gel

KUL HİMMET söylemez yalan
Sen de bu ikrara dolan
Kesikbaş carına gelen(1)
Çağırıram gel ha gel

(1) **Kesikbaş**: Sözlükte buna bakınız.

ALİ GEL YETİŞ

Er ere bunalmayınca çağırmaz
Aman mürvet, pîrim *Ali* gel yetiş
Sen melhem etmezsen yaram onulmaz
Aman mürvet, pîrim *Ali* gel yetiş

On-ki İmam katarıdır bu katar
Dostun hâkipâyi gözümde tüter
Muradın cevr ise bu bize yeter
Aman mürvet, *Ali* gel yetiş

Muhammed, Ali'dir erkânım, yolum
Hasan, Hüseyin'dir bahçemde gülüm
Zeynel 'âbidin'den al arzuhalim
Aman mürvet, pîrim *Ali* gel yetiş

Bâkır'dan bakalım Câfer soyuna
Yüzümü sürcyim hâkipâyine
Musa Kâzım, Riza yüzü suyuna
Aman mürvet, pîrim *Ali* gel yetiş

Takî, Nakî, Hasan Ali, Askeri(1)
Dertteyik, bundayık, yetiş gel beri(2)
Nice bir ağlattın bu günahkârı
Aman mürvet, pîrim *Ali* gel yetiş

DEDEM OĞLU, yardım eyle düşküne
Sen mürşitsin seçilmeyen müşküle
Mehdî-i Sahip-Zamanın aşkına
Aman mürvet, pîrim *Ali* gel yetiş(3)

(1) **Hasan Ali:** On Birinci İmam olup Aliyyel Nakî'nin oğludur.
(2) **Dertteyik, bundayık:** Dertliyiz, bundayız, yani bunalmışız.
(3) Buradaki «Ali» İmam Ali olmamalı.

SEN İMDAT EYLE

Dün gece seyrimde bir dolu içtim(1)
Hünkâr Hacı Bektaş sen imdat eyle
Çok niyaz eyleyip yalvarı düştüm(2)
Hünkâr Hacı Bektaş sen imdat eyle

Muratlar verici bir ulu cansın
Lâ-nazir dünyaya gevher-i kânsın(3)
Seni bilmeyenler odlara yansın
Hünkâr Hacı Bektaş sen imdat eyle

Muhammed Ali'dir, Ali Muhammed
Anları sevenler bulurlar cennet
Sefil kullarına eyle merhamet
Hünkâr Hacı Bektaş sen imdat eyle

Hünkârım, sûrette eğriltme yolum(4)
Ağzımın içinde lâl etme dilim
Has bahçe içinde soldurma gülüm(5)
Hünkâr Hacı Bektaş sen imdat eyle

MUHAMMET, isyanım, günahım çoktur
Hazretine lâyık hizmetim yoktur
Mürşitler mürşidi, buyruğu haktır
Hünkâr Hacı Bektaş sen imdat eyle

(1) **Seyr**: (Burada) rüya, mânevî âlem, mânâ âlemi.
(2) **Yalvarı düşmek**: Yalvarmak.
(3) **Lâ - nazir**: Benzersiz benzeri yok.
(4) **Sûret**: (Burada) gidiş, yol, tarikat yolu.
(5) **Has bahçe**: Özel bakımlı bahçe. Burada, tarikat içi.

YALVARIRIM HACI BEKTAŞ'A

Güvecin donunda çıkıp oturan
Hak, der, yalvarırım Hacı Bektaş'a
Zemheride dost elmasın yetüren
Hak, der, yalvarırım Hacı Bektaş'a

Tanık tutup kara taşı kaldıran
Mucizatın cüml'âleme bildiren(1)
Kırk öküzü bir kazana dolduran
Hak, der, yalvarırım Hacı Bektaş'a

Odasına geyik postu döşeden
Tekkeye kurban gelir her köşeden
Âl-Osman Oğlu'na kılıç kuşadan
Hak, der, yalvarırım Hacı Bektaş'a

Akpınar başında kaynayıp coşan
Dervişler önünde bir samah açan
Doksan bin erlerle hep bile göçen
Hak, der, yalvarırım Hacı Bektaş'a

SEYYİTYAR OĞLU'nun hûp nefesidir
İnsana kâr eden Mehdî sesidir
Doksan bin erlerin ser-çeşmesidir
Hak, der, yalvarırım Hacı Bektaş'a(2)

(1) **Cüml'âlem**: Cümle âlem (vezin için böyle okunacak).
(2) **Bu nefeste**: Haci Bektaş Veli'nin kerametleri anlatılıyor. Ayrıca Osmanlı padişahlarına kılıç kuşattığı söyleniyorsa da, tarihlerde böyle bir şey yoktur. Bu, her halde yeniçerliğin kuruluşunda, onlara başlık giydirip adlarının «yeniçeri» olmasını söylediği rivayetine dayanıyor.

YA ALİ GEL

Halden bilen yok ki, halim arz edem
Yâ Ali, bu sînem yaralandı, gel
Yaman halde kaldı fakir fukara
Adûlar elinden zârelendi, gel(1)

Demir muhkem kale derdim bu canı
Südret-ül müntcha burcu bedeni(2)
Aşk ateşi yaktı, eritti beni
Dokandı şavk yele, kürelendi, gel(3)

Hızır Paşa asdı ise sazımdır(4)
Eller beni taşladıysa kazamdır
Dostuma gül atmak neden elzemdir
Değdi bu sîneme yaralandı, gel

Garip başım gülmemiştir anadan
Çeşmim yaşı tesir aldı Tuna'dan
Yüklendi barhanam dâr-ı fenâdan(5)
Çekildi kervanım, aralandı, gel

(1) **Adû:** Düşman.
(2) **Südret-ül-münteha:** için sözlüğe bakınız.
(3) **Şavk:** Işık. **Kürelenmek:** (Burada) Sönmek.
(4) **Bu dörtlük'te,:** Pîr Sultan Abdal'ın Hızır Paşa tarafından astırılması olayına değiniyor. Amasyaya götürülürken, halkın Pîr Sultan'ın başına taş atması için emir verilmişti. Yakın bir dostu taş yerine ona gül atmıştı. Pîr Sultan, «Beni taşlar değil, asıl bu gül yaraladı» demiştir. Daha çok bilgi için **Pir Sultan Abdal - Bütün Şiirleri,** adlı kitabımıza bakınız.
(5) **Barhana:** Yük, ev eşyası, pılıpırtı. **Dâr-ı fenâ:** Dünya.

KUL MUSTAFA'm, merdan gerek varmağa
Tamam edip dört dıvarın örmeğe
Din aşkına adûları kırmağa
Zülfikar'ın işe sıralandı, gel

MEHDİ ÇIKACAK

Hey Yezit, yanına kalır mı sandın(1)
Nice intikamlar alınsa gerek
Mehdî çıkar ise nicolur halin(2)
Heybetli kûsları çalınsa gerek(3)

Gazi Mehdî bir gün Urum'a çıkar
Yezit kalasını, hem burcun yıkar
On İki İmam'ın sancağın çeker
Kırmızı taç ile salına gerek(4)

Sanma ki Osmanlı, yanına kalır
Tanrı'nın aslanı Şah oğlu gelir
Darb ile elinden tahtını alır(5)
Harâbende erkân sürülse gerek(6)

(1) **Yezit:** (Burada) Osmanlılar.
(2) **Mehdi:** 12. İmam, kaybolmuştur, fakat bir gün dünyayı düzene koymak için geleceğine inanılır.
(3) **Kûs:** Büyük savaş davulu.
(4) **Kırmızı Taç:** Kızıl tac'a bak.
(5) **Darb-ile:** Kılıç ile, savaş ile.
(6) **Harâbende:** Hiç bir yerde bu sözü bulamadık.

Yezit gözc almış ol güzel Şah'ı(7)
Muhammed, Ali'dir onun yardağı(8)
Ali'm bu dünyaya gelir bir dahi
İşiten Yezitler yerinse gerek(9)

Bir gün bu dünyanın sahibi gelir(10)
On İki İmam'ın hakkını alır
Yezitler arada hep telef olur
Müminlerin hali soruldu gerek

PÎR ALİ der, Mehdî ciğer yanığı
Kırmızıdır donu, yeşil sancağı
Düzelim, koşalım bahçeli bağı
Yezitler aradan sürülse gerek

(7) Burada, **Yezit** de, Osmanlı padişahı da olabilir.
(8) **Yardak**: Yardımcı (Şah'a).
(9) **Yerinmek**: Pişman olmak.
(10) **Dünyanın sahibi**: Mehdi
Bu nefes, Alevilerin Osmanlı yönetiminden nasıl nefret ettiklerini, İran Safavi şahlarının öçlerini alıp Anadolu'da Osmanlıların yönetimine son vermesini nasıl umutla beklediklerini göstermesi bakımından dikkate değer.

UYAN ALİ'M

Ali'm yata yata âleme doldu
Uyan Ali'm uyan, zamanın geldi
Yürekteki yağlar yandı kül oldu
Uyan Ali'm uyan, zamanın geldi

Yeşil elvan geyen bedenden boşan(1)
Şimdi Yezitlere savaşa döşen(2)
Eyerle Düldül'ü, Zülfikar kuşan
Uyan Ali'm uyan, zamanın geldi

Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına
Kırklarla erenler yolu aşkına
Zâhirde, bâtında Ali aşkına
Uyan Ali'm uyan, zamanın geldi

KERİM DEDE gitmek ister Toros'a(3)
Alaydan ayrılmış ördeği yüze
Biz de niyaz ettik Sultan Nevruz'a(4)
Uyan Ali'm uyan, zamanın geldi

(1) **Elvan**: (Burada) Renk.
(2) **Savaşa döşen**: Savaşa gir.
(3) **Toros**: Ozanın yurdu olduğu düşünülebilirse de, Toros dağlarında baştan başa Türkmen yörükleri oturmaktadır. Bu Alevi toplulukları zaman zaman ayaklanmalar çıkarmışlardır. Ozan buralara gitmek de isteyebilir.
(4) **Sultan Nevruz**: Ermişlerden olup ozanlar nefeslerinde saygı ile anarlar. Nerede yattığı bilinmiyor.

DİYESİN

Ey ruh, benden dostlarıma selâm et
Felek ile pek cengi var, diyesin
Felek verdiği emaneti ister
Hasret vakfını görüyor, diyesin

Elim ermez dostlarıma, nâçarım
Havf çekerim, olmaz işten kaçarım
Sunarlarsa ecel zehrini içerim
Felek bizi göz-aldırmış, diyesin(1)

Gel, deyince söze uymaz, delidir
Aslım Muhammed'e çıkar, velidir
Bu insan da yer yüzünün gülüdür
Kimi almış, kimi verdi, diyesin

KUL İBRAHİM der ki, gördüm düşünü
Hak onarsın cümlemizin işini
Bakın kayırmış mı sefil başını
Dosta, gönül intizarda, diyesin

(1) **Göz-aldırmış:** Göze aldırmış. Vezin için böyle yazılmış. Anlamı «Felek bizi yok edecek, gözüne kesdirmiş.»

ÇÖLLERDE KALDIM

Medet Allah, yâ Muhammed, yâ Ali
Başı boz dumanlı dağlarda kaldım
Çetin olur şu âlemin dilleri
Şimdi söyleniyor dillerde kaldım

Kaçma benden kaçma hey kaşı kalem
Ayrılık okudur sînemi delen
Bir dostum yok ki halimden bilen
Garibim, gurbet ellerde kaldım

Her sabah, her sabah bülbülüm ötmez
Ateşim yanar da tütünüm tütmez
Çalındım, çırpındım, ellerim yetmez
Gemisi gark olmuş göllerde kaldım

Deli gönül muhabbetten farır mı
Gönül abdal olmuş, gezer yürür mü
Karşıdaki dağların karı erir mi
Akar boz bulanık sellerde kaldım

Garbi değmeyince karlar erimez
Sohbet olmayınca gönül karımaz
Silerim, dîdemin yaşı kurumaz
Çiseli, boranlı bellerde kaldım

HÜSEYİN Abdal'ım, gülemez oldum
Gözümün yaşını silemez oldum
Nere gideceğim bilemez oldum
Kervanı kesilmiş çöllerde kaldım

YETİŞ İMAM HÜSEYİN

Gine bir karanlık düştü serime
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin
Ben çağırırım ere, Hakk'a, pîrime
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin

Deden Muhammed'dir, atan Ali
Hakk'a doğru gider anların yolu
Nice bir incittin bu ednâ kulu
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin

Bahçen bozulduysa Bâri'ye başla(1)
Mümine kuvvettir, Yezid'i taşla
Kusurum çok, günahımı bağışla
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin

Mürüvvet kapısın ezel ezelden(2)
Hiç vefa yok imiş oğlandan kızdan
Kusur bizde ise mürüvvet sizden
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin

Bozulmasın *İBRAHİM*'in dirliği
Dirlik ile olur dünya varlığı
Bun günde belli olur erin erliği(3)
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin

(1) **Bâri'ye başlanmak**: Tanrı'ya yalvarmak.
(2) **Ezel ezelden**: Çok eskiden.
(3) **Bun gün**: Sıkıntılı bunaltıcı, acılı gün.

AĞLAR

Seher vaktı bir cünbüşe uğradım(1)
Bülbül ağlar, bağban ağlar, gül ağlar
Dertli sinem aşk oduna dağladım
Yolcu ağlar, kervan ağlar, yol ağlar

Muhammed, Ali'den bir dolu içtim
Canımdan, serimden, varımdan geçtim
Âdil beyler ile kondım da göçtüm
Âb-ı zemzem dîdelerim kan ağlar

Yetiş hey efendim, sen bizi güldür
Bastı gam askeri, sâki mey doldur
Elinde Zülfikar, altında Düldül
Arş yüzünde cevlân eder, Ali ağlar

Hükmedersin hem zâhire, bâtına
Âlem intizardır hüsn-i zâtına(2)
Ali, Kanber, Zülfikar, Fatıma
Kuduretten mey dolduran el ağlar(3)

(1) **Cünbüş**: Gürültülü kalabalık.
(2) **İntizardır**: Gözlüyor, bekliyor.
(3) **Kuduret**: Kudret, Tanrı.

Her bezirgân başı kervan mı olur
Canım sensiz bu dem devran mı olur
Derdi olmayana derman mı olur
Bunca yâr elinden âşık, zar ağlar

Mestâne bâbında aşna gedâlar(4)
Dosttan gelir al kırmızı bâdeler
Bunca han(e)dan, bunca melik zadeler(5)
Dergâhında boyun eğer, er ağlar

KUL BORAN'ın hem atası, anası
Ölenecek pîr yoluna yanası
Cümle evliyaların sır binası
Çarh elinden Hacı Bektaş Vel(i) ağlar

(4) **Mestane**: Sevgili.
(5) **Han (e) dan**: Hanedan, soylu. (Vezin için handan gibi okunacak). **Melik zade**: Şehzade.

DEVRİYELER

«Daha Allah ile cihan yoğ iken
Biz anı var edip ilân eyledik
Hakk'a hiç bir lâyık mekân yoğ iken
Hanemize aldık, mihman eyledik»

Tasavvufun en önemli konusu «Vahdet-i Vücut» tur. Bu, «Tek Varlık» anlamına gelir. Mutasavvıflara göre, canlı, cansız yaratıklar aslında «Tek Varlık»ın akisleridir. Ondan ayrılmış birer parçadır. «Vücud-ı Mutlak» da denilen «Tek Varlık», Tanrı'dır.

Tasavvufta bir de «Devir» kuramı vardır. Buna göre, «Gayb Âlemi»nde, yani madde âlemine düşen varlık, önce cemat (cansızlar), sonra bitki, daha sonra hâyvan, en sonra da insan biçiminde görülür. Bu dört öğeden geçen insan, asıl gerçeğinden haberli olmak ve aslına kavuşmak isteğinde bulunur. Ondan sonra derece derece yükselerek Hakk'a yani Tanrı'ya kavuşur. Kavuşmadan önce son aşama, «İnsan-ı kâmil» yani «en olgun insanlık» aşamasıdır. Ondan sonra yeniden aslına kavuşur. Bu, bir çeşit «İniş ve çıkış»tır.

Bu konuyu kimi ozanlar işlemişler, söyledikleri nefeslere «Devriye» diye ad konulmuştur. Bektaşîlerin bu devir kuramları, daha çok «değişimcilik»le ilgilidir. Ozan,

kendini önce Büyük varlık içinde görür, yerleri - gökleri, evreni yaratır. «Kün» (ol) emriyle cihan var olur. Sonra âdem'i yaratır. Ondan İbrahim, Yakup, Yusuf, Musa, İsa ve daha birçok peygamberler gönderir ya da kendisi bunlar olur. En sonunda Muhammed Peygamber gelir. Bütün bu işler hep O'nun için yaratılmıştır.

Verdiğimiz altı örnek de gerçekten başarılıdır. Okurlar, bunların çeşitli anlatımlarını göreceklerdir. Güç bir tür olduğundan her ozan bu konuya giremez. Onun için bu türün örnekleri azdır.

Daha Allah ile cihan yoğ iken
Biz anı var edip ilân eyledik
Hakk'a hiç bir lâyık mekân yoğ iken
Hanemize aldık, mihman eyledik

Kendisinin henüz ismi yok idi
İsmi şöyle dursun, cismi yok idi
Hiç bir kıyafeti, resmi yok idi
Şekil verip tıpkı insan eyledik

Allah ile işte burda birleştik
Nokta-i âmaya girdik, yerleştik
Sırr-ı küntü kenzi orda söyleştik
İsm-i şerifini Rahman eyledik

Âşikâr olunca zat-ü sıfatı
Kün, dedik, var ettik bu semâvatı
Birlikte yarattık hep kâinatı
Nam-u nişanını cihan eyledik

Yerleri, gökleri yaptık yedi kat
Altı günde tamam oldu kâinat
Yarattık içinde bunca mahlûkat
Erzakını verdik, ihsan eyledik

Asılsız fasılsız yaptık cenneti
Huri, gılmanlara verdik zineti
Türlü vaitlerle her bir milleti
Sevindirip şad-ü handan eyledik

Bir cehennem kazdık gayretle derin
Laf ateşi ile eyledik tezyin
Kıldan gayet ince, kılıçtan keskin
Üstüne bir köprü mizan eyledik

Gerçi «kün» emriyle var oldu cihan
Arşü, kürsü gezdik durduk bir zaman
Boş kalmasın diye bu kevn-ü mekân
Âdem'in halkını ferman eyledik

Ârif olan bilir sırr-ı müphemi
İzhar etmek için İsm-i Âzamı
Çamurdan yoğurduk, yaptık Âdem'i
Ruhumuzdan bir ruh revan eyledik

Âdem ile Havva birlik idiler
Ne güzel bir mekân bulduk, dediler
Cennetin içinde buğday yediler
Sürdük, bir tarafa, puyan eyledik

Âdem'le Havva'dan geldi çok insan
Nebî'ler, veliler oldu nümâyan
Yüz bin kerre doldu, boşaldı cihan
Nuh Nebîyyullah'a Tufan eyledik

Salih'e bir deve eyledik ihsan
Kayanın içinden çıktı nâ-gehan
Pek çokları buna etmedi iman
Anları hâk ile yeksan eyledik

Bir zaman Eshab-ı Kehf'i uyuttuk
Hazret-i Musa'yı Tur'da okuttuk
Şit'i çulha yaptık, bezler dokuttuk
İdris'e biçtirip kaftan eyledik

Süleyman'ı dehre sultan eyledik
Eyyub'a acıdık, derman eyledik
Yakup'u ağlattık, nâlan eyledik
Musa'yı Şuayb'a çoban eyledik

Yusuf'u kuyuya attırmış idik
Mısır'da kul diye sattırmış idik
Zelihayı 'ona çattırmış idik
Zellesinden bend-i zindan eyledik

Davut Peygamber'e çaldırdık udu
Kazadan kurtardık Lût ile Hûd'u
Bak ne hale koyduk nâr-ı Nemrud'u
İbrahim'e bağ-u bostan eyledik

İsmail'e bedel cennetten kurban
Gönderdik şad oldu Halil-ürrahman
Balığın karnını bir hayli zaman
Yunus Peygamber'e mekân eyledik

Bir mescide soktuk Meryem Ana'yı
Pedersiz doğurttuk orda İsa'yı
Bir ağaç içinde Zekeriyya'yı
Biçtirip kanını rizan eyledik

Beyt-ül Mukaddes'te, Kudüs şehrinde
Nehr-i Şeria'da, Erden nehrinde
Tathir etmek için günün birinde
Yahya'yı, İsa'yı uryan eyledik

Böyle cilvelerle vakıt geçirdik
Bu enbiya ile çok iş bitirdik
Başka bir Nebî-i zişan getirdik
Anın her nutkunu Kur'an eyledik

Küffarı, Kureyş'i ettik bahane
Muhammed Mustafa geldi cihana
Halkı davet etmek için imana
Murtaza'yı ana ihvan eyledik

Ona kıyas olmaz asla bir nebî
Nebîler şahıdır, Hakk'ın habibi
Dünyanın, ukbanın odur sebebi
Biz onu nebî-i zişan eyledik

Hak, Muhammed, Ali ile birleştik
Hep beraber «Kabe kavseyn»e gittik
O makamda pek çok muhabbet ettik
«Leyletel-esrâ»yı seyran eyledik

Bu sözleri sanma her insan anlar
Kuşdilidir, bunu Süleyman anlar
Bu sırr-ı müphemi ârifan anlar
Çünkü cahillerden pinhan eyledik

Hak ile Hak idik biz ezelîde
Tâ rûz-ı Elest'te, Kalubelî'de
Mekân-ı Hüda'da, bezm-i celîde
Cemalini gördük, iman eyledik

Vahdet âlemini bilmeyen insan
İnsan suretinde kaldı bir hayvan
Bizden ayrı değil, Hazret-i Suphan
Bunu Kur'an ile ayan eyledik

Sözlerimiz bizim pek muhakkaktır
Doğan, ölen, yapan, bozan hep Hak'tır
Her nereye baksan Hakk-ı mutlaktır
Ahval-i vahdeti beyan eyledik

Vahdet sarayına girenler için
Hakk'ı hakkal-yakın görenler için
Bu sırrı *HARABÎ*, bilenler için
Birlik meydanında cevlân eyledik

BEKTAŞ İDİM BEN

Cihan var olmadan ketm-i ademde
Hak ile birlikte yektaş idim ben
Yarattı bu mülkü çünkü o demde
Yaptım tasvirini, nakkaş idim ben

Anâsırdan bir libasa büründüm
Nâr-ü bâd-ü hâk-ü âbdan göründüm
Hayrülbeşer ile dünyaya geldim
Âdem ile bile bir yaş idim ben

Âdem'in sulbundan Şit olup geldim
Nuh-ı Nebî olup Tufan'a girdim
Bir zaman bu mülke İbrahim oldum
Yaptım Beytullah'ı, taş taşıdım ben

İsmail göründüm bir zaman, ey can
İshak, Yakup, Yusuf oldum bir zaman
Eyyup geldim, çok çağırdım el'aman
Kurt yedi vücudum, kan yaş idim ben

Zekeriya ile beni biçtiler
Yahya ile kanım yere saçtılar
Dâvut geldim, çok peşime düştüler
Mühr-ü Süleyman'ı çok taşıdım ben

Mübarek asayı Musa'ya verdim
Ruhulkudüs olup Meryem'e erdim
Cümle evliyaya ben rehber oldum
Cibril-i Emin'e sağdaş idim ben

Sulb-ı pederinden Ahmed-i Muhtar
Rehnümâlarından erdi Zülfikar
Cihan var olmadan Ehl-i Beyt'e yâr
Kul iken zât ile sırdaş idim ben

Tefekkür eyledim ben kendi kendim
Mucize görmeden imana geldim
Şah-ı Merdan ile Düldül'e bindim
Zülfikar bağladım, tiğ taşıdım ben

«Sekahüm» hamrinden içildi şerbet
Kuruldu aynı-cem, ettik muhabbet
Meydana açıldı sırr-ı hakikat(1)
Aldığım esrarı çok taşıdım ben

Hidâyet erişti bize Allah'tan
Biat ettik cümle Resulullah'tan
Haber verdi bize «seyr-i fillah»tan
Şah-ı Merdan ile sırdaş idim ben

(1) Bu dörtlükte Kırklar meclisi anlatılıyor (Kırklar'a bak.)

Bu cihan mülkünü devr-edip geldim
Kırklar meydanında erkâna girdim
Şah-ı Velâyet'ten kemer-best oldum
Selman-ı Pâk ile yoldaş idim ben

Şükür matlabımı getirdim ele
Gül oldum, feryadı verdim bülbüle
Cem olduk bir yere Ehl-i Beyt ile
Kırklar meydanında ferrâş idim ben

İkrar verdik, cümle düzüldük yola
Sırrı fâş etmedik asla bir kula
Kerbelâ'da İmam Hüseyn ile bile
Pâk ettim dâmanı, gül taşıdım ben

Şu fenâ mülküne çok geldim gittim
Yağmur olup yağdım, ot olup bittim
Urum diyarını ben irşat ettim
Horasan'dan gelen Bektaş idim ben

Gâhi nebî, gâhi veli göründüm
Gâhi uslu, gâhi deli göründüm
Gâhi Ahmet, gâhi Ali göründüm
Kimse bilmez sırrım, kallaş idim ben

Şimdi hamdülillah *ŞİRÎ* dediler
Geldim, gittim zâtım hiç bilmediler
Sırrımı kimseler fehmetmediler
Hep mahluk kuluna kardaş idim ben

EZELDEN

Ben de bildim benlik yoktur özümde
Benliğim mürvete saldım ezelden
Tuttuğumuz iman, ikrar kapısı
Bir pîrin eteğin tuttum ezelden

Şeriat öğrendim bin bir ad için
Hakikat öğrendim ayn-ı zat için
Mârifet öğrendim bu sıfat için
Tarikate hizmet ettim ezelden

Şeriatın ince yolları vardır
Hakikatin derin gölleri vardır
Mârifetin gonca gülleri vardır
Bülbülüm, gülşende öttüm ezelden

Rahman kılıcıdır seyf-i Ahmedî
Çaldı çarpareden tığ-ı Hayder-i
Fâtıma, hem Zülfikar'ı, Kanber'i
O demde Kırklara yettim ezelden

Nuh ile ben bir gemiye binmişem
Yusuf'u Tufan'da sele vermişem
Sanma bu cihana henüz gelmişem
Bunca geldim, bunca gittim ezelden

Hüseynî'yem bu gün meydan içinde
Okudum, dinledim irfan içinde
Yetmiş bin yıl evvel Fürkan içinde
Cebrail'e kelâm ettim ezelden

HATÂYÎ, ümidim kesmezem Hakk'tan
Bizi var eyledi o demde yoktan
Balçığımız yuğurmuştur topraktan
Türâbîyem, yerde bittim ezelden

EY CAN DEDİLER

Kırklar meydanına vardım
Gel beri ey can, dediler
İzzet ile selâm verdim
Gel, işte meydan, dediler

Kırklar bir yerde durdular
Otur deyü yer verdiler
Önüme sofra serdiler
El lokmaya sun, dediler

Kırkların kalbi durudur
Gelenin kalbi arıdır
Gelişin kandan beridir
Söyle, sen kimsin, dediler

Gir semâa, bile oyna
Silinsin, açılsın ayna
Kırk yıl kazanda dur, kayna
Dahi çiğ bu ten, dediler

Gördüğünü gözün ile
Söyleme sen sözün ile
Andan sonra bizim ile
Olasın mihman, dediler

Düşme dünya milnetine
Tâlip ol Hak hazretine
Âb-ı Zemzem şerbetine
Parmağını ban, dediler

ŞAH HATÂYÎ'm nedir halin
Hakk'a şükr et, kaldır elin
Gıybetten kesegör dilin
Her kula yeksan, dediler

DEVRİYE

Eğer sual eder isen sırrımdan
Cümlemizi var eyledi varından
Hak yarattı Muhammed'i nurundan
Kandille balkıyan nurdan gelürem

Habib'i nurundan yarattı Hüdâ'm
Salâvat veririm ruhuna müdâm
Cennetten sürüldü dünyaya Âdem
Rıdvan'ın açtığı şardan gelürem

Cebrail çerağın alır destine
Seyretmeğe gider dostun iline
Hak nurdan merdiven kurmuş yoluna
Resûl'ün kurduğu yoldan gelürem

Kandilde balkıyan dostun nurudur
Akıl ermez ona, Hakk'ın sırrıdır
Din serveri Muhammed'in nurudur
Cennette açılan gülden gelürem

Havvâ'dır anamız, Âdem'dir ata
Hakk'ın hikmetine akıllar yata
Cennetin illeri öteden öte
Hû deyip çalkalanan selden gelürem

Okuyup yazanda çok Hakk'ın ilmi
Okuyup yazmayan ne bilsin ilmi
Tanrı'nın dostu Mûsâ değil mi
Münâcat ettiği Tûr'dan gelürem

Tenimi sorarsan bir kuru tendir
Can onun içinde gevher-i kândır
Bu ilim dersidir, bahr-i ummandır
Sırrı kal oldukça sırdan gelürem

Sıfatlar dağıla, taşlar atıla
İns ile cin bir araya katıla
İnsan mantar gibi yerden bitile
Aslımız topraktır, yerden gelürem

Mansur ile bile dâra takıldım
Yûsuf ile hem kul olup satıldım
İsâ ile Şam'dan göğe çekildim
Mûsâ ile bile Tûr'dan gelürem

Kardaşlar böyle teviller düzdüler
Başmağa Âyet-el kürsü yazdılar
Kendi fetvâm ile derim yüzdüler(1)
Halep şehri derler şardan gelürem

NESİMİ'yim ikrarımdan belliyim
Gerçek erenlerin kemter kuluyum
Cennet bahçesinin gonca gülüyüm
Münkir münafıka hârdan gelürem

(1) Bu dörtlükte, Halep şehrinde derisi yüzülen **Nesimi**'nin öldürülmesi olayına değiniliyor. **Sözlüğe bakınız.**

UĞRADIM GELDİM

Bu âlem-i ekvan yaratılmadan
Evvel yokken vara uğradım geldim
On sekiz bin âlem, dünya yoğiken
Kâmildeki nura uğradım geldim

Pîrimdir rehberim, oldur üstadım
Hak Muhammed dine girdim, dost dedim
Hızr eliyle Âb-ı Hayat istedim
Zulmette cevhere uğradım geldim

Pîrim himmet etti, ben de açıldım
Hak budur ki, bâtın dinden seçildim
Zekeriya Peygamber'le biçildim
Kavakta ben zâra uğradım geldim

Âşık olur hem pîrime bağlanan
Ver salavat zikrilen, safa ilen
Arş yüzünde server Mustafa ilen
Miraç'ta kırklara uğradım geldim

Yakup dahi Yusuf'unu ararken
Varıp Ken'an elinde sorar iken
Veyselkaranî hem taç örer iken
Mansur ile dâra uğradım geldim

Bindim Mansur ile dâra dâr iken
Mucizat-ı Musa dahi Tur'dayken
Hakk'ın emri ile hem gülzâr iken
İbrahim'le nâra uğradım geldim

Gelenden geçtim, geçenden geçmedim.
Hakkı bildim, erden eri seçmedim
Gördüğüm kapıyı örttüm, açmadım
Ali ile sırra uğradım geldim

ALİOĞLU, medresede kadılar
Kitapların önlerine kodular
Sen bu ilmi nerden aldın, dediler
Üstadım var, pîre uğradım geldim

NURA GELDİM

Hak bizi yoktan var etti
Şükür yoktan vara geldim
Yedi kat arşa asılı
Kandildeki nura geldim

Eyyup ile ten erittim
Lâl-ü mercan, gevher tuttum
Vuslat ile taş arıttım
Ben bu yolu süre geldim

Yunus'la ummana daldım
Kırk gün balık içre kaldım
Davut'la demirci oldum
Örse çekiç ura geldim

Gurbet elinde çatıldım
Ana rahmine atıldım
İbrahim'le oda atıldım
Gülistanda nâra geldim

Sahâbelere uğradım
Kudret lokmasın doğradım
Er bir dedim, Hak bir dedim
Bini saydım, bire geldim

Bir muazzam büyük şara
N'istersen bulunur, ara
Kapısı on iki pâre
İstediğim şara geldim

İçi altın, dışı gümüş
Suyu şekerle bal imiş
Böyle bedesten düzülmüş
İstediğim yere geldim

Deniz çaldım asâ ile(1)
Göğe ağdım İsâ ile
Tûr Dağında Mûsa ile
Münacatta dura geldim

PÎR SULTAN ABDAL, coşkusuna
Gel otur gönül köşküne
On İki İmam aşkına
Ben bu seri vere geldim

(1) Musa Peygamber'in Kızıldeniz'i asası ile yarması.

MENKIBELER - EFSANELER HİKÂYELER

«Cennetten Ali'ye bir nida geldi
Ali'ye tercüman gelen elmalar
Ali kokladı, hem yüzünü sürdü
Ali'ye tercüman gelen elmalar»

Alevî, Bektaşî edebiyatının bir de düzyazı (nesir) bölümü vardır. Bunlar dergâhlarda, tekkelerde okunur, söylenir. Halkın sanat isteklerini karşılar. Dili sade halk dilidir. Cümleler kısa kısa, konuşma tutarındadır. Önce halk arasında oluşan bu tür, daha sonraları yayılması, unutulmaması için yazıya geçirilirdi. Bu türün, elimizdeki yazmalara göre, meydana geliş tarihi 14 ve 15. yüzyıllardır. Sözcük haznesi zengindir. Unutulmuş pek çok sözcük ve çekimleri bakımından dil çalışmalarında önemli bir yeri olması gerekir.

Eskil dil unutuldukça zamanın diline uydurulmuş olanlar da vardır. Kimisi de yeniden bir ozan dilinde manzum duruma sokulmuştur.

Bu *türün* içinde en yaygını, Hazreti Ali çevresinde döner. Hazreti Ali'nin yiğitliği, cenkçiliği birinci plandadır. Bu destansı hikâyelerden ünlüleri, *«Battal Gazi»*, *«Danişmend-nâme,»* *«Hamza-nâme»* gibi tarikat dışı halkın da ilgisini çeken romanımsı eserler olup bunlar dışında ve daha çok tarikat içi işlenmiş olanlar da vardır.

Bunlar daha çok İslâmlığın ilk çağlarında Ali ve çevresindeki kahramanların serüvenleridir. Özellikle Ali, büyük bir kahraman olarak olağanüstü başarılar sağlar. Bunlardan *«Hayber Kalesi Gazası»*, *«Kan Kalesi»*, *«Bâzümür Ateşperest Kalesi»*, *«Muhammed Hanefî Gazveleri»*, *Hazreti Ali'nin Ejderha Cengi»*, *«İmam Hasan Gazaları»*, *«İmam Hüseyin Gazaları»*, *«Destan-ı Hasan ile Hüseyin»*, *«Hazreti Hamza'nın Kafdağına Vardığı Kıssası»* gibi uzun olanlardan başka kısa hikâyeler de vardır.

Bir de evliya menkıbeleri vardır ki, ünlü tarikat kişilerinin yaşantısıyle birlikte olağanüstü serüvenlerini anlatır. Bu türün en yaygın ve ünlüsü *«Hacı Bektaş Veli Velâyet-nâmesi»dir.* Daha birçok ünlü velinin uzun ya da kısa menakıbı vardır. Bunlar o kişinin ölümünden sonra müritlerince yazılmıştır. Birçok yerleri de tarihsel gerçeklere uymaz. Sözgelişi, birbirinden yüzlerce yıl uzak olan erenler bir arada yaşarlar. Bu nedenle gerçek yaşantıları üzerine yapılan çalışmalarda pek yararlı olmazlar. Ama, bir edebiyat eseri olarak değer taşırlar.

Bu menkıbelerin genel özelliği, kişilerin ermişliğine tanık olarak, olağanüstü işlerin birinci planda yer almasıdır. Sözgelişi, arslana biner, eline yılanı kamçı olarak alır. Başka biri güvercin olur, öteki doğan... Cansız duvarı yürütür. Tahta kılıçla küffarı haklar, bir kap yemekle bir orduyu doyurur. Hastaları iyi eder, geyik olur...

Bunlar bir anda biçimden biçime girer, kalıptan kalıba dökülürler. İbni Sinâ'nın «Ali Cengiz Oyunu» diye masallara konu olan durumlarını yaratırlar sanki...

Türk edebiyatının bir bölümü olan bu tür şimdiye dek bilimsel yönden dil, sanat, konu bakımlarından incelenmemiştir. Oysa, birçok bakımlardan yeni bilgiler, yeni konular getirecek niteliktedir. Güzel anlatımı bir yana, tiyatro, roman ve hikâyeciler için yepyeni konular verebilecek durumdadır.

Biz, bu bölüme birkaç örnekle ancak şiire geçebilenlerini aldık. Bütün tarikat nefeslerinde kimi zaman kısaca hikâye edilir, kimi zaman da bir değinilip geçilir. Dinleyenler ya da okuyanlar, konuyu bildikleri için hemen ne demek istediğini anlarlar. Edebiyat için bu konular zengin malzeme verir.

Muhammed ve Ali çevresinde oluşmuş efsane niteliğinde olaylar da vardır. Sözgelişi, Ali'nin ölümünde yine kendisi olan bir Arap'ın gelip tabutunu alıp götürmesi, Ali'nin Kuru Kafa ile konuşması gibi... Bunlar öğüt verici nitelik taşırlar.

UHUT CENGİ

Gerek imiş gerek, baş meydanında
Anınçün isterler bir doğru yârî
Düşmanı görünce durmaz kınında
Ali'm eli ile tutar Zülfikar'ı

Ferhad'ın sevdası Şirin'in deyü
Mansur'un eceli dârından deyü
Muhammed'in alnı terinden deyü(1)
Gülc, hicabetti konmadı arı

Gözleri ağrıdı, gazadan kaldı(2)
Düldül Hak emriyle muntazır oldu
«Bilmem gazilerin hali nice oldu»
Deyüben kayırdı orada Ali

Zayıf oldu İslâm askerinin işi
Arada da kaldı gaziler başı(3)
Şehit düştü Muhammed'in ön dişi
Anda çok ağladı Eyyup Ensarî

(1) **Gül**, kokusunu Muhammed'in alın terinden almıştır.
(2) **Uhut**, savaşında Ali'nin gözleri ağrımış, cenge girememişti.
(3) **Gaziler başı**: Hazret-i Muhammed.

Kâfir yenileyip zahmı bol etti
Hamza pehlivan anda hem şehit gitti
Gaziler tekbir okuyup ün etti
Aman Mevlâm Ali'yi de sal beri

İslâm askerine düştü bir ateş
Muhammed çağırır, Ali gel yetiş
Duydu dut başında, oldu tüm tutuş(4)
Çağırdı Kanber'i, «Düldül'ü al beri»

Ali'm o zamandaki cûşa geldi
Uyradı tüyleri, donunu deldi
Abdest aldı, gaza namazın kıldı
Eyerleyecek Kanber Düldül'ü

Kanber çekti Düldül'ü dutun dibine
Baktı Ali'nin efkârına, zârına
Ali'm kendin verdi Düldül uğruna
Dedi Kanber: «Devşir Ali sen seni»

Allahu Ekber getirdi diline
Kudret kılıcını aldı eline
Feriştehler kanat saldı beline
Cebrail orada yetti tez varı

Ali'ye dosttan bir haber erdi
Feriştehler yerin damarın dürdü
Ol demde Muhammed'in halini sordu
Şükreyledi iki cihan serveri

(4) Bu savaşta: Ali dut ağacının altındaydı.

Muhammed, Ali'den bir yardım, dedi
Yetiş imdadıma, buyurdum, dedi
Safa geldin benim aç kurdum, dedi
Okşadı Muhammed, haykırdı Ali

Düldül'e kulağın verdi, dinledi
Kâfir beylerinin ömrü söküldü
Zülfikar çalındı, kanlar döküldü
Düldül'ü kanlara yüzdürdü Ali

«Hanı ya, Hamza'nın başın kim kesti»
İşte, orda Ali mürveti bastı
Kâfirler bunaldı, ayağa düştü
Müslüman oldular cümlesi, varı

Cebrail der: «Zülfikar'ı kınına at»
Gözün açtı, baktı bir sâfi avrat
Tekbir okuyup eyledi lânet
Müslüman olmasın kâfir leşleri

«Hanı ya, Hamza'nın kalkanı, atı»
Der Muhammed: «Ali bastın mürveti»
«Vallah işitmedim Hak hazreti»
Ali'm ayağına düştü yalvarı

Mübarek kolunu boynuna saldı
Öptü gözlerini, teselli kıldı
Hak yanında dilekler kabul oldu
İşte böyle gerçek sevmek yâr yârı

KUL HİMMET'im bu mânadan almayan
Seri, başı dost yoluna vermeyen
Hakkı kendi özünde hazır bilmeyen
Ha dolansın şu cihanı serseri

HAYBER KALESİ CENGİ

Ali'm de Fazlı'ya hem kefil oldu
Ali'm Hayber kalesine varınca
Hasan, Hüseyin'i irehin verdi
Ali'm Hayber Kalesine varınca

Ali'm manemığa bindi zağladı
Kemend attı, belini de bağladı
Yere göğe bir zelzele eyledi
Ali'm Hayber Kalesine varınca

Ali'm kendi kendin havaya attı
Havada üç saat akılsız yattı
Yere göğe bir zelzele yarattı
Ali'm Hayber Kalesine varınca

Ali'm dize kadar çamura battı
Hint de Muhammed'in carına yetti
Yüz seksen binlik gürzü havaya attı
Ali'm Hayber Kalesine varınca

Onların bir pehlivanı var idi
Kalenin kapısın bekler dururdu
Kesti kellesini şapka vurundu
Ali'm Hayber Kalesine varınca

Ali'm ol dem hemen içeri geçti
Kâfir bağrına vesvese düştü
İncil yürümedi, uruhban şaştı
Ali'm Hayber Kalesine varınca

İncili ol dem yere koydular
Ne var, ne yok deyü sual sordular
Muhammed'i seven kalksın, dediler
Ali'm Hayber Kalesine varınca

Ali'm ol demde ayağa durdu
Kâfirler Ali'den kırk sual sordu
Ali'm kırkının da mânasın verdi
Ali'm Hayber Kalesine varınca

Ali'm kâfirlerden bir sual sordu
Kâfir bilemedi, dayandı durdu
Ol zaman kâfirler Müslüman oldu
Ali'm Hayber Kalesine varınca

Yüz seksen bin kâfiri sünnet etti
Doksan bin akçayı aldı pay etti
Din Hak dini, deyü din telkin etti
Ali'm Hayber Kalesine varınca

Kâfirler oturmuş kalesin över
Gün bir yandan doğar, bir yandan döner
Nisan yağmurları üstüne yağar
Ali'm Hayber Kalesine varınca

KUL HİMMET de ol zamanlar var idi
Kalenin kapısı çınlar, gök idi
Ali'nin alnında Zühre göründü
Ali'm Hayber Kalesine varınca

BİR GÜN

Ala gözlü güzel Şah'ım(1)
Gelir mihman olur bir gün
Haklıyı haksızı seçer
Herkes suçun bilir bir gün

Kim çeker İmam sancağın
Gerçek bilir ne olacağın
Mat eder Urum sancağın(2)
Şah Urum'u alır bir gün

Mehdî çıkınca minbere
İsâ gökten iner yere
Mümin olan durur dâra
Hakk'a secde kılar bir gün

Gör münkirin işini
Seyret gözünün yaşını
Yer tutar anın başını
Yüz üstüne kalır bir gün

Mehdî'nin bir oğlu olur
İsmine Kasım çağrılır
İsrâfil Sûr'u üfürür
Hep vâdemiz yeter bir gün

(1) **Şah:** Şah Tahmasp ya da onun yerine geçen oğlu Abbas'dır.
(2) **Urum sancağı:** Osmanlı sancağı.

Yolcu adımı atamaz
Ağzından lokma yudamaz
Herkes dediğin edemez
Hep sınılır kalır bir gün

Yecüc Mecüc asker çeker
Mâbbetülarz yerden çıkar
Ağ üstünden kara kalkar
Halk imansız kalır bir gün

Gör ne yazılmıştır serde
Nazar kılmış iki nurda
Şenlik bulunmaz her yerde
Kırk yıl ıssız kalır bir gün

Âleme bir yıldız doğar
Şulesi cümleye çavar
Gece gündüz yağmur yağar
Âlem su kesilir bir gün

İsrafil Sûr'u üfürür
Canlara derman verilir.
İnsan hep kalkar derilir
Hak divanına gelir bir gün

Kara yel eser cihana
Dağ taş tutulur Tûfan'a
Mağripten ulu divana
Maşrık düzülür bir gün

Hak çıkar kürsü üstüne
Gel deyü çağırır dostuna(1)
Yedi tamunun üstüne
Sırat, mîzan kurulur bir gün

(1) Buradaki dost, Muhammed Peygamber'dir.

Kaynar katran kazanı
Atarlar yoldan azanı
Mikâil tutar mîzanı
Günahlar tartılır bir gün

Kızdırır cehennem damın
Yakarlar münkirin canın
Akrebe sokturur tenin
Azaplar verilir bir gün

Kızgın saçı da kızdırır
Münkire namaz kıldırır
Oddan kamçı çaldırır
Günahlar sorulur bir gün

KUL HÜSEYN'im, güzel Şah'ım
Dağdan taştan çok günahım
Şah'durur elim ayağım(2)
Hak cevabın 'verir bir gün

(2) Durur: Bugünkü «dır» takısı yerine kullanılmıştır.

ALİ İLE ŞAHİN

Beli dedik beliye
Tâ ezel ezeliye
Bir güvercin cara geldi
Hazreti Ali'ye

Hem Ali'sin hem veli
Hem cömertsin hem ganî
Şahin bizi alıyor
Kurtar bizi yâ Ali

Ali'm sözün hakladı
Dört yanını yokladı
Çaldı ol güvercini
Dizi altına sakladı

Beli dedim bestine
Âşık oldum üstüne
Gökten bir şahin indi
Ali'nin dizi üstüne

— Hey buraya buraya
Melhem sarın yaraya
Süre süre getirdim
Avım geldi buraya

Ali'm derki: nâmerde
Sözüm yoktur cömerde
Çün av senin idi
Niçün alman yabanda

— Yabanda alamadım
Kanadım salamadım
Hastalıktan kalkmışım
Ulaşıp alamadım

— Var git kuş, işin işle
Hakk'a yarar iş işle
Sana bir koyun verem
Güvercini bağışla

— Tavındandır tavından
Yad yeğ midir avımdan
Dünyanın malın versen
Yine geçmem avımdan

«Oyunun yetmez oyuna
Al sok beni koynuna
Yuvada yavrum kaldı
Emaneti boynuna»

Ali haykırdı coştu
Tüyü ürperdi donun geçti
Çekti Zülfikarını
Kendi etine başladı

— Dur Ali'm, mert imişsin
Mertlerden mert imişsin
Sana cömert derlerdi
Gayetle cömert imişsin

«Kalkın kuşlar uçalım
Hakk'tan yana göçelim
Ali minnetçi düştü
Güvercinden geçelim»

Kalkûtı kuşlar uçtular
Hak'tan yanı göçtüler
Mikâil'le Cebrail
Ele ayağa düştüler

Can HATÂYÎ'm nur oldu
Hep bu sözler sır oldu
Şahin ile güvercin
Her biri bir er oldu

ALİ'YE GELEN ELMALAR(1)

Cennetten Ali'ye bir nidâ geldi
Ali'ye tereeman gelen elmalar(2)
Ali kokladı, hem yüzüne sürdü
Ali'ye tereeman gelen elmalar

Elma'sın elma'sın rengini boya
Meyveni yerler de dalın taşlarlar
Sultan olan, kulun bağışlarlar
Ali'ye tereeman gelen elmalar

Elma'sın elma'sın rengini boya
Cümle melâikler donunu geye
Kadrini bilmeyen kabuğun soya
Ali'ye tereeman gelen elmalar

Elma'sın, elma'sın misk ile anber
Kokuna birikir cümle peygamber
Etin Fatma Ana, kabuğun Kanber
Ali'ye tereeman gelen elmalar

PİR SULTAN ABDAL'ım, vahdettir vahdet
Çiğidinden oldu Düldül gibi at(3)
Bir adın seyfullah okunur âyet(4)
Ali'ye tereeman gelen elmalar

(1) Elma: (Sözlüğe bakınız.)
(2) Tereeman: (Burada) Kurban.
(3) Çiğit: Çekirdek.
(4) Seyfullah: Tanrı kılıcı. Ali için kullanılan sıfat.

ALİ'NİN GELİŞİ

Bir gün Muhammed evde otururken
Dört melâik ana nidâ getürdü(1)
Selman'ın çiğninde geldi bir oğlan(2)
Ne güzel izzetle kelâm getürdü(3)

Muhammed oğlanın selâmın aldı
Kalkuban ayağa, buyurun, dedi
Muhammed oğlana yerini verdi
Oğlan geçti seccadeye oturdu

Cebrail der: Bu oğlanı bilevüz(4)
İzzet edüp selâmını alsavuz(5)
Üstümüzde benlik var görsevüz(6)
Ayağına yüzümüzü sürüdü

Muhammed eydür, bu oğlan Ali'dir
İns-ü cinn-ü meleklerden uludur
Gerçeklerin izzet etmek yoludur(7)
İşitti Cebrail, özün yitürdü(8)

(1) **Nidâ getürdü:** Haber getirdi.
(2) **Çiğin:** Omuz, sırt.
(3) **Kelâm getürdü:** Söz söyledi, konuştu.
(4, 5, 6) Biliriz, alırız, görürüz.
(7) **İzzet etmek:** Saygı göstermek.
(8) **Özün yitürdü:** Kendini kaybetmek.

Ali, yaradılmış mısın sen, dedi
Muhammed yüzünü gördü, dost, dedi
Melekler Ali'den nişan istedi
Zühre yıldızın alnında getürdü

Oğlanın Ali idiğün bildiler(9)
Mürvet deyüben dârına durdular
Özlerine hayli sitem sürdüler
Birisi cennetten elma getürdü

Elmayı getürüp terceman kodu
Şah eline alıp çarpâre kırdı(10)
Birini Muhammed nûs etti, gördü(11)
Uçan melekler dergâha yetürdü

Hakk Taâlâ, gör nice nazar kıldı
Cümle velâyeti Şah ana verdi
Biri Düldül, biri Zülfikar oldu
Fâtıma ve Kanber anda yaturdu

ŞAH HATÂYÎ eydür, özün bilenler
Arayıp özünde gevher bulanlar
Üstad nazarında kâmil olanlar
Anlar da özün dergâha yetürdü

(9) **İdüğün:** Olduğunu.
(10) **Çarpare:** Dört parça.
(11) **Nûş etti:** Yedi.

ALİ'NİN GÖÇÜ

Hak belâsın versin Mülcem Oğlu'nun(1)
Hançer ile kanın saçtı Ali'nin
Terk eyledi Bağdat gibi şarını
Ecel burcu boynun büktü Ali'nin

Ali'm çeker idi dünya firkatin
Cümle kullarını alırdı satın
Fatma Ana ile Şehriban Hatun
Libasını üstüne döktü Ali'nin(2)

Ali'm ah eyledi, eridi sızdı
Kanber de eyledi, ayrılık sezdi
Oğlu İmam Hasan tabutu düzdü
Tabutu misk anber koktu Ali'nin

Bir nur doğdu Muhammed'in veçhinde
Zülfikar oynadı Çin Maçin'de
Doksan bin evliya sancak içinde
Gözleri kan doldu Ali'nin

PİR SULTAN ABDAL, severiz Hızır'ı
İstemişler Üveys ile Hızır'ı
Yükletmişler âb-ı zemzem çadırı
Ak deve kapısına çöktü Ali'nin

(1) **Mülcem Oğlu:** Ali'yi şehit edenin adı. (Sözlüğe bakınız.)
(2) Ölünün elbiselerini üstüne koyarak ağıt söylemek pek eski bir gelenektir.

GÖTÜRDÜLER ALİ'Yİ

Çıkardılar kisvesini başından
Soyuyorlar Şahı Merdan Ali'yi
İndirdiler teneşirin üstüne
Koyuyorlar Şahı Merdan Ali'yi

Fatma Ana ağlar şol yaşın yaşın
Şunda gördüm Düldül'ün kişneyişin
Ol Şahı Merdan'ın kıbleye başın
Çevirdiler Şahı Merdan Ali'yi

Mürekkebi Zemzem ile ezdiler
Üst başına Mim duasın yazdılar(1)
Kuburun da Ak Deve'ye kazdılar(2)
Gönderdiler Şahı Merdan Ali'yi

Kasdettiler İmamların soyuna
Zehirler kattılar Hasan payına(3)
Kefenini Âb-ı Zemzem suyuna(4)
Batırdılar Şahı Merdan Ali'yi

PİR SULTAN ABDAL'ım hoş hava ile
Arşa direk dikti bir dua ile
Kanber'in yedtiği Ak Deve ile
Götürdüler Şahı Merdan Ali'yi

(1) **Mim duası**: Ne olduğu bulunamadı.
(2) **Kubur**: Kabir, mezar. **Ak Deve**: Hazreti Ali öldüğü zaman çölden yüzü örtülü bir Arap'ın devesiyle gelip Ali'nin tabutunu alıp götürmüş olduğuna inanılır. Meğer deveci de Ali'nin kendisiymiş.
(3) Ali'nin oğlu Hasan'ın suyuna zehir koyarak karısı öldürmüştür.
(4) **Âb-ı Zemzem**: Kutsal Zemzem suyu.

BATTAL GAZİ

Kalktı Malatya'dan huruç eyledi(1)
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal
Ben atamın kanını alırım, dedi
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Şemmas seyrde gördü idi düşünü
Dua kıldı, Hak onarsın işini
İndi, kesti Mihribal'ın başını
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Battal da haykırdı, meydana girdi
Nâranın sesi âsumana erdi
Babik'in gözünü oydu, çıkardı
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Otuz altı arşın kadd-ü kameti(2)
Gören kâfirler de alır heybeti(3)
Tevâbil lalası, Aşkar'dır atı
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Hak nazar kılmıştır Seyyit Gazi'ye
Kaf Dağında koparır tak bazuya
Gör ki, ne işledi Akabe cazuya(4)
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

HÜSEYİN'im eydür, dileğim budur
Öğmüş de yaratmış ol ganî kadir
Urum'u İslâm'a getiren budur
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

(1) Bu nefeste Seyyit Battal Gazi'nin serüvenleri anlatılıyor. Battal'ın babası Hüseyin Gazi'dir.
(2) **Kadd-ü kamet:** Boy bos, uzun boy.
(3) **Heybet almak:** Korkmak.
(4) **Cazu:** Cadı kadın.

KURU KAFA(1)

Hazret-i Ali gazadan gelirken(2)
Mezarlıkta gördü bir kuru kafa
— İn misin, cin misin, hayvan mı, nesin
Yoksa avrat mıydın, er miydin kafa

— Toprak dolmuş kulağına, gözüne
Kara yazılar yazılmış yüzüne
Uyar mısın kör Şeytan'ın sözüne
Bu dünya da benim, der miydin kafa

— Sen de şu dünyada belli, has mıydın
Yedirmez, içirmez bir nekes miydin
Eli açık, yoksa bir cömert miydin
Sofrası meydanda er miydin kafa

— Sen de şu dünyada belli mert miydin
Kolayın aldırmış yavuz kurt muydun(3)
On beşine değmiş bir yiğit miydin
Yoksa ak sakallı pîr miydin kafa(4)

PÎR SULTAN ABDAL, virdin var dilinde
Akma hançer sokuluydu belinde
Çok emek çektin mi pîrin yolunda
Yoksa bir şey bilmez kör müydün kafa

(1) **Kuru kafa** motifi, halk edebiyatımızda geneldir. **Sözgelişi, Kerem ile Aslı hikâyesinde Kerem, Kafa ile konuşur. Orada «kafa da dile gelir, karşılıklar verir.» Pîr Sultan'ınki ile Kerem'inki hemen hemen aynıdır.**

(2) **Gaza:** Savaş.

(3) **Kolayını aldırmış:** Dişisini, eşini kaptırmış.
Yavuz: Azgın, yırtıcı.

(4) **Pîr:** I) İhtiyar. II) Mürşit.

ZÂHİTLERE-SOFTALARA TAŞLAMALAR

«Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda, pazarda insan beğenmez
Medrese kaçkını, softa bozgunu
Selâm vermeğe dervişan beğenmez»

Hazreti Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesinden sonra, Emevî hükümdarı Yezid ve soyuna karşı derin bir düşmanlık duyuldu. Bu düşmanlık yüzyıllar boyunca sürdü. Zamanla bu durum, Şiî, Alevî ve Bektaşîlik dışında kalan, onlara karşı baskı yapanlar için gelişti. Artık, Osmanoğulları'na da Yezit dendi. Benzeri düşmanlık doğdu. Bu nedenle nefeslerde «Yezit» sözü yerine göre anlam kazanır. Hüseyin'le ilgili olanlarda gerçek anlamında yani hükümdar Yezit olarak geçer.

Daha sonraki dönemde, Safavî Devleti evresinde, tarikat dışı herkese, genellikle Osmanlı Devletini tutanlara da bu ad takıldı.

Böylece edebiyatta bir «Yezit türü» doğdu denebilir. Bunun yanında, dinin yalnız dışına yönelen, ahireti kazanmak için namaz, oruçtan başka şey bilmeyen «zâhit»lere ve ham sofulara da çatanlar çıktı ortaya... Onlara sorular soran nefesler söylendi. Bilgisizliklerini alaya aldılar. Bu bir çeşit, medreseyle alaylı çekişmeydi.

Medreseliler, zâhitler, ham sofular da boş durmadı-

lar. Bektaşîlik için, Alevîlik için olmadık iftiralar, uydurma şeyler ortaya attılar. Bütünüyle haksız olan bu sözler tarikat ozanlarını büsbütün kızdırdı. Arada çekişme kızıştı, aldı yürüdü.

Aldığımız örnekler, görüleceği gibi, «zâhit, Yezit, Havâriç, sofu, münkir» gibi sözler hep bu düşmanlık kavgasında nişan tahtasıdır. Bu çirkin durum Cumhuriyet'e dek sürdü. Medreseler, tekkeler kapandı. Dervişlik, şeyhlik gibi değerini yitirmiş, bozulmuş kişilikler tarihe karıştı. Düşmanlık alevi söndü, küllendi. Gün geçtikçe kardeşlik, sevgi gelişti.

EY ZAHİT

Ey zâhit, şaraba eyle ihtiram(1)
Müslüman ol, terk et bu kıyl-ü kali
Ehline helâldir, nâ-ehline haram(2)
Biz içeriz, bize yoktur vebâli(3)

Sevaba girmekçün içeriz şarap
İçmezsek oluruz dûçar-ı azap(4)
Aklın ermez senin, bu başka hesap
Meyhanede bulduk biz bu kemâli(5)

Kandil geceleri kandil oluruz
Kandilin içinde fitil oluruz
Hakkı göstermeye delil oluruz(6)
Fakat kör olanlar görmez bu hali

Sen münkirsin, sana haramdır bâde(7)
Bekle ki içesin öbür dünyade
Bahs açma *HARABÎ* bundan ziyade
Çünkü, bilmez haram ile helâli

(1) **İhtirâm:** Saygı.
(2) **Nâ-ehil:** Ehil olmayan.
(3) **Vebâ:** Günah.
(4) **Dûçar-azap olmak:** Kederlenmek, azap çekmek.
(5) **Kemâl:** Olgunluk.
(6) **Delil:** Kılavuz.
(7) **Münkir:** İnkârcı.

HAKİKAT VAR

Şer'i şerif inkâr olunmaz amma(1)
Şeriat var şeriattan içeri(2)
Tarikat sırrullah bulunmaz amma(3)
Tarikat var tarikattan içeri

Gördüğün şeriat, şeriat değil
Gittiğin tarikat, tarikat değil
Hakikat sandığın hakikat değil
Hakikat var, hakikatten içeri

Vech-i *HARABÎ*'ye gel eyle dikkat(4)
Hakk'ın cemalini eylersin rüyet(5)
Sade «Hak var» demek, değil marifet
Marifet var, marifetten içeri

(1) **Şer'i şerif:** Şerefli şeriat.
(2) **Şeriat:** Din kuralları.
(3) **Tarikat:** Tanrıya ulaşmak isteği ile tutulan yol. Tasavvufî yol. **Sırrullah:** Tanrının hikmeti.
(4) **Vech:** Yüz, çehre.
(5) **Cemal:** Yüz, güzel yüz. **Rüyet eylemek:** Görmek.

GELEN SOFU

Yüz yıllık yoldan aşıp gelen sofu
Dört kapının hangisine girdin sen
Düz ovada kimseye uğur vermezken(1)
Yokuşu görünce niye durdun sen

(1) **Uğur vermek:** Yol vermek, önden yol vermek.

Mollayım, dersin, okur yazmayınca(2)
(Deryadan) çıkan suyu yüzmeyince
İki canı bir sohbete düzmeyince
Batmak gerek, o deryaya girdin sen

Mollayım, dersin, yazdığın okunmaz
Gerçek olanın kara yüzü olmaz(3)
Mümin olanın da çiğ sözü olmaz(4)
Hocan kimdir, kimden dersin aldın sen

Hiç mi sormadın evliyalar yolunu
Birine arzetmedin mi halini
Sorabildin musahibin malını(5)
Eyi idi niçün kelbe verdin sen(6)

Musahipsiz yedi adım varılmaz
İrfan olmayınca ağu yudulmaz
Yularsız deve katara gelmez
Hakkın bir ikrarın kime verdin sen

TESLİM ABDAL nasıl olsa geçinir
Sağlam, çürük sohbette seçilir
Kapı bir sağdan, bir soldan açılır
Kapıların hangisine girdin sen

(2) Molla: Büyük kadı, bilgin.
(3) Gerçek olan: Doğru yolda olan.
(4) Çiğ söz: Gerçek dışı, yavan söz.
(5) Musahip: (Sözlüğe bakınız).
(6) Kelb: Köpek.

MÂNASINI VERİNDİ(1)

Oturmuştur sofu dersini okur
Gel bunun mânasın verindi sofu
Ârif olup mânadan sezinir
Gel bunun mânasın verindi sofu

Anadan doğdular şems ile kamer
Yezid'in başına tiğ ile teber
Bir kısrak gördüm ki tayını emer
Gel bunun mânasın verindi sofu

Muhammed Ali'dir Rahman'dan yüce
Derilmiş müminler dökülüp saca
Anası kızoğlan, oğludur koca
Gel bunun mânasın verindi sofu

Erenlerin kıldan ince yolu var
Dört kapının iki yüzü, dili var
Bir kuş gördüm ayağında nalı var
Gel bunun mânasın verindi sofu

TESLİM ABDAL uryan gezer, donu yok
Sular şarşar olmuş akar, sonu yok
Kanı vardır, cesedinde canı yok
Gel bunun mânasın verindi sofu

(1) Böyle sorular sormak halk edebiyatı türüdür. Bugün için bunların çoğunu karşılamak elden gelmiyor.

NAMAZ SORAR MISIN?

İmamdır benim yularım
Peşine düştüm yelerim
Sabah namaz dört kılarım
Hoca namaz sorar mısın

Ay da doğdu, gün dolundu
Abdest su ile alındı
Öğlen namaz on kılındı
Hoca namaz sorar mısın

İkindi de sekiz rekât
Dördü farz, dördü de sünnet
Yardımcımız da Muhammed
Hoca namaz sorar mısın

Akşam namaz beş sezâdır
O da gönüller sazıdır
Allah bir, Muhammed adıdır
Hoca namaz sorar mısın

Yatsıyı on üç kıldım
Üçü vitir vâcip bildim
Yamacına yeni geldim
Hoca namaz sorar mısın

Sarığı sarmış değirmi
Gözün kör, kulağın sağır mı
Teravih sorarsan yirmi
Hoca namaz sorar mısın

Bir namaz da var, cenaze
Onu kılsak gerek bize
Benim gibi bir bilmeze
Hoca namaz sorar mısın

Minbere çıkmış bir fakı
Daima zikr-eder Hakk'ı
Cuma namazı on iki
Hoca namaz sorar mısın

Hüdâ'dan da olur ihsan
Bu kulların işi noksan
Vitir vâcip de bin seksen
Daha namaz sorar mısın

Hüdâ'dan olur ise az
Eksiğim varsa Hocam yaz
Altı bin altı yüzü farz
Daha namaz sorar mısın

KAYGUSUZ'um der, ölürüm
Sanma dünyada kalırım
Bir senciğini bilirim
Daha namaz sorar mısın

ADAM AZGINI

Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda insan beğenmez
Medrese kaçkını, softa bozgunu
Selâm vermeye dervişan beğenmez

Âlemi tâneder yanına varsan
Seni yanıltır bir mesele sorsan
Bir cim çıkmaz eğer karnını yarsan(1)
Camiye gelir de erkân beğenmez(2)

Elin kapısında karavaş olan(3)
Burnu sümüklü hem gözü yaş olan
Bayramdan bayrama bir traş olan
Berber dükkânında oğlan beğenmez

Dağlarda bayırda gezen bir yörük
Kimi tımarlı sipahi, kimi serbölük
Bir elife dili dönmeyen hödük
Şehristana gelir, ezan beğenmez

Bir çubuğu vardır gayet küçücek
Zugın-ı fasidince keyf getirecek(4)
Kırık çanağı yok ayran içecek
Kahveye gelir de fincan beğenmez

(1) Bu, eskiden bir deyimdi. Bilgisiz, cahil demek.
(2) **Erkân:** (Burada) yer.
(3) **Karavaş:** Köle, kul, uşak.
(4) **Zugın-ı fasid:** Fesat ve yanlış sanı.

Yaz olunca yayla yayla göçenler
Topuz korkusundan şardan kaçanlar
Meşe yaprağını kıyıp içenler
Rumeli Yeniee'si duhan beğenmez(5)

Aslında, neslinde geymemiş hâre(6)
İş gelmez elinden, gitmez bir kâre(7)
Sandığı gömleksiz duran mekkâre(8)
Bedestana gelir kaftan beğenmez

KAZAK ABDAL söyler bu türlü sözü
Yoğurt ayran ile hallolmuş özü(9)
Köyden şehre gelse bir köylü kızı
İnci, yakut ister, mercan beğenmez

(5) Duhan: Tütün.
(6) Hâre: Yanar döner kumaş.
(7) Kâr: İş, iş güç.
(8) Mekkâre: Düzenci kadın.
(9) Hallolmuş: Karışmış, yuğrulmuş.

ANASINI

Eşeği saldım çayıra
Otlaya, karnın doyura
Gördüğü düşü hayıra
Yoranın da anasını

Münkir münafıkın huyu
Yıktı harap etti köyü
Mezarına bir tas suyu
Dökenin de anasını

Dağdan tahta indirenin
Iskatına oturanın(1)
Mezarına götürenin
İmamın da anasını

Derince kazın kuyusun
İnim inim inilesin
Kefenin diken iğnenin
Dikenin de anasını

Müfsidin, bir de gammazın(2)
Malı vardır da yemezin
İkisin meyyit namazın(3)
Kılanın da anasını

KAZAK ABDAL nutkeyledi(4)
Cümle halkı tâneyledi(5)
Sorarlarsa kim söyledi
Soranın da anasını

(1) Iskat: Ölü için mezarda dağıtılan sadaka.
(2) Müfsit: Bozguncu kişi. **Gammaz:** İftiracı.
(3) Meyyit: Ölü.
(4) Nutkeylemek: Söylemek.
(5) Tâneylemek: Yermek, çekiştirmek, kötülemek.

BİLMEYİNCE FAYDA YOK

Müslümanım dersin behey Havaric
Ali evlâdın bilmeyince fayda yok(1)
İbadet ehli, ol heman tut oruç
Ali evlâdın bilmeyince fayda yok

(1) Bir hece fazla olduğundan «Al'evlâdım» gibi söylenecek.

Ömer, Osman için gayret güdersin(2)
Nâ-hak yere mallarını adarsın
Yüz üstüne cehenneme gidersin
Ali evlâdın bilmeyince fayda yok

Vâiz olsan, camilerde şakısan
Beş vaktını kılmayana kakısan(3)
Dört kitabı dere eylesen, okusan(4)
Ali evlâdın bilmeyince fayda yok

Mektebe gitsen de hatim eylesen(5)
İnsen ilim deryasını boylasan
Otuz iki farzı edâ eylesen
Ali evlâdın bilmeyince fayda yok

SEFİL AHMED der ki, güman getirsen(6)
Dâim benlik ile otursan kalksan
Âyete, hadise mâna yetirsen(7)
Ali evlâdın bilmeyince fayda yok

(2) **Ömer, Osman:** Ebubekir'den sonra ikinci ve üçüncü halifedir. Bektaşi ve Alevi'ler bu üç halifeyi Ali'nin halifelik hakkını aldılar diye hiç sevmezler.
(3) **Beş vaktı kılmak:** Günde beş kere namaz kılmak. **Kakımak:** Kızmak.
(4) **Dört kitap:** Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an. **Dere eylemek:** Yazmak.
(5) **Hatim eylemek:** Kur'an'ı baştan sona okumak.
(6) **Güman getirmek:** Şüphelenmek, işkillenmek.
(7) **Ayet:** Kur'an'da her bir cümle. **Hadis:** Muhammed Peygamber'in sözleri. **Mâna yetirmek:** Anlam vermek, anlamak.

NİCE OLDU?

Gidi Yezit, eyi girdin elime
İmam Hüseyin'in kanı nicoldu
İk'ellerin bileğinden kesdiniz
İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

Ak ceriye geyip horan teptiniz(1)
Güzel imamları şehit ettiniz
Kellesini top yerine attınız
İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

Derilip kasıt ettiniz canına
Bugz ettiniz İmamlar sultanına
Yüzü kara varırsız divanına
İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

Geyikler meleşti, erler sağmadı
Yerde insan, gökte melek ağladı
İlgün kara geyip, kara bağladı
İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

Dedesi Muhammed yanma geldi
Hüseyn'im mazlum, deyip elin aldı
Arşta Fatma Ana saçını yoldu
İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

ABDAL PİR SULTAN'ım, bu böyle olsun
Kanlı gömleğin Fatma Ana yusun
Gidi Yezit dâvam mahşere kalsın
İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

(1) **Ceriye** sözünü sözlükler almıyor. Bir çeşit üstlük olmalı. **Horan:** Tepinmek, tepinerek oynanan oyun.

SAHİP-ZAMAN ASKERİ

Sofu tân eyleme zümre-i fakrı(1)
Her demde okuruz medh-i Haydar'ı
Eğer ister isen doğru haberi
Biz, Mehdî-i sahip-zaman askeri

Aslımız neslimiz Muhammed, Ali
Pirimizdir Hacı Bektaşı Veli
Şah-ı Merdan kuluyuz biz Alevî
Biz, Mehdî-i sahip-zaman askeri

Mezhebimiz Câfer, güruh-ı Nâci
Câferî olmayan kaldı Hâricî
Hâricî'yi keser Mehdî kılıcı
Biz, Mehdî-i sahip-zaman askeri

Muhammed, dedi, ol Mehdî âhirî
Bu gün ne zamandır, Mehdî zuhuru
Hiç kalmasın Yezit'lerin eseri
Biz, Mehdî-i sahip-zaman askeri

Âşık *HÜSEYN*'im ele al teberi
Komayalım hiç Yezid'i, kâfiri
Mümin muhibbanın olsun haberi
Biz, Mehdî-i sahip-zaman askeri(2)

(1) **Zümre-i fakr: Fakirler topluluğu, tarikat erleri. Muhammed, «Fakirlik, yoksulluk ile övünürüm,» demiştir. Arapçası «el-fakru fahrî»dir.**

(2) **Bu nefeste, On İkinci İmam Mehdi'nin geleceğini, kendilerinin onun askeri olduklarını, Yezit'leri, yani Osmanlıları kılıçtan geçireceklerini umutlandırıcı bir dille anlatıyor.**

VAR GİT YEZİT

Var git Yezit, var git, bulaşma bize
Ahrette haliniz bilmem nicolur
Bizden her gün teberrâ oluyor size
Ahrette haliniz bilmem nicolur

Hah, Muhammed, Ali gelip durunca
Hasan, Hüseyin'den sual sorunca
İmam Zeynel urubaları bulunca
O zaman haliniz bilmem nicolur

İmam Bâkır, İmam Câfer bitince(1)
Musa-yi Kâzım da ağı tutunca
İmam Riza arkanızdan yetince
O zaman haliniz bilmem nicolur

Muhammed Takî ile Şah Ali Nakî
Firdevs bahçesidir göğsünün bağı
Yakındır zamanı Asker'in çağı
O zaman haliniz bilmem nicolur

Hak emir eyleyip türap bitince
Olanca varını yere atınca
Mehdî gelip yakanızdan tutunca
O zaman haliniz bilmem nicolur

HÜSEYİN'im bu iş böyle olunca
On İki İmamlar sual sorunca
Eyisini ulu Mevlâ bilince
O zaman haliniz bilmem nicolur

(1) **Bitince**: (Burada) Gelince.

BİZE TAŞ ATANLAR

Hırıl hırıl hırlasınlar
Bize taş atıp ürenler
Eşek olsun zırlasınlar
Bize taş atıp ürenler

Bir keleşde uşak olsun
Çingeneye kuşak olsun
Malatya'ya eşek olsun
Bize taş atıp ürenler

İçi dışı soğuk olsun
Didilenmiş kavuk olsun
Eğri büke tavuk olsun
Bize taş atıp ürenler

Kilisede puta dönsün
Ters nallanmış ata dönsün
Uyuz olmuş ite dönsün
Bize taş atıp ürenler

TESLİM ABDAL der, onmasın
Dünyada murat almasın
Ahrette inan bulmasın
Bize taş atıp ürenler

ÜRE GELMİŞ

Süren erenler süreği
Süregelmiş süre gider
Münkir cehennem direği
Dura gelmiş, dura gider

Uyma münkirin gücüne
Taşı dokunur kıçına(1)
Münkir cehennem içine
Gire gelmiş, gire gider

Bir gerçeğe indir başı
Durmaz akar gözüm yaşı.
Yezid'in elinde taşı
Vura gelmiş, vura gider

TESLİM ABDAL, çün basılmaz
Hakkı bâtıla batırmaz
İt ürür kervan kesilmez
Üre gelmiş, üre gider

(1) **Kıç: Ayak. Bugün de Orta Anadolu'da kullanılır.**

LÂNET YEZİT

Bu dünyadan o dünyaya giderken
Tu yüzüne, lânet şanına Yezit
Hak evini yıkıp harap edersin(1)
Tu yüzüne, lânet şanına Yezit

Kara köpek gibi kuyruk vurursun
Gelene geçene hav der ürürsün
El sana güler, sen kime gülersin
Tu yüzüne, lânet şanına Yezit

TESLİM ABDAL eydür, ihlâsın kaim(2)
Gözümde okum yok, vurup yıkayım
Yetmiş iki millet canın yakayım
Yu yüzüne, lânet şanına Yezit

(1) Hak evi: Gönül.
(2) İhlâsı kaim olmak: Özü temiz olmak.

SORMA HOCAM(1)

Bana sual sorma, cevap müşküldür
Her sırrı ben sana açamam hocam
Hakk'ın hazinesi darı değildir
Cami avlusunda saçamam hocam

Kayd-ı âhiretle düşmem mihnete
Ben burda memurum şimdi hizmete
Hayvan otlatırken gidip cennet
Sana hulle donu biçemem hocam

Miracı anlatma, eşek değilim
Bildiğin kadar da melek değilim
Günahkâr insanım, ördek değilim
Bu ağır gövdeyle uçamam hocam

(1) Filozof Rıza Tevfik'in ham sofuları taşlaması çok yaygındır.

Halka korku verme velvele salıp
Dünya ve âhiret bu köhne kalıp
Ben softa değilim cübbemi alıp
İmaret imaret göçemem hocam

Ölümden ürker mi tez ölen kimse
Çoktan mazhar oldum ben Hak nefese
Bu demi sürerken ecel gelirse
İşimi bırakıp kaçamam hocam

Şarabı menetme, o değil hüner
Âşıkım, bâdesiz pek başım döner
Gönlümde muhabbet ateşi söner
Özrüm var, sade su içemem hocam

Nâr-ı cehennemi önüme serme
Günahımı döküp kaygılar verme
Kitapta yerini bana gösterme
Ben pek o yazıyı seçemem hocam

Feylesof *RIZA*'yım, dinsiz anlama
Dini ben öğrettim kendi babama
Her ipte oynadım, canbazım amma
Sırat köprüsünü geçemem hocam

ZAMANDAN YAKINMALAR

«Alemde bir candan korkulmaz iken
Pençemden kimseler kurtulmaz iken
Aslana kaplama yırtılmaz iken
Dedirttin tilkiye pes kara bahtım»

Alevî - Bektaşî edebiyatı, birçok kimselerin sandığı gibi yalnızca tarikat kurallarına bağlı bir edebiyat değildir. Daha az olmakla birlikte, genel halk edebiyatının konularını da unutmamıştır. Güzel örnekleri bu edebiyatta da görülüyor.

O da zamanın gidişinden, ahlâkın bozulduğundan yakınacak, dertlenecek, sızlanacaktır. Bu tür yakınmalar edebiyatın her dalında vardır.

BOZULDU ŞU ALEM

Medet, mürvet Şah Velâyet gel, yetiş
Bozuldu şu âlem, düzelmez oldu
Kimi ileri çeker, kimisi geri
Aradan adavet üzülmez oldu(1)

Güzel evliyanın yolları battı
Şimdiki sofular yolu unuttu(2)
Tâlibin rehberden korkusu kalktı(3)
Tâlibi rehbere görünmez oldu

Ocak oğlu ocağından gelince(4)
Günahlının günahını sorunca
Evliya buyruğun doğru sürünce
Kalktı birkaç kişi görünmez oldu

Zemaneye öğüt vermek ne çetin
Ne hakikat bilir, ne tarikatin
Eyerlemiş, binmiş Şeytan'ın atın
Elinden cıdası alınmaz oldu(5)

PİR SULTAN ABDAL'ım, çeşmimin yaşı
Bölüm bölüm oldu ciğerimin başı
Evvel Hak ceminden kalkmayan kişi
Şimdi cem evine gelinmez oldu

(1) Adavet: Düşmanlık. **Üzülmek:** İnceleerek kopmak, yok olmak.
(2) Sofu: Mürlit, derviş
(3) Tâlib: Tarikate girmeye hazırlanan. **Rehber:** Tâlibi tarikata hazırlayan, yetiştiren.
(4) Ocak oğlu: Türlü bölgelerde birer pîr vardır. Bunlara bağlı olanlara denir.
(5) Cıda: Mızrak.

RÜSVAYLIĞI YOL EYLEDİLER

Muhammed, Ali'nin güzel yolları
Şimdi tevir tevir yol eylediler(1)
Ne yaman zor imiş insanın dili
Gerçek akıllıyı del-eylediler

Kırmızı gül idik, açılıyorduk
Yetmiş iki dinden seçiliyorduk
Varıp eyi kötü geçiniyorduk
Vah, bunun ötesin çöl eylediler

Kara çalı kesmeyeli üredi
Şeytana uyanlar almaz muradı
Bu yola giden kalmadı, fitne türedi
Zati rüsvaylığı yol eylediler(2)

Noktası yok imiş gelen salihin(3)
Sırtı yere gelsin tacı deliğin(4)
Yazıda, yabanda çoban çoluğun(5)
Onu da Hakk'a yarar kul eylediler

Der ki, *İSMAİL*'im, bu bir nur idi
Akıl, fikir ermez bu bir sır idi
Bizim bildiğimiz *Ali* bir idi
Şimdi her köyde *Ali* eylediler

(1) **Tevir tevir**: Türlü türlü.
(2) **Zati**: Zaten. **Rüsvaylık**: Rezillik.
(3) **Noktası yok**: İtibarı, bilgisi, aslı yok. **Salih**: Dindar kişi.
(4) **Tac**: Başlık.
(5) **Yazı**: Ova, kır. **Çoban Çoluk**: Çoluk, çocuk,

GAMMAZ ÇOĞALDI

Sene bin iki yüz seksen ikide
Bir gammaz çoğaldı, bir de dil iti
Can-u dilden üstadının buyruğun
Tutmaz amma, öğüt verir hal iti

Hem altınım, hem de gümüşüm, diyor
Bunca sohbetleri demişim, diyor
Kimi şal geyinir, dervişim, diyor
Ara yerde şunun gibi çul iti

Bana derler, bulduğunu yitirmiş
Özüne kibirlik, benlik getirmiş
Kimi gördün cihana sohbet yetirmiş
Ara yerden kesilmezse dil iti

Hak korku vermemiş hariç kimseye
Ne Muhammed'e ümmet, ne İsâ'ya
Ne camiye gider, ne kiliseye
Ara yerde yeler gezer mal iti(1)

KUL MUSTAFA'm eydür, ol Hakk'a yakın
Sabrile selâmet bul Hakk'a yakın
El ne derse desin, sen seni sakın
Ürme, senden geri kalmaz el iti

(1) **Mal iti:** İnek, manda gibi hayvan sürüsünün köpeği. İlk dörtlükteki 1282 tarihi; şimdi kullanılan tarihe göre 1865 yılıdır.

YOLDAN AZAN VAR

Zamane insanında fitne türedi
Söylemez gerçeği, yalan düzen var
Edep kalktı, hayâ kalktı, ne kaldı
Evlâdından, uşağından bezen var

Cümle mahluk hırsa, nefse tapmışlar
Yabancı tarlaya tohum serpmişler
Cehennemi kimin için yapmışlar
Tarikın bilmeyip yoldan azan var

Bir gün olur irast gelin ecele
Komşu iyi demezse halin nice ola(1)
Oku bir kez defterini, hecele(2)
İnkâr etme, defterini yazan var

Hakk'a da kul olabilen fakirler
Komşu gammazına lânet okurlar
Sürerler tamuya, oda yakarlar
Eğer insan isen amel kazan, var

HÜSEYİN'im der ki, kâmil olasın
Terk edip bed-huyun, kemal bulasın
Kabir azabından emin olasın
Sorgu var, hesap var, haşir, mizan var

(1) Cenaze namazından sonra hoca: «Filânı nasıl bilirsiniz?» diye sorar. Komşular. «İyi biliriz,» diyerek tanıklık ederler. Ozan, yoldan azanlara bunu hatırlatıyor.

(2) İnanışa göre insanların iki omzunda iki melek yaptığı sevap ve günahları yazmaktadır.

KARA BAHTIM

Girdab-ı mihnette kapandın kaldın(1)
Vermedin bir yandan ses kara bahtım
Anladım, gafilsin uykuya daldın
Deli poyraz gibi es kara bahtım

Âlemde bir candan korkulmaz iken
Pençemden kimseler kurtulmaz iken
Aslana, kaplana yırtılmaz iken
Dedirttin tilkiye pes, kara bahtım

DERTLİ'yâ, çıkar mı bu işin ucu(2)
Şimdi farkeden yok altını tuncu(3)
Evvel beğenmez iken mesti, pabucu(4)
Verdirdin çarığa mes, kara bahtım(5)

(1) **Girdab-ı mihnet**: Sıkıntı burgacı.
(2) **Uc**: Son.
(3) **Tunç**: Bakır, kalp para.
(4) **Mest**: Üstüne pabuç geçirilen, kısa konçlu, hafif ve yumuşak ayakkabı.
(5) **Mes**: (Doğrusu «mesh») Namaz için abdest alırken ayakta bulunan mest üzerine elle dokunma. Bu işe «mes verme» denir.

YAŞ DESTANLARI

«Adem oğlu bu dünyaya gelince
Taze açılmış bir fidana benzer
Bir yaşına da kadem basınca
Bülbül gibi şakır, gülşene benzer»

İnsanın beşikten mezara dek geçirdiği evreleri uzun destan niteliğinde vermek, halk edebiyatının belli konularındandır.

Bektaşî Alevî ozanları da bu akımdan kendilerini uzak tutmamışlar, bu yolda destanlar söylemişlerdir. Bu türde tarikat dışı kalan ozanlardan bir ayrılık göstermezler.

Bir çocuk da anasından doğunca
Bedenini pişirmeğe tuz ister
Uryan buryan ortalıkta kalmca(1)
Setrini örtünmeğe bez ister(2)

Kan ile sudan gelir onun gıdası
Nasibini veren Bârî Hüdâsı(3)
Beşiklere beler onu anası
Akşam sabah emzirmeğe süt ister

Bir yaşında ürüni ürüm ürünür(4)
İki yaşında sürüm sürüm sürünür
Üç yaşında adım adını adınır(5)
Dört yaşında söylemeğe söz ister

Beş yaşında dilli civan şirinir
Altısında uşağınan döğüşür(6)
Yedisinde dişlerini değişir
Sekizinde her gördüğün düz ister

Dokuzunda olmuş bir tosun maya(7)
Onunda benziyor kaşları yaya
On birinde başı girer sevdaya
On beşinde ala gözlü kız ister

(1) **Uryan buryan:** Çırılçıplak.
(2) **Setr:** Örtme, kapama (Burada kıçını).
(3) **Bârî Hüdâ:** Tanrı.
(4) **Ürüm ürüm ürünmek:** Durmadan ağlamak.
(5) **Adım adını adınur:** Yavaş yavaş kendini tanıtır.
(6) **Uşağınan:** Çocuklarla.
(7) **Maya:** (Burada) Besili.

Yirmisinde akıl baştan savrılır
Otuzunda vursa dağı devrilir
Kırk yaşında akıl başa çevrilir(8)
Ellisinde avın almış baz ister

Altmışında iner bir merdivenden
Yetmişinde binse düşer duvardan
Sekseninde su getirmez pınardan
Doksanında döşeğini düz ister

PİR SULTAN ABDAL'ın, bu söz hepimize
Tonus girinceye, belki de yaza(9)
Yüz yaşında ölümünü gözete
Zemheriyi çıkarmaya yaz ister(10)

(8) **Çevrilir**: Gelir.
(9) **Tonus**: Temmuz (?)
(10) **Zemheri**: Kışın en soğuk günleri

YAŞ DESTANI

Âdem oğlu bu dünyaya gelince
Taze açılmış bir fidana benzer
Bir yaşına da kadem basınca(1)
Bülbül gibi şakır, gülşene benzer

İki yaşında da kalkar oturur
Üç yaşında çok mânalar getürür
Dört yaşında hamaylisin götürür(2)
Beş yaşında bağ-u bostana benzer

(1) **Kadem**: Ayak.
(2) **Hamayli**: Boyna asılan küçük dua kesesi.

Altısında fehmeder düşünü[3]
Yedisinde düşürür dişini
Sekizinde fehmeder işini
Dokuzunda mah-ı tâbana benzer[4]

On yaşında taze güldür, kokulur
On birinde de gül gibi açılır
On ikide boy gösterir seçilir
On üçünde serv-i revâna benzer[5]

On dördünde mahbupluğu çağıdır[6]
On beşinde gören aklın dağıdır
On altıda sanki cennet bağıdır
On yedide kaşlar kemana benzer[7]

On sekizde de fehmeder ârını[8]
On dokuzda gözetir şikârını[9]
Yirmisinde kimse bilmez sırrını
Talimin de almış şahana benzer

Yirmi beşinde bir hoşça görünür
Otuzunda akan sudur, durulur
Otuz beşte meclislerde anılır
Balına karışmış irfana benzer

(3) Fehmeder: Anlar.
(4) Mâh-ı tâban: Parlak ay.
(5) Serv-i revan: Salınarak yürüyen.
(6) Mahbupluk: Sevilme.
(7) Kemân: Yay.
(8) Ar: Utanma.
(9) Şikâr: Av.

Kırk yaşında gazel gibi bağlarda
Kırk beşde günahlarına ağlar da
Ellisinde Subhan'a bel bağlar da
Yüklenmiş yükünü, kervana benzer

Elli beşde ettikleri düş olur
Altmışında pirlik gelir, kış olur
Altmış beşinde gözleri yaş olur
Dağ başına çıkmış günşana benzer(10)

Yetmişinde ağrı iner dizine
Yetmiş beşde duman çöker gözüne
Sekseninde kimse bakmaz yüzüne
Baykuşlar oturmuş viranâ benzer

Seksen beşinde beli bükülünce
Doksanında defterin dürülünce
Doksan beşinde ömrü serilince
KUL HÜSEYİN yüz yaşına varınca
Denesi savrulmuş harmana benzer(11)

(10) Günşan: Güneş
(11) Dene: Tane, buğday tanesi.

DÜNYAYA GELİNCE

Âdemoğlu şu dünyaya gelince
Taze açılmış güle benzer misali
Anadan doğup da kırkı çıkınca(1)
Kalaylanmış tasa benzer misali

(1) Kırkı çıkmak: Çocukların kırk günlük olması.

Üç yaşında çöke kalkmış oturur
Yedisinde cevabını yetürür
Mushaf almış hocasına götürür(2)
El sunulmuş nara menzer misali

Mushaf alıp hocasına varınca
Hocasından dersin alıp gelince
Yiğit olup on beşine değince
Fidan sürmüş dala benzer misali

Yirmisinde kara sakal bitirir
Otuzunda hayır cevap yetirir(3)
Kırk yaşında bağdaş kurmuş oturur
Önü bendli göle benzer misali

Ellisinde kara sakal bozarır(4)
Altmışında vücut şehri nazelir(5)
Kalbi kederlenir, aklı azalır
Vaktı geçmiş güle benzer misali

Yetmişinde ilik, kemik sızılar
Sekseninde deve gibi bozular(6)
Doksanında derman kalmaz, gaziler(7)
İçi çürük koza benzer misali(8)

MEHEMMED'im bunu böyle buyurdu
Muhammed de ümmetini kayırdı
Yüz yaşında talaz geldi savurdu(9)
Uçup giden toza benzer misali

(2) **Mushaf**: Kur'an.
(3) **Hayır cevap**: Doğru cevap.
(4) **Bozarmak**: Rengini atmak, kırçıllaşmak.
(5) **Nazelir**: Dayanıklığı azalır.
(6) **Bozulamak**: İnlemek, böğürmek.
(7) **Gaziler**: Eskiden bu söz bir hitaptı.
(8) **Koz**: Ceviz.
(9) **Talaz**: Fırtına.

AŞK ŞİİRLERİ

«Bülbül daldan dala yapıyor sekiş
O sebepten güllc ediyor çekiş
Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş
Kıyamete kadar sökülmez imiş»

Bektaşî - Alevî edebiyatı yalnız tarikat konularını işlemez. Halk edebiyatının bütün konularını da dile getirir.

En güzel insanî duygu olan aşk da Türk ruhunun sazından uzak kalamaz. Denebilir ki, en güzel aşk şiirleri arasında tekke ozanlarınınkiler başta gelir niteliktedir.

Yer yer belirttiğimiz gibi bu antolojinin amacı yalnız tarikat ile ilgili nefesleri vermek değil, tekke edebiyatının her türlü konuda eserler verdiğini göstermektir. Böylece, okurlar tekdüzelikten de kurtulmuş olacaklardır.

Şurasını da unutmamak gerekir ki, aşk şiirlerinde yine bir tarikat izi her zaman karşımıza çıkmaktadır. Yani bu aşk şiirlerini söyleyenin tekkeye bağlı olduğunu sezdiren kokular, mısralar arasına serpiştirilmiş olabilir.

HEY SEVDİĞİM

Allah Allah desem kalksam yürüsem
Acap şu dağları aşamam mola
Boz atlı Hızır'ı yoldaş eylesem
Varıp efendime düşemem mola

Sevdiğim, bağında güllerin gonca
Usuldur boyların, bellerin ince
Adı güzel İmamların önünce
Kerbelâ'da şehit düşemem mola

Sakın hey sevdiğim, nâşiden sakın
Erenler geri almaz attığı okun
Irak yerlerini sen eyle yakın
İki atlayıp bir dem düşemem mola

Ben güzel pîrime verdiğim ikrar
Doludan, kırçından, borandan saklar(1)
İhlâs âşık olan ikrarın bekler
İkrarın bendini çeşemem mola(2)

PİR SULTAN ABDAL'ım, dost çiresine(3)
Arzumanım kaldı Şah cilvesine
Altmış ile yetmiş üçün arasına
Özümü irfana koşamam mola

(1) **Kırçı**: Küçük taneli kar.
(2) **Çeşmek**: Çözmek.
(3) **Çire**: Çıra, lamba, küçük fener.

YAYLA GÜZELLERİ

Bu gün dost ilinin yurduna vardım
Bu yaylanın güzelleri gelmemiş
Nazlı sevdiğimin yurduna vardım
Bu yaylanın güzelleri gelmemiş

Arap atlarına Dursun Beyleri(1)
Bize geldi garip bülbül ünleri
Çifte çifte konan sehil evleri
Bu yaylanın güzelleri gelmemiş

Sordum. Mecnun mudur, der ki, Leylâ'yım
Gitme dilber, dedim, sana söyleyim
Sevdiğim bul Leylâ, seni nideyim
Bu yaylanın güzelleri gelmemiş

Eğlen derler eğlen, ben de geleyim
Nazlı sevdiğimi kanda bulayım
Sehil evlerinden haber alayım
Bu yaylanın güzelleri gelmemiş

İl ulus yaylasına çıktı mola
Yaylanın çiçeği koktu mu ola
Çarh-ı felek gücün yetti mi ola
Bu yaylanın güzelleri gelmemiş

(1) **Dursun**: Sıvas ya da Tokat yöresinde bir yayla olacak

Aşkım arttı, derdim oldu yiğitler
Dertli yiğit olan kullar iniler
Issız kalmış, kulakları çınılar
Bu yaylanın güzelleri gelmemiş

KUL HİMMET, üstadım gözetir yolu
Sevdiğim gelmez, nice olur hali
Evveli Muhammed, âhiri Ali
Bu yaylanın güzelleri gelmemiş

DİLBER

Vücudum şehrini, gir seyran eyle
Çık yüzüm üstüne cihana dilber
Serden gayrı sermayem yok elimde
Serimden ziyade daha, ne dilber

Bunca âşıkların aklın almışsın
Nicesini bu sevdaya salmışsın
Hindistan ilinden kumaş gelmişsin
Söyle, metaına baha ne, dilber

Bunca âşıkların sendedir meyli
Gezdirdin cihanı, dolandım hayli
Bir Şirin gelmiştir, bir dahi Leylî
Bir de sen gelmişsin cihane, dilber

Yakuttur yanağın, hilâldir kaşın
Şekerdir dudağın, incidir dişin
Gezdim şu cihanı, yok imiş eşin
Bulamam hüsnüne bahane, dilber

Kaşların «lâmelif», gözlerin «ayın»
Huri kızlarında yok imiş tay'ın(1)
Sığındır bakışın, ceylandır soyun
Gözlerin benziyor şahana, dilber

Ben bezirgân olsam, sen de bir esir
Yeter mi pahana Şam ile Mısır
Yüz bin altın versem, daha ne kusur
İste kıymetine, daha ne dilber

Âşık derler, cemalini görene
Evlâd-ı Resul derler yeşil sarana(2)
Sefil *KUL HİMMET*'in, nendir, diyene
Kölemdir, diyesin sorana, dilber

(1) **Tay**: Denk, benzer, eşit.
(2) **Evlâd-ı Resul**: Peygamber Muhammed'in soyundan gelenler başlarına yeşil sarık sararlar.

DERT BİZİ ALMADAN

Ey benim efendim, âdil hünkârım
Derman eyle, bu dert bizi almadan
Gece gündüz âh-u figandır kârım
Aşk ateşi şu sînemi delmeden

Bu dert bizim ile bile gelmiştir
Ben bilirim bana benden olmuştur
Kömür gözlüm, bilmem sana nolmuştur
Ağlayıp gezersin dahi gülmeden

Bayram gelir, kanlı kinli barışır
Herkes, yâr yârini bulur görüşür
Hasretlik çeken de yanar, alışır(1)
Ölüm yeğ değil mi böyle ölmeden

İntizarımı alan gözlü dostuma
Acap irakibin bize kasdı ne(2)
Kabir kuyusunda ulaş üstüme(3)
Üstüm toprak olup yer karalmadan

Gam değildir efendimi bulursam
Bulamayıp yollarında kalırsam
Mevtim yetip bu dünyadan olursam(4)
Kaldırman *HÜSEYİN*'i yâri gelmeden

(1) **Alışır:** Birden alevli yanar.
(2) **İrakib:** Rakip, engel.
(3) **Kabir kuyusu:** Mezar.
(4) **Mevt yetmek:** Ölmek.

İKİSİ

Ancak, güzelleri seyrettim ancak
Salınsa karşımda dursa ikisi
Biri sağda, biri solda otursa
Muhabbet meylini salsa ikisi

Gülistan zeyn olmuş, baharın çağı(1)
Eridi kalmadı yüreğim yağı
Dostum bahçesine kurmuş otağı
Muhabbet tuzağın tutsa ikisi

Yeşil gayer, al görünür donları(2)
Hak nasip eylese görsem onları
Şefaat umarız mahşer günleri
Sînede sünbülü derse ikisi

Hûb âvaz işittim, mâilim sese
Vâdem yetüp ömrüm olursa kısa
Birisi su koysa, birisi yusa
Dikse kefenimi, sarsa ikisi

Hakkında âyet var, okunur hece
Derviş olanları koşarlar güce
İsâ gökten inse, Mehdî bilece
Âleme bir nizam verse ikisi

KUL HÜSEYN'im bu divandan göçersin
Utanacak işi nice tutarsın
Günde yüz bin canı azat edersin
Uçmak kapısında dursa ikisi

(1) **Zeyn olmak:** Süslenmek, zinetlenmek.
(2) **Don:** Giysi, elbise.

NE SEN, NE BEN

Ey şahin bakışlım, bülbül âvazlım
Bir eli kadehlim, bir eli sazlım
İşte gidiyorum, kal âhu gözlüm
Ne sen beni unut, ne de ben seni

Yolda harami çok, engel arada
Unutma sevdiğim demde, sırada(1)
Kalıp gider amma, gönül burada(2)
Ne sen beni unut, ne de ben seni

Tâ ezelî ezel, seven sevende(3)
Şu iki cihanda, kevnü mekânda
Nizam başlarında, ulu divanda(4)
Ne sen beni unut, ne de ben seni

Çekilsin gülbenkler, sürülsün devrân
Görülsün kayıtlar, açılsın meydan(5)
Yolumuzu açsın ulu Yaradan
Ne sen beni unut, ne de ben seni

HÜSEYİN'im eydür, gül benzim soluk
Serimizde yazılmıştır ayrılık
Vallahi sevdiğim gönüller birlik
Ne sen beni unut, ne de ben seni(2)

(1) **Demde, sırada:** İçki meclisinde, sıra ile içki dağıtılmasına değiniyor.
(2) **Kalıp:** Vücut, beden, ozanın kendisi.
(3) **Ezeli ezel:** Çok eskiden.
(4) **Nizam başı:** Her türlü tarikat düzeni, toplantısı.
(5) **Görülsün kayıtlar:** Hazırlıklar yapılsın.
(6) **Bu** nefes Pir Sultan'a benzektir.

GİDİYOR

Nazlı yâr bir derde giriftar olmuş
Hayali gönlüme gelip gidiyor
Dedim, kaşı karam, yâr sana noldu
Gün günü gül benzin solup gidiyor(1)

Yâr senin derdine ortak olayım
Demir çarık geyip derman bulayım
Eğer öl, dersen, dünden ölcyim(2)
Nice koç yiğitler ölüp gidiyor

Kalbimin aynası ol, kaşı kara
Bulamadım senin derdine çare
Dedim, dilber, sarılalım bir kere
Hasretlik kıyamete kalıp gidiyor

Güzel olanların kalbi pâk olur
İkrar verip ikrarında bek olur
Yârdan ayrılanın bağrı yok olur
Gözlerim kan ile dolup gidiyor

HÜSEYİN'im eydür, uğradım dosta
Sen sağ ol sevdiğim, ben olam hasta
Geymişsin karayı, kalmışsın yasta
Eller yiyip, içip, gülüp gidiyor

(1) **Gün günü**: Günden güne.
(2) **Dünden**: Bir halk deyimidir. Önüne geldiği söz işinin büyük istekle yapılacağını bildirir.

ZÜLÜFLERİN NE KARA

Seherde uğradım ben bir güzele
Güzel, dedim, zülüflerin ne kara
Korkarım ki, elâ gözler göz ala(1)
Gözler sürmeli, kaşların ne kara

İsmi çıkıp âlemlerde öğüle
Dudu, kumru haber vermiştir güle(2)
Seher davlumbazı her dem döğüle(3)
Zülüf çevkân, yanakların ne kara

.....(4)
İki gözüm doldu kanlı yaş ile
Dostum kumaşın uydurmuş yeşile
Ne aldır ol, ne kırmızı, ne kara

Ne ziba yaratmış yaradan Gani(5)
Sel oldu aktı gözlerimin kanı
Gel bana rahmeyle mürüvvet kânı(6)
Ben söylerim, ne ak söyler, ne kara(7)

BUDALA'm der, neylerim ben malı
Sohbet ile bulmuşum bu kemali
Mahbup derler, gösterem gül cemâli(8)
Ne yağmura, ne güneşe, ne kara

(1) **Göz almak:** Nazar değmek.
(2) **Dudu:** Papağan. Sevgilinin konuşması için **«dudu dilli»** denir. Aslı «tûti»dir.
(3) **Davlumbaz:** Büyük davul, savaş davulu.
(4) Bu mısra eksiktir.
(5) **Ziba:** Süslü, güzel. **Gani:** Tanrı.
(6) **Rahmeylemek:** Acımak. **Mürüvvet kânı:** Cömertlik madeni, ocağı.
(7) **Ak, kara söylemek:** İyi güzel, okşayıcı ya da acı, kötü, azarlayıcı sözler söylemek.
(8) **Mahbup:** Sevgili. **Cemâl:** Yüz.

BİR SÖZ İŞİTTİM

Kelp irakiplerden bir söz işittim
Eğer gerçek ise büktü belimi
Dediler, yârin özgeye yâr olmuş
Duyunuz mu bize olan zulümü

Tâ ezelden ahd-ü ikrar güderken
Sermest olup aşkın meyin tadarken
Arzulayıp ben dostuma giderken
Harami var imiş, kesti yolumu

İrakibe bağlanmışsın özünü
Otlanmışsın, süremedim izini
Yeliğine yalatmışsın yüzünü[1]
Yad ellere kokulattı gülümü

Coşkun sular gibi çağlayım, derdim
Divane gönlümü eğleyim, derdim
Dostu bir ikrara bağlayım, derdim
Aldırdım elimden zülfü telimi

HÜSEYİN'im eydür, dost bana netti
Çok iş bilir imiş, oynadı üttü
Kıymatım yok imiş bir pula sattı
Anıp anıp söyletmiyom dilimi

(1) **Yelik:** Şımarık, hoppa. **Yeliğine:** Hoppacasına.

ÇEVRİLİR

Arap atlı koç yiğitler
Uygun meydana çevrilir
Silâhşor mârifetliler
Dest-i uryana çevrilir(1)

Benim yârim kederlendi
Leb-i şirin şekerlendi
Kaş, kirpiği siperlendi
Dilim dendâne çevrilir(2)

Benim efendim gelince
Boyu usul, beli ince
Al yanakta gülü gonca
Gülü hârvana çevrilir(3)

Uyma nâşinin sözüne(4)
Riyâ getirme özüne(5)
Halka halka mâh yüzüne
Zülüf gerdana çevrilir

HÜSEYİN'im, duyarlarsa
Eğnim, şalım soyarlarsa
Bir yâr için kıyarlarsa
Canım kurbana çevrilir(6)

(1) **Dest-i uryan:** Çıplak el. Burada «yalın kılıç» olacak.
(2) **Dendân:** Diş.
(3) **Hârvana:** Dikenlik.
(4) **Nâşi:** Hain, kötü kişi.
(5) **Riyâ:** İki yüzlülük, yalandan gösteriş.
(6) **Çevrilmek:** Çevresinde dolaşmak, takılmak, sevgi gösterisinde bulunmak.

SÖYLEDİ YOK YOK

Uykudan uyanmış şahin bakışlını
Dedim, sarhoş musun, söyledi, yok yok
Ak elleri elvan elvan kınalı
Dedim, bayram mıdır, söyledi, yok yok

Dedim, ne gülersin, dedi, nazımdır
Dedim, kaşın mıdır, dedi, gözümdür
Dedim, ay mı doğdu, dedi, yüzümdür
Dedim, ver öpeyim, söyledi, yok yok

Dedim, aydınlık var, dedi gözünde
Dedim, günahım çok, dedi, gönlümde
Dedim, mehtap nedir, dedi, koynımda
Dedim ki, göreyim, söyledi, yok yok

Dedim, vatanın mı, dedi, ilimdir
Dedim, bülbül müdür, dedi, gülümdür
Dedim, *NESİMÎ* Şah, dedi, kulumdur
Dedim, satar mısın, söyledi, yok yok(1)

(1) Bu güzel koşma bazı değiştirmelerle Erzurumlu Emrah'a mal edilmiştir. Emrah böyle güzel şiirler yazacak güçte değildir. Nesimî'nin çağdaşı. Aşık Hasan'ın da buna benzer bir koşması vardır.

KULLAR OLAYIM

Gel beni ağlatma şahım(1)
Ben sana kullar olayım
Gel bana ceylan bakışlım
Ben sana kullar olayım

Bir gonca bülbülün idim
Geldim dalında ötmeğe
Şanına ağlatana düşmez
Ben sana kullar olayım

Açtın zülfünün telinden
Zülüfün ucu mâh gibi
Kesip de yabana atma
Ben sana kullar olayım

NESİMÎ, can *NESİMÎ*,
Derdime sen bir çare kıl
Ezelden de seni sevdim
Ben sana kullar olayım

(1) Bu güzel semaide ölçü var, kafiye yoktur. Pek az olmakla birlikte böyle şiirlere başka âşıklarda da rastlanır. Bu biçime «yarı serbest nazım» denebilir.

KİME NE?

Ben yitirdim, ben ararım, yâr benimdir kime ne
Gâh giderim öz bağıma, gül dererim kime ne

Gâh giderim medreseye, ders okurum Hak için
Gâh giderim meyhaneye, dem çekerim kime ne

Sofular haram demişler, bu aşkın şarabına
Bn doldurur, ben içerim, günah benim kime ne

Ben melâmet gömleğini deldim, taktım eğnime
Âr-u namus şişesini taşa çaldım, kime ne

Sofular secde ederler mescidin mihrabına
Yâr eşiği secdegâhım, yüz sürerim, kime ne

Gâh çıkarım gökyüzüne, hükmederim Kaf'tan Kaf'a
Gâh inerim yeryüzüne, yâr severim, kime ne

Kelp rakîp böyle diyormuş, «güzel sevmek pek günah»
Ben severim sevdiğimi, günah benim, kime ne

NESİMÎ'ye sordular, ki, yârin ile hoş musun
Hoş olayım, olmayayım, o yâr benim, kime ne(1)

(1) Ezgi ile bu gün de söylenmekte olan bu güzel nefes, Kul Nesimî tanınmadığı için Bağdatlı Nesimî'nin sanılmıştır.

GEÇER Mİ BİLMEM

Muhabbet küpünün olsam şarabı
Yâr beni doldurup içer mi bilmem
Mâmur olmak için gönül harabı
Bir mimar eline geçer mi bilmem

Âşıkın olmaz mı çile çekmezi
Çilenin olmaz mı boyun bükmezi
Helâl süte katan haram pekmezi
Seçmek murad etse, seçer mi bilmem

Bülbüle gül yarar, deveye diken
Çiledir âşıkın boynunu büken
Tarlasına haram tohumu eken
Helâl mahsulünü biçer mi bilmem

Kimi mevtasına kefen biçmiyor
Kimi helâl rızık yiyip içmiyor
Yavrusundan köpek bile geçmiyor
Hak *SEYRANÎ*'sinden geçer mi bilmem

AŞIKIN GÖNLÜ

Eski libas gibi âşıkın gönlü
Söküldükten sonra dikilmez imiş
Güzel sever isen gerdanı benli
Her güzelin kahrı çekilmez imiş

Bülbül daldan dala yapıyor sekiş
O sebepten gülle ediyor çekiş
Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş
Kıyamete kadar sökülmez imiş

Sevdiğim değildin böylece ezel
Aşkımın bağına düşürdün gazel
İbrişimden nazik sandığım güzel
Meğer pulat gibi bükülmez imiş

SEYRANÎ'nin gözü gamla yaş imiş
Benim derdim her dertlere baş imiş
Ben bağrımı toprak sandım, taş imiş
Meğer taşa tohum ekilmez imiş

AŞKIN ÇİLESİ

Ben bu aşkın çilesini
Yanar çektim, tüter çektim
Yedim gonca sillesini
Bülbül gibi öter çektim

Dizgin etsem gönül atın
Geçer göğün yedi katın
Yalan dünya maslahatın
Kâh bitmez, kâh biter çektim

SEYRANÎ, bilmem mert midir
Yoksa cana cömert midir
Eyyub'un derdi dert midir
Ben ondan besbeter çektim

YOSMA BAKIŞIN VAR

Ey sevdiğim, artık yeter
Bana yosma bakışın var
Ateşlerden daha beter
Âşıkları yakışın var

Erdin güzellik çağına
Bağladın zülfün bağına
Bizi hüsnün ayağına(1)
Nal mıh çakışın var(2)

Sağlıktır her işin başı
Sabırdır ekmeği, aşı
Aferin ey gözüm yaşı
Yâr yoluna akışın var

(1) **Hüsün**: Güzellik.
(2) **Mıh**: Çivi, at nalının çivisi.

Güzel, senin hüsnün sebep
Olup, gören eyler talep(3)
Cennetten mi çıktın acep
Tavus gibi nakışın var(4)

Güzellerin çok gencisin
SEYRANÎ'ye birincisin
Aşk ipine zevk incisin
Güzel delip takışın var

(3) Talep: İsteme: **Talep eylemek:** İstemek, talip olmak.
(4) Nakış: (Burada) Süs, renk renk tüy.

MUHABBETİN YELLERİ

Hak yoluna gidenlerin
Asâ olsam ellerine
Er, pîr vasfın edenlerin
Kurban olsam dillerine

Torunuyuz bir dedenin
Tohumuyuz bir bedenin
Münkir ile cenk edenin
Silâh olsam ellerine

Bir üstada olsam çırak
Bir olurdu yakın ırak
Kemiğimi yapsam tarak
Yâr saçının tellerine

Vücudumu kavursalar
Yönüm yâre çevirseler
Harman edip savursalar
Muhabbetin yellerine

Vakit kalmadı durmağın
Kaldır *SEYRANÎ* parmağın
Deryaya akan ırmağın
Katre olsam sellerine

SERBEST SÖYLEYİŞLER

«Yamru yumru söylerim
Her sözüm kelek gibi
Ben avâre gezerim
Sahrada leylek gibi»

Bektaşî Alevî edebiyatının bir bölümü de serbest söyleyişler diyebileceğimiz türdür. Bunlar kıvrak bir anlatımla, yarı alayımsı, gerçek dışı, doğa üstü söyleyişlerdir.

Konuları, yoksul halkın özlemleri, birtakım gülünç inançlarla alay, kötü ahlâklı kişileri kınamak, taşa tutmak, Tanrı ile senli benli konuşmak, dertleşmek gibi hem güldürü yaratan, hem de düşündüren şeylerdir. Bu türe her ozan el atamamıştır. İnce bir ustalık isteyen böyle nefesler söylemeyi ancak bütün kuralları iyi bilen kişiler göze alabilmiştir. Bu yolda en başarılı örnekleri Kaygusuz Abdal vermiştir. Bu usta ozanın nefeslerinde büyük bir yaşama sevinci de sezilir. Paslı gönüllere su serper, teselli verir. Bu konuda üç beş örnek vermekle yetindik.

YALANCI MISIN?

Yeri, göğü, ins-ü cinni yarattın
Sen ey mimarbaşı, eyvancı mısın
Ayı, günü, çarhı, burcu var ettin
Ey mekân sahibi, rahşancı mısın

Denizleri yarattın sen kapaksız
Suları yürüttün elsiz, ayaksız
Yerleri temelsiz, göğü dayaksız
Durdurursun, acap iskâncı mısın

Sekiz cennet yaptın sen, Âdem için
Adın büyük, bağışla onun suçun
Âdemi cennetten çıkardın, niçün
Buğday nene lâzım, harmancı mısın

Bir iken bin ettin kendi adını
Görmedim sen gibi iş üstadını
Yaşardırsın, kurudursun odunu
Sen bahçevan mısın, ormancı mısın

Cibrile perde altında söylerdin
İnip Beytullah'da kendin dinlerdin
Bu ateşi, cehennemi neylerdin
Hamamın mı var, ya külhancı mısın

Hafâya çekilip seyrana durdun
Aklı yetmezlerin aklını vurdun
Kıldan ince köprü yaptın da kurdun
Akar suyun mu var, bostancı mısın

Bu kışlara bedel bu yazı yaptın
Evvelbahara iki göz terazi yaptın
Mizanı iki göz terazi yaptın
Bakkal mısın, yoksa dükkâncı mısın

Kazanlarda katranların kaynarmış
Yer altında balıkların oynarmış
On bu dünya kadar ejdarhan varmış
Şerbet mi satarsın, yılancı mısın

Esirci misin, koydun cehenneme arap
Hoca mısın, okur yazarsın kitap
Aslın kâtip midir, görürsün hesap
İhtisabın mı var, yok, hancı mısın

Yüz bin cehennemin olsa korkmam birinden
Rahman ismi nâzil değil mi senden
Gaffar-ı zünûb'um demedin mi sen
Affet günahımı, yalancı mısın

Beni affeylesen düşen mi şandan
Şahlar bile geçer böyle isyandan
Ne dökülür, ne eksilir haznenden
Affetsen olmaz mı, noksancı mısın

Şanına düşer mi, noksan görürsün
Her gönülde oturursun yürürsün
Bunca can alıp gene verirsin
Götürüp getiren kervancı mısın

Bilirsin ben kulum, sen sultanımsın
Kalpte zikrim, dilde tercemanımsın
Sen benim canımda can mihmanımsın
Gönlümün yârısın, yabancı mısın

Beni delil eyler, kendin söylersin
İçerden *AZMÎ*'yi pazar eylersin
Yücelerden yüce seyran eylersin
İşin seyran, kendin seyrancı mısın

KOCA TANRRI

Yücclerden yüce gördüm
Erbabsın sen koca Tanrı
Âlem okur kelâm ile
Sen okursun hece, Tanrı

Âsi kullar yaratmışsın
Varsın şöyle dursun deyü
Onları koymuş orada
Sen çıkmışsın uca, Tanrı

Kıldan köprü yaratmışsın
Gelsin kullar geçsin deyü
Hele biz şöyle duralım
Yiğit isen geç, a Tanrı

KAYGUSUZ'um Yaradan
Günde yüz bin cur'adan(1)
Kaldır perdeyi aradan
Gezelim bilece, Tanrı

(1) **Cur'adan**: Esrar kabağı, içine esrar konan kap. Burada, ham sofuların inançlarıyle alay ediliyor.

BUNDAN SANA NE?

Âdemi balçıktan yuğurdun yaptın
Yapıp da neylersin, bundan sana ne
Halk ettin insanı, saldın cihana
Salıp da neylersin, bundan sana ne

Bakkal mısın, teraziyi neylersin(1)
İşin gücün yoktur, gönül eğlersin
Kulun günahını tartıp neylersin
Geçiver suçundan, bundan sana ne

Katran kazanını döküver gitsin(2)
Mümin olan kullar dîdara yetsin
Emreyle yılana tamuyu yutsun(3)
Söndür şu ateşi, bundan sana ne

Sefil düştüm, bu âlemde nâçarım
Kıldan köprü yaratmışsın, geçerim
Şol köprüden geçemezsem, uçarım
Geçir kullarını, bundan sana ne

BEHLÜL DÂNA'm eydür, cennet yarattın
Nice kulları cehenneme attın
Nicesin âteş-i aşk ile yaktın
Yakıp da neylersin, bundan sana ne

(1) Günahların tartılmasına dokunuyor.
(2) Cehennemdeki günahlıların atılacağı, içi katran dolu kazan.
(3) Yılan: Cehennemin bekçisi olan ejderha.

YORGANIN YOK

Yâ Rab, senin mekânın yok
Yatağın yok, yorganın yok
Hem dinin, hem imanın yok
Her bir şeyden münezzehsin

Sesin çıkmaz, âvazın yok
Aptestin yok, namazın yok
Hiç bir yere niyazın yok
«Kulhüvallahü ehad» sin

Kapın büyük, açan yoktur
Seni kapıp kaçan yoktur
Anan yoktur, baban yoktur
Yâ Rab, «Allahüssamed» sin

Elmasın yok, boncuğun yok
Aban, keben, kocuğun yok
Karın, kızın, çocuğun yok
«Lemyelidü Lemyûled» sin

Derya senin, sahra senin
Dünya senin, ukba senin
Bu görünen eşya senin
«Velemyekunlehû Küfven ehad» sin

Her bir şeye kudretin var
Akla sığmaz hikmetin var
Yetmiş iki milletin var
Sen «Hallâk-ı Kâinfekân» sın

Sağın da var, solun da var
Eğri, doğru yolun da var
Bir *HARABÎ* kulun da var
Sen «Hallâk-ı Künfekân» sın(1)

(1) İhlâs Suresinin bir çeşit açıklaması olan bu nefeste, ikinci dörtlükteki âyetin anlamı: «De ki, o Allah teklir»; üçüncüdeki âyetin anlamı: «Her şey ve herkes ona muhtaçtır, onun sonu yoktur, o bir şeye muhtaç değildir»; dördüncüdeki: «Doğurmaz ve de doğurmamıştır»; beşincidekinin anlamı: «Ona benzer yoktur, eşit olamaz ve yoktur.» Ötekiler de, «Kâinatı yarattın» gibi bir anlam taşır.

FAK GİBİ

Yamru yumru söylerim
Her sözüm kelek gibi
Ben âvere gezerim
Sahrada leylek gibi

İşim kalp, sözüm yalan
Ben değil, adım filân
Bu halk insana derim
Sözümü gerçek gibi

Aşk kuşları derilse
Aşktan dene verilse(1)
Usûlüm toya benzer(2)
Avâzım ördek gibi

(1) **Dene**: Tane, buğday, yem.
(2) **Toy**: Uzun boylu güzel bir kuş. **Usûl**: Boy.

Terk etmedim benliği
Bilmedin insanlığı
Sûretim âdem, velî(3)
Her huyum eşşek gibi

Ârifler sohbetinde
Mârifet söyleseler
Ben de hemen düşünmem
Ürerim köpek gibi

Gerçi Hakk'ın halkıyım
Mârifetsiz aylakım
Ârifler sohbetinden
Kaçarım ürkek gibi

Bu marifet ilminden
Haberim yok, cahilim
Benden mâna sorsalar
Söylerim sürçek gibi(4)

Âşıklar can içinde
Âşikâr gördü Hakk'ı
İşitmenin mânası
Olmaya görmek gibi

Miskin *SARAYÎ*, kıydın(5)
Kul oldun sen nefsine
Senin hırs-u hevesin
Tuttu seni fak gibi(6)

(3) **Sûret:** Surat, yüz, çehre.
(4) **Sürçek:** Sürçme, kekeme.
(5) **Sarayî:** Kaygusuz Abdal, kimi şiirlerinde bu adı kullanır.
(6) **Fak:** Tuzak, kapan.

EDİRNE MİNARESİ

Cümle kaplumbağalar
Kanatlanmış uçmağa
Kentenkele derilmiş
Kırun Suyun geçmeğe

Bir pire bir mut tuzu(1)
Yüklenip gider yola
Gâh at olur yorgalar(2)
Gâh kuş olur uçmağa

Bir karınca devenin
Tepmiş oyluğun eğmiş
Bir budunu götürmüş
Biryan edip yemeğe(3)

Kelebek ok yay almış
Şikâra çıkmış dağa(4)
Geyikleri ürkütmüş
Dönüp ister kaçmağa

(1) **Mut**: Eski bir ölçü.
(2) **Yorgalamak**: Atın rahvan yürüyüşü.
(3) **Biryan**: Kebap.
(4) **Şikâr**: Av.

İbicik buğday ekmiş(5)
Manisa ovasına
Sivrisinek derilmiş
Irgat olup biçmeğe

Ergene'nin köprüsü(6)
Kurumuş susuzluktan
Edirne minaresi
Eğilmiş su içmeğe

Balıkçıl köprü yapmış
Istıranca suyuna
Yüklü yüklü ördekler
Gelmiş andan geçmeğe

Domuz düğün eylemiş
Kızcağızın evere
Maymun makas getirmiş
Kaftan gömlek biçmeğe

Deve hamama girmiş
Dana tellaklık eder(7)
Susığırı soyunmuş(8)
Nöbet bekler yunmağa(9)

(5) **İbicik**: Hindicik, **İbi**: Hindi.
(6) **Ergene**: Trakya'da bir ırmak.
(7) **Tellak**: Yıkayıcı.
(8) **Susığırı**: Manda.
(9) **Yunmak**: Yıkanmak.

Leylek koduk doğurmuş[10]
Ovada zurna çalar
Balık kavağa çıkmış
Zift turşusun kurmağa[11]

Allahımın dağında
Üç bin balık kışlamış
Susuzluktan bunalmış
Kağnı ister geçmeğe

Bir sinek bir devenin
Çekmiş budun koparmış
Salınıban seğirdir[12]
Bir yâr ister koçmağa[13]

Bir aksacık karınca[14]
Kırk batman tuz yüklemiş[15]
Gâh yorgalar, gâh seker
Şehre gider satmağa

KAYGUSUZ'un sözleri
Hindistanın kozları[16]
Bunca yalan söyledin
Girer misin uçmağa[17]

(10) Koduk: Sıpa.
(11) Zift: Katran.
(12) Salınıban: Salınarak.
(13) Koçmak: Sarılmak, kucaklamak.
(14) Aksacık: Topal.
(15) Batman: Eski bir ölçü.
(16) Koz: Ceviz.
(17) Uçmak: Cennet.

BU SAKALI

Ben bu aşka düşeli
Bu sakalı kırkarım
Dost ile bilişeli
Bu sakalı kırkarım

Ben kırkarım o biter
Çimende bülbül öter
Usta berber der, yeter
Bu sakalı kırkarım

Ben çalarım tanbura
Geyinirim tennure(1)
Hak çırağın uyara(2)
Bu sakalı kırkarım

Var mı bunda bir hatam
Gayrı, gönülden atam
Çok mu gelir bir tutam
Bu sakalı kırkarım

Ben gezerim yazıda(3)
Kuvvetim var bazuda
Ne işim var kadıda
Bu sakalı kırkarım

Kaba sakal istemem
Hep kesilse gam yemem
Hiç kısa uzun demem
Bu sakalı kırkarım

(1) **Tennure**: Hizmet elbisesi. Kolsuz, yakasız, önü açık, etekleri geniş giysi.
(2) Mısraın anlamı: Tanrı ışığını yaka.
(3) **Yazı**: Ova, otlak.

Sakalımla başımı
Bıyığımla kaşımı
Hak onara işimi
Bu sakalı kırkarım

KAYGUSUZ ABDAL benem
Hartu hurtu bilmenem(4)
Bir tüyünü koymanam
Bu sakalı kırkarım

(4) **Hartu hurtu**: Şöyle böyle, şunu bunu.

OLSA...

Esrara pişen lokma
Karnımız aç, tez olsa
Kahvaltıya yüz tavuk
Üç yüz elli kaz olsa

Üç kişi idik handan
Karnımız açtı dünden
Üç araba buğday undan
Bir kabaca somun olsa

Pişse gelse kazan bişi(1)
Araya alsak üç kişi
El hazırı, bekler aşı(2)
Beş on kazan hoşaf olsa

(1) **Bişi**: Bir çeşit yağlı ekmek, pişi.
(2) **El hazırı**: Kaşık elde sofrada bekleme.

Pişse gelse felte felte(3)
Otursak yesek tarta tarta
Seksen bin pişmiş yumurta
Üç ölçecik tuz olsa(4)

Sarı öküzün başı ile
Pişse gelse döşü ile
Seksen sini bişi ile
Üç beş ahbap, bir saz olsa

KAYGUSUZ'm kaldır elin
Şükr, Mevlâ'ya doğru yolum
Ahbabımız üç yüz gelin
İki yüz elli de kız olsa

(3) **Felte felte**: (Burada) Büyük kaplarla.
(4) **Ölçecik**: Ölçek, buğday ölçmeğe yarayan ölçü aracı, ölçekcik.

BİR KAZ ALDIM

Bir kaz aldım karıdan
Boynu uzun borudan
Kırk abdal kanın kurudan(1)
Kırk gün oldu kaynatırım
Kaynamaz

Sekizimiz odun çeker
Dokuzumuz ateş yakar
Kaz kaldırmış başın bakar
Kırk gün oldu kaynatırım
Kaynamaz

(1) **Abdal**: Derviş.

Kaza verdik bir avuç akça
Eti kemiğinden pekçe
Ne kazan kaldı, ne kepçe
Kırk gün oldu kaynatırım
Kaynamaz

Kaz değilmiş, azmış
Kırk yıl Kaf dağını gezmiş
Kanadın, kuyruğun düzmüş(2)
Kırk gün oldu kaynatırım
Kaynamaz

Kazı koyduk ocağa
Uçtu gitti bucağa
Bu ne ahvaldir hacı ağa
Kırk gün oldu kaynatırım
Kaynamaz

Kazımın kanadı selki(3)
Dişi koyun emmiş koca tilki
Nuh zamanından kalmış belki
Kırk gün oldu kaynatırım
Kaynamaz

Kazımın kanadı sarı
Eti kemiğinden arı
Sağlık ile satma karı
Kırk gün oldu kaynatırım
Kaynamaz

(2) **Düzmek**: Süslemek.
(3) **Selki**: Hafif.

Kazımın kanadı elâ
Gel yürü, güle güle
Başımıza katı belâ(4)
Kırk gün oldu kaynatırım
Kaynamaz

Suyuna saldık bulgur
Bulgur Allah deyü kalkur(5)
Be yarenler, bu ne haldur
Kırk gün oldu kaynatırım
Kaynamaz

KAYGUSUZ ABDAL nidelim
Ahd ile vefa görelim
Kaldır postu, gidelim
Kırk gün oldu kaynatırım
Kaynamaz

(4) Katı: Çok büyük.
(5) Kalkur: Kalkar, kalkıyor.

AVRADIN KÖTÜSÜ

Ağlar avradın kötüsü
Dizini diker oturur
İşinin kolayını bilmez
Yüzünü yıkar oturur

Kocası yabandan gelir
O bir şahbaz avrat olur
Öğleyin bir çorba vurur
Altını dürter oturur

Çiftçiler getirir demri(1)
Başına bürünmüş emri(2)
Danaya yedirmiş hamrı(3)
Tekneye bakar oturur

Yata yata karnı şişer
Kalkar eşik dibine işer
Çökeleğine kurt düşer
Ayranın över oturur

Uşaklar oynar aşığı
Köpekler yur bulaşığı
Kargaya kaptırmış kaşığı
Havaya bakar oturur

Kızını sıçırmış dizine
Bakar oturur yüzüne
O demde elâ gözüne
Sürmeler çeker oturur

Boğazına takar akiği
Aşına bulmaz kekiği
Yepyeni tuman söküğü
Dizine takar oturur

KAYGUSUZ'um der, atılmaz
Pazara götürsen satılmaz
Koynuna girsen yatılmaz
Bir manda çöker oturur

(1) **Demri:** Demiri.
(2) **Emri:** Bir çeşit başörtüsü.
(3) **Hamrı:** Hamuru (vezin için böyle.)

SATARIM

Dünya geçimiçün gam mı çekerim
Vâfir bostan eker, kabak satarım

Gider Yapraklı'ya alırım tosun
Öğrenmiş olmazsa acemi olsun
Müşteri gelince semizce bulsun
Bazı bilmezlere torlak satarım

Atmaca beslerim şahine nisbet
Alır mâhir beyler, ona ne minnet
Birini bir ata veririm elbet
Bazı ahmaklara çaylak satarım

Baktım ki kesede kalmadı para
Tellallık ederim, durmam avara
Pazarbaşı koymaz ise pazara
Çıkar kenarlarda maşlak satarım

Çıkarım çarşıya bir at alırım
Beslemesin pek kolayın bilirim
Parası çok şaşkın adam bulurum
Eyerini soyar da çıplak satarım

Demirci olurum, günler kısalsın
Gayrı kârın ucu yabanda kalsın
Beş kuruşa birin yalvaran alsın
Irgatlara keskin orak satarım

Eğer bu sene çıkar isem yaza
Toplayım bir parça Gürcü, Abaza
Elime geçerse on kadar Zaza
Yolar sakalını kavlak satarım

Attariye lâyık mutaf düzerim
Bir kutunun derununa bezerim
Şehirlerde durmam, köyde gezerim
Abanoz ağacından tarak satarım

Sen kusura bakma Hoca fakı
Söylersin yalanı, unuttun Hakk'ı
Gider Rum düğüne, alırım çakı
Gezerim köylerde bıçak satarım

Bir çift öküz alırım hasıl kelâm
İrençbere de lâzımdır vesselâm
Bir kanlısı on parayadır tamam(1)
Günde beş on kanlı çorak satarım(2)

KAYGUSUZ'um, harceyledim varımı
Bu günü koyup kayırma yarını
Çok söylüyon, sen kesmezsin dilini
Kalkar da ağzına şaplak satarım

(1) **Kanlı:** Kağnı arabası.
(2) **Çorak:** Tuz.

KAZAK AVRAT

Hey erenler, hey gaziler
Avrat bizi döğeyazdı(1)
Çekti sakalım kopardı
Bıyığımı yolayazdı

(1) **Döğe-yazdı:** Az daha döğüyordu, döğecekti. (Yazmak fiili, başka fiillerin sonuna getirilerek yaklaşma eylemi yapar.)

Kalkıp direğin kapınca
Kaçamadım sapınca
Aç karnıma deyince
Bağırsağım dökeyazdı

Aldık avratın hasını
Çektik değneğin yasını
Başımda kırdı su tasını
Kafacağızım yarayazdı

Baltanın sapını kaptı
Kağnının küpünü söktü
Silkindi üstüme çıktı
Kemiklerim kırayazdı

Avrat sormadı suçumu
Çekti kopardı saçımı
Kırdı eyemin ucunu(2)
Yine bizi döğeyazdı

Avrat oldu bize vezir
Bizi etti köye kizir
Gâh tuz ister gâhi bezir
İnek edip sağayazdı

KAYGUSUZ'um der ki nidem
Başım alam nere gidem
Ben bu avratı ne edem
Bizi köyden kovayazdı

(2) **Eye:** Eye kemiği, kaburgaların en alt kemiği.

KARIŞIK KONULARDA NEFESLER

«Biz Şirin elinden aşk meyin içtik
Hak ile bâtılı fark edip seçtik
Varlık dağlarını deldik de geçtik
Ferhat olsak da bir, olmasak da bir»

Buraya alınan nefesler belli bir konuya bağlı olmayanlardır. Bununla birlikte az ya da çok tarikat izlerini taşırlar. Bu bakımdan tarikat ozanlarının ağzından çıktığı belli olur. Fakat, daha önce verilen bölümlerdeki nefesler gibi tam anlamıyla belli bir türe, belli bir konuya sokulamazlar.

Bunlardan beş on örnek verildi.

YALAN SÖYLER

Şu dünyanın ötesine
Vardım diyen yalan söyler
Baştan başa safasını
Sürdüm diyen yalan söyler

Ark kazarlar argın argın(1)
Felek çevirmekte çarkın
Bu dünyada mal ve mülküm
Vardır diyen yalan söyler

Kuru ağaçta olur gazel
Kendi okur, kendi yazar
Ahdi bütün, hüsnü güzel
Vardır diyen yalan söyler

Avcılar avlarlar kazı
Hakk'a eylerler niyazı
Dâim beş vakit namazı
Kıldım diyen yalan söyler

ŞAH HATÂYÎ'm der, varılmaz
Varılırsa da gelinmez
Rehbersiz hiç yol bulunmaz
Buldum diyen yalan söyler

(1) Ark: Su yolu.

CANDAN İÇERÜ

Ali'yi seversem candan içerü
Yolunu sürerem yoldan içerü

Bana bende demem, bende değilem
Dahi bendeler var, benden içerü

Dinin terk edenün işidür küftü
Ol ne küfürdür imandan içerü

Şeriat, tarikat, mârifet hakdır
Hakikat od'u var andan içerü

Süleyman kuş dilin bilir dediler
Süleyman var Süleyman'dan içerü

Hak rehberi varır Hakk'a yetürür
Dahi rehber var rehberden içerü

ŞAH HATÂYÎ özün Hakk'a yetürür
Kapıda kuldur sultandan içerü(1)

(1) Yunus Emre'ye benzek (nazire) olan bu gazel biçimindeki nefes hece ölçüsüyle yazılmıştır.

YALAN DÜNYA

Yürü bire yalan dünya
Yalan dünya değil misin
Hasan ile Hüseyin'i
Alan dünya değil misin

Ali bindi Düldül ata
Can dayanmaz bu firkata
Boz Kurt ile kıyamete
Kalan dünya değil misin

Tanrı'nın Aslan'ın alan(1)
Düldül'ü dağlara salan
Yedi kere ıssız kalan
Kalan dünya değil misin

Bak şu kışa, bak şu güze
Ciğer kebab oldu köze
Muhammed'i bir top beze
Saran dünya değil misin

PÎR SULTAN'ım ne yatarsın
Kurmuş çarhını dönersin
Ne konarsın, ne göçersin
Yalan dünya değil misin

(1) Tanrının Aslanı: Hazreti Ali.

DELİ GÖNÜL

Aklım, fikrim yâr eyledim ben bana
Öğüt verdim, deli gönül almadı
Bir kileciği var, almış eline(1)
Dünyayı içine koydum, dolmadı

Alması farz imiş, sünnettir selâm
Hak nurdan yarattı, yaz, dedi kalem
Bir çiçek yarattı ol Rabbül'âlem(2)
Anı koklayan mahrum kalmadı

Var bir pîre eriş, serseri gezme
Gözet gözün önün, yolundan azma
Değme bir dükkâna yükünü çözme
Bunda çok bezirgân işi kalmadı

Gençlik yaza benzer, kocalık güze
Yüreğim başlıdır, dertlerim taze(3)
Boynun eğ de hizmet eyle üstaze(4)
Şeytan benlik ile menzil almadı(5)

KUL HİMMET'in deste gülü elinde
Daima zikr eder Hakk'ı dilinde
Bir güzel sevmişim Hakk'ın yolunda
Hayali gönlümde zail olmadı

(1) **Kile**: Eskiden tahıl ölçeği.
(2) **Rabbül'âlemin**: Tanrı.
(3) **Başlı**: Yaralı.
(4) **Üstaz**: Üstat, usta.
(5) **Menzil almak**: Yol almak, ileri gitmek.

GÖNÜL PAZARI

Dün gece seyrimde bir şara vardım
Niyaz ile kapıları açılır
Lâleli, sünbüllü bağını gördüm
Bülbül öter, gonca güller seçilir

Pazarında gül alırlar, satarlar
Koklaşuban canı cana katarlar
Gerçekleri bir kıl ile yederler
Müminlere hulle dönü biçilir

Dallarında baharları yazılı(1)
Yaprakları bir sıraya dizili
Meleşirler, kurbanları kuzulu
Canlar bağışlanır, kandan geçilir

Gül kokusu Muhammed'in teridir
Gönlü saf olan Hakk'ın yâridir
Âşika mâşukun bergüzarıdır(2)
Sevdalar, nasipler, nurlar saçılır

Bu şar *KUL HİMMET*'im erenler şarı
Bu şarda satarlar, erenler varı
Bu şarın adı var: *gönül pazarı*
Engürler ezilir, meyler içilir(3)

(1) **Yazılı**: Süslü, boyalı.
(2) **Bergüzar**: Armağan.
(3) **Engür**: Üzüm.

SÖYLEDİ YİNE

Esti sinem yeli, derdim artırdı
Ateşim yanmadan koylandı yine
Gülistan elinden selâm getirdi
Sinem bülbülleri söylendi yine

Hayallerin kalb evime seyirtti
Benliği perişan etti, dağıttı
Senin aşkın bana «Hû dost» çağırttı
Can, zülfün teline bağlandı yine

Gerçek bu meydanda gafil oturmaz
Asla vücuduna hile getirmez
Gönül aşnasını buldu, yitirmez
Dost zülfün teline bağlandı yine

Değme dala, değme, gönül sayyadı
Dostun bahçesine kondurma yâdı
Muhammed Ali'den tuttum bünyâdı
Gönül bir ikrara bağlandı yine

Coştu *KUL HİMMET*'im coştu, ayılmaz
Arığına muhabbete doyulmaz
Tabip olmayınca yara sarılmaz
Yâr geldi, yaralar sağlandı yine

BİLDİRMEYİGÖR

Akça kuğum, sen mi geldin göllere
Ârife kendini bildirmeyigör
Avcının dilinde göllerin nâmı
Sak ol, tellerini yoldurmayı gör

Sînemin başını yaralı gördüm
Bir dost yaraladı, bir de sen vurdun
Eşinden mi ayrıldın, nedir derdin
Derdini dertliye bildirmeyigör

Derdin var ise de bilene bildir
Güle hâr düşerse bir müşkil haldir
Kızılırmak dosta bir doğru yoldur
Karış ummanlara gel, durmayıgör

İptida *Muhammed Dede*'yi boyla(1)
İn, *Koyun Baba*'yı ziyaret eyle
Bildir ahvalini, sırrını söyle
Gerçeğin nefsini öldürmeyigör

DEDEM OĞLU, böyle imiş yazılar
Sînede yarası olan sızılar
Âşık olan mâşukunu arzular
Terk edip âdeti kaldırmayıgör

(1) **Muhammed Dede'nin kim olduğunu bilemiyoruz. Kızılırmak ve Orta Anadolu bölgesinde yaşamış Alevî dedelerinden olduğu anlaşılıyor.**

NEYLEDİN DÜNYA

Anadan, atadan şöyle doğanlar
Halk edip insanı neyledin dünya
Kırk arşın kameti, ince miyanı[1]
Ali gibi aslanı neyledin dünya

Fatma Ana'mız da Ali'nin yârı
Beline bağlamış hûb Zülfikar'ı
Ebâ Müslim gibi er olan eri[2]
Fazl-ı gülistanı neyledin dünya[3]

Kurdu, kuşu nutku ile durduran[4]
Zeliha'yı genceldip Yusuf'a veren
Tahtı da rüzgârla beraber duran
Sultan Süleyman'ı neyledin dünya

Çıkıp şu âleme kendin bildiren
Lût kavmidir biribirin öldüren
Omuz verip Kaf dağını kaldıran
Hamza Pehlivan'ı neyledin dünya

DEDEM OĞLU, kaynar aşkın tavası
Ateşi yok, sır hikmettir havası
Yaralar ilâcı, dertler devası
Şu Hekim Lokman'ı neyledin dünya[5]

(1) **Kamet:** Boy, **Miyan:** Bel.
(2) **Ebâ Müslim:** Emevi devletinin yerine Abbasoğulları devletini kuran Türk kahramanı.
(3) **Fazl-ı Gülistan:** Gül bahçesinin erdemlisi.
(4) **Nutuk:** Söz. Peygamber de olan Sultan Süleyman, bütün hayvanlara sözünü geçirirdi. Ayrıca, kuşlar tahtını havalarda taşırlardı.
(5) **Lokman:** Hekimlerin piri. Bütün dertlerin devasını bulduğu söylenen efsaneleşmiş bir hekim.

YAYLA YOLLARI

Salunuban dost eline giderken
Ne acayip yolu vardır yaylanın
Servi boylum gonca gülün verirken
Açılır sünbülü, gülü yaylanın

Yayla, sen gibi yayla nerde olur
Seni arayanlar yurdunda bulur
Pâre pâre olmuş karların erir
Akar boz bulanık seli yaylanın

Nerkisin, menekşen karışık biter
Dalında dal vermiş reyhanın tüter
Senin kokuların âleme yeter
Gülü burcak burcak kokar yaylanın

Her sabah, her sabah hava nemlenir
Yaz gelince âşıkların canlanır
Sen yaylasın, eller sende dinlenir
Eser ılgın ılgın yeli yaylanın

HÜSEYİN'im pervaz vurup uçunca
Hasretli gözüm kanlı yaş dökünce
Koyunlar meleşir evler göçünce
Issız kalır, hali nolur yaylanın

GÖRDÜN MÜ TURNAM

Devr-edip gezerken dâr-ı fenâyı
Bağdat diyarına vardın mı turnam
Medine şehrinde Fatma Ana'yı
Makamı andadır, gördün mü turnam

Biz de beli dedik nice uluya
İman aldık, ikrar verdik veliye
Necef deryasında İmam Ali'ye
Bu deryaya yüzler sürdün mü turnam

Medâyin şehrinde Selman'a varıp
Bağdat'da Kâzım'ın kabrini görüp
Baş eğip hem eşiğine yüz sürüp
İkrara bend olup durdun mu turnam

Her şehit de Kerbelâ'da çürümez
Hak'tan izin yoktur, kalkıp yürümez
İmam Hüseyin'in kanı kurumaz
Şehitler serdarın gördün mü turnam

Hazret'i Eyyup'un nikabın kaldır
Tende iki kurt var, neye mâildir
Biri ipek sarar, biri balımdır
Bunların sırrına erdin mi turnam

Behlül evcik yapar idi zindanda
Makamını gördü uçmak evinde
Tılsımı da erenlerin eminde
Kırkların dârına durdun mu turnam

Velselkaran gezer idi Yemen'de
Serin verdi On İki İmam yolunda
İmam Mehdî hangi vakt-u zamanda
Nasıl zuhur eder, sordun mu turnam

KUL HÜSEYİN der ki, Hakk'a varalım
Varıp dergâhına yüzler sürelim
Can baş feda edip Şah'ı görelim
Sen de o sultanı gördün mü turnam

BALINDA NE VAR

Dünya bir ağaçtır, kökü yukarı
Yaprakları yeşil, dalında ne var
Gâhi oğlan olur, gâhi pîr koca
Kaç yıl geçti ana, halinde ne var

Hükmüne fermandır, hatmin okuyor
Bir çiçektir, bin bir türlü kokuyor
Karlı karlı dağlar ile akıyor
Akan kuru derenin selinde ne var

Zira kulun için yarattın onu
Sahi, gerçek ise fehm eyle bunu
Peteği de durur, arısı hani
Gel anla, kudretin balında ne var

Sırr-imiş eşiği, nurdur kapısı
Orda ulu mümin kulun hepisi
Kudretten de dıvarıdır yapısı
Cennet-i âlânın suyunda ne var

Tevhid kılarlardı kadir gecesi
İşte budur dört kitabın hecesi
Sorun kimdir âşıkların hocası
Okur *TESLİM ABDAL*, dilinde ne var

OLSAK DA BİR OLMASAK DA

Harâba kul olduk bezm-i ademde
Âbad olsak da bir, olmasak da bir
Düştük, çare nedir, dâma âlemde
Âzad olsak da bir, olmasak da bir

Aşk oduna yanmış ciğer-kebasız
Hicr ile giryanız, dîde pür-âbız
Yapılmış yıkılmış hâne-harabız
Bünyad olsak da bir, olmasak da bir

Bir Şîrin elinden aşk meyin içtik
Hak ile bâtılı fark edip seçtik
Varlık dağlarını deldik de geçtik
Ferhad olsak da bir, olmasak da bir

Ey *DERTLİ*, âlemde biz şân-ı diliz
Hakk'tan hakikatten âgâh-ı diliz
Tarik-i esrara ervah-ı diliz
İrşad olsak da bir, olmasak da bir

ATEŞ PÜSKÜRÜRKEN

Evvel ateş püskürürken ağzımdan
Şimdilik pamuğu yakamaz oldum
Tîb-ü fer kesildi iki gözümden
İpliği iğneye takamaz oldum

İçip içip asla bıkmaz idim ben
Kimsenin hatırın yıkmaz idim ben
Evvel meyhaneden çıkmaz idim ben
Nedendir bu günler çakamaz oldum

Diyar-ı gurbette eğlenip kaldım
Ömrüm telef edip çürüyüp kaldım
Kupkuru kaskatı kuruyup kaldım
CEYHUNÎ'yim, lâkin akamaz oldum(1)

(1) Burada ozan, adının Ceyhun ırmağından alınmış olmasından yararlanarak bir sanat gösterisi yapıp «Ceyhun ırmağıyım ama, akamıyorum» diyor.

AĞLAR GEZERİM

Aşkın derdine düşeli
Mecnunum dağlar gezerim
Katram kaynayıp coşalı
Sel oldum, çağlar gezerim

Pîr eşiğin bildim Kâbe
Hatası var ise tövbe
Derdile döndüm Eyyüb'e
Yaramı bağlar gezerim

Kimi baydır, kimi gedâ
Cümlesine yârân Hûda
Yusuf'umdan düştüm cüdâ
Yakub'um, ağlar gezerim

SEYRANÎ, aşkın Tur'unda
Tecelli gördüm nurunda
Gerçeklerin huzurunda
Çürüğüm, sağlar gezerim

NEDEN AĞLAR

Ne hikmettir, şu dünyaya
Gelen ağlar, giden ağlar
Soralım yoksula, baya
Aslı nedir, neden ağlar

Ömrümün defterin dürdüm
Hâkipâye yüzüm sürdüm
Bir acayip kale gördüm
Bure-u bârı, benden ağlar

Bir deveci yeder deve
Yularından seve seve
Birbirinden eve eve
Deve ağlar, yeden ağlar

SEYRANÎ'ye acap n'olmuş
Derunu dert ile dolmuş
Kimi etmiş, kimi bulmuş
Bulan ağlar, eden ağlar

KİMSESİZ SAHRALARDA

Şu kimsesiz sahralarda
Diken oldu gülüm benim
Gizli gizli tenhalarda
Ağlamaktır halim benim

Gülü dikene katalı
Diken elime batalı
Yâr beni yardan atalı
Bükülmüştür belim benim

Arı geçmez çiçeğinden
Çiçek geçmez biteğinden
Erenlerin eteğinden
Kesme Rabbim, elim benim

Yedim acı teresinden
İçtim kanlı şırasından
SEYRANÎ gam deresinden
Cûş eyledi selim benim

VEREN BİLİR

Hakikat bağının gonca gülünü
Deren bilir, dermeyenler ne bilir
Canın kurban edip canân yoluna
Veren bilir, vermeyenler ne bilir

Tadan bilir hakikatin balını
Dahileylemez ehl-i aşkın halini
Can gözünü açıp dost cemalini
Gören bilir, görmeyenler ne bilir

MAZHARÎ düşeli ah-u firkate
Ruz-u şeb yanmakta derd-ü mihnete
Harabat postunu künc-i gurbete
Seren bilir, sermeyenler ne bilir

OZANLAR

Abdal Musa

14. yüzyılda yaşadığı sanılıyor. Yaşantısı üzerine yazılmış menâkıb-nâmesi vardır. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmiyor. Abdal Musa, Horasanlı bir boydan gelmektedir. Azerbaycan'daki Hoy kasabasında doğduğundan Hoylu olarak tanınır. Babası Gazi Hasan Ata'dır. Bir söylentiye göre de Hacı Bektaş'ın akrabasıdır. Bektaşilerin büyüklerindendir. Elmalı'daki tekkesi ünlü tekkelerdendir. Alevilerin Abdal Musa'ya büyük saygı ve bağlılıkları vardır. Alevî Tahtacılarının «Mürebbî» dedikleri ve Mücerret Baba'nın vekili olan kişi babalık yapar. Aleviler, aynı-cemlerde Abdal Musa kurbanı keserek toplantılara son verirler.

Denizli'de yatan Bektaşî ulularından Büyük Yatağan Baba'nın yetiştirmesidir. Bektaşî edebiyatının kurucularından Kaygusuz Abdal'ın mürşididir. Abdal Musa, sağlığında Anadolu'da büyük etki yapmıştır. Şiirlerinden pek azı ele geçmiştir. Sanat yönünden de güçlüdür.

Alioğlu

17. yüzyıl Alevî ozanı. 15. yüzyılda Güneybatı Anadolu ile Rumeli'de iki ayaklanmanın önderi olan Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin'in (ölümü 1420) yolunu da tutmuş, müridi Dedemoğlu ile birlikte, bir ayaklanma hazırlığı sırasında tutuklanıp yargılanmışlar, belki de bu siyasal olaylar sonunda idam edilmişlerdir. Şiirlerinde, «Osmanlıların kendisini Şah'a kurban ettiklerini, etini pare pare ettiklerini», yani kendisine çok işkence yaptıklarını; «Şah yürümedikçe harekete geçmemeyi» ve «On iki imamların kurbanı olduğunu» bildirmektedir.

Nefeslerine az rastlanması ve çağdaşı birkaç ozandan başka kimsenin ondan söz etmemesi, hiç bir yerde mezarı görülmemesi genç yaşta göçmüş olduğunu düşündürüyor.

Mürşitler bölümüne aldığımız nefesinde, Serez'de (Yunanistan) türbesi ve tekkesi olan Şeyh Bedreddin için «Serez'in Şah'ı» ve «pîrim» demektedir. Aynı nefesten Serez'de gizli bir toplantıya da katıldığı anlaşılıyor. Bedreddin tarikatının «kadından başka her şeyin ortak olduğu» sosyalist ilkesi 16. ve 17. yüzyıllarda Alevî çevrelerinde Hükümeti tedbir almaya götürecek kadar yaygındı. (Bakınız: **Pir Sultan Abdal**, C. Öztelli, s. 44). Elimizde bulunan yirmi kadar şiirinden, Alioğlu'nun ateşli bir ihtilâlci tarikat kurallarını iyi bilen kültürlü bir ozan olduğu anlaşılmaktadır. Çorum'un Kargı ilçesine bağlı Alioğlu köyü var. Belki de ozanla ilgilidir.

Âşık Ali

19. yüzyılda Sıvas ve Ankara bölgesinde yetişmiş bir Alevî ozanı. Elimizde bulunan Sıvas bölgesinden gelmiş iki cönk'te nefesleri vardır. Bunlarda ikisinin de 1273 (1856) ve 1277 (1860) tarihlerinden söz etmektedir. Nefeslerinden coşkun bir İran yanlısı olduğu anlaşılmaktadır.

Azbi

16. yüzyıl Bektaşi ozanlarından. Adı Mustafa'dır. Ölümü 1736. Üsküdar'da Merdivenköyü Bektaşi tekkesinde gömülüdür. Bir divanı varsa da basılmamıştır.

Azmi

16. yüzyılda yaşadığı sanılan Bektaşi ozanlarındandır Yaşantısı üzerine hiç bilgi yoktur. Şiirlerine pek az rastlanmaktadır. Kitaba aldığımız nefesi pek tanınmış olup kendi türü bakımından çok başarılı ve yaygındır.

Behlül Dânâ

Zamanı ve yaşayışı üzerine bilgi yoktur. Nefeslerine de az rastlanmaktadır. Kitaba aldığımız, oldukça güzel, çoklarınca bilinen bir nefisidir. 19. yüzyıl âşıklarındandan Pesendî bizim cönk'lerde bulunan bir nefesinde Behlül'ün adının Veli olduğunu bildiriyor.

Boran (Kul Boran, Deli Boran)

Şimdiye dek 19. yüzyılda ve Güney illerinde yaşadığından başka bir şey bilinmiyordu. Bu bölümde tanıttığımız Sefil Ahmet, Deli Boran için bir ağıt söylemiştir. (Bu, ağıtlar bölümünde görülecektir). Ağıttan anlaşıldığına göre altmış yaşındayken 1316/1898'de ölmüştür. Doğumu da bu tarihe göre 1838 yılı olur. Sefil AhmetÇorumludur. Bizim özel olarak Çorum'da yaptığımız araştırmada, Deli Boran'ın da Çorumlu olduğu anlaşılmıştır. Çorum'a yakın Sarımbey Köyünde torunları oturmaktadır.

19. yüzyılın güçlü ozanı olan Deli Boran'ın yayımlanmamış epeyce şiiri vardır elimizde. Şimdiye dek az şiiri yayımlanmıştı.

Bosnavi

Vahit Dede'nin cönklerinden birinde, Bosnavi'nin 34 dörtlüklü **Ozanlar Destanı**'ndan anlaşıldığına göre 19. yüzyılda yaşamıştır. Bu destanda Seyranî, Kenzî, Ecrî, Mahzunî gibi hepsi de 19. yüzyılda yaşamış ozanlardan söz etmektedir. Bosnavi takma adına bakarak Bosnalı olduğu söylenebilir. Şimdilik başka bilgimiz yok.

Budala (Kul Budala)

18. yüzyıl Bektaşî dervişlerinden. Tarikat konulu nefeslerinden başka, serbest aşk şiirleri de söyleyen Kul Budala, ününü günümüze dek korumuştur. Elimizde epeyi nefesi vardır.

Cemalî

İstanbulludur. Nâfî Baba'dan icazet almıştır. 1912'de Kâzimiye Bektaşî dergâhında babalık etmiştir. Cemalî ve Selman adlarını kullanmıştır. Kitaba aldığımız nefes Dertli'ye benzektir.

Ceyhûnî

Zilelidir. Çördük Oğullarından. 1840'da doğmuş, 1912'de Alaca'da ölmüştür. Orta Anadolu'da geniş bir ün kazanmış olan Ceyhûnî, Tokatlı Aşık Nuri'nin yetiştirmesidir. Çok iyi saz çalardı. İstanbul'a gitmiş, Çırpıcı, Veliefendi çayırlarında, semâî kahvelerinde saz çalmış, yarışmalara katılmıştır. Oldukça güçlü ve kültürlü bir ozandı.

Dedemoğlu

17. yüzyıl Alevî ozanlarından olup Aşık Alioğlu'nun dervişlerindendir. Alioğlu ile birlikte şeyh Bedreddin yolunu tutmuş, siyasal olaylara karışmış, İran Safavî Devleti yararına, Osmanlı Devleti'ne karşı birtakım eylem-

lerde bulunmuştur. Korkusuzca davranışlarından dolayı tutuklanıp cezalandırılmıştır. Sonunda idam edilmiş olabilir. Bunu bildiren bir belge yoksa da, elimizde bulunan şiirlerine bakarak böyle düşünebiliriz. Çünkü, arşiv belgelerinden, bu gibi eylemlere karşı devletin tedbir aldığı ve pek çok kimseyi ortadan kaldırdığı bilinmektedir. Alioğlu için de aynı şeyleri söylemiştik.

Dedemoğlu'nun kültürlü, güçlü bir sanatçı olduğu şiirlerinden anlaşılıyor.

Deli Şükrü

19. yüzyılda yaşamıştır. Mehmed Ali Paşanın Mısır Hidivi olduğu sırada Kaygusuz dergâhında Postnişinlik etmiştir. Ayrıca, Deli Şükrü adlarında Kütahyalı ve Selânikli iki halk ozanı daha yaşamıştır. Üçünün şiirlerini birbirinden ayırmak olanağı yoktur.

Derviş Ali

19. yüzyıl ozanlarındandır. İki şiirinde 1856 ve 1860 tarihlerini veriyor. Şiirlerinden Orta Anadolulu, daha çok Sıvas köylüsü olduğu seziliyor. Oldukça güçlü bir sanatçıdır. Yeniçerilerin kaldırılışından sonra Anadolu ve Rumeli'deki tekkelerin kapatılmasından duyduğu üzüntü üzerine yazdığı nefesten, yeniden kuruluş ve kurtuluş için Şah'ın yollarını gözlediği anlaşılıyor. Şiirleri ilk olarak bu kitapta çıkıyor.

Derviş Süleyman

19. yüzyıl Alevî ozanlarından. Bir nefesinde 1899 tarihini vermektedir. Yaşantısı üzerine bilgi elde edilemedi.

Dertli

19. yüzyılın ünlü âşıklarından. Pek çok yerleri dolaşmıştır. Bazı küçük devlet memurluklarında bulunmuş,

Ankara'da ölmüştür (1845). Dertli oldukça iyi öğrenim görmüş değerli bir sanatçıdır. Daha yaşarken büyük ün kazanmış, şiirleri birkaç kere basılmıştır.

Fakir Edna

17. yüzyılda yaşadığı sanılıyor. Her nefesinde Hatâyî'yi andığına bakılırsa çok istekli bir Şah yanlısıdır. Ancak, Hatâyî zamanında yaşamadığı kesin olarak bilinmiyor. Nefeslerinde yaşantısını aydınlatacak bir iz yoktur.

Fuzûli

19. yüzyılın birinci yarısında yaşamıştır. İmparatorluğun Avrupa bölgesinden olduğu sanılıyor. Kültürlü bir ozan olan Fuzûli, aruz ve hece ölçülerini ustalıkla kullanmıştır. Şiirlerine pek az raslanmaktadır.

Genç Abdal

Geçen yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır. Uzun süre Eskişehir'de kalmış, Seyyit Gazi ve Şücaaddin dergâhlarında herkesten uzak ömür sürmüştür. Hece ve aruz ölçüleriyle yazdığı altmış kadar nefesi vardır.

Hafız Baba

İstanbulludur. Adı Salih, takma adı Hafız'dır. Medrese öğrenimi görmüştür. İstanbul Eyüp'te Karyağdı Baba tekkesinde babalık etmiştir. Şuh ve şen bir Bektaşidir. 1913'te öldü.

Hamdi

Yaşantısı üzerine bilgimiz yoktur.

Harabi

İstanbulludur. Adı Ahmet. Bahriye idaresinde me-

murdu. Son çağın en değerli Bektaşî ozanlarındandır. Şiirleri Anadolu tekkelerine yayılmıştır. Oldukça kuvvetli bir kültürü vardır. Aruz ve hece ölçüsüyle yazmıştır. Divan edebiyatının her biçiminde şiirler meydana getirmiştir. Şaka yollu taşlamaları çok güzeldir. Doğumu 1853. ölümü 1915.

Hasan Dede

İmparatorluğun batı sınırlarında birçok savaşlara katılmış olan Hasan Dede'nin Tameşvar'ın elden çıkması (1683), İkinci Viyana kuşatmasından sonra Uyvar, Eğri, Estergon gibi kalelerle Budin (1686), Belgrat (1688) kalelerinin elden çıkması üzerine söylenmiş acı ağıtlar biçimli türküleri vardır.

Daha sonra Sultan İkinci Mustafa, Âşık Hasan'ı huzuruna çağırtmış, saz çaldırıp armağanlar vermiştir (1695).

Uzun süren askerlik görevinden sonra emekli olmuştur (1699). Tameşvara bağlı bir köye yerleşmiş, karpuz yetiştirerek geçimini sağlamıştır. Tameşvarlı Hasan Dede, Bektaşîler arasında uzun yıllar sevilerek okunan nefesleriyle ün yapmıştır.

Hatâyî

Alevi-Bektaşî edebiyatının en büyük ozanlarından olan Hatâyî, İran Safavî Devletinin kurucusu Şah İsmail'dir. Yüzyıllardan beri sürüp gelen «Türkmen Kızılbaşlığı» akımından büyük ölçüde yararlanarak, Anadolu'daki Osmanlı egemenliğini sarsan Şah İsmail, gönderdiği propagandacılarla Alevîleri kendi siyasal amaçlarına bağlamış, nefesleri de bu yolda önemli iş görmüştür. İkinci Bayezid'in gevşek yönetimini fırsat bilip yer yer ayaklanmalar çıkartmış, kendisi de akınlar yaparak Sivas yakınlarına kadar sınırlarını genişletmiştir.

Sonunda, 1514'te Yavuz Sultan Selim ile yaptığı sa-

vaşta Çaldıran'da yenilince, Alevî'lere karşı Osmanlı baskısı artmıştır.

Şah İsmail, Avrupa devletleriyle Osmanlılar'a karşı birleşme yollarını da aramıştır. Erdebil'de öldü (1524).

Şeyhlik ile hükümdarlığı birleştiren Şah İsmail, İran'daki Şiî Türkmen topluluklarını kendine bağlayıp Irak, Azerbaycan, Şirvan ülkelerini ele geçirerek Osmanlı Devleti için büyük bir tehlike yaratmıştır.

Şah İsmail, Alevî edebiyatının kurucularından sayılır. Gerçekten içli ve güçlü bir sanatı vardır. Divanı birkaç kere basılmıştır. Hece ve aruz ölçüsüyle, sade Türkçe ile şiirler yazmıştır. Nefesleri Alevîler arasında çok yaygın olup aynı-cemlerde sazla okunur. Aradan yüzyıllar geçmiş olmakla birlikte etki alanını hiç bir zaman yitirmemiştir. Şah İsmail genç denilecek yaşta ölmüştür. Doğumu 1487'dir.

Hilmi

Mehmet Ali Hilmi Dede (Baba) İstanbulludur (1842-1907). Merdivenköy Bektaşî Tekkesi şeyhi olmuştur. Divanı basılmıştır. Güçlü bir sanatçıdır.

İsmail

Zile köylerinden olup 19. yüzyılda yaşamıştır. Köy Alevî ozanları üzerine bilgi elde etmek çok güçtür. Bu bakımdan Aşık İsmail için yaptığım araştırmalar sonuç vermemiştir.

Kaygusuz Abdal

14. yüzyılın ikinci yarısında yetişmiş büyük bir ozandır. Mısır'da bir Bektaşî tekkesi kurmuştur. Abdal Musa'nın müridi olup onun yerine geçmiştir. Yaşayışını efsaneleşmiş olarak anlatan menâkıb-nâmesi vardır. Mezarı Mısır'dadır. **Dolapnâme, Kitab-ı Dilgüşa, Delil-i Budala,** öteki manzum ya da mensur eserleridir. Bek-

taşlıer arasında oldukça ünlüdür. Kendine özgü bir sanatçıdır.

Kazak Abdal

16. yüzyılın, kendine özgü özelliği olan Bektaşî ozanı. Nefeslerinden anlaşıldığına göre, İkinci Pîr Balım Sultan'a bağlıdır. Romanya Türklerinden olduğu söylentisi de vardır.

Şiirlerinde, genellikle toplum içindeki kötü tipleri taşlamada büyük ustalık gösterir. Bektaşî ve Alevî çevrelerinde büyük ün kazanmıştır. Bir de tasarlama resmi vardır.

Kemter Ali

Atatürk'ün ölümüne bir ağıt söyleyen Ali Kemterî, Kırklarcli'nin kuzey sınırında Bulgaristan'da kalan Belveren köyünde 1872'de doğdu. Amuca Kabilesi'nin Kebeler soyundandır. Kabilesiyle birlikte 1878'de göçerek Tekirdağ'ın Kılavuzlu köyüne yerleşmiştir.

Ali Kemterî'nin öğrenimi ilkokulda kalmış kendi kendini yetiştirmiştir. Çiftçilik yapardı. 1939'da köyünde öldü.

Şiirleri ve iyi karakteri ile Tekirdağ ve çevresinde kendini sevdirmiş bir Bektaşî babasıydı. Atatürk'e ağıtıyle bütün Bektaşî ve Alevîlerin duygularını dile getirmiştir, denebilir.

Kerim Dede

Yaşantısı üzerine hiç bir bilgimiz yok. Ancak dil ve üslubundan 17 - 18. yüzyılda yaşadığı söylenebilir.

Kul Hasan

18. yüzyılın son çeyreği ile 19. yüzyılın birinci yarısında yaşamış bir Bektaşî ozanıdır. Bu tarihi, bir nefesinde «Sene bin iki yüz sekiz, söyleşirler ad ile» deme-

sinden anlıyoruz. Bu günkü tarih ile 1793 eder. İlk olarak burada verilen Kul Hasan'ın yaşantısı üzerine şimdilik başka bilgi bulamadık. Orta güçte bir ozan olduğu anlaşılıyor. Orta Anadolu'da yetişmiş olduğunu sanıyorum.

Kul Himmet

16. yüzyılın ünlü ve büyük Alevî ozanı. Kul Himmet, Tokat'ın Almus ilçesine bağlı Varzıl (yeni adı Görümlü) köyünden olup mezarı da oradadır. Soyundan gelenler de aynı köyde yaşamaktadırlar. Şimdiye dek ancak 15-20 kadar nefesi yayınlanmış, yaşantısı üzerine bilgi verilememiştir. Bizim çönklerden topladığımız şiirleri yüz elliden çoktur. Yerinde yaptığımız araştırmalarla da yerini, yurdunu, soyunu, sopunu bulduk.

Kul Himmet, Alevî ozanlarının büyüklerindendir. Pîr Sultan'ın mürididir. Onunla birlikte siyasal olaylara karışmış, bu yolda büyük çaba göstermiş, Pîr Sultan'ın Sivas'ta asılmasından sonra, onun yerini almış, eylemleri sürdürmüştür. Bu arada Kul Himmet'in iki yardımcısı Kul Hüseyin ve Kul İbrahim'dir. İkisi de değerli ozanlardır. Kul Himmet birkaç kere İran'a giderek Şah Tahmasp yönetimiyle yakından ilişki kurmuştur. Bu çabalar, Osmanlı Devletinin baskısı karşısında, Şiî bir devlet olan Safavî Devleti'nin Anadolu'yu ele geçirmesi içindir. Yeraltı çalışmaları çok ilerlemiş, büyük umutlara düşülmüş, olup bitti gibi görünmüştür.

Kul Himmet'in nefesleri en uzak Alevî köylerinde bile bilinir, ezbere okunur, ayın-cemlerde okunur, çalınır.

Kul Himmet gerçekten büyük bir ozandır. Din, tarikat, tarih, dil bilgileri gerçekten üstündür. Bugün de pek çok kimsenin onun şiirlerini okuduğu görülmektedir.

Kul Hüseyin

16. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın birinci yarısında yaşamıştır. Kul Himmet ve Kul İbrahim'le bir-

likte çalışmış bir ozandır. Onun da Sıvas ya da Tokat bölgesinden olduğu sanılıyor.

Bir nefesinde yetmiş yaşında olduğunu söyleyen Kul Hüseyin'in uzun bir ömür sürdüğü anlaşılıyor. Pir Sultan ve Kul Himmet gibi o da Şah Tahmasp'a çok güvenmiş, beklediği olmayınca acı yakınmalarla dolu nefesler söylemiştir.

Arkadaşları gibi hükümet kovuşturmalarına uğrayıp cezalandırılmışsa da, sonunun nasıl geldiğini şimdilik bilemiyoruz. Bunları, topladığımız elli kadar nefesinden anlıyoruz. Güçlü bir sanatçıdır.

Kul İbrahim

Kul Himmet ve Kul Hüseyin ile siyasal olaylara karışmış bir Alevî ozanı. Nefeslerinden anladığımıza göre Kul Himmet'in dervişi ve yardımcısıdır. O da büyük umutlara, bunalımlara düşmüştür. Oldukça usta bir âşık olan Kul İbrahim'in nefeslerinden pek azını ele geçirebildik.

Kul Mehmet

19. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış Bektaşî ozanı. Bir nefesinden Çorum, Yozgat bölgesinden olduğunu anlıyoruz. Yaşantısı üzerine başka bilgimiz yok.

Kul Mustafa

17. yüzyıl Bektaşî ozanlarından. Eylemlerinden dolayı kovuşturmaya uğradığını nefeslerinden anlıyoruz. Kitaba alınan Teslim Abdal'ın mürididir. Onun da bunalım içinde olduğu Teslim Abdal'dan «istimdat» etmesinden anlaşılıyor.

Mahrem Oğlu

18. yüzyılda yaşadığı sanılıyor. Nefeslerine bu yüzyılda yazılmış cönklerde rastlanıyor. Verdiğimiz nefe-

sinde Kızıl Deli ile Otman Baba'dan ve Gelibolu'dan söz etmesinden başka, Kızıl Deli Dergâhı şeyhi Mustafa Baba'dan «destur aldım» dediğine göre bu dergâh dervişlerinden olduğu anlaşılmaktadır.

Matlûbi

Rumelilidir. Son çağ Bektaşî ozanlarının büyüklerindendir. İstanbul'da oturur, çok güzel keman çalardı. Mürşit payesine ermiştir. İstanbul'da Sütlüce Bektaşî Tekkeşi Şeyhi Münir Babanın mürşididir. Kültürlü bir kişidir. Bektaşîliği ile övünürdü. 1900 yılında İstanbul'da öldü.

Mazhari

Bu ozan üzerine hiç bilgimiz yoktur. Ancak, şiirlerinden kimi sezişlerle 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı söylenebilir.

Meczup Abdal

Bu ozan üzerine de hiç bir bilgi yoktur.

Mir'âti

19. yüzyıl ozanlarının en büyüklerindendir. Kalecik'lidir (Ankara). Oldukça iyi öğrenim görmüştür. Söylentiye göre bir aralık Kalecik müftülüğünde bulunmuş, Bektaşîliğe bağlanmasından ötürü bu makamdan uzaklaştırılmıştır.

Yıllarca ortadan kaybolur, uzun yolculuklara çıkarmış. Bu arada kerametler de gösterirmiş. İstanbul'da öldüğü sanılmaktadır. Mir'âti, çeşitli konularda uzun destanlar da yazmıştır. Levnî'nin çığır açan **Atalar Sözü** destanından sonra en güzel destan Mir'âti'nindir. Gezilerinde âşıklarla yarışmalara girer, muammalar asarmış. Güzel nefesleri ve aşk şiirleri vardır.

Muhammed (Mehmet)

Çanakkalelidir. Sadettin Nüzhet Ergun'un verdiği bilgiye göre, İstanbul'da Deniz Abdal mahallesinde bir ev almış, orada babalık etmiş, 1895 yıllarında ölmüştür. Asıl adı Mehmet Beybaba'dır.

Muharrem Mahzuni

Mora'daki Yenişehirdendir. Dürbalı Sultan Bektaşî Tekkesinde yatmaktadır. Oranın şeyhiydi. 1869'da ölmüştür.

Nesimi, Kul Nesimi

17. yüzyılın ünlü Bektaşî ve Hurûfî şairidir. Soyu, 14. yüzyılın ünlü şairlerinden ve Yunus Emre izleyicilerinden Salt Emre'ye dayanır.

İran Safavî şahlarının Anadolu üzerindeki egemenliğini sağlamak yolunda sürdürülen siyasal çabalara katılmış, bu yüzden kovuşturmalara uğramıştır. Sonunun nasıl bittiğini gösterecek belge niteliğinde nefesler yoktur. Nerede yattığı da bilinmiyor.

Yakın zamanlara dek yaşantısı bilinmediğinden Bağdatlı Nesimî sanılmıştır. Uzun yıllar çalışarak, onu aydınlığa çıkarmış bulunuyoruz.

Kul Nesimî, Bektaşî ve hurûfîdir. Bu yönü şiirlerinde açıkça görülmektedir. İyi öğrenim görmüş, kültürlü bir sanatçıdır. Tasavvuf ve tarikat kurallarını çok iyi bilmekte, âyetleri şiirlerinde ustalıkla uygulamaktadır. Aruz ve hece ölçülerini iyi kullanmıştır. Aşk üzerine de güzel şiirleri vardır.

Bestelenmiş nefesleri vardır. Bunlardan günümüze dek gelen «kime nc» redifli olanı pek tanınmıştır. Yine kitaba aldığımız «güldür gül» redifli nefes, bugün de yurdun pek çok yerinde dinî törenlerde ve ninni olarak okunmaktadır.

Pir Ali

16 - 17. yüzyıl Alevî ozanı. Söylentiye göre Pîr Sultan Abdal'ın oğlu Seyyit Ali'dir. O da babası gibi Osmanlı-İran olaylarına katılmış görünmektedir.

Pir Gaip Abdal

Kanuni Sultan Süleyman ile birlikte, Macaristan'ın başkenti Budin kuşatmasında bulunup şehit olan Gülbaba'dan manevi yardım isteyen nefesinden, Pîr Sultan Abdal'ın oğullarından olduğunu sanıyoruz. 16. yüzyılda yaşamıştır. Mezarı Dersim'dedir.

Pir Sultan Abdal

Alevî edebiyatının en büyük ozanı. Bu edebiyatın Hatâyî ile birlikte kurucusudur. Asıl adı Haydar'dır. Sivas'ın Yıldızeli ilçesinin Çırçır bucağına bağlı Banaz köyündendir. Banaz, tepesi her zaman karla örtülü Yıldızdağı eteklerindedir. Köyde, Pîr Sultan'ın torunları ve anıları yaşamaktadır.

Soyunun Horasan ve İran Azerbaycan'ından geldiğini kendisi bir nefesinde söyler: «Benim aslım Horasan'dan Hoy'dandır» der.

Pîr Sultan, özellikle 16. yüzyılın ikinci yarısında Şah Tahmasp zamanının, büyük kaynaşmalar gösteren İran - Osmanlı çekişmeleri sırasında Safavî Devleti hesabına büyük çabalar göstermiştir. Anadolu'ya geleceği beklenen Şah'ın desteklenmesi için, Anadolu'nun her yanında sazıyle sözüyle çalışmış, bu yüzden hükümet tarafından birkaç kere tutuklanmıştır. Sonunda, İstanbul'dan gelen emirle, Sivas valisi Hızır Paşa onu astırmıştır. Mezarı Sivas'tadır.

Siyasal olaylarda Pîr Sultan'ın en büyük yardımcısı, kendi müridi Kul Himmet'tir. Pîr Sultan'ın idamı Aleviler arasında derin ve unutulmaz bir üzüntü yaratmış, ölümünden sonra efsane kahramanı olmuş, yaşantısı olağanüstü olaylara karışmıştır.

Pîr Sultan, tekke eğitimi ve öğrenimi görmüş, iyi yetişmiş bir tarikat eridir. Yaşadığı topraklarda bulunan halkın Osmanlı Hükümeti zulmünden kurtarılması yolunda gözünü budaktan sakınmayarak cesurca bir çaba göstermiştir. Sanatla ülküyü birleştirmesi, Alevî halk üzerinde çok etkili olmuştur. Bir ayaklanmaya önderlik etmek üzereyken yakalanıp asılmıştır.

Pîr Sultan, yalnız Alevî edebiyatında değil, bütün halk ve tekke edebiyatımızda birinci sınıf bir sanatçıdır. Dört yüz yıldan beri nefesleri bütün Anadolu ve Rumeli'nde beste ile aynı ezgilerde okunmuştur. Yalnız hece ölçüsüyle söylemiş, nefeslerinde saf köylü dilini yaşatmıştır.

Rıza Tevfik

Filozof Rıza Tevfik diye tanınır. Doktordur. İkinci Meşrutiyet döneminde Edirne milletvekili oldu. Siyasal olaylara karıştı. Kurtuluş Savaşında Ankara Hükümeti'ne karşı aykırı davranışlarda bulundu. Zaferden sonra yurt dışına kaçtı. Af kanunundan sonra yurda döndü (1943). İstanbul'da altı yıl yaşadı, 1868'de doğan Rıza Tevfik 1949'da öldü.

Rıza Tevfik, Bektaşidir. Çamlıca Bektaşî Tekkesine devam ederdi. Şiirlerini **Serâb-ı Ömrüm** adlı kitapta topladı.

Ruhi (Derviş Ruhullah)

Asıl adı Rıfkı olup 1885'te doğdu. Sakallı Rıfkı diye tanınır. Genç yaşında Bektaşî oldu. Bu yolda şiirler yazdı. **Bektaşî Sırrı** adıyle, kendi şiirlerini de katarak iki ciltlik bir antoloji yayımladı.

Rıfkı, bir defterdarın oğluydu. Yüksek öğrenime başlamışsa da bitirmeden ayrılmıştır. İkinci Meşrutiyet'ten sonra Karagöz'ü canlı olarak sahnede oynama denemesi yaptı. Kendisi de rol aldı. Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'ya karşı olumsuz davranışları oldu.

Zaferden sonra Yunanistan'a kaçtı. Orada sefalet içinde öldü.

Sadık

İstanbul'lu olan Sadık Baba, Çamlıca Tekkesine bağlıdır. 1897'de öldü.

Sefil Abdal

Yaşantısı üzerine bilgimiz yoktur. Elimizde bulunan yayımlanmamış nefeslerine göre kültürlü bir ozan olduğu anlaşılmaktadır. Yine elimizde bulunan cönklerden, Sefil Ahmet ve Sefil Ali adlı iki ozandan biri olması da düşünülebilir.

Sefil Ahmet

Çorumlu ünlü ozan Deli Boran için söylediği ağıtta «Sene bin üç yüz on altı, dünyadan göçtü» demesinden hem kendi çağını hem de Deli Boran'ın ölüm tarihini öğreniyoruz (1898).

İlk olarak burada tanıttığımız Sefil Ahmet, kendi şiirlerinden anlaşıldığına göre Çorum, Tokat, Sıvas köylerinden olacaktır.

Seyyityaroğlu

17. yüzyıl Bektaşî ozanlarından. Yaşantısı üzerine bilgi yoktur. Oldukça güçlü bir sanatçıdır. Bektaşî, Alevî çevrelerinde nefesleriyle tanınmıştır.

Selim

Yaşantısı ile ilgili bilgi yoktur. Koç Baba'ya karşı yazdığı nefesine göre, Rumeli Hisarı'nda Şehitlik Tekkesinde yatan bu ermişin mürididir.

Sersem Ali Baba

1551 yılında Hacı Bektaş Tekkesinde baba olan ve 1569 yılında ölen ünlü bir Bektaşidir.

Seyrani

Seyrani (1807 - 1866), son çağın büyük Bektaşi ozanıdır. Kayseri'nin Everek (yeni adı Develi) ilçesinde doğmuş, orada ölmüştür. Genç yaşında şiirler söylemeye başlayan Seyrani, medresede birkaç yıl okumuştur. İstanbul'a giderek yedi yıl kalmış, bilgi ve sanat gücünü artırmıştır. Zamanının yönetim düzeninin bozukluğunu yeren çok sert taşlamalar söylemiş, bu yüzden yakalanıp cezalandırılacağı sırada kaçıp doğduğu yere dönmüştür.

Seyranî, şiirlerindeki uyum ve içtenlik bakımından halk edebiyatımızın başta gelen ozanlarındandır. Her bakımdan usta bir ozandır. Padişahı, sadrazamı, kadıları bile taşlamaktan çekinmeyecek ölçüde korkusuz bir yaradılışı vardır. Ünü bütün imparatorluğa yayılmış, millî edebiyat akımından sonra da aydınlar kendisine gerekli değeri vermiştir.

Seyyah Dede

Bu ozanın da yaşantısı üzerine bilgi yoktur. Nefeslerinden usta bir âşık olduğu anlaşılıyor. Şiirlerinin pek azı eldedir.

Sırrı

Asıl adı Mehmet olup 1794'te Ağrıboz'da doğdu, yaşlanınca 1842'de Tekirdağ'a göçtü. Büyük bir divanı varsa da (Ankara Millî Eğitim Yazmalar Kitaplığı) basılmamıştır. Aruz ölçüsüyle daha çok yazmıştır.

Sıtkı

Elimizdeki cönklerden tanıdığımız Sıtkı, 19. yüzyılda yaşamıştır. Adana'nın Yenice köyündendir. İlk ola-

rak burada tanıttığımız Sıtkı, iyi sanat eğitimi görmüştür. Nefesleri ortanın üstünde başarılı görülmektedir. Elimizde yirmi kadar şiiri vardır.

Şiri

Kitaba aldığımız devriyesiyle tanınmış olan ve daha başka nefesleri de bulunan Şiri'nin yaşantısı üzerine sağlam bir bilgi yoktur. 18. yüzyılda yaşadığı ve 1761'de öldüğü, İstanbul'da Merdivenköyü'ndeki Bektaşi Tekkesi şeyhlerinden Bektaş Çelebi olduğu sanılmaktadır. Güçlü bir sanatçıdır, sağlam bir tasavvuf kültürü olduğu anlaşılmaktadır.

Teslim Abdal

17. yüzyıl Alevi ozanlarının büyüklerinden. Yaşayışı ancak kendisinin ve başka ozanların şiirlerinden çıkarılabiliyor. Buna göre Teslim Abdal, tarikatta yüksek yeri olan bir pirdir. Denizli'de kendi adı ile anılan Bektaşi tekkesinde gömülüdür.

İran Safavi Devleti yararına, daha önce kendilerinden söz ettiğimiz Alioğlu, Dedemoğlu, Kul Nesimi gibi ve belki de onlarla birlikte siyasal olaylara karışmış, çabalara girmiştir. Müridi Kul Mustafa'nın bir nefesinden anladığımıza göre Teslim Abdal da Bedreddinli'dir.

Teslim Abdal'ın piri Alloğlu'dur. Bunu bir nefesinde Teslim Abdal kendisi söylemektedir:

Pirim Alioğlu'ndan bize gel oldu
Mürşid duydu, müşkilim halloldu
Yardımcımız Şah-Merdan Ali oldu
Urum'a yolladım gönül kuşunu.

Teslim Abdal, yukarıda adı geçen arkadaşları gibi hükümet kovuşturmasına uğramıştır. Çok güçlü ve ülkücü bir ozandır. Ünü yaygındır. Eserleri günümüze dek gelmiştir.

Tevfik

19. yüzyılın değerli Bektaşî ozanlarındandır. İstanbulludur. Derviş Tevfik diye tanınır. Muzika-i Hümayun'da çalışmış, 1889'da ölmüştür. Ali'yi çok tutanlardan biridir.

Türabi

Yaşantısı hakkında bilgi yoksa da 1849'da Hacı Bektaş Tekkesi postunda oturduğu ve 1868 yılında öldüğünü gösteren belgeler vardır. Bir şiirinde adının Ali olduğunu söyler:

Mahlasım derler Türabi, namını el-hac Ali

Doğduğu yer kesinlikle bilinmiyor. Kimi kaynaklar Ankara'lı, Yanyalı ve Koniçeli olduğunu bildiriyorlarsa da, aynı takma ad ile yazan birkaç kişinin bulunduğu sanılıyor. Divanı basılmıştır. Türabî, Bektaşîlerin değerli bir şairidir. Daha çok divan şairi Fuzûlî'nin etkisinde kalmıştır.

Vâhit Dede

Trakya'nın tanınmış folklorcusu Vâhit Dede, 1875'te İstanbul'da dünyaya gelmiş, 1950'de Kırklareli'nde ölmüştür (Şubat). Trakya'nın çeşitli yerlerinde memurluklarda bulunmuştur. Deniz Muzika Okulunu bitirmiş, müzik sanatını iyi bilen bir kişiydi. Her türlü sazı çalar, notaya almayı başarırdı.

Trakya köylerini karış karış dolaşmış, pek çok derleme yapmıştır. Ayrıca, aynı-cemlerde bulunarak yetmiş kadar nefesi notaya almıştır. Bütün koleksiyonu bendedir.

Türk Gizli Musikisi, Türk Gizli Oyunları, Kızılbaş Şairleri, Trakya Türk Kabileleri, Türkleşmiş Hıristiyan Bektaşî Şairleri, Türk Alevi Kadın Şairleri adlı eserleri vardır. Son üç eser basılmamıştır. Kendi şiirleri, **Saz Şairleri Gibi** adlı kitapta toplanmıştır. Vâhit Dede'nin

soyadı «Salcı»dır. Yazılarında «Vâhit Lütfü Salcı» adını kullanır. Araştırmaları üzerine pek çok makale yazmıştır.

Veli Abdal

19. yüzyılın birinci yarısında yaşamıştır. Alevî'dir. Şiirlerinde bugünkü takvime göre 1818 ve 1834 tarihleri geçiyor. Yaşantısı üzerine başka bilgi yoktur. Zamanını bildiren nefesler yayınlanmamıştır. Elimizdeki cönklerdedir.

SÖZLÜK

Sözlükte anlamlar, daha çok kullanıldığı yere ve şiirdeki kullanış biçimine göre verilmiştir. Tarikat terim ve deyimleri için uzun açıklamalardan kaçınılmıştır.

A

aba: yünden yapılmış kaba kumaş, yün elbise.

âbat: şehir, bayındır, mamur.

abanoz ağaşı: sert ve siyah bir ağaç.

Abaza: Kafkas kavimlerinden Abaza topluluğu ya da bunlardan biri.

abdal: derviş. 13. yüzyılda abdallar denilen bir Bâtınî Şiî topluluğu.

abes: beyhude, gereksiz.

Âb-ı Hayat: hayat suyu. İçenlerin ölmeyeceğine inanılan su. Bu suyu yalnız Hızır Peygamber içmiştir.

Âb-ı Kevser: Kevser suyu. Cennette Kevser denilen ve Muhammed'e ait bir havuzdur. Suyu baldan tatlı, kardan soğuktur. Bu havuzun sâkisi Ali'dir. Bu bakımdan, Sakî-l Kevser denince Ali anlaşılır.

Adem: birinci peygamber Âdem. Buğday yediği için cennetten kovulmuştu.

âgâh: bilen, anlayan, haberdar.

âgâh-ı dil: gönül adamı, gönül sultanı.

âgâhı olmak; bilmek, anlamak, haberli olmak.

ahd: 1) söz verme, 2) intikam, öç.

ahd etmek: söz kesmek, kararlı olmak.

âhdine bütün: sözünde duran, sağlam karakterli, vefalı.

âhiri: sonuncu.

ahlâf: daha sonra gelenler, bir kimsenin yerini alanlar, sonrakiler.

Ahmed: Muhammed'in adlarından.

Ahmed-i Muhtar: Muhammed'in adlarından.

ahval-i vahdet: birlik hali.

akıl balik: reşit, on sekiz yaşını bitirmiş, olgunluk.

akma hançer: gümüş işlemeli ve süslü hançer, savatlı hançer.

akselman: rakı, şarap, içki.

âlem-i ekvan: kâinat, kâinat âlemi.

Alevi: genel bir deyimdir. Muhammed'den sonra Ali'yi halife olarak tanıyanlara, yani Şiiliğe yönelenlere verilen genel ad. Bu yüzden Ali'ye bağlı olanlara Alevi denir. İmam Ali'ye son derece bağlılık ve sevgi vardır. Bektaşiler Ali'den önceki üç halifeyi tanımadıkları için tarikatın Ali'den geldiğini kabul ederler. Bazıları daha da ileri giderek mânevi gelişmenin Muhammed'den Ali'ye değil, Ali'den Muhammed'e aktarıldığını Muhammed'in miracının Alinin miracından sonra olduğunu; Muhammed'in, Kırklar toplantısında aşk şarabını Ali'den içtiğini söylerler. Bu inanışa göre Muhammed Peygamberlik sırrına, Ali Velilik sırrına sahiptir. Oysa, velilik nebilikten üstündür. Bununla birlikte Muhammed'le Ali bir vücuttur. İşte Ali'deki bu yüksek nitelikler dolayısıyle ondan yana olanlara Alevi denir. Daha çok Türkmenler arasında yaygındır.

alıç ağacı: yabanî armut ağacı.

âli: yüksek, ulu.

Âl-i abâ: Muhammed, Ali, Fatma, Hasan, Hüseyin. Bu deyimle, sayılanların hepsi birden anlaşılır. Muhammed bunları abasının altına almıştır.

Ali Naki: («On iki İmam» bölümüne bakınız.)

Allah-Muhammed-Ali: Hıristiyanların «Peder-oğul-Tanrı

ruhu» üçlemesine benzer bir inanıştır. Bu üçlemede esas Ali'dir. Ali'den başka Tanrı'lık aramamalıdır. Muhammed de Ali'ye uyduğu için «fenâfillah» (Tanrı'nın varlığı içinde yok olmak) sırrına ermiştir. Onun için «Allah-Muhammed-Ali»yi birbirinden ayrı görmek, gerçeği anlamamak olur. Alevi ve Bektaşilerde bu, genel ve temel inanışlardandır.

alma, nar, ayva: Bir gün Cebrail cennetten bir elma, bir nar, bir ayva getirdi. Muhammed bunları Hasan ile Hüseyin'e verdi. Bunları yemeden önce birer parçasını saklamalarını söyledi. Onlar da birazını sakladılar. Fatma öldüğü zaman narın, Ali şehit olduğu zaman ayvanın, Hüseyin şehit düştüğü zaman da elmanın saklanan parçaları kayboldu. Hazreti Hüseyin, Kerbelâ'da bu elma yarısı ile susuzluğunu gidermiştir. Bugün bile Hüseyin'in türbesi elma kokar. Bunun için Alevi ve Bektaşiler bu meyveleri bütün meyvelerden üstün tutarlar.

alnı döşü: tam karşısı, alnın ortası.

amel: iş, yapmak, işlemek, ibadet.

amennâ: inanmak, kabul etmek, 'doğru' demek.

anâsır: unsurlar, element. Dört element vardır: Hava, su, toprak, ateş.

andan: ondan.

anın: onun.

anlık: anlamak.

ârif: bilen, anlayan. İlâhî gerçeği ve sırları bilen kişi.

ârifan: ârifler, bilenler, anlayanlar.

argın: yorgun.

arık: temiz, arınmış.

Arslan: Alevilerin inanışlarına göre, Miraç'ta, Muhammed'in yolunu bir arslan keser. Muhammed yüzüğünü onun ağzına atar, arslan yol verir. Ertesi gün Muhammed, miracını anlatırken Ali ağzından yüzüğü çıkarıp Muhammed'e verir.

arş: sedir, taht, tedbir, hüküm ve tasarruf anlamında olan bu kelime, sofilere göre, her şeyin maddî varlığıdır,

bedeni ve cesedidir. Aynı zamanda arş insandır, gönüldür. Dokuzuncu kat göğe de arş denir.

arzıhal: dilekçe, arzusunu bildiren yazı, dilek.

aslan kanı: şarap.

Asuman: gökyüzü.

asna: bildik, tanıdık. Tarikatta iki kişinin can kardeşi olması.

ata: baba.

ateş yanmak: ateşe yanmak.

attariye: güzel kokulu şeyler, iğne, iplik gibi şeyler. Bunları satana attar denir.

avam: 1) halk, cahil halk, 2) tarikata girmemiş kişiler.

avaz: ses, haykırış. Turna avazı Ali'nin sesidir.

ayan: açık, belli.

ayan eylemek: belirtmek, açıklamak, meydana çıkarmak.

âyet-el-Kürsü: Bakara suresinden bir âyet.

ayın, ayn: Arap alfabesinde birinci parçası yuvarlak, göze benzeyen bir harf. Göz bu harfe benzetilir.

ayn-el-yakın: Tanrıyı gerçek olarak gözle görerek bilme, sofilere göre bilgi; bilmek, görmek ve olmak aşamalarına ayrılır. Bir şeyi bilmeye «ilm-el-yakıyn»; bilgisini görüş haline getirmeye «ayn-el-yakıyn»; bilginin oluş haline gelmesine «Hak-al-yakıyn» denir.

ayn-ı cem: Bektaşi ve Alevilerin yaptıkları tören. Tarikata yeni girenler ya da bir büyük kişinin anılması için yapılır. Tören sırasında rakı içilmez. Törenden sonra meydana sofra serilir, rakı içilir, saz çalınır, nefesler okunur, oynanır.

ayn-ı zat: Tanrı kişiliği.

azad: özgür, serbest, kölelerin serbest oluş durumu.

azizim: değerli dost (hitap).

azmak: sapmak, doğru yoldan çıkmak.

B

bâb: kapı.

baba: Bektaşi ve Alevilerde tarikat mürşidi. Törenleri bunlar yönetir.

bacı: 1) Alevîlerde kadınlara bacı denir, 2) kız kardeş.
bâd-ı sabah: seher yeli, sabah yeli.
bâğ-ı maarif: bilgi bahçesi.
bahr-i umman: büyük deniz.
bâlâsına durmak: ayakta durmak.
balkan: dağ, Balkan yarım Adası'na ad olmuştur.
balkımak: ışıldamak, parlamak.
bârû: kale duvarı.
basılmak: mağlup olmak, yenilmek.
bâsir: gören, görüeü.
başmak: ayağa giyilen hafif ayakkabı, yemeni.
bâtıl: gerçek ve doğru olmayan.
bâtın: öz, içyüz, görünmeyen, hayal.
Bâtınî: Kur'an'ın dış anlamlarından çok iç anlamlarına dayanılarak kurulmuş bir mezhep, Bâtınî Mezhebi.
Battal Gazi: Emeviler zamanında Malatya'yı merkez yapaparak Bizanslılarla savaşan kahraman. Babası Hüseyin Gazidir. Şii-Bâtınîlerce çok sevilir. Şiirlerde sık sık anılır.
bay: zengin, varlıklı kimse.
baz: doğan kuşu, avcu kuştur.
Bedreddin: Yıldırım ile Aksak Timur olayından sonra Osmanlı ülkesinde şehzade kavgalarının doğurduğu karışıklık sırasında Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin, Batı Anadolu ile Rumeli'de ayaklanmalar çıkarmıştır. Bu ayaklanmalar tam anlamıyle sosyalist düzen kurmak için yapılmıştır. Kadından başka her şeyin ortak olduğunu savunan Şeyh Bedreddin, 1420 tarihinde Serez'de (Batı Trakya) asılmıştır. Kendisinden sonra Bedreddinliler adını alan taraftarları, inançlarını yaymayı sürdürmüşler, bu yüzden de birkaç yüzyıl hükümet kovuşturmasına uğramışlardır. Kitaba alınan Alioğlu, Kul Nesimî, Dedemoğlu gibi ozanlar da cezalandırılmıştır.
Belilül: Semerkandlı bir ermiş. Adı, Ali Çoban. Şebinkarahisar'ın Barugün köyünde yatmaktadır.
bek: güçlü, kuvvetli.

beka: daimî, bâkî.
Bektaş: Hacı Bektaş Veli.
beli: evet, doğru, kabul etme anlamında kullanılır.
bend: 1) bağ, kayıt, ilgi, 2) set, duvar (su için).
bende: köle.
bend-olmak: bağlanmak, bağlamak.
bend-i zindan: zindana, cezaevine girme ya da giren.
benlik: kendini beğenme hali, gurur, kibir.
benlik yurdu: kendini beğenme durumu.
bere: yara.
beri: uzak, öte.
ber-karar olmak: kararında, sözünde durmak.
beş vakit: günde beş kere kılınan namaz.
bed: kötü, çirkin.
beyliceliк: bey gibi davranma, ağır başlılık.
Beytullah: kâbe, Tanrı evi.
Beyt-ül Mukaddes: kutsal ev anlamında olup Kudüs kentindeki kutsal tapınak. Muhammed, Mirac'a çıkmadan buraya uğradı.
bezir: boyacılıkta kullanılan keten tohumu yağı.
bezirgân: zengin, tüccar.
bezm: meclis, toplantı. Edebî, tasavvufî sohbet meclisi.
bezm-i adem: yokluk toplantısı. Tasavvufa göre, bu âlem yokluk âleminidir. Buna göre «bezm-i âdem» dünya, kâinat anlamına gelir.
Bezm-i Celi: Tanrı ile görüşme meclisi.
bezm-i gülşen: gül bahçesinde toplanma.
biat (biat etmek): el tutup uymak, birisine tâbi olmak.
bile: birlikte, beraber.
bili: bilgi, bilim, ilim.
bilişeli: tanışalı, görüşeli.
bir kılı bin pare etmek: bir işi ya da bir sözü inceden inceye araştırmak.
biryan (etmek): büryan da denilir, kebap, kavurma.
bitek: çiçeğin dalda çıktığı yer.
boran: rüzgârla karışık yağmur.
buğuz: düşmanlık, nefret.

buğuz eylemek: nefret etmek, düşman olmak.
bulaşmak: tedirgin etmek, kavga çıkarmak.
bun: sıkıntı, bunalım.
bunda: burada. Kimi yerde dünya anlamına.
burc: gökte zodyakın ayrıldığı on iki bölgeden her biri. On iki burc vardır. Kalelerin kulelerine de burc denir.
burcak burcak: burcu burcu, güzel koku saçmak.
buy: koku.
bühtan: iftira.
bük: çalı, yabani bitkiler.
bünyad: temel.
bünyad olmak: temel kurmak, yeniden yapmak.

C

Câferi: Câferî mezhebinde olan kimse. Câferî mezhebi, Şiiliğin en yaygın mezhebidir. On iki İmam'ı tanıyan bu mezhep altıncı İmamı Câfer Sadık'ın görüş ve düşüncelerini kabul eder. Aleviler buna bağlıdır.
can: tarikat eri. Onlara böyle denir, hitapta kullanılır.
cânan: sevgili, dost.
car: imdat.
carına yetmek: imdadına yetişmek, kurtarmak, yardımına koşmak.
Cebrâil: meleklerin en büyüklerinden olup peygambere Tanrı buyruklarını getirir.
ced: dedi büyük dedi.
cehd-eylemek: başarmaya çalışmak, çaba göstermek.
cem: («ayn-ı cemʿe bakınız).
cemal: yüz, çehre, güzel yüz.
cenan: yürek, kalp, gönül.
cevgân: ucu eğri sopa. Eskiden bununla top oynarlardı.
cevlân eylemek: dolaşmak, gidip gelmek.
cevlân kurmak: kendi çevresinde dönmek.
cevr: eziyet, sıkıntı.
Cibril: («Cebrâil»e bakınız).
cinan: cennet, cennetler, bahçeler.

cönk: Birçok kimsenin eseri bulunan uzun, ensiz bir çeşit şiir dergisi.
cûş eylemek: coşup akmak.
cûşa gelmek: coşmak, taşmak.
cüdâ: uzak, ayrı.
cümle: hep, bütün, tamam.

Ç

çalmak: vurmak, sürmek.
çar: dört.
çarh: gökler, felek. Halk «çarkı felek» der. Dünya.
çarh-ı felek: talih, gökyüzü.
çarpâre: dört parça.
çavmak: parlamak.
çerağ, çırağ: çıra, mum.
çerekân: ucu eğri sopa. Bir çeşit top oyununda kullanılırdı.
çeşm: göz.
Çin Maçin: uzak ülkeler, Çin ülkesi.
çorba vurmak: çorba tenceresini ateş üstüne koymak.
çökelek: bir çeşit peynir.
çulha: tezgâhta bez dokuyan kişi.
çün: madem ki, çünkü.

D

Dâbbet-ül-arz: kıyamet gününün başlıca alâmetlerinden bir canavar. 60 kulaç boyunda olup vücudu çeşitli hayvanların organlarından oluşmuştur. Başı boğa başı, kulakları fil kulağı, ayakları deve ayağı ve benzeri gibidir. Bu canavar, münkirlerin yüzüne siyah, müminlerin yüzüne beyaz damga vuracak. Böylece mümin ile münkir ayırt edilecektir. Bu canavar Musâ'nın asasını ve Süleyman Peygamber'in mührünü birlikte getirecek, asa ile müminlerin yüzüne «mümin», mühür ile de münkirlerin yüzüne «kâfir» damgası vuracaktır.
dâd: adalet, yardım.
dağlı: yanık.

dahhal: sıkıntılı, bunalımlı durum.
dahl-etmek: kötülemek, kınamak.
dahl-eylemek: arkadan söylemek, yermek, kınamak.
dam: dam, ev, salon.
dâm: tuzak.
dâman, dâmen: etek.
dane: buğday, arpa gibi şeyler.
dâr: darağacı
dâr: ayn-ı cem yapılan yer, ayrıca huzurda durmak anlamında da kullanılır.
darı çeç: mısır yığını. Hacı Bektaş bunun üzerinde namaz kıldı.
dâr-ı fenâ: dünya, yokluk evi, geçici âlem.
davlunbaz: büyük davul, savaş davulu.
Dâvut: Süleyman Peygamber'in babası. Aynı zamanda hükümdar ve peygamberdir.
Dede Dehmen: Şah Tahmasp'ın Aleviler arasındaki adı.
dehr: zaman, dünya.
dem: zaman, an, zamanın kısa bir parçası.
dem: içki, şarap.
deme: şiir, nazım, nefes. Aleviler şiire, deme, nefes derler.
demkeş: dem çeken, içki içen, şarap içen.
derc-etmek: yazmak, toplamak, bir araya getirmek.
derilmek: toplanmak, toplamak.
derûn: iç.
derya: deniz.
deryâ-yi umman: büyük deniz.
dest: el.
Deşt-i Kerbelâ: Kerbelâ çölü.
devlet: mutluluk, saadet.
devletlü: mutlu, saadet sahibi. Büyük mevkili kimselere söylenir.
devran, devran sürmek: zaman, zamanın dönüşü. Dervişlerin «mukabele» dedikleri törenler. Mutlu yaşamak.
devr-etmek: dolaşmak.
didâr: güzel yüz, sevgilinin yüzü. Tanrı'nın, mürşidin yüzü. Gören, görünen

didâr görüşmek: yüz yüze görüşmek, karşı karşıya görüşmek.

dide: göz.

didilenmiş: mıncıklanmış, gagalanmış, didiklenmiş.

dil: gönül.

divit: hokkası ve kalemi bir arada eski yazı takımı.

dolu: kadeh, şarap kadehi.

dolunmak: batmak.

don: elbise, giysi.

dört anâsır: dört unsur: Hava, su, toprak, ateş.

dört kapı: şeriat, tarikat, marifet, hakikat. Bu dört kapıdan şeriat, dinin dış yüzüdür, iç yüzü hakikattır. Şeriattan hakikata giden yol tarikattır. Hakikata eren kişinin şeriatla hakikatı geliştirmesine marifet denir. Bu dört unsura «dört kapı» denir.

dudu (tûti): papağan, güzel konuşan.

durmak: kalkmak.

dü: iki.

Düldül: Muhammed'in Ali'ye armağan ettiği at. Aleviler bunu çok severler, sık sık anarlar.

dür: inci.

düş: rüya.

düvaz-imam: On iki imam da denir. (Kitabın On İki İmam bölümüne bakınız).

düze koymak: düzmek, hazırlamak.

E

edep: terbiye, görgü.

ednâ: zavallı, alçak.

efsane söz: yalan, yanlış, uydurma sözler.

eğin: omuz, sırt.

Ehl-i Beyt: ev halkı anlamında olan bu deyim, Muhammed'le birlikte Ali, Ali'nin eşi ve Muhammed'in kızı Fatma ve onun oğulları Hasan ile Hüseyinle soylarına denir.

ehl-i hüccet: delil, senet sahibi, doğru kişi.

ejderha: yılan biçiminde masallarda anlatılan korkunç yaratık.

ekvan: günler.

el almak: derviş olmak, mürşide bağlanmak.

elma: Alevilerde elma kutsal sayılır. Cebrail, Muhammed'den af dilemek için tercüman yani kurban olarak elma verdiğinden, bu yemişi kutsal sayarlar. Aynı-cemlerde bu olayı temsil etmek için koyun boğazlar gibi elma kurbanı yapılır. Bu gün de, evlenmek istediği kıza oğlanın elma göndermesi geleneği vardır. Elma göndermek bağlılık işareti olmuştur.

el'aman: feryad etme, yardım dileme sözü.

el ayağa düşmek: yalvarmak.

eleğimsağma: ebemkuşağı, gökkuşağı.

elest, bezm-i elest: Tanrı'nın insanları yaratmadan, onların ruhlarını bir araya toplayıp hepsine birden: «Elest-ü birabbiküm?», yani «Ben sizin rabbiniz değil miyim?» diye sorduğu toplantı. Ruhların verdiği karşılık şöyle: «Kalubelâ», yani «evet» dediler (a uzun okunacak).

elifî tac: dervişlerin başlarına giydikleri külâh. Tepesi sivridir, on iki parçadan yapılır.

elleri kızıl kanda olmak: zor durum, felâket, cinayet işlemek. Bir halk deyimi olup en zor durumda bile istenilen yere ulaşmak için kullanılır.

enbiyâ: peygamberler. Nebînin çoğulu.

enelhak: «Ben Tanrıyım!» Mansur tarafından söylenmiş bir sözdür ki, bu yüzden öldürülmüştür. Bu söz tasavvufta tek varlık (vahdet-i vücut) felsefesine dayanır.

enemek: burmak. Hayvanların taşaklarını çıkarıp erkekliğini gidermek. Koşum hayvanlarının da belli olsun diye sahibi tarafından burulup dağlanması, enemektir.

engel: arayan giren, düşman, rakip.

envâr: nurlar, manevi aydınlanma.

er: tarikat adamı.

eren, erenler: gerçeğin sırrına erenler, ulaşanlar. Evliya sözünün Türkçe karşılığıdır. Dervişler birbirine ve

şeyhlerine böyle seslenir. Tarikat yolcusu ve mürit anlamlarında da kullanılır.

erenler süreği: erenlerin koydukları kurallar yolu.

erkân: usuller, kurallar, din kuralları. Bâtınî toplulukların yaptıkları törenler.

ervah: ruhlar, kimi yerde de tekil anlamda kullanılır.

ervah-ı dil: gönülden anlayan, gönül adamı.

esfel: aşağı, daha aşağı ve alçak olan.

Eshâb-ı Kehf: üç yüz yıl mağarada uyuyan yedi kişi ve köpekleri.

esrar: gizli, sırlar, tarikata ait kurallar.

esselâ: «kendine güvenen gelsin» anlamında meydan okuma.

evc-i semâvat: göklerin en yüksek yeri.

evermek: evlendirmek.

Evlâd-ı Mürsel: Muhammed'in çocukları, peygamberin soyu.

evmek, ivmek: acele etmek.

eydür: der, söyler.

eyitmek: söylemek.

eyvan: köşk, divan, salon.

Eyyup: İsrailoğulları peygamberlerinden. Kendisini denemek için Tanrı tarafından ailesi, malı, mülkü yok edilmiş, vücudu yaralarla kaplanmış, yarasına kurt düşmüş, bütün bunlara katlanmış, sabır göstermiş, sonunda Tanrı'nın bağışlamasıyle yeniden eski varlığına kavuşmuştur. Sabır ile her cefaya katlanma sembolüdür.

Eyyub Ensârî: Muhammed'e yardım eden Medine halkının lâkabı.

ezel: evvel, önce, başlangıcı bilinmeyen zaman.

F

fakı: fakih, hoca, âlim, bilgin. Din bilgini.

fânî: geçici.

farımak: vazgeçmek, ihtiyarlamak.

fâriğ olmak: vazgeçmek.

fâsit: bozuk, bozulmuş.

fâş etmek: açıklamak, gizliyi açıklamak, söylemek.

Fâtıma: Fatma Ana. Hazretl Muhammed'in kızı, Ali'nin karısı, Hasan ve Hüseyin'in anası. Lâkabı Zehra'dır. Fatıma-tüz-zehra da denir.
felmetmek: anlamak.
felek: talih, gökyüzü.
fena mülkü: geçici dünya.
fend: hile, desise, oyun tekniği.
Ferhat: Ferhat ile Şirin hikâyesinin erkek kahramanı. Şirin'i alabilmek için dağları delip su getirmeye çalışmış.
ferişteli: melek.
ferman: emir, buyruk.
ferraş: döşeyen, süpüren, hizmetçi.
fetva: müftünün verdiği yazılı hüküm.
firdevs: cennet.
firkat: ayrılık.
Fürkan: Kur'an-ı kerim.

G

gaffar-üzzünub: kullarının günahlarını bağışlayan anlamına gelen gaffar, Tanrı'nın bir sıfatıdır. Bu sözü Tanrı Kur'an'da bildirmiş, suçları bağışlayacağım, demiştir.
gani: zenginlik, gönül zenginliği.
garaz: kinli düşmanlık, kötü niyet.
garbi: güneyden esen sıcak yel.
gark olmak: boğulmak (suda).
gayb âlemi: her türlü sıfat ve bağdan sıyrılmış varlık âlemi, hiç bir biçimde bilinmeyen âlem.
gaybet: dedikodu, çekiştirme. Halk, 'gıybet' der.
gayetten: çok, pek çok.
gayr: başka, gayrı, başkası.
gaza: din uğrunda savaş.
gazel: sararmış yaprak.
gedâ: dilenci, yoksul.
gen: geniş.
ger: eğer.
gerçek: doğru yolda olan, velî gerçeğe eren.

gevher-i kân: inci, mücevher gibi değerli şeylerin kaynağı.
gılman: cennetteki erkek güzelleri.
gıybet: çekiştirme, arkasından söyleme.
gidi: pezevenk, namussuz.
girdâb: burgaç.
giriftar olmak: tutulmak, yakalanmak.
giryan: ağlayan, ağlayıcı.
gökçe: güzel, iyi.
gökçek: çok güzel, güzel.
gönül durağı: sevgili.
görünü: görünen, görünerek.
göymek: yanmak, gücenmek (mecaz)
güher: mücevher.
gülbenk: yüksek sesle topluca okunan dua. Manzum ya da nesir olarak Türkçedir.
güldeste: gül demeti, antoloji, seçme şiirlerin bir araya getirilmişi.
gülşen: gül bahçesi.
gümân: şüphe, işkil.
gümrah: yoldan sapmış. Yerine göre, 'çok' anlamında.
günleyin: gündüzün.
güruh-ı Bektaşi: Bektaşî topluluğu, Bektaşî tarikatından olanlar.
güruh-i Naci: kurtulmuş topluluk. Alevî ve Bektaşîler kendilerine böyle söylerler.
güz: sonbahar; **güzo koymak**: sonbahara bırakmak.

H

haber anlamak: söz dinlemek, nasihat almak.
habib: sevgili, Tanrı'nın sevgilisi Muhammed.
hâcet: istek, arzu, yapılması istenen iş.
hadis-i Kutsi: kutsal söz, yani Kur'an. Peygamberlerin kutsal sözleri.
hafâ: gizli.
hafî: gizli.
Hak: Tanrı.
Hak divanı: Tanrı katı. Kıyamette hesap verme yeri.

Hak evi: gönül.

hâk: toprak.

hâk ile yeksan: yerle bir olma.

hakikat şehri: gönül.

hâkipây: ayak tozu, uluların önünde alçak gönüllülük.

hakkal-yakıyn: Allah'ta yok olarak, yok oluş yoluyle inanma, erişme.

Hakk-ı Mutlak: Tanrı.

Hakkın kelâmı: Tanrı sözü, Kur'an.

hak söz: doğru söz.

hal, hal ehli: Tarikatteki davranışlarda uyulan ve daima değişen iç coşkunluğuna erişen kimse. Hakikat ehli.

hâli: boş, ıssız.

Halil-ürrahman: Tanrı dostu, demek olan bu söz, İbrahim Peygamberin lâkabıdır. ("İbrahim"e bakınız).

halk: yaratma, yaratılma.

hamdülillah: Tanrı'ya şükürler olsun, anlamında Arapça söz.

hâmeran: kalem yürütücü, yazıcı. Tarih yazan.

ham ervah: olgun olmayan kişi, ham sofu.

hamr: şarap, bâde, mey.

Hamza: Muhammed'in amcası olup kahramanlığı ile ün salmıştır. Pehlivanların pîri sayılan Hamza, Uhut gazvesinde şehit olmuştur.

hânedan: sop-sop, Muhammed'in soyu.

hane-harap: evi yıkılmış.

hâr: diken.

harab: çok zaman harabat yerine kullanılır. Meyhane anlamına da gelir. Tasavvufta "vahdet" yani birlik, tek olma, yalnızlık, kavuşma, anlamlarında kullanılır. Kimi yerde "Tekke" yerinde de kullanılmaktadır.

harami: yol kesen, hırsız.

hâricî: İslâm dünyasının en eski partisidir. Siyasal alanda rol oynamıştır. Ali'yi de onun düşmanı olan Muaviye'yi de tanımayıp "Hüküm ancak Tanrı'nındır" demişlerdir. Anarşist bir karakter taşır, Şiilerce sevilmezler.

Hasanül-Asker: ("On iki İmam" bölümüne bakınız).

hâsıl: meydana gelme, yetişme, oluşma.
hâsıl kelâm: sözün kısası, sözün sonu.
haslar hası: iyilerin iyisi, güzellerin güzeli.
haşr: kıyamet.
hâtem: 'yüzük' demektir. 1) Bektaşî geleneğine göre, Muhammed Ali'ye bir hâtem armağan ediyor. Bir zaman sonra Peygamber yedi kat göğe çıktıktan (miraç) sonra bir meclise giriyor. Meğer bu toplantıya Ali başkanlık ediyor, mürşit postunda oturuyormuş. Muhammed kendisini tanımıyor. Hâtemi çıkarıp verince Ali'yi tanıyor, hemen orada Ali'ye biat ediyor. Onun için, Bektaşîlerce Ali mürşit, Muhammed rehberdir. 2) Süleyman Peygamberin, üstünde Tanrı adı yazılı olan bir hâtemi (yüzüğü) varmış. Bununla kurda, kuşa ve cinlere hükmedermiş. (Ayrıca, "arslan" ve "Kırklar" maddesine de bakıla).
Hatice: Peygamberimizin ilk karısı.
hatm okumak: Kur'an okumak.
havf: korku.
Hayber Kalesi: Peygamberin savaşla ele geçirdiği ve halkını Müslüman yaptığı kent ve kaledir. Ali, bu savaşta büyük kahramanlık göstermiştir.
hayf: 1) intikam, 2) yazık.
Hayrülbeşer: İnsanların en hayırlısı (Hazret-i Muhammed.)
Hayrunnisâ: kadınların en hayırlısı. Fatma Ana için söylenir.
hazan: sonbahar.
Hazret-i Sıphan: Tanrı.
hergiz: asla.
hezâran: bin, binlerce.
hınzır: domuz. Müslümanlarca pis sayılır, eti yenmez.
hırka: dervişlere özgü üstlük, giysi.
Hızır: ölmezlik suyunu içerek ölmezliğe kavuşan, zor durumlarda olanlara yardıma koşan bir peygamber. Âb-ı Hayatı karanlıklar diyarında yeraltı mağaralarında bulmuştur.
hicap: utanma. Örtü, perde.

hicr: ayrılık.

hidayet: doğru yol, Müslümanlık.

hikmet: yüksek bilgi, felsefe, gizli sır, ne olduğu anlaşılmaz şey.

hilâl: yarım ay.

hil'at: kaftan, değerli giysi.

hora yetürmek: beğendirmek.

Horasan: İran'ın doğusundaki Türk yurdu. Buradan Anadolu'ya pek çok derviş gelmiştir. Bunlara Horasan Erleri denir. 13. yüzyılda Anadolu'da dolaşan ve 1240'ta öldürülen Baba İlyas'ın çevresinde toplanıp Konya Selçukları'na karşı büyük bir Bâtınî ayaklanması yapmışlar, daha sonra 17. yüzyılda Bektaşîlerin içinde erimişlerdir. Kökleri başlangıçta Horasan'a bağlı ise de bu deyim her zaman Horasan'dan gelmiş kimseler demek değildir.

Hû: «O»dur. Anlamı Tanrı. Kur'an'da da geçer. Tanrı sözü olarak zikirlerde geçer. Tanrı'nın en büyük adıdır.

Hûd: Âd kavmine gönderilen peygamber. Kavmi Hak yolundan ayrılıp kibir ve gurura kapılmış. Tanrı da onlara üç kuraklık vererek cezalandırmıştır. Bazı kimseleri Mekke'ye yağmur duasına göndermişler. Tanrı, gökyüzünde biri ak, biri kırmızı, biri de kara üç bulut yaratmış. İçlerinden Kayl adındaki kişiye hafiften gelen bir sesle bu üç buluttan birini seçme görevi verilmiş. Kara bulutu seçince, Ad kavmi yok olmuştur. Hûd'a uyanlar kurtulmuş. Hûd'un mezarının Şam'da, Kâbe'de ve başka yerde olduğu söylentileri vardır.

hulk: ahlâk, huy, tabiat.

hulle: cennet elbisesi.

hûp: güzel.

hurî: cennetteki güzel kızlar.

hurrem: sevinç, sevinçli.

huruç, hurc: yol dengi.

husrev: padişah, hükümdar, sultan.

Hüdâ: Tanrı.

Hünkâr: sultan, hükümdar demek olan bu sözcük, şeyhle-

re, pirlere söylenir. O zaman mânevî hükümdar demek olur.

Hüseynî: Hazreti Hüseyin'e gönülden bağlı olan demektir. Bu bakımdan her Alevî ve Bektaşi Hüseynî'dir.

hüsn: güzellik. Yüz güzelliği.

İ

İblis: şeytan.

İbrahim: İsrailoğulları peygamberlerindendir. Nemrut zamanında yaşamış, onların putlarını kırdığı için ateşte yakılma cezasına uğramış, fakat Tanrı, ateşi gül bahçesine çevirmiş. Lâkabı Halilullah'tır. Konuğu çok severmiş.

İbrişim: ham ipek.

İcazet: müsaade, diploma, izin belgesi.

İdris: Adem Peygamberin oğullarından biri olup peygamberdir. Elbise dikmeyi ilk icat eden odur. Bunun için terzilerin **piri sayılır.** Tanrı tarafından yükseklere çıkarılmıştır.

İftâ: fetva verme.

İhlâs: özlü, halis olmak.

İhtilâf: anlaşmazlık.

İhtisap: hesap sorma. Eskiden belediye memurunun işi ve dairesi.

İhtiyar etmek: seçmek, katlanmak. İradesini kullanmak.

İhvan: dost, kardeş.

İki dinli: dönek, yüze gülücü.

İkrar: mürşide teslim olmada verilen söz.

İkrar etmek: 1) dil ile söyleme. 2) bildirme, tasdik, kabul.

İkrar vermek: tarikata girmek. Buna el-etek tutma da denir.

İlgün: halk, toplum.

İllâ: mutlaka, illc; tasavvufta «evet» anlamında.

İlm-i ledün: Tanrı katında öğrenilen bilgi. Hızır ile Musa Peygamber arasında geçen bazı olaylar sonunda Hızır'ın yaptıkları ilm-i ledün sayesinde olmuştur. O, geleceği bilmiş, kapalıları görmüştür.

İl, ulus: halk, aşiret, toplum.

İmam Cafer: (Bak. «On İki İmam» bölümü.)

İmam Hüseyin: (Bak. «On İki İmam» bölümü.)

İmam Rıza: (Bak. «On İki İmam» bölümü.)

İncil: Tanrı tarafından İsa'ya gönderilen kutsal kitap.

İns-ü cin: insan ve cin.

İntizar: bekleme.

İrahmet: rahmet. Aslında, acıma, esirgeme, koruma anlamına geliyorsa da halk, «yağmur» yerine de kullanır. Buradaki söyleyiş vezin zoruyledir ve halk söyleyişidir.

İrehin: rehin (halk söyleyişi).

İrençber: çiftçi, rençber (halk söyleyişi).

İrfan: ilâhî bir feyz olarak evrenin sırlarını bilme gücü. Kültür, bilme, anlama, anlayış.

İrşad: doğru yola götürme, uyarma, Hak yoluna götürme. Bu işi yapanlara «mürşit» denir.

İsâ: Hıristiyan dininin peygamberi. Birçok mucizeleri vardır. Kutsal kitabı İncil'dir. Mucizeleri arasında ölüyü diriltme, körlerin gözünü açma da vardır.

İsâ ibni Meryem: Meryem'in oğlu İsâ Peygamber

İshak: İbrahim Peygamber'in oğludur. Tevrat'a göre, Tanrı İbrahim'i sınamak için İshak'ı kurban etmesini buyurmuş, İbrahim onu kurban edeceği sırada gökten bir koç inmiş ve İshak'a karşılık koç kurban edilmiştir. Kur'an'da ise kurban edilmek istenen İshak değil, İbrahim'in öbür oğlu İsmail'dir.

İskâncı: iskân eden, yerleştiren memur, ev yapan kişi.

İskender: erenlerden ya da peygamberlerden olduğu söylenir. Başında boynuz gibi iki çıkıntı olduğundan Zülkarneyn lâkabı ile de anılır. Buna, Büyük İskender diyenler de vardır. Yecüc-Mecüc denilen kavme karşı iki dağ arasında set çekmiştir. Hızır ile de âb-ı hayatı aramaya gittiği söylenir.

İsmail: İbrahim Peygamberin oğlu, bir peygamber. (İshak'a bakınız.)

İsm-i şerif: şerefli ad. Tanrı adı yerine de kullanılır.

İsrâfil: dört büyük melekten biri. Sûr denilen boynuzu birinci üfürüşünde bütün canlılar ölecekler, ikincisinde yeniden dirileceklerdir, böylece mahşer olacak.

itikatsız: inançsız.
iye: sahip.

K

kabe kavseyn: Miraç gecesinde Hazreti Muhammed'in Tanrı'ya olan yakınlık derecesi. Kur'an'a göre (sûre 53), Muhammed'in Miraç'tan dönerken Cebrail'i gördüğü ve aralarında iki ok kadar yakınlık olduğu bildirilmektedir.
kadim: eski, öncesi yok, Tanrı.
kadr: değer, kıymet.
Kaf, Kafdağ: eskilere göre dünyayı çepçevre saran dağ. Cinler, devler, şeytanlar, ejderhalar bu dağın ardında yaşarlar. Ejderhalar, melekler tarafından ateşten zincirlerle yakalanıp oraya atılır. Masallarda adı geçen Zümrütü Anka kuşunun yuvası da buradadır. Sofilere göre, Kafdağı insanın kendi vücududur.
kaim: ayakta duran, namaz kılan. (a uzun söylenir.)
kal: söz (a uzun okunur.)
Kal ehli: şeriat ehli.
kalkur: kalkar (kalkmak eyleminden. Kafiye zoruyla böyle.)
kallaş: çok kurnaz, düzenbaz, hileci.
kal olmak: erimek.
Kalu beli, kalu belâ: (a uzundur) «elest»e bakınız.
kâmil: ogun kişi.
kân: kaynak, değerli şeylerin kaynağı.
kanara: mezbaha, hayvanların kesildiği yer.
Kanber: Ali'nin azatlı kölesi. Ali serbest bıraktığı halde yanından hiç ayrılmamıştır.
kanda: nerede.
kandan: nerden.
kandil: Tanrı bir melek yaratmış, ona «Sen kimsin, ben kimim?» diye sormuş. Melek, «Sen sensin, ben benim,» diye karşılık verince Tanrı onu kahretmiş. Öteki melekler de aynı karşılığı vermişler. Son olarak cebrâil'e sormuş. O karşılık verememiş, oldukça uçtuktan sonra gökyüzünde bir kubbe görmüş. Açılması için dua etmiş. Kubbe açılınca içinde asılı yarısı yeşil, yarısı ak

bir kandil görmüş. Şaşkın şaşkın kandili seyrederken, ak nurdan; «Ben, Ali'yim, yeşil nur da amcamoğlu Muhammed'dir. Tanrı'nın sorusuna: 'Sen yaratansın, ben kulunum', diye karşılık verip» sesi gelmiş. Melek böyle demiş ve azaptan kurtulmuş.

Bir gün Cebrâil, Muhammed'in huzurunda Ali'ye büyük saygı gösterince, Muhammed sebebini sormuş, o da bu hikâyeyi anlatmış.

karamanlı: pusarık, dumanlı, efkârlı.

kara taşı konukluğa konduran: Hacı Bektaş Veli'nin kerametlerinden.

karayel: kuzeybatıdan esen yel.

karımak: ihtiyarlamak, doymak.

kasavet: keder, üzüntü.

Kasım: İmam Hasan'ın oğlu olup on bir yaşında iken Kerbelâ'da şehit edilmiştir. (Kasım'ın 'a'sı uzun okunur.)

katar: dizi, deve ve turnaların art arda dizilip gitmesi.

katerlemek: dizmek, sıraya koymak.

katı: çok, pek çok.

katre: damla, su damlası.

kavil, kavil: söz.

kavi: sağlam, güçlü.

kavlak: köse, tüysüz.

kayd-ı âhiret: âhiret telâşı, âhiret korkusu.

kayırmak: kaygılanmak, tasalanmak.

Kâzım (Musa Kâzım): («On İki İmam»a bakınız.)

kebe: aba, çoban abası, derviş giysisi.

kekik: bir çeşit güzel kokulu bitki. Yemeklere konulur.

kelâm söz.

kelâm etmek: konuşmak, söylemek. Miraç'ta Muhammed Tanrı ile doksan bin kelâm söyleşti.

keleş: mert adam; yakışıklı, cesur.

kelp: köpek.

kem: kötü, fena.

kemal: her bakımdan en yüksek yere ulaşma hali.

kemer-best: beline kemer kuşanmış olan. Tarikatta, günahlarını söyleyip kurtulanların bellerine bir kemer bağ-

layıp yapılan af töreni. Kemerbeste, beli bağlanmış, hizmete hazır kimseler demektir. Hz. Ali, oğullarından on yedisine kılıç kuşatmış, savaşa göndermiş. Bunlara «kemerbestler» denir.

kemter: en kötü, âciz, zavallı.

Ken'an eli: vaat edilmiş toprak denilen «arz-ı mev'ut». Yakup Peygamber'in vatanı, İsrail ülkesi.

kerem eylemek: bağışlamak, merhamet eylemek.

kerem-kân: bağışlayıcı.

Kesikbaş: Mevlüt kitaplarının arkasındaki hikâyelerden dir. Hz. Muhammed'e gelen kesik bir insan başının serüveni olup Hz. Ali ile birlikte Kesikbaş'ın yurduna gidip puta tapan halkını Müslüman etmesini anlatır.

ketm-i adem: yokluk âlemi.

Kevser: sofiler, kevseri «irfan» olarak düşünürler. (Ayrıca bakınız: «âb-ı kevser».)

Kırkbudak: Hacı Bektaş Tekkesinde kırk mumlu şamdan. Bunlar iki tanedir. Biri Hacı Bektaş'ta Kırklar Meydanında, biri de Balım Sultan türbesinin içindedir.

Hacı Bektaş Velî. **Velâyetnâmesi**'ne göre, Güvenç Abdal'ı Hindistan'a gönderir. Orada âşık olduğu kız ve Kırkbudak ile geri dönerken denize düşürürler. Tekkeye dönünce Hacı Bektaş duvardan çıkarak keramet gösterir. Kırkbudağa «Dünya Güzeli» denir.

Kırklar: âlemi yöneten kırk kişi. Hazreti Fatma'nın evindeki toplantıda İmam Ali'den feyz alanlar. Geleneğe göre, bir gece Hazreti Muhammed, Fatma'nın kapısını çalmış, içerden gelen «Kimsin?» sorusuna karşı, «Muhammed'im,» deyince; «Burada Muhammed'in yeri yok,» karşılığını almış. Biraz sonra yine kapıyı çalmış, bu sefer «Yoksulum,» demiş ve böylece Kırklar cemine girebilmiş. Ali oradakilere üzüm suyu dağıtıyormuş. Muhammed'e de verince hakikat sırlarına ermiş, kalp gözü açılmış, Ali'nin eriştiği yüksek mertebeyi takdir ederek, o güne kadar yalnız peygamberlik sırrına erişmişken, Ali'ye biat edince 'ermişlik' sırrına da sahip olmuş. Bütün Bektaşî ve Alevî'lerce bu inanış kabul edilmiştir. Birçok şiirler bu olaya dokunur.

Kırklar Meydanı: ayn-ı cem salonunda parmaklıkla çevrili yer. Ortasında Kırkbudak, çevresinde sayısız mum yanar.

Kırk Makam: erenler meydanı. Dört kapının her birinde on makam vardır.

kıyas: benzetme.

kıybet: arkadan söyleme, dedikodu

kıyl-ü kal: dedikodu.

kızıl taç: kırmızı taç da denir. 1) Ali'ye gökten gönderilmiş. 2) Alevîlerle Bektaşîler, Peygamberin ölümünden sonra Ali'nin kızıl taç (başlık) giydiğini söylerler. 3) Ali, Muaviye ile savaşırken kızılllar giyip kırmızı taç vurunmuştur. Bütün bunlardan dolayı Erdebil sofularının kabul ettikleri taç kırmızıdır. Kızılbaş sözü buradan çıkmıştır.

Kirâmen Kâtibîn: sevap ve günahları yazan melekler.

kizir: köy bekçisi, köy hizmetçisi, hizmetçi.

kizb: yalan, gerçek dışı.

koçuk: sırta giyilen kısa üstlük, gocuk.

koklaşuban: koklaşarak.

kov: dedikodu, çekiştirme, arkasından söyleme.

koylanmak: ateşin kor haline gelmesi.

kökünü kesmek: soyunu kurutmak, ortadan kaldırmak.

kudret: (yerine göre) Tanrı.

kûhi dağ: büyük dağ.

kul: Tanrı'ya göre insan.

kulhüvallahü ahad: «De ki, O Allah tektir!» İhlâs suresinin ilk âyeti.

Kureyş: Muhammed'in kabilesi.

kuşak kuşanmak: tarikata girmek, tarikat yolunda çalışmak.

kuş dili: Süleyman Peygamber kuşlarla konuşurmuş. Onun için Süleyman adının yanında sık sık «kuş dili» sözü geçer. Ayrıca edebiyatta gizli anlamlı söz yerinde kullanılır.

küfür: kâfirlik. Din hükümlerini inkâr, Tanrı'ya eş koşmak. Sofilere göre bütün varlıkları yok gördüğü gibi, Tanrı'yı da yok bilmektir. Böylece akıldan, vehimden

yüce olan gerçek ve mutlak varlık olan Tanrı'da yok olmaktır. Küfrün iman oluşu budur.

küffâr: kâfirler, Müslüman olmayanlar. Tarikat dışı olanlar.

külhancı: hamamların ocağını yakan kişi.

kün: ol (Arapça), «var ol». Tanrı bir şeyin olmasını dileyince, «kün» der, hemen o şey olur, meydana çıkar. Sofilerde bu kelime «akl-ı kül» ve «nefs-i kül»e işarettir.

künc-i gurbet: gurbet köşesi. Tekke.

küntü kenz: «Ben bir hazine idim» anlamında peygamberimizin kutsal bir sözü.

kürsü: üstüne oturulan şey. Kur'an'da, Tanrı'nın kürsüsünün gökleri ve yeryüzünü kapladığı bildirilmektedir. Tasavvufa göre kürsü, Tanrı bilgisidir.

küsuf: güneş tutulması.

L

lâ: yok. Önüne geldiği sözcükleri olumsuz yapar (Arapça).

lal: dilsiz.

lâden: bir çeşit çalı.

lâl taşı: kırmızı ve değerli taş, mücevher.

lâmelif: Arap alfabesinde yaya benzeyen harf. Kaş buna benzetilir.

lâ-şekçesine: şüphesizcesine, ışıklısizcesine.

Leylâ: Leylâ ile Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı.

leyletel -esrâ: Muhammed Peygamber'in geceleyin Mekke'den Kudüs'e gitmesi.

libas: elbise, giysi.

lika: çehre, güzel yüz. Tasavvufta Tanrı'nın yüzü.

lokma: yemek, aş.

Lût: Büyük peygamberlerden olup kavminin ahlâksızlığı yüzünden Tanrı'nın kahrına uğramışlardır.

M

mağrip: batı. Atlas Okyanusu.

mâh: ay (gökteki), on iki ayın biri.

mâh-ı muharrem: muharrem ayı. Kerbelâ olayının geç-

tiği ay olduğundan yas ayı sayılır. («Ağıtlar Kerbelâ» bölümüne bakınız.)

mahlâs: ozanların şiirlerinde kullandıkları takma ad.

mahbub: sevgili.

mahlûk: yaratık Tanrı'nın yarattıkları.

makam: erişilen maddî ya da mânevî derece, rütbe, mevki.

Mansûr: şeriata aykırı düşünceleri ve sözleri yüzünden Bağdat'ta asıllan ünlü mutasavvıf (Ölümü: 922). Tek varlık felsefesinde çok ileri gittiği ve «enelhak» (ben Allahım) dediği için asıldı.

Mansûr dârı: Mansûr'un asıldığı darağacı.

mârifet: Tanrı yolunda mânevî bilgi sahibi olma.

maslahat: iş, uğraşı, yarar.

Mâsum-i Pâk: Kerbelâ'da şehit olan on dört çocuk.

maşlak: maşa.

mâşuk: sevgili, sevilen Tanrı.

maşrık: doğu, gün doğusu. Uzak Doğu illeri, Çin.

mat etmek: yenmek, bozmak.

matlap: istenilen şey.

mazlum: zulüm ve haksızlığa uğramış kişi.

meclis-i riya: riya meclisi, gösteriş, yalan düzen toplantısı.

Mecnun: deli. Leylâ ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı.

Medâyin şehri: Ortaçağda Irak'ta, Dicle nehrinin iki kıyısında kurulmuş bir kent. Doğrusu; 'Medâin'dir.

medet: imdat, yardım isteme sözü.

medh-i Haydar: Hazreti Ali'yi medih, övme duası şiiri.

Medine: Arabistan'ın önemli kentlerinden olup Peygamber'in 622'de göç ettiği yer.

Mehdi: («On İki İmam» bölümüne bakınız).

melâik: melekler (tekil anlamda kullanılır.)

melâmet: kınama.

menzil: varılacak yer, tarikatta amaç.

merdut: red edilmiş, sürülmüş olan.

merhem çalmak: yaraya ilâç sürmek.

Mervan: Emevî komutanlarından. Muaviye'nin oğlu Yezit'ten sonra halifeliğe geçmiş, hükümdar olmuştur. Alevî

ve Bektaşiler kendilerinden olmayan, özellikle karşı olanlara Mervan ve Yezit derler.

mest: sarhoş.

meşe: orman.

meşreb, meşrep: seciye, yaradılış, huy, gidiş, meslek.

meta: mal, satılan eşya, öteberi.

Mevlâ: Tanrı.

mey: içki.

meydan: aynı-cem meydanı, toplantı yeri.

meyl, meyil: gönül verme, sevme.

meyyit: ölü, cenaze.

mezhep: bir dinin başlıca kolu, tutulan yol.

miftah: anahtar.

mihman: konuk, misafir.

mihrap: camilerde namaz kılarken imamın önünde durduğu oyuk yer.

mihr-i muhabbet: sevgi ve aşk, aşk güneşi.

Mikâil: büyük meleklerden biri; yiyeceklerin dağıtımıyle görevlendirilmiştir.

minber: camilerde hutbe okumak için çıkılan merdivenli yer.

miraç: Muhammed'in bir gece göğe ağarak Tanrı'yla görüşmesi. Sofiler, miracı, ruhani olarak kabul ederler. Onlara göre her olgun eren kendi değerince bir miraca kavuşur.

mizan: mahşer günü yani soru hesap günü insanların sevapları ile günahlarının tartılacağı terazi.

Muaviye: Halife Ali zamanında Şam valisiydi. Ali'nin Hariciler tarafından şehit edilmesinden sonra kendini halife ilân etti. Ölümünden sonra yerine geçen oğlu Yezit, halifeliğini tanımayan Ali'nin oğlu Hüseyn'i Kerbelâ'da şehit etti. Bu yüzden Bektaşi ve Aleviler Muaviye ve Yezid'i hiç sevmezler, onlardan nefret ederler, lânet okurlar.

mucizat: mucizeler, peygamberlerin olağanüstü gösterileri.

mudara: yüze gülme, yalandan dostluk gösterme.

muhabbet etmek: sevmek, gönül vermek, görüşmek.

muhakkak: doğru, kesin.

Muhammed Taki: («On iki İmam» bölümüne bakınız.)

muhbir: haber veren, haberci.

muhib: seven, bir tarikata sevgi duyan. Tarikatta ikrar alan kişi (bakınız: «ikrar»).

muhibban: muhibler, sevgililer, gönül verenler, dostlar.

muntazır olmak: beklemek, emre hazır bulunmak.

Murtaza: Hazreti Ali'nin adlarından.

Musa: büyük peygamberlerden olup İsrailliilerin peygamberidir. Tevrat ona inmiştir.

musahhar: feth olunmuş, zabt ve teshir olunmuş.

müsahip: Alevîlerde erginlik çağına gelen iki erkek, birbirini beğenip birlikte tarikata girerler. Bunlar birbirlerine «musahip» olurlar. İkisinin de evli olması şarttır. Müsahiplik tarikatta gereklidir.

Musa-yi Kâzım: («On İki İmam» bölümüne bakınız.)

Mushaf: Kur'an.

mutaf: kıl dokuyan, kıldan bir şey ören kişi, kumaş dokuyucu.

müdam: daimi, durmaksızın.

Mühr-i Süleyman: Süleyman Peygamber'in yüzüğü. Üstünde Tanrı'nın en büyük adı yazılıymış. Birbirini kesen iki üçgeniyle, altı köşeli bir yıldız biçimindedir. Bununla bütün hayvanlara hükmedermiş.

Mülcemoğlu: Hazreti Ali'yi hançerle yaralayarak öldürmüştür. Hâricîlerdendi.

mümin: İman eden, inanan ve Müslüman olan. Tarikatta erkeklere mümin, kadınlara müslim denir.

münacat: Tanrı'ya yalvarma.

münafık: ikiyüzlü, içi, dışı başka kişi. İnanmış görünen gerçekte inanmamış kimse, işine geldiği için öyle görünen kişi. Peygamber zamanında bunların çoğu Mekke'deki Yahudilerdi. Bunların cehenneme atılacağı Kur'an'da bildirilmiştir.

münceli: parlayan, açılıp parlayan ve belli olan.

münezzeh: kabahatlardan uzak, kötü şeylerden uzaklaştırılmış.

münkir: inkâr eden, tarikat dışında olan.

münkirin gücü: tarikattan olmayan, inkârcının zorlaması.
müptelâ: belâya uğramış, bir şeye tutulmuş, düşkün, âşık.
mürebbi: terbiye eden, yetiştiren anlamındadır. Alevîlerde ileri gelen bir kimse mürebbi tayin edilir. Daha tarikata girmemiş talipleri «pişirir» yani yetiştirir. Alevîlerde, bir genç ancak reşit olduktan sonra tarikata alınır, doğuştan tarikata giremez.
mürsel: göndermiş, resul, peygamber.
mürşid-i kâmil: uyandıran, irşad eden, mürebbi, doğru yolu gösteren şeyh.
mürvet, mürüvvet: mertlik, insanlık, iyilik.
müşkil seçmek: zorlukları yenmek.
müşrik: Tanrı'ya ortak koşan, dinsiz.

N

Naci, güruh-i Naci: kurtulmuş, kurtulmuşlar topluluğu. Alevî ve Bektaşîler kendilerine böyle derler.
nâçar: çaresiz.
nâdan: bilgisiz, kaba, cahil.
nâgâhan: ansızın.
nakkaş: ressam.
nakş eylemek: süslemek, resim yapmak, boyamak.
nâlan eylemek: inlemek, feryad etmek.
nâme: mektup, söz.
nâr: ateş.
nâr-ı cehennem: cehennem ateşi.
nâşi: hain, kötü kişi, yabancı, zındık.
nazar eylemek: bakmak. Mürşidin nazarı. Tarikat yolcusunun (sâlik) vehimden doğan varlığını yok eder, onu cezbeye ulaştırır, gerçek ve tüm varlığına ulaştırır. Erenlerin nazarı kimya'dır. Toprağı altın eder.
nebi: peygamber.
nebiyullah: Tanrı peygamberi, haberci.
Nebiyi zişan: şanlı, şerefli peygamber. Muhammed'in sıfatı.
Necef deryası: İmam Ali'nin türbesinin bulunduğu şehir.
nefis, nefsaniyet: can, ruh, öz, kendi. Nefis, insanın mâneviyatıdır. Bu mâneviyet kötülüğe ve dünya isteklerine akarsa nefis ya da nefsaniyet denir. Mâna âlemine dö-

nerse «ruh» denir. Kötülüğe iten nefse «nefs-i emmâre» denir.

nefis haklamak: içteki kötü istekleri silmek.

nefsine uymak: kötü işler yapmak.

Nehr-i Şeria: Şeria Nehri. Arabistanda bir nehir.

nekes: hasis, eli sıkı.

Nemrut: İbrahim Peygamberi puta tapmadığı için ateşe attıran Keldânî hükümdarı. Ateş yığını üstüne İbrahim'i mancınıkla attırmış, fakat ateş birden gül bahçesine dönüşmüştür.

Nesimi: «enelhak» (ben Tanrıyım) diyen ve bunun üzerine Halep'te derisi yüzülerek öldürülen büyük Hürûfî ve mutasavvıf şair. Ölümü: 1404.

nevcivan: genç, yeni yetme.

Nevruz: sözlük anlamı 'yeni gün'dür. İlkbaharın ilk günü. Alevî ve Bektaşiler, bu günü Ali'nin doğum günü olarak kabul eder, bayram sayarlar.

nidüğün: ne olduğu.

nikap: örtü, yüz örtüsü, peçe.

niyaz: naz, Tanrı sevgililerinin niteliğidir. Niyaz, âşıkların niteliğidir. Naz ehli olan kişiler Tanrı'ya çeşitli sözler söylerler. Hoş görünmeyecek davranışlarda bulunabilirler. «Tanrı bir kulunu severse suç ona zarar vermez» hadisi bu inancın dayanağı olmuştur.

nokta-i âmâ: kör nokta. Tanrı'dan başka hiç bir varlığın idrak edemediği nokta.

nöker: erkek hizmetçi, köy hizmetçisi.

Nuh: Adem Peygamberin torunlarından bir ulu peygamber. İnsanlar azınca, Tanrı onları yola getirsin diye Nuh'u göndermiş, fakat azgın insanlar bir türlü yola gelmemiş. Bunun üzerine Nuh, Tanrı emriyle bir gemi yapmış, her cins hayvandan bir erkek, bir dişi almış gemiye. Tanrı korkunç bir yağmur yağdırmış; bütün kara, sular altında kalmış, dışarda kalanlar boğulmuş.

Nuh-ı Nebî: Nuh Peygamber.

nutk, nutuk: söz.

nutk-ı derun: içten geçen söz, gönül hali.

nübüvvet: peygamberlik.

nümâyan: görünen, belli.

O

oluban: olarak.

onarmak: tamir etmek.

On iki imam: («On iki imam - Düvazde imam» bölümüne bakınız).

onmak: iyi olmak, kurtulmak.

özge: başka, başkası.

P

pâk: temiz, arı.

pazar eylemek: fiyat kararlaştırmak: **içten pazarlıklı:** sinsi, kurnaz; **içten pazar eylemek:** sinsice ayarlamak, kurmak.

penah: sığınılacak yer, sığınak.

pervane: kelebek.

pervaz: kanat.

peyman, peymâne: 1) kadeh. 2) **ahd-ü peyman:** yemin, ant, sözleşme, taahhüt altına girme.

pinhan: gizli.

pinhan eylemek: gizlemek.

pîr: İhtiyar, büyük. Tarikat kuran, tarikatta ulu kişi, uyulan.

pul: küçük madenî para, süs parası.

pulat: sert çelik.

puyan eylemek: yürümek, hızla koşmak.

R

Rab: Tanrı.

Rabbihüm: Tanrım.

râh: yol.

râh-ı selâmet: selâmet, kurtuluş yolu, doğruluk yolu.

Rahman: Tanrı'nın sıfatlarından olup acıyan, merhamet eden.

rahmet: yağmur, sevap, merhamet.

rahşan: parlayan, parlak, parlatıcı, ışık verici.

râz: sır, gizli ve saklı şey.

rehber: tarikata girmek isteyeni mürşide götürmek üzere yetiştiren kişi. Tarikatta rehber önem taşır.

rehnümâ: yol gösteren.

remiz: senbol, bir şeyin varlığını belirleyen işaret ve benzeri.

resul: peygamber, genellikle Muhammed.

revan: gitme, yola düzülme.

revan eylemek: gitmek, akmak.

reyhan: fesleğen, güzel koku.

Rıdvan: cennetin kapıcısı melek.

rıza: razı olma, istek, kendi isteği, hoşnutluk.

rıza lokması: razılık gösterme. Tarikat terimi olarak mürşidin sözlerini kabul etme.

rizân eylemek: akmak, akıtmak.

Ruhül- -Kudüs: kutlu ruh. Kur'an, Ruhül - Kudüs'ü Cebrâil olarak kabul eder.

Rum: Urum da denilen Anadolu.

Ruz- elest: elest günü. (Bakınız: «bezm-i elest.»)

S

sâbit kadem: sebatlı, devamlı, sürekli.

sâdık: sadakatlı, gerçek, doğru (kişi).

sağ: sağlam, güzel.

sağdaş: arkadaş (yol arkadaşı).

sağlanmak: iyi olmak (yara).

sâfi avrat: temiz, saf Müslüman kadını.

Safiyullah: Tanrı'nın en temiz kulu demek olup Adem peygamberin lâkabı.

Sahip-Zaman: zamana hükmeden, hükümdar. Daha çok, On İkinci İmam Mehdi.

sahra: kır, çöl, ova.

sâki: içki dağıtan.

sak olmak: saklanmak.

salavat: Hazreti Muhammed'e ve soyuna rahmet okuma, iyiliğini söyleme duası.

Sâlih: Semut kavmi Tanrı'ya isyan etmişti. Salih bunların peygamberiydi. Onları Hak dine çağırdı. Putlarını alarak sahraya çıktılar. Putlar isteklerine karşılık vermedi. O zaman Salih Peygamber'e: «Şu kayanın içinden bize gebe ve tüylü bir deve çıkarırsan sana inanırız,» dediler. Salih Peygamber Tanrı'ya yalvardı, kaya için-

den istedikleri deve çıktı. Yine iman etmediler. Tanrı onları bunun üzerine yok etti.

samah, sema': aynı-cemlerde topluca yapılan dinî oyun. Alevî ve Bektaşîlerde kadınlı erkekli oynanan oyun.

sararuban: sararak, sararıyor. '-Ban', eskiden '-rak' takısı yerine kullanılıyordu.

sayyad: avcı.

saz: küçük orman.

secdegâh: secde edilen yer.

sehil ev: çadır, sıcak, korunaklı çadır.

sekahüm: «O, onlara su verdi. Onları suladı» (bir âyetten).

Selman, Selman-ı Fârisi: Muhammed'in sahabesinden ve Ali'nin dostlarından. Muhammed, Selman için, «Ehl-i Beyt'tendir,» demiştir. Selman-ı Pâk da denir.

sema': müzikli ve sözlü dinî raks; dönme («samah»a bak).

semâvat: gökler.

sem'i: duyan, işiten.

ser: baş.

serçeşme: başbuğ, reis, önder.

server: önder, lider, başbuğ.

Seyf-i Ahmedî: Muhammed'in kılıcı.

seyran: seyretme, gezme.

seyr-i fillah: Tanrı'nın varlığı içinde dolaşmak.

sığın: gözleri güzel geyik cinsi. Sevgilinin gözleri buna benzetilir.

sıfat: Tanrı'nın zatından başka olan sıfatları.

sınılmak: kırılmak, ölmek.

Sırat: Sıratül-müstakim de denir. Ahirette üzerinden geçilecek, kıldan ince, kılıçtan keskin köprü. Tasavvufta, «doğru yol, Müslümanlık» İfrat ve tefriti olmayan İslâm dini. Kur'an'da birinci surede geçer.

sırdaş: sır saklayan dostlar.

sırr-ı hakikat: hakikat sırrı, gerçeği gizleme.

sırr-ı Küntü Kenz: («Küntü Kenz»e bakınız.)

sırr-ı müphem: belirsiz sır.

Sırrullah: yalnızlığa çekilmek, kimseyle görüşmemek. Ayıpları örtüp açığa vurmamak, kimseyle görüşmemek. Ayıp.

sıdk: doğruluk, sadakat.

sinne: mezar.

sofi: tarikat ehli, tarikate girmiş kimse.

softa: medrese öğrencisi.

sofuluk: dindarlık, tarikata bağlılık.

soylamak: öğmek, medh etmek, bağlanmak.

sözün haklamak: sözü dinlemek, yerinde bulmak.

sulb: zürriyet, nesil, kuşak, sülâle.

sultan: yüksek bir hitaptır. Alevî ve Bektaşîlerde mürşîdlere, şeyhlere karşı böyle hitap edilir.

Sultan Nevruz: («Nevruz»a bakınız.)

Subhan: Tanrı.

sûr: kıyamet günü çalınacak boru. Bununla bütün insanlar dirilecek. («İsrafil»e bakınız.) Yalnızca boru anlamına da gelir.

sûret: surat, görünüş, dış görünüş. Yol, gidiş.

Südret-ül müntehâ: Arş'ın sağ yanında bir ağaçtır ki, ötesine hiç bir yaratık geçemez. Ötesi Tanrı'nın zat âlemidir. Südretül müntehâ'yı insan bilgisinin son sınırı olarak kabul edenler de vardır.

sükker: şeker.

Süleyman: Davut Peygamber'in oğludur. Babası gibi hem hükümdar hem peygamberdir. Kuş dilini bilir. Cinler onun emrindedir. Sabâ Melikesi Belkıs'ı yanına getirtmiş ve onunla evlenmiştir. Bir gün Süleyman, karıncalar ovasından geçerken bir karınca ötekilere: «Yuvalarınıza girin, Süleyman sizi çiğnemesin,» demiş. Bu sözü duyan Süleyman ona, niçin böyle söylediğini sormuş. O da, «Senin ordunun azametini seyre dalıp Tanrı'yı anmayı unutmasınlar, diye» demiş. Yine bir karınca, Süleyman'a bir karınca butu vermiş, bununla ordusu doymuş. Süleyman'ın elinde, üstünde «İsm-i âzam» yani Tanrı'nın en büyük adı yazılı bir mühür vardır. Bu mühür sayesinde cinler, şeytanlar, devler, kurtlar, kuşlar onun buyruğuna uyarlar. Kuşlar yan yana gelerek taht gibi bir biçim alırlar, Süleyman bu tahtın üzerine oturup havalarda uçar. Onun akıllı vezirinin adı **Asaf**'tır.

Sünni: ehl-i sünnet mezhebi. Osmanlılar Sünnî'dir.

sürek: tutulan yol, tarikat kurallarını sürdürmek, erkân, âdâp.
sürûr: sevinç.

Ş

Şad: sevinç, memnun olma durumu.
Şad-ü handan eylemek: sevindirmek.
şadıman: sevinçli.
Şah: Alevî ve Bektaşîlerde pirlere Sultan denildiği gibi Şah da denir. Kimi zaman Ali, kimi yerde İran Safavî şahları, bu sözle anılır.
şahan: şahin denilen kuş. Sevgilinin bakışı, onun keskin, parlak gözlerine benzetilir.
şahbaz: iri ve beyaz doğan kuşu. Yiğit, kahraman.
Şah-ı dil: gönül şahı, padişahı.
Şah-ı Kerbelâ: Hüseyin Kerbelâ'da şehit edildiğinden böyle de anılır. Kerbelâ Şahı demektir.
Şah-ı Merdan: Mertlerin şahı, Ali demektir.
Şah-ı Necef: Necef Şahı demektir. Ali, Necef'de yattığı için böyle de anılır.
Şah-ı Velâyet: velilerin şahı, Ali.
Şam - Şerif: Şam kenti. Şerefli Şam kenti.
şaplak: tokat.
şar: kent, şehir. Rıdvan ile birlikte kullanıldığında Cennet anlamına gelir.
şarâben tahûr: temiz şarap. Kur'an'da (Al-Dehr suresi, 21. âyet), «Cennette inananlara tertemiz şarap (su) verileceği» anlatılır.
şark: doğu. Bu sözle İran ve Horasan illeri söylenmek istenir.
şaz eylemek: sevindirmek.
şeceat: cesaret.
şefaat: ahirette Peygamber'in Müslümanlar için Tanrı'dan bağış dilemesi.
Şehriban Hatun: İmam Hüseyin'in karısı ve İmam Zeynelabidin'in anası. Şehribanu da denir.
şek: şüphe, işkil.
şem'a: mum, ışık.

şems: güneş.

şenlik: kalabalık, topluluk.

şerbet: yılan zehrine karşı içilen ilâç. Bunu içenlere zehir dokunmaz. Bu gibi kimselere Şerbetli derler. **Şerbetçi:** bu şerbeti yani ilâcı satan kişi.

şeriat: dinde Tanrı'ya inanışın, bedenî, malî kullukta bulunuşun ve dünya işlerine dair Tanrı buyruklarının bütünü.

şevk: neşe, şiddetli istek.

Şeyh Bedreddin: Bedreddin'e bakınız.

Şeyh Safi: Safavî soyunun ilk büyük dedesi. Bu soy Safavî Devleti'ni kurmuştur. Kurucusu Şah İsmail'dir.

Şirin: Ferhat ile Şirin hikâyesinin kadın kahramanı.

Şit: Peygamber Adem'in üçüncü oğlu. Bu da babası gibi peygamberdir.

Şuayb: Mısır'da Firavun'dan kaçan Musa Peygamber, Şuayb Peygamber'in yanında on yıl çobanlık ettikten sonra ailesini ve iki çocuğunu alarak Mısır'a döndü. Şuayb, büyük peygamberlerdendir.

şükür: iyiliğe karşı gösterilen hoşnutluk, teşekkür.

T

tâban: parlak ışık, ışıklı.

tâb-ü fer: güç, kuvvet, ışık, parlaklık.

tac: başa giyilen başlık, tarikat başlığı. («Kızıl taç»a bak).

takrir: anlatma, anlatış.

tâlim olmak: öğretilmiş olan.

tâlip: tarikata girmek isteyen kişi.

tama': açgözlülük.

tamu: cehennem.

tân eylemek: sövmek, yermek, ayıplamak.

târik: yol, tarikat.

tarik-i esrar: gizlilik yolu.

tasvir: resim.

tathir etmek: temizlemek.

tav: iş zamanı, uygun durum.

tavla: at ahırı.

teber: derviş baltası.

teberrâ: Muhammed soyuna ve Ali'ye düşman olanlara düşman olmak; onlardan uzak durma anlayışı.

tecelli: Tanrı'nın görünüşü. Tür Dağında Tanrı'nın Musa'ya görünüşü.

tefekkür eylemek: düşünmek.

tefsir: yorum. **Tefsir etmek:** yorumlamak.

tel: tüy, kuştüyü.

temenna: rica, istek, selâm.

terceman: 1) kurban. 2) Tarikat ulularınca düzenlenmiş, çoğu manzum olan ve belli işler işlenirken okunan Türkçe dua ve övgüler.

tere: tere otu. Salata gibi yenen az yakıcı ot.

tevallâ: Muhammed'i ve soyunu sevenleri sevmek, onlara dost olanlara dost olmak anlayışı.

te'vil: Kur'an'daki açık anlamlı sözleri başka anlama çekmek.

te'vil düzmek: başka bir anlam ile açıklamak.

Tevrat: Tanrı tarafından Musa Peygamber'e gönderilen kitap.

tezyin etmek: süslemek.

tîğ: kılıç, pala.

Tîğ-i Haydar: Hazreti Ali'nin kılıcı Zülfikar.

tirkeş: okluk, yayın oklarının konduğu sırtta taşınan araç.

tiryak: afyonlu macun.

torlak: acemi, alışmamış.

Tûfan: büyük yağmur («Nuh»a bakınız.)

tuman: don, elbise, giysi

Tûr: Musa'nın Tanrı ile görüştüğü kutsal dağ.

türap: toprak.

türabi: toprağa mensup, topraktan.

türap etmek: iç kötülüğü, nefsini çiğnemek, toprak etmek.

tütün: duman, içi yanmaktan doğan duman. Daha çok mecaz olarak kullanılır.

U

uçmak: cennet.

uğru: hırsız, yol kesici.

uğur: ön.

ukbâ: ahiret.
urgan: kalın ip.
uruba: elbise, giysi.
uruhban: ruhban, papaz.
Urum: Anadolu.
Urum erenleri: Anadolu evliyaları, dervişleri.
uryan: çıplak.
uslu: akıllı.
usul: ölçülü, dengeli, uzun (boy için).
usul durmak: akıllı durmak.
uş: işte, şimdi.
uşak: çocuk
uyarmak: mumu, kandili yakma. Uyandırmak da denir.
uyramak: diken gibi dikilmek, kalkmak, uyanmak.

Ü

Üçler: (Bakınız: «Yediler.»)
üleş: leş, kadavra.
ün: ses.
üşmek: toplanmak, üşüşmek.
Üveys: Veyselkaranî. Muhammed Peygamber'e ulaşmayıp Sahabe'ye (yakınları) ulaşanlardandır. Yemenlidir. Ali zamanında Yemen'den Medine'ye gelirken yolda, Sıffeyn'de Ali ile Muaviye'nin savaşına rastlamış, o gün Ali'ye biat edip savaşa girmiş, şehit olmuştur. Bunun için Aleviler Veyselkarani'yi çok severler.
üzüm: Kırklar meclisinde Ali'nin bir üzüm tanesini sıkarak Kırklara içirdiği üzüm. (Bakınız: «Kırklar Meclisi.»)

V

vâfir: çok, pek çok.
vahdet: birlik, teklik.
vahdet âlemi: birlik âlemi
vakt-ı namaz: namaz vaktı.
varı: hepsi, var olanlar.
Veçhullah: Tanrı yüzü.
vefadar: vefalı, sözünde ve sevgisinde duran.

velâyet: velilik, evliyalık, ermişlik.
veli: lâkin.
velvele salmak: gürültü, patırtı yapmak.
vesvese: korku (burada).
Veyselkara: (Bakınız: «Üveys.»)
vilâyet: velâyet, velilik, ermişlik.
virt: belli zamanlarda okunmak üzere Türkçe düzenlenmiş dua ve öğütler. Genel olarak da, sık sık tekrarlamak anlamına gelir.

Y

yâ: ey.
yaba: harman savurmakta kullanılan çatal biçiminde tahta kürek.
yaban: kır, ova, taşra.
yahşi: iyi güzel.
Yahya: İsrailoğulları'nın peygamberlerindendir. Zamanındaki hükümdar tarafından öldürülmüştür.
Yakup: İsrailoğulları peygamberi. Oğlu Yusuf da peygamberdir. Yusuf'u kardeşleri kıskanıp çölde bir kuyuya atarlar, bezirgânlar onu kuyudan çıkarıp Mısır'da satarlar. Başından geçenler dinler tarihinde çok yer tutar.
yalvarı: yalvararak.
yaman: kötü, fena.
yanal alma: parlak, kırmızı elma.
Yapraklı: Çankırı ilinin ilçesi. Eskiden Panayırı ile ünlüydü.
yâr: sevgili. Genellikle Tarikat ulusu.
yâran: dost, dostlar.
yardak: yardımcı, dost.
yâr-ı gar: Hicret sırasında Muhammed'e mağarada arkadaşlık etmiş olan Ebubekir. Mecaz olarak «vefalı arkadaş» yerinde kullanılır.
yaşın yaşın: gizli gizli.
yavan yaşık: sade, yağsız yemek.
yazı: alınyazısı. Her insan doğmadan dünyada başına gelecek şeylerin alnına yazılı olduğu inanışı vardır. Talih.

Yecüc Mecüc: kısa boylu bir kavim.

Yediler: sofilere göre, âlemi yöneten bir kişidir. Buna «kutb» denir. Bu kişi «hakikat-i Muhammediye'ye mazhardır», yani onun gerçek görünüşüdür. Evren bu kişinin çevresinde döner. Onun gönlüne gelen bu âlemde meydana çıkar. Ona en yakın iki kişi daha vardır. Bunlar sağ ve sol imamı, yani yöneticisidir. Bu üçüne «üçler» denir. Bunlardan sonra âlemi yöneten dört ermiş gelir. Daha sonra Yedi, Kırk ve Üç yüz eren gelir. Bu sıra üzerine hepsinin evrenin yönetiminde görevleri vardır.

yedmek: ipinden ya da elinden tutup çekmek, götürmek.

yeğ: iyi, üstün.

yeksan: eşit, hep bir.

yektaş: birlik, birlikte olma, arkadaş

yelmek: koşmak.

Yezit: Muaviye'nin oğlu. Kerbelâ faciası bunun emriyle olmuştur. Alevîler, Bektaşîler, Yezid'i lânetle anarlar. Kendilerine karşı olanlara da genel ad olarak Yezid derler.

yol: tarikat, tarikat bilgisi, tarikatta davranış.

yoldan azmak: tarikat dışı davranışlarda bulunmak.

yol ehli: tarikat eri, derviş.

yumak: yıkamak.

Yusuf Peygamber: («Yakub»a bakınız).

yuyucu: ölü yıkayıcı.

yüzünü yıkmak: surat asmak, yüzünü ekşitmek.

Z

zabta getirmek: ele geçirmek, hüküm altına almak.

zâhit: yobaz, ham sofu.

zahm: yara.

zâr: feryat, inleme.

zarafet: kibarlık, zariflik, incelik.

zât: öz, iç. Tanrı'nın zâtından söz edilemez. O, sıfatlarıyle bellidir.

zay: kayıp, boş.

Zaza: bir Kafkas kavmi.

Zekeriya Peygamber: İsrailoğulları peygamberlerinden biri. İhtiyarken bir çocuğu doğmuştur. Meryem'e de ke-

fil olan Zekeriya, kendisine inanmayan kavminden kaçıp bir ağacın içine girmiş, kavmi ağaçla birlikte onu biçmişti.

Zeliha: Yusuf Peygamber'e âşık olan Mısır Azizi'nin karısı.

zelle: boyun (?).

zelve: sapan ve kağnıda öküzün boyunduruktan çıkamaması için kullanılan küçük ağaç parçası.

zeyn olmak: süslenmek, zinetlenmek.

ziba: güzel, yakışıklı.

Zikr etmek: anmak, tekkelerde tören yapılırken durmadan tekrarlanan dua.

zinet: süs.

zinhar: sakın, sakın ha.

ziya': kayıp.

zulm: eziyet.

zulumat: zulüm, haksızlık, kötülük, fenalık (sözcük, aslında karanlıklar anlamında ise de halk bu anlamda kullanıyor).

zühd: dinde şüpheli şeylerden sakınmak, dünya işlerini aşağı görmek

zühd-ü ibadet: kuru ibadet.

Zülfikar: Hazreti Ali'nin kılıcı. Ucu çataldır. Savaşta kırk arşın uzar. Gökten indiğine inanılır.

zümre-i fakr: fakirliğiyle övünen zümre. Alevî ve Bektaşî inanışı. Peygamber, «Fakirliğimle övünürüm,» demiş.

zürriyet: soy, sop.

BİBLİYOĞRAFYA

Yazmalar

1 — Otuz yıldır yurdun çeşitli bölgelerinden topladığım üç yüze yakın cönk.(*) Ayrıca İstanbul Belediye Kitaplığındaki mecmua ve cönklerden, Topkapı Müzesi, Ankara Millî Eğitim Bakanlığı Yazmalar Kitaplığı, Hacı Bektaş, Amasya, Afyon, Konya Koyunoğlu, Samsun Gazi Kitaplığı, Tarsus, Adana, Bursa, Çankırı, Çorum kitaplıklarından yaptığım derlemeler.

2 — Vahit Dede'nin metrûkâtında bulunan yirmi dokuz cönk ve seksen kadar cönk kopyası.

3 — Adana Müzesi Müdürü merhum Naci Kum ile Mersin Müftüsü Silifkeli merhum Sait Uğur'un ölmeden bana armağan ettikleri elliden çok çönk.

4 — Sıvas'ta öğretmen İbrahim Aslanoğlu'nun incelemek üzere gönderdiği on iki cönk.

5 — Kırıkkale'de Ankara Eczanesi sahibi sayın Fikri Pehlivanlı tarafından verilen iki cönk. Bu cönkler merhum babası tarafından uzun yıllar bütün Alevî ve Bektaşî çevreleri dolaşılarak yazılmıştır. Çok önemli ve bilinmeyen ozanların nefesleri vardır içinde.

6 — Ayrıca yazma olarak Hazreti Ali'nin cenkleri ve evliyanın menakıb-nâmelerinden sekiz tane vardır. Bunlardan da yararlanıldı.

(*) **Cönk**, halk ozanlarının şiirlerini yazdıkları defterlerdir. Ozanların incelemesinde birinci kaynak bu cönklerdir.

Basılı Kitaplar

1 — Ahmet Hazım, **Sânihât-ı Seyrânî**, (Milli Matbaa, İstanbul, 1340/1924.)

2 — Akçay, Dr. Phil. İlhan. **Çubuk Kalender Dede**, (Bütün Türkiye Yayınevi. Ankara 1965.)

3 — Aslanoğlu, İbrahim. **Divriği Şairleri**, (Ekim Basımevi, İstanbul 1961.)

4 — Aytekin, Sefer, **Velâyet-nâme-i Hacı Bektaş Veli, Hacı Bektaş Veli'nin Hayatı**, (Emek Basımevi, Ankara (?).

5 — Aytekin, Sefer, **Buyruk**, (Emek Basımevi, Ankara (?)

6 — Baltacıoğlu, Samime, **Hazret-i Ali**, (Çınar Matbaası, İstanbul 1967.)

7 — Bayrı, Mehmet Halit, **Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar**, (Burhanettin Basımevi, İstanbul 1937.)

8 — Atalay, Besim, **Bektaşilik ve Edebiyatı**, (Matbaa-i Amire, İstanbul 1340/1924.)

9 — Birge, John K., **Bektaşilik**, (Hayat Tarih Mecmuası, Sayı: 7, 1966.)

10 — Boratav, Pertev Naili, Halil Vedat Fıratlı, **İzahlı Halk Şiiri Antolojisi**, (Devlet Matbaası, İstanbul, 1943.)

11 — **Büyük Dinler ve Mezhepler Ansiklopedisi**, (Akşam Matbaası, İstanbul 1964.)

12 — Dağlı, Muhtar Yahya, **Bektaşi Tomarı ve Nefesleri** (Yeni Şark Kitabevi, İstanbul 1935.)

13 — Ergun, Sadettin Nüzhet, **Bektaşî Şairleri**, (Devlet Matbaası, İstanbul 1930.)

14 — Ergun, Sadettin Nüzhet, **Halk Edebiyatı Antolojisi**, (Devlet Matbaası, İstanbul, 1938.)

15 — Ergun, Sadettin Nüzhet, **Bektaşi Şairleri ve Nefesleri**, (İstanbul Maarif Kitaphanesi, 1944.)

16 — Ergun, Sadettin Nüzhet, **Hatayî Divanı, Şah İsmail Safavi Hayatı ve Nefesleri**, (İstanbul Maarif Kitaphanesi, 1946.)

17 — Ergun, Sadettin Nüzhet, **Bektaşi - Kızılbaş - Alevî Şairleri ve Nefesleri**, (İstanbul Maarif Kitaphanesi, 1946.)

18 — Edip Harabî, **Harabi Divanı**, (Emek Basımevi, Ankara, 1959.)

19 — Es, Selçuk, **Konya'da Yatan Peygamberler - Evliyalar**, (Yıldız Basımevi, Konya. (?))

20 — Eyüboğlu, İsmet Zeki, **Türk Şiirinde Tanrı'ya Kafa Tutanlar,** (Okat Yayınevi, İstanbul, 1968.)
21 — Gürses, Remzi, **Hacı Bektaş Rehberi,** (Ankara 1964.)
22 — İz, Mahir, **Tasavvuf,** (Rahle Yayınları, İstanbul, 1969.)
23 — Kandemir, **Kendi Ağzından Rıza Tevfik - Hayatı - Felsefesi - Şiirleri,** (Remzi Kitabevi, İstanbul, 1943.)
24 — Kocatürk, Vasfi Mahir, **Tekke Şiiri Antolojisi,** (Buluş Kitabevi, Ankara, 1955.)
25 — Koşay, Dr. Hamit Zübeyr, **Alaca Höyük,** (Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1951.)
26 — Köprülü, Fuat, **Hacı Bektaş Veli,** (İslâm Ansiklopedisi, Bektaşi maddesi.)
27 — Köprülüzade, Mehmet Fuat, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar** (Matbaa-i Amire, İstanbul, 1918.)
28 — Kum, Naci, **Anadolu'nun Nom ve Süreçleri ile İlgili Notlar,** (Tebliğler Kitabı, Ankara, 1939.)
29 — Kunter, Halim Baki, **Kırkbudak - Hacı Bektaş İncemelerine Giriş,** (Ankara, 1951.)
30 — Mehmet Tevfik, **Manastır'ın Tarihçesi** (Manastır 1327/1911.)
31 — M. U., **Nefesler,** (Aydınlar Basımevi, İst., 1942.)
32 — Necip Asım, **Bektaşi İlm-i Hali,** (Kanaat Kitaphanesi, Dersaadet (İstanbul), 1343/1927.)
33 — Noyan, Doç. Dr. Bedri, **Bektaşilerde Sofra Adabı: Yemek - Tuz - Helva,** (Türk Folklor Araştırmaları, sayı: 276 ve 277.)
34 — Noyan, Doç. Dr. Bedri, **Hacı Bektaş'ta Pirevi ve Diğer Ziyaret Yerleri,** (İzmir, 1964.)
35 — Öztelli, Cahit, **Zileli Şairler,** (Vilâyet Matbaası, Samsun, 1944.)
36 — Öztelli, Cahit, **Dertli ve Seyrani,** (Varlık Yayını, İstanbul, 1953.)
37 — Öztelli, Cahit, **Kul Nesimi,** (Türk Etnoğrafya - Folklor ve Turizm Derneği Yayını 3, Ankara, 1969.)
38 — Öztelli, Cahit **Pir Sultan Abdal - Bütün Şiirleri,** (Özgür Yayın-Dağıtım İstanbul.)
39 — Öztelli, Cahit, **Teslim Abdal,** (Türk Folklor Araştırmaları, sayı: 163.)
40 — Öztelli, Cahit, **Tekke Şairi Fuzuli,** (T. Folklor Ar. sayı: 175.)

41 — Öztelli Cahit, **Yunus Emre - Bütün Şiirleri,** (Özgür Yayın-Dağıtım İstanbul.)
42 — Öztelli, Cahit, **Yunus Emre - Yeni Belgeler, Bilgiler,** (Ayyıldız Matbaası, Ankara 1971.)
43 — Öztelli, Cahit, **XVII. Yüzyılda İhtilâlci İki Şair - Alioğlu - Dedemoğlu,** (Türk Folklor Araştırmaları, sayı: 73-74.)
44 — Salcı, Vahit Lütfi, **Selâmi,** (Yeni Türk, sayı: 77, İstanbul, 1939.)
45 — Salcı, Vahit Lütfi, **Benim Gibi - Şiirler,** (Akün Basımevi, İstanbul 1945.)
46 — Samancıgil, Kemal, **Bektaşilik Tarihi,** (Tecelli Matbaası, İstanbul 1945.)
47 — Samancıgil, Kemal, **Alevî Şairleri Antolojisi,** (Gün Basımevi, İstanbul, 1946.)
48 — Sarı, Ergün, **Anadolu Yaşamında Şamanizm Kalıntıları,** (Türk Folklor Araştırmaları, sayı: 277.)
49 — Sertoğlu, Murat, **Bektaşilik,** (Başak Yayınevi, İstanbul, 1969.)
50 — Şapolyo, Enver Behnan, **Mezhepler ve Tarikatler Tarihi,** (Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1964.)
51 — Tanyu, Dr. Hikmet, **Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri,** (Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1967.)
52 — Tökin, Firuzan Husrev, **İslâm Tarikatları,** (M. Sıralar Matbaası, İstanbul. (?))
53 — Uluğ, Naşit, **Tunceli Medeniyete Açılıyor,** (Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1939.)
54 — Ü'ken, Hilmi Ziya, (Mukaddime ve Notlar), **Tahir Harimi Balcıoğlu** (hazırlayan), **Türk Tarihinde Mezhep Cereyanları,** (Kanaat Kitabevi, İst. 1940.)
55 — Yaltkaya, M. Şerafeddin, **Eski Türk Ananelerinin Bazı Dinî Müesseselere Tesirleri,** (Devlet Basımevi, İstanbul, 1937.)
56 — Yenisey. Fazıl, **Bektaşi Kadın Şairlerimiz,** (Pazar Neşriyat Yurdu, İzmir, 1946.)
57 — Yücebaş, Hilmi, **Bütün Cepheleriyle Riza Tevfik - Şiirler Makaleler Hatıralar,** (Halk Basımevi, İstanbul, 1950.)

Bektaşî-Alevî Şiirleri Antolojisi

BEKTAŞİ GÜLLERİ

Arzulayıp sana geldim
Pîrim Hacı Bektaş Veli
Eşiğine yüzüm sürdüm
Pîrim Hacı Bektaş Veli

Güvercın donunda oturur
Taşlar şehadet getirir
Cümle çiğleri pişirir
Pîrim Hacı Bektaş Veli

Balım Sultan er koçağı
Keser kılıncı, bıçağı
Oldur erenler çiçeği
Pîrim Hacı Bektaş Veli

Pîr elinden dolu içtim
Erenler demine düştüm
Ak cenneti gördüm coştum
Pîrim Hacı Bektaş Veli

kapak: reha yalnızcık

ISBN 975-447-085-5

9 789754 470857